

Městská knihovna v Praze

Z POHLEDU TRILOBITA

PAVEL KOHOUT

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

Z pohledu trilobita

Pavel Kohout

Znění tohoto textu vychází z díla [Z pohledu trilobita](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Pistorius & Olšanská v Příbrami v roce 2010. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Pavel Kohout: Z pohledu trilobita), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uved'te autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 7. 2. 2020.

OBSAH

ZPRÁVY Z PRÁVA	9
ČÍ JE TO VLASTNĚ ŽIVOT?	10
KATYŇ	13
KARI	16
JÁ, KOMUNISTA	20
NA ROZLOUČENOU	23
ZPRÁVA Z PRÁVA	26
MIXED PICKLES	27
ZPRÁVA O STRATEGII A TAKTICE CHARTY 77 po 30 letech ..	28
DER FALL GRUŠA	34
DADA – SUR česky	40
MILOSTNÝ LIST	47
LEŽ JAKO TEMELÍNSKÁ VĚŽ	53
Z POHLEDU TRILOBITA	64
TRILOBIT SE PŘEDSTAVUJE	65
SUMMIT V KOSTNICI	67
NUDNÉ NAROZENINY	69
RADOST ZRANĚNÉHO KRÁLÍKA	71
ČAS ČÍNĚ	73
OBĚD V BRUSELU, VEČEŘE V PAŘÍŽI, ŠLÁFTRUŇK V LONDÝNĚ	75
OBĚSIT SE, ZKURVIT SE, NEBO SPRAVIT TO?	77
KRUCI, AŽ TO PO NÁS ZPRUBNE NĚKDO JINEJ!	80
TŘETÍ CESTA ČESKOU ULÍČKOU	82
SVĚT V OBRAZECH A ŠKOLA HROU	84
NECHOŽ ZA ARMÁDOU, DĚVČE MOJE!	86
REKVIEM ZA HOŘÍCÍHO FOTOGRAFA	88
SMRT SKLA	90
NESNESITELNÁ RŮZNOST POHLEDŮ	92
VOLBA VOLKY NEVOLKY	94
MAŇÁSKOVÉ DIVADLO SVĚTA	96

ROZSVIŤTE LAMPIONY!.....	98
PÁD PANÍ YPSILANTI	101
SLÁVA VÍTEZŮM! PORAŽENÝM ROŽEŇ?	104
VLÍDNĚ Z VÍDNĚ.....	107
VÁNOČNÍ RECEPTURY BABIČKY KOHOUTOVÉ.....	110
HANBA HERODESU, HOLD HUSOVI, HAVLÍČKOVI A HAVLU	113
CAROLUS VERSUS KLAUSUS	116
PROBLÉM FILOSEMITY	119
JEDNOMU ČLOVĚKU JEDNOU VĚTOU.....	122
VOJENSKÁ SUPERKARIÉRA	125
OSMDESÁTÁ ZIMA ČECHORUSA	128
HLAVOUNI A KAŠPÁRCI	131
TŘI STATEČNÍ	134
JEZEVČÍK Z WIKIPEDIE	137
VÁCLAV SV., VÁCLAV HÁ A VÁCLAV KÁ.....	140
CHVÁLA KRADLÁŘŮ	143
RÝŽE BUDE, DIKTÁTOŘI TAKY.....	146
TRILOBIT SE VRACÍ, ODCHÁZÍ RICHY.....	149
CHLÉB NÁŠ VEZDEJŠÍ.....	152
CHVÁLA STÁTNÍ BEZPEČNOSTI	155
MILÝM VNUKŮM A PRAVNUKŮM.....	158
ČESKÁ PEKÁRNA UNITED BAKERIES.....	161
ŘÍCI	164
PRÁZDNINY BEZ KONCE	167
RYNOK KAWALERSKI	170
ACHILLEUS NA PENZI.....	173
OTEVŘENÝ DOPIS SLAVÍKOVI.....	176
VSTÁVÁ SKLO Z MRTVÝCH?	178
ŠÍLENÉ STOLETÍ NEJEN IVANOVO.....	181
ŠEBRLE.....	184
SEN STŘEDOŠKOLÁKA.....	187
DVA DOPISY	190

RADARA ANI ZADARA!	193
KOUZLO SLUŠNOSTI	196
DRAMA JAKO FRAŠKA S HAPPY ENDEM	199
VÍTÁNÍ BARBARA	202
BLUDIŠTĚ Z KNIH	205
MEJDAN U PANA PREZIDENTA	208
KŠEFT S MRTVOLOU	211
SLUHA SATURNIN A PÁN JIROTKA	214
O ČERNÉ DÍŘE V ČESKÉ TELEVIZI	217
LESK A BÍDA REKORDMANŮ	220
SLOVENSKOČESKO	223
ČERNÁ DÍRA V ČT ROSTE	226
VÁNOCE, VÁNOCE ODCHÁZEJÍ	229
KOMUNISTA SI NEZASLOUŽÍ NEKROLOG!	232
BARBAR VOLÁ PSÍHOLOGA	235
ROMOVÉ HLEDAJÍ SVOU NĚMCOVOU A SVÉHO MASARYKA	238
NEJHLUBŠÍ STOPA FRANKA BECHTOLDA	241
MODLITBA K ZEPOPOVI	244
HYPERMARKET NA HŘBITOVĚ	247
SAMOZVANÍ BODYGUARDI MÚZ	250
DVA VELCÍ KLUCI A TA ČERNÁ DÍRA	253
BEZDOMOVCI, DO ZBRANĚ!	256
NĚMECKÁ POHÁDKA PRO ZASMÁNÍ	259
INTIMNÍ ODPOSLECHY	262
O VŠEM, JENOM NE O VOLBÁCH I.	265
O VŠEM, JENOM NE O VOLBÁCH II.	268
O VŠEM, JENOM NE O VOLBÁCH III.	271
O VŠEM, JENOM NE O VOLBÁCH IV.	274
O ČEM JINÉM NEŽ O VOLBÁCH??	277
A O ČEM V DEN VOLEB? O PEJSCÍCH!	280
VOLEBNÍ MÁJ	283
JAK POPELKA DEMOKRACIE VYCENILA TESÁKY	287

KONKURENCE JAKOŽTO ŠTAFETA.....	290
NEJVĚTŠÍ Z KOUZELNÍKŮ	293
ČEST PRÁCI!	296
CAPRÉZSKÝ DĚJINOJEM.....	299
SLÁVA MILIONÁŘŮ!	302
KOHOUT PLAŠÍ KAVKY.....	305
DOBROLIDI	308
KDO TEDY BYL V PLZNI NEŘÁD?	311
PSÁNO NA VODU.....	315
SKLO SE MÁ K SVĚTU	318
BROD NĚMECKÝ, HAVLÍČKŮV A MOŽNÁ ČÍNSKÝ.....	321
NOVÉ STŘÍBRO V KUTNÉ HOŘE	324
KLÍČ K SEXUÁLNÍ VÝUCE NA ŠKOLÁCH.....	327
SEXTETO KONTROVERZNÍCH	330
JUBILEJNÍ TRILOBIT – O TOM, CO BY MĚLO BÝT.....	333
EPITAF	336

ZPRÁVY Z PRÁVA

ČÍ JE TO VLASTNĚ ŽIVOT?

26. 1. 2008

Tak by mohl znít český název hry *Who's life is it anywhere?*, kterou jsem viděl v New Yorku před třiceti lety. Ochrnutý muž upoutaný léta na lůžko požádá doktory, aby byly vypnuty přístroje, jež ho udržují naživu. Když to odmítnou, zažaluje nemocnici a pak i stát, že svévolně rozhodují o životě patřícím svobodnému člověku. Soudní jednání se odehraje u jeho postele a drama vrcholí tím, že žalobce vyhraje. Když se s ním poražený šéflékař přijde rozloučit, následuje katarze: pacient chce dál žít na přístrojích; stačí mu, že je to z jeho vůle, kterou může změnit.

Skutečný příběh, který jsem na přelomu roků sledoval se spisovatelem Ivanem Klímou v Praze, byl podobný: šlo o to, komu patří život našeho odvěkého přítele. Tohle drama hrozilo skončit katastrofou, ale protože se zdařilo ji odvrátit, budou skutečná jména nahrazena zástupnými Básník a Primář. Případ není zřejmě ojedinělý a volá do nebe, které tu na zemi zastupují naši zákonodárci.

Básník téměř osmdesátiletý, proslulý křehkostí svých slov, mimořádnou šlechetností ducha i občanskou statečností – patřil k prvním signatářům Charty 77 a vypil si odvetu moci až do dna – před pár lety ovdověl a spojenci v osamění se mu staly víno a vodka. Počátkem prosince minulého roku prožil tři dny i noci s nimi a s papírem, na nějž psal svým zdobným písmem nový román. Čtvrtého rána mu bylo zle a vydal se na kliniku, kde ho znali a měli i rádi. Vyšetření zjistilo, že aktuálně potřebuje jediné: vyčistit tělo od alkoholu. Dohodli se, že ho postoupí speciálnímu ústavu, který je na to zařízen.

Básníka tam přijali jako jednoho z ubožáků, kterými stanici ve dne v noci zásobuje celé hlavní město. Podepsal, že je v dobrovolném režimu, který definuje řád léčení, o něj požádal, a také právo opustit

ústav, až bude ukončeno. Detoxikace proběhla hladce, k propuštění však nedošlo. Básník se dozvěděl, že Primář s jakýmsi konciliem překvalifikoval jeho režim na nedobrovolný a z ústavu ho pustí až za čtvrt nebo za půl roku. Básník proto požádal o reverz, na nějž má při dobrovolné léčbě právo, zahrnující i odchod proti radě lékaře. Primář tu možnost už předem zamítl a požádal o potvrzení svého rozhodnutí soud. Básník musel odevzdat klíče od bytu i osobní doklady.

Pro komunikaci se světem byl odkázán na povolení volat z veřejného telefonu na chodbě, kde je každý hovor sledován – řečeno slovy jeho dopisu – *„směsí nešťastníků, přeběhlíků do iracionálna, ztroskotanců v lásce a podnikání, je to taková Noemova archa, které nevelí Praotec, nýbrž domýšlivý specialista: běda nám hříšným, když nás polapí zdravá a spravedlivá instituce, jsou to škatule, a když se do žádné nevejdeš, nechceš vejít, tak z tebe udělají nesvéprávného otoka; tahle psychiatrie má s duší společnou leda pneumatiku...“*

Když jsme se k příteli dobloudili – v obrovském areálu chybí srozumitelný plán –, našli jsme ho ve stavu, který nás potěšil: chystal se o právo na život podle vlastních představ bojovat stejně úporně jako kdysi se Státní bezpečností. Přitom poctivě připustil, že se o jeho uvěznění mohl nechtěně postarat někdo z rodiny, když Primáři naznačil možnost sebevraždy, a my jsme byli ochotni pochopit, že ten pak nechtěl riskovat profesní i právní důsledky přílišné benevolence. Básníková žádost o reverz a snad i návštěva jeho dvou kolegů ochotných podpořit jej skrze média, přinesly ostatně zvrát. Původně až zpupná neochota vyslechnout Básníkovy argumenty ustoupila dohodě o propuštění do tří dnů. Takže vlastně happy end, jenomže nad jedním faktem zůstává rozum stát i dál.

Básníkův režim byl z dobrovolného na povinný překvalifikován bez rozhodnutí soudu. Jako občan byl tedy zbaven svéprávnosti Primářem a jeho poradci, tedy jistě odborníky ve svém oboru, ale určitě ne institucí kompetentní rozhodnout o něčí nesvobodě

a tím si svévolně přivlastnit cizí život. Ve chvíli, kdy jsme den před Silvestrem seděli s přítelem v hovorně uzavřeného oddělení, nás nemohlo nenapadnout, že v desítkách podobně zamřížovaných budov je u nás možná odříznuto od vlastního života nemálo bytostí, které tam příbuzní poslali chtěně a jimž na rozdíl od Básníka schází potřebná vůle i věrní kamarádi vychovaní heslem tří mušketýrů – Jeden za všechny, všichni za jednoho!

Dnes už je dokázáno, že psychiatrie bývá věrným spojencem zvláště odporných totalitních mocí. Česká se tomu v minulosti naštěstí více méně ubránila, dokonce za totalitu zachránila řadu ohrožených občanů převedením do invalidního důchodu. Básníkův případ je tím otřesnější, že odhalil černou díru, kterou totalita vniká i do demokracie. Zcizili mu neprávem nejen nejhezčí svátky v roce, ale i možnost komunikovat s blízkými, jak chce on, a nikoli vrchnost. Mít mobil, byl by mu taky skončil v trezoru, což se jeví jako zvláště podivné opatření. I jako laik si dovoluji nechápat Primáře, že zbaví pacienty možnosti léčit si duši nejprostším způsobem: důvěrnými slovy s těmi, které má rád.

Ta černá díra je kdesi v zákonech, a tak prosím ministry spravedlnosti i zdravotnictví, aby si do ní posvítili. Malé drama otevřelo i ono zásadní: čím je vlastně život. Pokud věříme s ústavou, že patří cele tomu, kdo jej nabyt, pak by mu měl patřit se vším všudy, tedy i s právem kouřit, pokud přímo neohrožuje jiné, třeba se i uchlastat, když si s ním neporadí jinak, a hlavně – sám rozhodnout, kdy i jak má skončit. Ta otázka všech otázek už nesmí zůstat tabu, ale musí projít rozpravou stejně intenzivní jako změny klimatu. Vstupuji do ní jednou větou: Právo na svobodný průběh života obsahuje i právo na svobodnou volbu smrti.

KATYŇ

29. 3. 2008

Skličující velkofilm s tímto názvem, natočený velmistrem režie Andrzejem Wajdou, začíná srážkou dvou prchajících zástupů, které se do sebe vklíní z obou břehů na úzkém mostě přes širokou řeku Bug. Zpátky! volají jedni zoufale, za námi jsou nacisti! Zpátky! křičí v panice druhí, za námi jsou sověti!

Tajný dodatek k německo-sovětské smlouvě, podepsané v srpnu 1939 jen několik dnů před počátkem druhé světové války, umožnil Stalinovi podílet se na Hitlerově lupu. Zatímco se polská armáda hrdinně bránila přesile na západě, vpadla jí do zad další přesila z východu. Polsko přes noc zmizelo z mapy světa, rozděleno v Generální gouvernement a sovětskou Ukrajinu.

Polští vojáci, kteří zůstali na východní straně nové hranice, věřili i po svém odzbrojení, že budou brzy smět bojovat proti Němcům dál. Patnáct tisíc důstojníků, převezených do tří zajateckých táborů, udržovalo proto i v nich přísnou disciplínu, aby si zachovali vysokou morálku. Polovinu tvořili rezervisté – inženýři, lékaři, pedagogové, umělci – elita polské inteligence. Mezi 3. dubnem a 13. květnem 1940 se po nich doslova a do písmene slehla zem.

Americký politolog Allen Paul se podrobně seznámil s nej-
utajovanější masovou vraždou dvacátého století. Popsal ji v knize *Katyň*, která právě vyšla v Knižním klubu. (Neplést si, prosím, s románem *Katyně* od Kohouta, líčící příběh andělské dívky studující právě popravnictví...). Poté co selhal plán vyměnit internované Poláky za třicet tisíc polských Ukrajinců zajatých Němci, obrátilo se velení Rudé armády o radu k Stalinovi. Ten podle Paula „zprávu vyslechl, vzal list ze svého osobního bloku a napsal na něj jen jedno slovo: Zlikvidovat“.

Nikdo se ho neodvážil zeptat, míní-li tábory, nebo zajatce. „Vojenští činitelé zvolili nejjistější způsob, jak se z toho dostat: předali celou věc NKVD. Podle té mohl znamenat jen jedno: Poláci mají být okamžitě zabiti.“ V táborech bylo pak den co den vyvoláno asi tři sta jmen. Zbylí odcházejícím záviděli, protože byla lstivě rozšířena fáma, že jsou propouštěni. Ta naděje žila i ve vlaku, protože jel na západ. Zhasla na staničce Gnězdov při řece Dněpr, kde byli polští důstojníci po třiceti brutálně namačkáni do úzkých cel v černých autobusech bez oken. V lesíku zvaném Katyňský z nich byli vyváděni po jednom. Tam proběhlo, čemu se v žargonu NKVD říkalo „mokrá práce“.

„Oběť, celou zdřevěnělou a rozbolavělou po dlouhé jízdě, oslepilo náhlé světlo. Jakmile se ocitla venku, příslušníci NKVD čekající po obou stranách ji vzali pod pažemi a dotáhli na okraj obrovských hrobů. Tam ji silný úder zezadu do nohou srazil na kolena. Třetí příslušník přiložil hlaveň pistole německé značky Walter k týlu oběti a stiskl spoušť. Poslední muž z popravičů čtyř klidně nabíjel. Vykonavatelé byli tak lhostejně efektivní, že se ‚černá vrána‘ mohla vracet pro další vraždění každých pětadvaceti minut. Mezitím kati pečlivě rovnali mrtvolu jako klády na těla těch, co už leželi v hrobě.“

Němce, kteří oblast už za rok obsadili, zavedl k popravišti až v únoru 1943 vlk, když tam vyhrabal lidské kosti. Po porážce u Stalingradu se jim to skvěle hodilo k pokusu o rozbití jednoty Spojenců. Vynálezci moderního zabíjení v plynových komorách povolali osobnosti z řady zemí, aby usvědčily původce zaostalých lidských jatek. Český spisovatel Jan Drda se hodil marod, jeho kolega František Kožík se už neulil. Mezi delegáty za slovenskou „farskou republiku“ byl i Gustáv Husák. Fakt je, že odsvědčil pravdu. Smutné je, že se z ní nepoučil.

Morbidní divadlo nastalo, když oblast dobyla zpět Rudá armáda. Jiné povolané osobnosti potvrdily, že oběti byly zabity německými zbraněmi. Pitvy byly zfalšovány. Protestující polskou vládu v Lon-

dýně označila Moskva za filiálku nacistů. Přestože Rudá armáda dosáhla Visly, povstání Varšavanů na druhém břehu nechala záměrně vykrvácet. Když se Polsko stalo i vinou západních státníků sovětskou kolonií, bylo téma Katyň tabu. Kdo je otevřel, dopadl hůř než čeští chartisté, šlo mu o život. Proces s válečnými zločinci v Norimberku se směl konat jen za sovětské podmínky, že Katyň zůstane dílem Němců. Případ byl proto zamlžen. Nejtrvalejší lež století přiznal až na konci své éry Michail Gorbačov. Pozůstalí však nebyli odškodněni, vrazi zůstali nepotrestáni.

Andrzej Wajda vypráví ten krutý příběh způsobem Padni komu padni! Měří stejně nacistům, sovětům i vlastním rodákům, kteří další čtyři desetiletí pomáhali vyvracet, co se v Polsku bezpečně vědělo. Účinně využil i tehdejších filmových týdeníků z obou stran. Rukodělné porážce patnácti tisíc kusů lidského skotu věnoval jen posledních pár minut, natočil ji zcela věcně, a proto nezapomenutelně. Varšavské kino, kde jsem film zhlédl, bylo i odpoledne vyprodané. Sešly se v něm čtyři generace. Ještě po závěrečných titulcích publikum chvíli sedělo, než se začalo mlčky rozcházet. A proč to vlastně píšu?

Viděl jsem i rakouský snímek *Ďáblova dílna*, který nad Katyní zvítězil v letošním klání o hollywoodského Oscara. Velmi slušné dílo, výborný hlavní představitel. S Wajdovým se přesto nemůže měřit! Že jeho film Oscara nedostal, přijde mi nejen skandální, ale i skličující. Zřejmě tomu napomohl podobný model západního myšlení jako při norimberském procesu: nepopudit mocnost, která by se mohla ošklivě zlobit. Oscarový film by totiž určitě zatoužilo spatřit ikskrát víc diváků!

Český distributor, který se díla ujme, pomůže odstranit další tabu: bolševismus byl zvrhlejší než nacismus v tom, že se maskoval vznešenými ideály. Hitler napověděl už ve své bibli *Mein Kampf*, že všechny méněcenné rasy i vzdorující občany zlikviduje. Stalin obelhal svět nadějí, že zítra se bude tančit všude.

KARI

26. 4. 2008

Mám ho rád od pohledu. K tomu došlo počátkem listopadu 1978 při prvním autorském čtení ve Vídni, kam jsem legálně přijel na rok, který se bez mého zavinění protáhl na deset let. S čerstvým výtiskem německého vydání mého románu *Katyně* si přišel pro autogram statný čtyřicátník, lehce si šlapal na jazyk a huhlal, to vše však vznešenou češtinou: „Kdybyste se mi ráčil podepsati...“

Nato mě jadrně pozval do své „boudy“, která se ukázala být palácem i nóbl hotelem zároveň. Když ho tamní personál sháněl, poletovalo vzduchem – podobně jako tenkrát v Čechách slovo „soudruh“ – oslovení „Durchlaucht“. Hledaná Jasnost měla přitom na vizitkách „Forst- und Gastwirt“, tedy „Lesník a hostinský“, ale když se jí kdosi zeptal, jak ji tedy má správně oslovovat, pravila vesele: „Říkejte mi prostě princí!“

Karel Johanés Nepomuk Joseph Norbert Friedrich Antonius Wratislaw Menas, dvanáctý kníže ze Schwarzenbergu, přáteli i nepřáteli stručně zvaný Kari, povoláný v mládí pro své kvality strýcovou adopcí do čela starého mocného rodu, se mi zblízka brzy vyjevil jako člověk, kterému lze pohádkové bohatství jen přát, neboť je hojně využívá i k prospěchu jiných.

Protože jsem od něho nikdy pomoc pro sebe nežádal, smím mu nestranně složit poklonu za to, jak významně pomohl svým vlivem i měšcem také českému disentu i exilu. Když prezident Havel v roce 1990 otevíral Československu zarubanou bránu do světa, opustil Kari svá panství a dělal mu jako kancléř klíčníka.

Šel pak do zápasu o křeslo v senátu i po předchozí porážce v jižních Čechách, a tentokrát zvítězil v Praze 6, ačkoli měl nadále čtyři těžké hendikepy: byl emigrant, šlechtic, katolík a boháč, tedy vše, co našinci velmi velice neradi. Tentokrát však dost z nich pro-

zíravě pochopilo, že je také proto nejvolitelnější, neboť nezkorumpovatelný.

Poté co se stal ministrem zahraničí ve vládě České republiky a vzdal se kvůli tomu předčasně vlády nad vlastním rodem i majetkem, mu sympatizantů válem přibývalo. Záhy bylo jasné, že patří do třídy jediné zapamatovatelných předchůdců v úřadě (tedy velkých demokratů Edvarda Beneše, Jana Masaryka, ale i reformního komunisty Jiřího Hájka), který v srpnu 1968 protestoval proti okupaci Československa na Valném shromáždění OSN a stal se pak jedním z první trojice mluvčích Charty 77.

Nevoli vzbuzoval Kari hlavně u těch, které začal nechtěně zastíňovat. Ne pro každého je lehké vyrovnat se s tím, že se všude ptají – A kdo je ten vedle Kariho? Tím vším nadchlo kníže i statistickou většinu občanů České republiky, zejména když důrazně projevilo, že je nezkazila ani „causa prima“.

Tak se říká případům, které zásadně mění počasí v celé společnosti. V mé náhradní vlasti to byla kauza Kurt Waldheim. Kandidát na spolkového prezidenta zatajil své členství v nacistické organizaci SA. Byl sice zvolen – natruc protestům, zejména židovským –, ale bouřlivá celospolečenská diskuse donutila Rakušany uvědomit si až skoro padesát let po válce, že nebyli jen Hitlerovou obětí, nýbrž i jeho spolupachateli. Znovuzrození morálky znamenalo mocné narovnání vychýlené páteře národa. A podobně teď už přes rok poltí českou společnost případ – lépe řečeno případy – pana Čunka.

Zásada presumpce nevinny mě nutí hledět na ně jinak, než je teď v kraji zvykem. Obecné mínění už dlouho podezřívá ze lži a podvodů nejen jeho, ale i řadu vysokých funkcionářů státu, kteří se začínají jevit jako tajná lóže tím nebezpečnější, že ohrožující jeden z hlavních pilířů demokracie: rovnost před zákonem. Jako by přímo pro ně napsal Shakespeare Antoniovu slavnou řeč nad mrtvým Caesarem, pronášenou k lidu, ale adresovanou vrahům –

„Vždyť všichni jsou to čestní občané a Brutus je ten nejčestnější muž!“ Jenže: co když jsou ti podezřívání v kauze Č. opravdu obětí mediální štvance, co když právě oni mluví pravdu pravdoucí?

Odstranit tuto pochybnost se před časem veřejně zavázal právě Kari a mohlo to pro nevinné znamenat odtroubení honu. Jeho nové – jak to chápu prozatímní – stanovisko, že oslabí své podmínky, aby neoslabil vládu, tu naději bohužel kalí. Vím o mnoha lidech, kterým zatrnulo podobně jako mně. Někteří k němu dokonce až příliš rychle ztratili čerstvě nabytou úctu, jako by i on patřil k jakémusi nemravnému spolčení.

Protože ho dobře znám, cítím však za jeho postojem až mučivou rozpolcenost čestné osobnosti, která zvažuje priority a vidí tu svoji v další službě vlasti. Jenže, a v tom je má pochybnost, ta vlast není momentálně ohrožena na svobodě a tím méně na existenci; pro mě je hlavním přínosem Evropské unie, že si členské země mohou občas dovolit i problematické politiky, aniž by je ohrozil totalitní puč, nebo dokonce válka! Vážně ohrožena je ovšem právě páteř české společnosti, postupně nalomená už v letech 1938, 1948 a 1968. Do autu zahraná by ji naše causa prima v letošním osmičkovém roce nejspíš dolomila.

Znejmilejší Kari, jako jeden z dlouholetých přátel Tě prosím: Vrať se ke svému původnímu úmyslu a polož na váhy svou autoritu s podmínkou, že bude opravdu objektivním šetřením zjevena pravda, jaká by se normálně myslícím občanům konečně jevila jako pravděpodobná. Poté co i čtyři nejserióznější auditorní firmy jinak prestižní zakázku vyloučily s tím, že nově nastavené podmínky brání solidnímu zkoumání, visí důvěra Tvých spoluobčanů ve stát a v demokracii na tenké niti Tvého jména.

Dodržením slova posloužíš vlasti možná víc, než bys dokázal ve své funkci. Protože ti, kteří by Tě i nepřímou z úřadu vyhnali, by v příštích volbách zaručeně odešli do věčných politických lovišť

možná i se svou stranou, kdežto Ty bys přidal do tlusté kroniky Schwarzenbergů další vítěznou bitvu.

S pozdravem Noblesse oblige! neboli Urozenost zavazuje! a hlavně s heslem, které má po staletí ve znaku Tvůj rod: Nil nisi rectum! Nic než právo!

Tvůj P. K.

JÁ, KOMUNISTA

31. 5. 2008

Znovu se přiznávám: byl jsem komunista. Vstoupil jsem do KSČ v červenci 1946, jakmile mi bylo předepsaných osmnáct, z důvodů, které tehdy za dobré považoval největší počet občanů, jaký kdy u nás svobodně zvolil nějakou stranu.

Nechtěl jsem, aby se vrátily poměry, které v třicátých letech strhly mou vlast do bídy a pak i do otroctví. Proto jsem přijal občanskou víru otceva přítele, kaplana Vladimíra Petřeka, který i pro ni ukrýval parašutisty v kryptě svého kostela. Víru mnoha velkých duchů předválečné světové a domácí kultury i vědy.

Únor 1948 jsem prožil na Balkáně, ale i na tu dálku mě jako většinu lidí doma získala strategie komunistické strany, protože se obešla bez krve a zakotvila nás ve studené válce po boku země slibující zaručit větší sociální jistoty, než jaké předvedl kapitalismus, i účinnější ochranu, než jakou nám, vzdor slibům a smlouvám, poskytly za Mnichova západní demokracie.

Koestlerovu knihu *Tma o polednách* a Orwellův román *1984*, odhalující zločinnou podstatu stalinského systému, jsem bohužel objevil až po domácích procesech, které tu krev vypily dodatečně. Že tomu zvrácenému divadlu mohl někdo věřit, jeví se potomkům stejně nepochopitelné jako zničení Drážďan a Hirošimy nebo odsun i těch Němců, kteří byli antifašisté: optika potomků bývá jiná než optika současníků! Pochybnosti však sílily a krize vypukla po projevu Nikity Chruščova na XX. sjezdu sovětských komunistů v únoru 1956.

Zlom každé revoluce v dějinách, když její vůdci zradí původní ideály, zasévá deziluzi a cynismus. I u nás si brali šokovaní komunisté život. I u nás si jiní udělali z partaje živnost. Ale zástupy těch, kdo vstoupili do strany z podobných důvodů jako já, žily s pocitem studu,

který zavazoval k nápravě. A když povstání v NDR, Polsku i Maďarsku předvedla s krvavou názorností neúčinnost barikád, objevili jsme u nás cestu, kterou nikdo předtím nešel, takže zůstala dlouho nenápadná. Dokonce i hlavní jestřáb Leonid Brežněv proslavil otcovské „To je vaše věc!“, když šlo o nahrazení věrného satrapy Antonína Novotného jakýmsi nevinným Alexandrem Dubčekem.

V březnu před čtyřiceti lety, zrovna na první jarní den, ještě dlouho po půlnoci svítila celá Praha i republika jako na Silvestra. Miliony seděly u rádia, když přes dvacet tisíc občanů kladlo v Průmyslovém paláci otázky komunistům všech šarží, kteří se k tomu nabídli dobrovolně. Do sousedního křídla chodily odpovídat právě volné dvojice a můj partner tam prohlásil: „Budeme musieť domyslieť vzájomnú kontrolu štátnych, stranických a ostatných spoločenských inštitúcií, aby viacej nemohol jeden človek alebo skupinka ľudí z nás robiť barany!“ (V roce 1978 jsem se při výslechu zeptal, v čem že byl menší kontrarevolucionář než já. Televizní estébák major Jirsák rozpačitě odvětil: „Život je někdy trochu klikatej..., ale kdybychom takhle uvažovali vždycky, tak by asi nemělo cenu dál žít.“) Ten můj parták se totiž jmenoval Gustáv Husák...

Ale ani další várka budoucích cyniků neopravňuje dnešní kritiky procesu zvaného „obrodný“ tvrdit, že byl pouhým bojem komunistů o koryta. Byl to zásadní svár mezi členy strany, kteří si chtěli násilím uchvácenou moc podržet, a těmi, kdo ji chtěli vrátit celé společnosti, aby se na ní začala svéprávné podílet. Její většina to historicky jedinečně honorovala tím, že v prvním svobodném výzkumu veřejného mínění v červenci 1968 přiznala reformním komunistům devadesátiprocentní podporu. Výtku, že v akčním programu nebyly požadavky zaručující návrat demokracie, odmítá znovu optika doby. I vůdčí osobnosti mezi nekomunisty chápaly, že tomu musí předcházet systémové změny, které proběhnou jen, nevzbudí-li vývoj předčasně nevoli Kremlu. Tu nakonec vzbudil stejně. Přesně pět měsíců po zániku cenzury ji v srpnu 1968 obnovily tanky.

Mluvit o fiasku je přesto mylné. I krátký čas svobody zanechal nesmazatelné stopy. Sám utlačovací aparát se už nezbavil strachu, že jeho další zločiny mohou být znovu odhaleny. Politické i ekonomické sny reformátorů inspirovaly Východ i Západ k hledání nového společenského modelu. A podle přiznání Michaila Gorbačova byla reprízou pražského jara jeho perestrojka, která za dvacet let podobně otevřela režim zevnitř a zabránila výbuchu.

Husákova KSČ navždy prohrála zbytek důvěry. Za jeho normalizace do ní mohl vstoupit asi jen člověk, který od ní něco chtěl. Příznačná je nedávná reakce poslance Vlastimila Tlustého z ODS na připomínku televizního moderátora, že byl přece také komunista: „Pane redaktore, já jsem nikdy komunista nebyl, já jsem byl u komunistů! Komunisticky jsem necítil ani nejednal!“

Já jsem komunista byl a cítil jsem i jednal tak, jak jsem si představoval, že by komunista měl. A když jsem zjistil, že ta skvělá idea, podobná původnímu křesťanství, je opona, která má naivním nadšencům zakrýt fungování zločinné moci, udělal jsem, co jsem mohl, aby byla stržena. Takže s tím mám menší problém než ti, co byli jen u komunistů – stejně jako jsou dneska u jiných.

A ten Osmašedesátý, rok pokusu o uvolnění společnosti ze svěrací kazajky režimu, kterou jsem předtím jí, a tím i sám sobě pomohl navlékat, může sloužit jako další inspirace všem, kdo si dnes ochotně nechávají nasazovat pouta mafiánské podoby kapitalismu, opět ohrožující mladou demokracii.

NA ROZLOUČENOU

28. 6. 2008

Ta dvě slova v titulku byla první, která vyšla pod mým jménem v předchůdci tohoto listu, zvaném *Rudé právo*. Stál jsem v listopadu 1945 spolu s mnoha Pražany řadu hodin na podstavci sochy svatého Václava a mával vojákům opouštějícím mé rodné město, které půl roku před tím posledním úderem druhé světové války osvobodili od Němců. V probouzející se euforii jsem přitom vestoje psal do notesu verše, což neuniklo muži vedle mne. Byl to redaktor přílohy *Rudého práva* – *Haló na neděli* – Karel Vaněk a uveřejnil v ní mou první otištěnou báseň pod názvem *Na rozloučenou Rudé armádě*.

Tak začal složitý vztah jednoho autora s listem, který po čtyři desetiletí dominoval domácímu tisku jakožto tiskový orgán Komunistické strany Československa; rychle přešel na „světový formát“ a hravě přesáhl denní náklad milion výtisků. Prvních pět let chválil vzorného kohouta zdravícího radostným zpěvem vycházející jitřenku komunismu, druhých pět let ho solidárně hájil proti osmělujícím se kritikům jeho způsobu kokrhání. Pak ho šest let stále přísněji káral za první kritické hry a dalších šest let za ně stále více chválil, to jak spolu s dramatikem občansky zrál i divadelní recenzent novin Jaroslav Opavský. V červnu 1967 zatratil list svého někdejšího oblíbence za protistranické vystoupení na IV. sjezdu československých spisovatelů a po půl roce ho pevně vinul na srdce od ledna až do srpna památného roku 1968 za aktivity spojené s politickou obrodou, které označil za vysoce progresivní.

O rok později oznámil týž list vyloučení téhož ptáka z téže strany za tytéž aktivity, označené sovětskou *Bílou knihou* i *Poučením z krizového vývoje* za vysoce kontrarevoluční. Odpadlíka si tehdy navíc osobně odtrhl od srdce v hněvivém komentáři týž Karel Vaněk, který ho čtvrt století před tím pozvedl z prachu ulice na piedestal

poety. *Rudé právo* pak čas od času odsuzovalo disidentovy stále zrádnější aktivity proti celému Táboru míru a socialismu, až ho po Chartě 77 definitivně poslalo jakožto ztroskotance a zaprodance na smetiště dějin. Rekviem za politickou i uměleckou mrtvolu přinesl po jeho vyvržení do kapitalismem prohnílého Rakouska redakční článek *Dokokrhal!*, který současně vyšel v sovětských novinách s titulkem *Dokukerjalsja!*

Pak – přesně podle Jana Nerudy – „petř trhnul a změněn svět“, a vyvrženec se s mnoha jinými vrátil ze smetiště dějin domů. Tentýž list brzy nato škrtl rudou barvu z titulu a ponechal si ji pouze v grafice. Také jeho vedení se emancipovalo z matriarchátu rodné strany a začalo bojovat za kapitalismus s lidskou tváří. Bylo tedy v logice vývoje, že se u navrátilce objevil redaktor *Práva* se žádostí o rozhovor. I on však býval disident a nadto přijal podmínku, že se jménem novin omluví za všechny podpásovky z minula. Rozhovor pak dostal. Byl to Pavel Dostál.

Fejetony jsem však psal pravidelně do *Literárních a Lidových novin*. S prvními jsem přestal, když jejich zelený šéfredaktor odmítl uveřejnit článek předních rakouských jaderných fyziků hájících Temelín jako jeden z nejlepších atomových milířů Evropy. S druhými jsem skončil, když jejich modrý šéfredaktor odmítl prověřit uveřejněné udání čtenáře, že jsem kohosi poslal do sovětského gulagu. Pak mě ke spolupráci pozvalo *Právo*. Čítal jsem denně tři hlavní české deníky a tenhle jediný levicový mi přišel překvapivě vyvážený. Nadto mně šéfredaktor přiznal post libera a nikdy to nezpochybnil.

Rok jsem psal každou sobotu sloupky, pak po pauze dva a půl roku podvaly jako tento vřdycky na konci či na začátku měsíce. O interpunkci se mnou poučeně jednal redaktor *Salonu* Zdenko Pavelka a korektorna *Práva* mě uvarovala několika chyb. Všem dohromady nám utekla jen moje záměna *Herostrata* za *Herodota*, kterou vzápětí opepřilo dopisem několik pozornějších čtenářů. Na rozdíl od kolegů na této stránce jsem se nemusel zabývat denní

politikou, a zkoušel proto spojit publicistiku s literaturou ve tvar, který by déle utkvěl v paměti.

Skoro celá žeň mých textů, hlavně z *Práva*, vyšla nedávno v knížce *O ničem a o všem*. Jiří Hanák, jeden z tvůrců této stránky patřících do kategorie Ludvíka Vaculíka, jí věnoval vlídnou poznámku, vytkl jí však, že v ní scházejí „hambaté“ fejetony z dob mé nezralosti. Zde vysvětlení: nescházejí, protože nebyly. Psával jsem tenkrát reportáže nebo polemiky, ale tento žánr mi byl cizí jako básníku i dramatikovi, asi že jsem na něj ještě neměl lidsky. Dozrál jsem k němu až v roce 1975, kdy jsme se s několika zakázanými spisovateli rozhodli, že jím začneme nahrazovat násilně porušenou komunikaci. Od té doby je mi jeho psaní svátkem.

Psaní klasického fejetonu se podobá sochařině. Myšlenka je úsporně uhnětena z masy slov nejdřív nahrubo, aby ukázala svou podstatu a prokázala svůj smysl. Pak je nesčetnými drobnými zásahy doplňována o nezbytnosti a současně zbavována zbytečností. Když hledám výslednou podobu, připomínám si Rodinovy plastiky, jejichž drsné stvoly rozkvétají do detailně propracovaných tváří. Z třístránkového textu bývá záhadně až pětinasobný odpad! Pokaždé jsem si úžasně užil.

Všechno má svůj čas. Vydavatel *Práva* teď rozhodl, že ten můj v jeho listě vypršel. Vážím si místa, které jsem tu dostal bezmála stokrát, kolegů, kteří mě přijali mezi sebe, i čtenářů, kterým jsem nijak zvlášť nevadil, přestože jsem netančil v řadě. Pokud jako já čtou deníků víc, setkáme se už ode dneška sobotu co sobotu v *Mladé frontě Dnes* na stránce názorů pod hlavičkou *Z pohledu trilobita*.

Takže se na rozloučenou smím těšit i na shledanou!

ZPRÁVA Z PRÁVA

Panu Zdeňkovi Porybnému, deník PRÁVO

Nepamatuji, pane šéfredaktore, že jsem se ve svém dlouhém životě setkal s chováním, jaké jste mi po počáteční euforii předváděl další tři roky Vy. Sílil ve mně pocit, že mou spoluprací s Vaším listem chápete jako jakýsi druh poměrně drahé charity. Věřte, že se mi celou tu dobu mnozí divili, proč píšu exkluzivně právě pro Právo. Chtěl jsem ale psát své trochu nadčasové texty do listu, v němž jsem začínal a jenž se mi po vynucené pauze líbil, přestože byl pokračovatelem novin, které mě dvacet let urážely. Účtoval jsem Vám poloviční honoráře, než jaké dostávám v onom druhém, dražším světě, kde zatím převážně žiju, a ještě jsem později přistoupil na snížení. Vy jste se neobtěžoval ani stručně potvrdit příjem knížky O ničem a o všem, kterou jsem Vám poslal s věnováním, že ji chápu i jako trvalý dík Právu, kde vyšla valná většina textů. Tím víc mě těšily dopisy od čtenářů, ale i od Vašich předních redaktorů. Nahradily mi slovo Děkuji, které jsem nikdy neslyšel od Vás. Přesto bych byl psal pro Právo dál, dokud by mi sloužil mozek, kdybyste to už potřetí neodmítl – jako vždy jen velkopanským vzkazem. Takže jsem přijal s dobrým svědomím nabídku Mladé fronty DNES a chtěl se čtenářům Práva alespoň slušně odhlásit. Můj poslední podčárník jste ale osobně vyřadil z vydání 28. června těsně před vyjitím, aniž jste se obtěžoval sdělit mi proč. K padesátinám mně věnoval Váš někdejší zaměstnavatel Gustáv Husák domovní prohlídku, Vy jste mě k osmdesátce ještě jednou zcenzuroval podle zažitého vzoru. Vrátil jste nás tím oba do dob normalizace, a proto si opět vypomohu samizdatem: posílám tenhle dopis spolu s Vámi zabaveným článkem kolegům a známým, kteří se divili, že jsem nevděčně přešel ke konkurenci a ani se nerozloučil. Pokud do té doby nebude cenzura znovu zavedena obecně, vyjde text i s dopisem v mé příští sbírce fejetonů. S pozdravem

Pavel Kohout (ten spisovatel)

Praha, dne 21. srpna 2008

MIXED PICKLES

ZPRÁVA O STRATEGII A TAKTICE CHARTY 77 po 30 letech

v Praze v březnu 2007

Protože nejsem na besedě se čtenáři, ale na vědeckém semináři, nabízím stručnou zprávu o strategii a taktice Charty 77 při jejím zrodu, trvajícím přesně dvacet sedm dnů. Třicet let a tři měsíce poté je u nás ještě dost živých účastníků, aby mátlí historiky rozpory ve svědectvích. Svou verzi opírám o deníkové záznamy a chci zbavit emoci tím, že ji podávám ve třetí osobě.

Po úvodním úderu Husákova režimu proti jeho odpůrcům, na bázi pendrekového zákona z roku 1969, trvalo tři roky, než došlo k úvodní akci oponujících občanů. Byla to počátkem prosince 1972 petice za osvobození politických vězňů organizovaná spisovatelskou šesticí Havel, Klíma, Kliment, Kohout, Kosík a Vaculík, kterou podepsalo třicet šest kolegů, z nichž půltucet podpis po masáži shora odvolal. Tím skončila solidarita podepisovaná po vpádu vojsk a česká intelektuální scéna se rozštěpila pro příštích patnáct let. Následovaly otevřené dopisy různým činitelům režimu; dva z nich, Kohoutův ministru kultury Klusákovi z června 1973 a Havlův Gustávu Husákovi z dubna 1975, zveřejnil v plném znění evropský tisk, když je pisatelé předali pražským korespondentům. Represe se pak soustředily na mladé nekonformní umělce a režim zřejmě nečekal, že se jich zastane takzvané seriózní disent. To vyvrátil v dubnu 1976 protest proti zacházení s kapelou Plastic People of the Universe, který kromě iniciátora Havla podepsali Klíma, Kohout, Kosík, Vaculík a překvapivě i literární vědec Václav Černý, filozof Jan Patočka a básník Jaroslav Seifert. Soud nad Plasty se stal onou sněhovou koulí, z jaké se nabalují laviny. 11. prosince 1976 se měla v novoměstském bytě Jaroslava Kořána

psát další stížnost na jejich pronásledování. Schůzky se spíš náhodně zúčastnili Havel s Kohoutem, Zdeněk Mlynář, Jiří Němec, Petr Uhl, student Vendelín Komeda a zástupce české Amnesty International Pavel Bergman. Kohout nebyl jediný, kdo cítil únavu z bludného kruhu protestů, které už neměly ohlas ani ve svobodném světě, natož u domácího vedení. Proto našel odezvu jeho mlhavý nápad sepsat jakousi „petici všech peticí“, která by útlak v zemi pojednala komplexně a tak, aby ji přijal za svou co nejširší okruh lidí. Tématem, které slibovalo netříštit opozici, ale spojit reprezentanty odlišných postojů i vyznání, bylo shledáno prosazování paktů o dodržování občanských a lidských práv, tvořících obsah třetího koše dohod z Helsinek. Oba pakty se staly československým zákonem, a z toho vyplynula myšlenka upozornit parlament, že jej vláda nedodržuje. Hned se potvrdilo, že to oslovilo mnohé, kdo si byli dosud cizí názorově i lidsky, i ty, kdo se vyhýbali politickému konfliktu s režimem a tento v zásadě legální způsob jim vyhovoval.

První obšírná verze, vypracovaná přes noc Havlem, shrnula celou problematiku a stala se po doplnění ostatními podkladem, který byl Kohoutem opět přes noc v druhé verzi zkrácen, uspořádán a opatřen názvem *Charta 77*, to z pocitu dramatika, že by rodící se myšlenka měla mít přiléhavý a působivý titul. V dalších dvou dnech oba autoři spolu zapracovali připomínky nově přizvaných, také Ludvíka Vaculíka a budoucích mluvčích Jana Patočky a Jiřího Hájka. K němu poznámka: výtku, že role mluvčího neměla být svěřena kdysi krajně exponovanému komunistovi, nebere v úvahu klíčovou dohodu iniciátorů, že v každé trojici mluvčích, ručících za pravost dokumentů Charty, bude jeden zástupce silné skupiny někdejších komunistů, nositelů reformního procesu šedesátých let; Jiří Hájek byl vybrán pro světovou proslulost, kterou si získal jako ministr zahraničí ČSSR odsouzením sovětské invaze. Navíc nebylo programem Charty další kádrování, ale hledání společného jmenovatele pro návrat ke svobodným poměrům.

Originály všech znění textu Prohlášení na tenkém papíře, to aby na průklepy, po každé schůzce ničené, mohli psát připomínky všichni účastníci, cestovaly pak s Kohoutovým archivem přes Švýcarsko a Rakousko zpět do vlasti; jejich kopie dal nedávno pořídit Vilém Prečan, který si všiml, že všechny verze byly datovány o deset dnů později, než vznikly.

Se strategií Charty se totiž rodila i její taktika sloužící k matení protivníka, který měl mocnou převahu početní i technickou. Neformální štáb rozhodl, že vše podstatné se musí odehrát, než zafungují policejní odposlechy, agenti StB nebo žvanilové. Prvním protiopatřením bylo, že text Prohlášení nedají sběrači podpisů z ruky, aby neunikl, kam neměl, a všem signatářům bude zaslán poštou až v den D, aby se mohli u očekávaných výsledků hájit přesným zněním. Dál bylo vštěpováno všem vyhnout se při komunikaci slovu Charta i údajům, které by odhalily záměr a jeho rozsah! Svazek *Dialog*, pořízený Radkem Schovánkem z deseti tisíc stran spisu na *Objekta Kohouta*, uvádí patnáct živých odposlechů z bytů Havla, Kohouta a Vaculíka v kritické době, které StB právě proto nepochopila. Až z posledního zjistila, že má být kamsi vezen jakýsi dlouho zmiňovaný text, a spustila 6. ledna onen hon na doručitele, kterým vlastně uvedla Chartu na světovou scénu, když předvedla, že stojí nad adresátem petice, československým parlamentem.

Druhým taktickým opatřením byl způsob schvalování textu, obrazně nazvaný „úpis krví“. Na papír formátu A6 musel jeden každý petičník opsat rukou celou větu „Souhlasím s prohlášením Charty 77 z 1. ledna 1977“ a k podpisu připojit rovněž vlastnoručně povolání i adresu. To vylučovalo tvrzení, že někdo text pořádně nečetl anebo že byl něčí podpis připojen podvodně.

Třetí pojistkou se stal způsob sběru podpisů. Vytypovaní dobrovolníci, kterým Havel rozepsal kartičky s přesným návodem, v němž za vzor sloužilo fiktivní jméno Koranda, se vydali po přátelských spojnicích, kde se dala očekávat menší infiltrace donašeči StB. Pár

jich tam bylo, ale neměli přímý důkaz v podobě textu, neznali způsob akce ani správné datum, a plně zafungoval další taktický tah: podpisy takzvané „první vlny“ byly sebrány ve dnech Vánoc, kdy to podle předpokladu usnadnila ztížená dosažitelnost řídících důstojníků, snížená aktivita estébáků vůbec a s tím spojená zpoždění i lajdáctví při hodnocení odposlechů.

Pak už záleželo na tom, jak se Prohlášení s prvními podpisy dostane do svobodného světa, aby tam bylo včas pochopeno i podpořeno. Režim se mylně domníval, že vše vypravil ven švýcarský velvyslanec Walter Jaeggi, jeden z obyvatel českého domu na Hradčanském náměstí 1, kde žil i Kohout. Ale muž, který mimo jiné obstarával výměnu rukopisů a korektur mezi zakázanými autory a nakladatelstvími na Západě, neměl být jakožto zástupce země vyznávající neutralitu uveden do střetu zájmů. Text si potom vyžádal sám, fotografoval z okna gangsterský únos Jeleny Mašíkové estébáky, a nabídl se dokonce svědčit v jejím procesu.

Konečný text Charty 77 a seznam prvních 242 signatářů byl z Havlova bytu U Dejvického rybníčku vypraven do světa prostřednictvím rady pražského velvyslanectví NSR Wolfganga Rungeho, kterému pro jeho vzhled a vystupování dali sami disidenti krycí jméno Admirál. S Kohoutem ho pojil přátelský vztah, a žádosti, aby zařídil dopravu dokumentu, který chce v zemi upevnit dopad Helsinské dohody, se rozhodl vyhovět na vlastní zodpovědnost z obavy, že by dotaz u nadřízených mohl akci zpozdit nebo i zmařit. Tlustou obálku s kompletem mu dopravil Kohout vpoledvečer 29. prosince do bytu na Letné, když se kroužením po Praze ujistil, že není sledován. Pozdě večer musel Rungeho vyzvonit na ulici s důležitým škrtem: kontrola u Havlů odhalila, že vzorový Koranda se dostal i do soupisu a hrozil jej znehodnotit „mrtvou duší“. Po Kohoutově návratu domů se v seznamu nenašla jeho žena; při poslední redakci bylo totiž rozhodnuto „deponovat“ podpisy studentů a dalších osob, kterým mohl režim nejsnáze ublížit, a vyřadit rodinné příslušníky, aby nepůsobil

jako uměle nafouknutý. Jelena Mašínová se vzepřela a její muž čekal ráno v Ovinecké ulici znovu, aby Admirálovi předal konečnou verzi k doručení tomu, kdo s ní měl svět seznámit. Protože Kohout už v šedesátých letech jako divadelník často pracoval v Německu a poznal pravidla médií, zavázal se zajistit, co nazval „publicistická salva“. S vědomím, že velké západní deníky uznávají u dlouhých textů pouze právo prvního zveřejnění, jinak přinesou stručný výtah nebo jen zmínku, obrátil se na redaktora *Deutschlandfunk* v Bonnu Hanse-Petera Rieseho, který byl v polovině sedmdesátých let z Prahy vyhoštěn. Poslem předběžné informace, že musela předstihnout text i seznam, měla-li být akce připravena včas, se stala Ilona Drumm, mladá Češka provdaná do Mnichova a často navštěvující Kohoutovy na Sázavě. Aby nehrozilo, že u ní bude Prohlášení nalezeno, naučila se jeho základní myšlenky nazpaměť. Dál měla vyřídit, že v telefonickém styku budou časové údaje postdatovány o deset dnů, aby měl režim, pokud něco vytuší, dojem, že je na zákrok čas. Z automatu v hradčanské restauraci U Labutí byl Riese anonymně upozorněn Kohoutovým hlasem, který znal, že se mu brzy přihlásí kráska hodná jeho pozornosti. Nazítří se od ní jako první v zahraničí dozvěděl, oč má jít, že k němu vše dorazí na Nový rok a že originály Prohlášení i prvních podpisů budou osobně doručeny do parlamentu ve čtvrtek 6. ledna 1977 dopoledne. On měl zajistit, že text vyjde celý nebo v podstatném výtahu v hlavních denících demokratického světa v pátek 7. 1. 1977, tedy den poté, co zásilku obdrží adresát; taktika vyžadovala i korektnost, parlament ČSSR měl mít možnost první reakce. Riese, který iniciátory Charty znal, dokázal přesvědčit šéfredaktory vedoucích periodik Německa, Anglie, Francie, Itálie a Spojených států, aby o ní informovali společně. Nevzpomněl jen, že pařížský *Le Monde* je večerník. První obšírná zpráva vyšla proto v něm už večer 6. ledna, ale to byly raníky naštěstí v tisku a předčasná publikace pomohla zatčeným poslům. Informaci převzaly ihned západní rozhlasové vlny českých vysílání, a bezpečnostní aparát státu byl tak zaskočen, že

zadržené raději propustil. V noci se jádro akce mohlo podle plánu setkat v kavárně Viola a vyměnit si zkušenosti. K dalšímu kolu došlo v pondělí 10. ledna, kdy bylo na povel Husákova vedení divoce odchytáno doma i na ulicích tolik signatářů, že k výslechům museli být povoláni vyšetřovatelé z celé republiky. Četné výstřelky ponížených estébáků i uvalení vazby na Havla a další vyvolaly v demokratickém světě, už podrobně informovaném, protesty významných osobností i státníků. Toho dne se Charta 77 proměnila z meteoru v stálici.

Zbývá zmínit okolnost, která strategii a taktiku vznikající Charty zásadně ovlivnila. Různorodý sbor lidí, kteří ji uvedli do života, vsadil na odhad, že represe domácího režimu, drženého na řetězu Sovětským svazem usilujícím o důležité dohody se Západem, nepřekročí mez, kterou by nemohl vydržet normální člověk posílený přesvědčením. Když totalitní moc nesmí použít šibenic a mučidel, má v odhodlané opozici nebezpečného soupeře. Chartisté tedy neriskovali život a zdraví, leda šikanu a v krajním případě pár let vězení nebo exilu. Ještě méně ovšem hrozilo normálním občanům. A když za tak příznivých podmínek, ve kterých si Poláci a Maďaři vynutili na režimech významné ústupky, se valná většina rozhodla výzvu Charty nepodpořit, ignorovat, nebo dokonce hon na ni vlastními podpisy schválit, nemůže se divit, že její neformální sdružení spontánně nazvané Anticharta bude zkoumáno jako protipól, který pomohl o léta prodloužit marasmus normalizace.

K bilanci patří zjištění, že společenství „samozvanců a ztroskotanců“ prokázalo stejnou sílu jako na začátku i na konci. Brzy po revoluci, která tehdy ještě žádnou nebyla, když éru režimu ukončila jeho vlastní imploze, odmítlo pokus militantní skupiny proměnit Chartu v jakýsi trvalý tribunál nad demokracií. Ústy všech bývalých mluvčích ukončila činnost s tím, že dlouholetou úspěšnou taktikou dosáhla svého strategického cíle. Od té doby patří Charta 77 výhradně historii a tím i historikům.

DER FALL GRUŠA

v Sázavě v srpnu 2008

(koncept článku pro noviny, hesla do slovníku, vysokoškolských skript, kapitoly memoáru, laudatia, obžaloby, nekrologu apod.)

Ten drzý sršeň z Pardubic napsal počátkem šedesátých let o mých raných verších do časopisu *Sešity* tak strašně, že bych si byl možná delší čas netroufl vyjít na ulici, nebýt toho, že mě už před ním vykopal z Olympu zlý brněnský medvěd Jan Trefulka. Jenomže právě díky jim dvěma jsem včas zanechal planého básnění a dost rychle se stal poměrně úspěšným dramatikem. Brzy nato chtěla tu odbojnou postilu mladistvých autorů zakázat moje rodná strana KSČ, ale já jsem už patřil k mnoha jejím členům, kteří to nechtěli připustit, když jim z očí spadly klapky a oni sami se sbírali ke vzpouře proti pseudosocialismu sovětského ražení.

Když to mírumilovné povstání ducha převálcovaly v srpnu 1968 pásy bratrských tanků a sekyry normalizace začínaly měnit československý les v paseku, některé stromy kupodivu odolaly. Tak se spolu v rozpačitém úžasu shledali, kdo k sobě do té doby nikdy nepatřili věkem, vírou ani vzájemnou vazbou. Jednoho večera přivezli psanci Ludvík Vaculík a Václav Havel psance Jiřího Grušu do Sázavy nad Sázavou číslo 177 k psanci Kohoutovi, aby společně pojedli vuřtový guláš psankyně Jeleny Mašínové. Od té noci pak spolu s dalšími zakázanými autory, mezi nimiž nechyběl ani psanec Jan Trefulka, tvořili celých dvacet let obranný kruh, který zuřící moc nikdy nedokázala prolomit, takže v něm později vyrostla i Charta 77.

Největším objevem našich životů zřejmě bylo, že lidé k sobě nepatří názory, ale charakterem. Všechny naše byt' tak odlišné povahy se zásadně shodly v tom, že na rozdíl od fyziků, kteří mohou snadno odvolat jakoukoli pravdu, vědouce, že bude stejně platit dál, my

poznané pravdy etické vzdát nesmíme, nemají-li se proměnit v cynickou lež. Usilovným hledáním jsme pak časem našli pevný základ, na němž jsme mohli bez zábran stavět všichni – i s rozdílnými biografiemi, světonázory a vztahy: bezpečně nás spojil společný zápas o návrat občanských a lidských práv. Bývalí umělečtí konkurenti i osobní rivalové přestali myslet na to, čím se kdy vzájemně urazili, a začali pilně vymýšlet, jak viribus unitis, spojenými silami, nejvíc uškodí podlému režimu.

Ať už to byla strojopisně opisovaná knižní *Edice Petlice*, samizdatové fejetony, almanach svobodné literatury pro zahraničí, či slovník zakázaných spisovatelů pro domov – Jiří Gruša sršel při všem. Jeho podpis Charty jsme zpočátku dočasně stáhli, to jak se jevilo být nezbytným, aby pár spolehlivých dál obstarávalo kurýrní služby pro houf obklíčených. Když pak ale i jeho pro jistotu připozavřeli, aby snad nějak nenarušil návštěvu Leonida Brežněva v Praze, zlegalizoval svou příslušnost k Chartě nahlas „potrubní poštou“ v ruzyňské věznici. Za trest se mu pak snažili přišít podvracení republiky jeho románem *Dotazník*.

Bylo nutné zmobilizovat autority evropské literatury Heinricha Bölla a Siegfrieda Lenze, potvrzující, že nejde o pamflet, nýbrž svrchované literární dílo, aby si domácí represivní aparát uvědomil, že se může chystaným soudním řízením proti knize těžce blamovat. Propuštěný sršatec si však nedal pokoj a podvracel čile dál slovy i činy – to když jako zaměstnanec jakéhosi stavebního podniku pomáhal potřebným přátelům k půdním bytům.

Poté co byl jako já vypuštěn z domácí klece k časově omezenému pobytu na Západě, dorazil před odletem za Velkou louží k nám do Vídně. Byl prvním obyvatelem hostinského pokojíčku v čerstvě adaptovaném bytě na Kohlmarktu číslo 1 a vyprovázel jsem ho potom až na letiště. Už dávno nebyl útočící sršeň, ale můj druh a spojenec v podobné nouzi, který mířil za svým snem do neznáma jako středověcí Kolumbové.

Spatřili jsme se zas, když brzy po návratu do Evropy přijel na mou premiéru v Hamburku. Všechno, co tvořilo jeho identitu a stabilitu, totiž doklady i peníze, tam zapomněl v telefonní budce, z níž mi volal. Když mu sklíčenému, ale vzápětí žasnoucímu obratem obnovily úřady Německé spolkové republiky půdu pod nohama novými doklady, zatímco český režim ho krátce po mně zbavil občanství, našel novou vlast na Rýně.

Tvrdý život exulanta změkčila o něco později jeho nová žena Sabina, šéfující městské knihovně v Bonnu, tehdy hlavním městě Spolkové republiky Německo. Tam napsal několik skvělých románů v mateřském jazyce a zároveň zvládl hostitelský jazyk tak brilantně, že se z českého básníka stal v krátkém čase i poeta laureatus germanicus. Tam do němčiny přeložil můj netlustší knižní špalek, osmisetstránkový román *Konec velkých prázdnin*. A napsal tam i dílo, jaké v té době nemělo obdoby: knihu knih – slabikář pro české děti vyrůstající v cizině, koncipovaný tak, aby podle *Klíče* mohli učit své ratolesti rodiče-emigranti.

Když se po Berlínské zdi začal kácet i pražský režim, děsil pardubický sršeň už zase v plné zbroji Husákovy diplomaty v řadách protestujících krajanů a Němců před bonnskou ambasádou. Jak krásná ironie osudu, že do téže budovy, z níž mu několik let předtím zpupně oznámili vyobčanštění, vstoupil záhy jako velvyslanec prezidenta Václava Havla. Vzdal se německého občanství a sloužil ve spojeném Německu své spojené i rozdělené staré vlasti skoro sedm přelomových let, v nichž se i ona vracela z vyhnanství zpátky do Evropy.

Poučnou epizodou byla jeho kandidatura do Senátu České republiky Ucházel se o ni v Chebu a byl pro ni se svou znalostí česko-německých problémů a vztahů jako stvořený. Prohrál zřejmě ve chvíli, kdy ho na radnici navštívila početná delegace místních obchodníků se žádostí, aby radikálně zatrhl konkurenci Vietnamců. Protože přímo pod okny leželo náměstí bičované právě deštěm,

předvedl svým rodákům názorně, že české stánky na trhu jsou zavřeny a zákazníci obsluhují pouze Vietnamci.

Židli ministra školství ve vládě Václava Klause mu po pár týdnech podrazil slavný „sarajevský atentát“, který znamenal změnu premiéra. Ke štěstí nového ministra zahraničí, který ho mohl jako špičkového diplomata poslat tentokrát do Vídně. Jeho nadřízeným v pražské centrále se pak stal tentýž pan Kopecký, který ještě jakožto soudruh předsedal stranické organizaci na ambasádě v Bonnu, když před ní Jiří Gruša stál na protest. Teď na něho z Prahy posílal do Rakouska kontroly, dokud jsem mu při náhodném setkání neslibil, že o něm, pokud s tím nepřestane, napíšu pro média, jak nejlíp umím. Bylo to poprvé i naposled, co jsem komu vážně vyhrožoval.

Když po šesti letech ve Vídni a celkově po třinácti od nástupu v Německu ukončil kariéru velvyslance ve věku, kdy většina mužů odchází pěstovat skalničky, hrát bridž či chytat ryby, čekaly ho náraz kariéry dvě. Stal se prezidentem všech spisovatelů na planetě, kteří jsou na rozdíl ode mne členy PENu. Poučnou epizodou přitom bylo, že ho do vrcholné funkce navrhli spisovatelé rakouští, zatímco delegát českých kolegů při volbě v Mexiku roztržitě vhodil národní hlas do urny protikandidáta; sám se tomu pak moc smál... V té době napjatě čekala ve Vídni desítka emeritních velvyslanců Rakouské republiky, komu z nich bude přisouzeno vakantní křeslo ředitele prestižní Diplomatické akademie, založené už císařovnou Marií Terezií. Jmenován byl k jejich nesmírnému nadšení jistý sršatý Čech...

To je stav případu Jiří Gruša ke dni jeho sedmdesátých narozenin. Po doběhnutí obou mandátů plánuje závěrečnou kariéru básníka, prozaika a publicisty, čímž by se celý jeho tvůrčí život od Pardubic po Globe spojil v logický kruh. Naše ustavičná součinnost potvrzuje dál onen největší nálezy našich životů, že lidé k sobě nepatří názory, ale povahou. Vyvinuli jsme dokonce hru, která si už našla mnoho posluchačů: vyprávíme našim obcenstvům o době, kterou jsme

oba prožili každý po svém, z pohledu bývalého komunisty a z protipohledu odvěkého demokrata. Posloucháme se, vpadáme si do řeči, scelujeme dvě půlky rozporuplného obrazu v jeden, co nejbližší objektivnímu pohledu na tři čtvrtiny dvacátého století. Každý z nás přitom zpívá svůj hlas, aby publikum uslyšelo co nejčistší duet o tom, že ani zcela rozdílné životy nemusí běžet proti sobě.

Můj protinožec a spojenec Jiří Gruša je zásluhou své vzdělanosti i zkušenosti sžíravý ironik, a přitom díky své nátuře veselý a milý muž. Cítím, že je mi příbuzný jako novodobý Odysseus, který ale doputuje k cíli tím spíš, čím méně ve srovnání se mnou bloudil. Cítím, že je mi blízký jako současný Patrokles, který je vždy ochoten zaskočit za ochablého přítele. Mám ho, věčného sršně, rád. Patří k vybraným lidem, kteří mi stáli za to pracně napsat zdravici na jeho iniciálu. Když končil jako česká excelence ve Vídni, obsloužil jsem ho dokonce v němčině:

Gruscha geht! Geborener Glaubensmensch, gebürtiger Gedichteschreiber, geübter Gourmet und geschätzter Gesandter Gesamttschechiens in geläuterter Germania und geschrumpftem Großösterreich, generell genannt Georg der Grösste, geruht gerade zu gehen. Geh, geliebter Georg, geh und goutiere gemäß gewohnter Gepflogenheiten gehobener Gilde gut gelaunt, mit Glamour, Genuss und Gusto die grob gerechnete Glanzleistung:

Graben und Gräber gestriger Gegner geschlossen, gefährliche Geschwüre gegenseitiger Gehässigkeit geheilt, grausige Gewalt-grandguignols in gemütliche Gasthausgelage gewandelt und gewichtige Gefechte um Grundsätze gemeinsamer Gerechtigkeit zu Gunsten ganzer Generationen gewonnen, geh, geh geraden Ganges in den geheiligsten Gral der Geogeschichte.

Goehead, gelegentlicher Ghostwriter geringfügig gescheiter Gallionsgestalten, gottseidank gewählter Gouvemer des Global-PENs, genieße grenzenlos gewagt gemischte Getränke wie Genever-Grenadine-Gin, grundgesunde Gerichte wie gebratene Gans mit gezuckerten

Germknödeln, genauso wie gewährte Gunst getreugeliebter Germanen-Gattin.

Großartig gebotschaftert, gewaltig gedichtet, gekonnt Gaumen gepflegt, grandios Gesicht gewährt – gastfreundlich, gradlinig, geistreich, gesamt gesagt genial! Gesundheit und Glück, Georg! Geschenke, Gebete, Gesänge, Gratulationen, gesammelte Grüße geistiger Genossengemeinde. Googbye! Gott gab, Gott geb! Go, go, Gruscha, go!

Tím der Fall Gruša zdaleka nekončí. Materiál může být proto zatím použit pro všechny shora uvedené příležitosti s výjimkou nekrologu!

DADA – SUR česky

*řeč na vernisáži výstavy „Proti veškerému rozumu, surrealismus Praha–Paříž“, která byla pod záštitou řečníka zahájena v pátek
13. 11. 2009 v Ludwigshafenu*

„Cítit přestanou když, mlčeli lidé aby, chci... Způsobem surrealistickým užíval jej aby, proto dán člověku byl jazyk... Společností tajnou jakousi je která, smrti do uvádí vás surrealismus... Zázračno jedině dokonce je krásné a krásné je zázračno jakékoliv, krásné vždycky je zázračno: jednoznačně to řekneme... Snivec definitivní je člověk.“

Rozuměli jste? Jistě každému slovu, a přesto houby. To bylo jen několik vět ze *Surrealistického manifestu* André Bretona, kterým v roce 1924 rozbouřil intelektuální svět. A proč jste nerozuměli? Protože jsem je citoval od konce k začátku.

„Člověk je definitivní snivec... Řekneme to jednoznačně: zázračno je vždycky krásné, jakékoliv zázračno je krásné, a krásné je dokonce jedině zázračno... Surrealismus vás uvádí do smrti, která je jakousi tajnou společností, jazyk byl člověku dán proto, aby jej užíval surrealistickým způsobem... Chci, aby lidé mlčeli, když přestanou cítit.“

Rozuměli jste teď? Taky sotva! A to už nebyl trik, v tom je smysl dadaismu a surrealismu: při každém způsobu lidského vyjadřování odložit logiku v šatně rozumu a spolehnout se jen na hlas instinktů. Čtením pozpátku jsem nabídl příklad surrealistického myšlení. Vtírá se otázka, zda měli proroci těchto nových ismů a umělci, kteří se stali jejich učedníky, všech pět pohromadě. Pak ale stojí člověk v předních muzeích světa před obrazy, které jsou označovány za nejdůležitější, a často zas houby rozumí. Pud sebezáchovy ho nutí nedat to znát a právě před nesrozumitelnými zamyšleně prostát odpovídající čas, aby ostatní viděli, jak by měli být uchvázeni oni. Pak může opustit chrám umění jako křesťanský dóm, v němž taky nespátril Boha.

Nejen Bůh má mnoho tváří, o něž se vedou války. Má je i umění, a jeho náboženstvími jsou právě ismy. Surrealismus se zrodil ve světské kapli jménem *Cabaret Voltaire* pod jiným názvem. Jeden z básnických kněží, zrazený všemi církvemi umění, jej objevil kapátkem. Svědek, malíř Hans Arp, napsal: „Prohlašuji, že Slovo našel 6. února 1916 v šest hodin večer Tristan Tzara.“ V kruhu čekajících na nové Zjevení otevřel Rumun Tzara poslepu Larousův lexikon a stejně náhodně ostříkl stránku vodou z kapátka. Tak bylo označeno, takže jako Zvěstování chápáno, „svatým zázrakem“ nazváno a na prapor zvoleno slůvko „dada“, znamenající v dětské řeči „kůň“, v širším smyslu „koníček“, a tedy „hobby“.

„Dada vzniká v ústech... Dada znamená Nic... Dada je panenský mikrob!“ To jsou Tzarovy definice, které měly vyloučit, že jeho hnutí budou podsouvány jakékoli ideologie. Mělo zůstat „od počátku nepochopitelné a navždy nedefinovatelné“. *Cabaret Voltaire* byl roku 1916 v Curychu. Devatenácté století, jež s pomocí páry, plynu a elektřiny vysvobodilo lidstvo ze svěrací kazajky středověku, slibovalo mu věk morálky, spravedlnosti a spolupráce. Místo toho vzplála první světová válka. Jen v zákopové bitvě u Verdunu zahynulo v témže roce na německé i na francouzské straně dvakrát 350 000 mužů. Neutrální Švýcarsko leželo v pokojném oku uragánu. Skupině mladých umělců z celé Evropy, zachráněných před zmarem různými „svatými zázraky“, se zdál být svět hromadou střepů. Co generace považovaly za jistoty, přestalo existovat nebo se proměnilo ve svůj opak.

Když jsem se pokoušel oběma spřízněným směrům porozumět, byly pro mne střepiny všeho druhu jediný pochopitelný materiál, z něhož mohla vznikat díla Hanse Arpa, Maxe Ernsta, Marcela Duchampa, Mana Raye, Miróa, Giacomettiho, Magritta, Dalího nebo Picassa. Podobně jako úvodní šifrované poselství, které jsem zašifroval ještě jednou, si představuji jejich tvůrčí proces. Tak i chápu, proč se proslulí básníci jako Hugo Ball zřekli obvyklé poezie:

srozumitelná slova pro ně vinou zesurování života ztratila obsah. Ball protestoval takzvanými zvukotexty, jež měly totální nesrozumitelností donutit posluchače myslet na to, co komu leželo na srdci.

*„Gadji beri bimba,
glandiri lauli lioni cadori
gadjama bim beri glassala...”*

Co jiného měli pod proudem podobných zvuků dělat než zabývat se svými myšlenkami? Když skončilo Velké Vraždění a evropští umělci se snažili uzdravit těla i duše tvůrčí prací, přeskočilo poselství z Curychu do Evropy jako požár. Dadaismu zůstala role zploditele, ale brzy byl opuštěn, protože slova měla zas plnit komunikační úlohu. Dravým básníkům Aragonovi nebo Éluardovi už nešlo o to, odvracet publikum formalistickými hříčkami od skutečnosti, teď chtěli cynickou realitu zásadně změnit, naučit otřesené lidstvo znovu citově vnímat. Směru, jenž povstal z podhoubí dadaismu, propůjčil André Breton označení surrealismus.

V žádné kapitole dějin umění nedošlo k takové koexistenci výtvarníků s literáty. Bez znalosti jejich skandálních výstupů a vášnivých emocí jsou surrealistické texty i obrazy nesrozumitelné. Surrealismus nikdy nevytvořil školu s metodikou, nýbrž – podle Bretona – „byl plodem duševních dispozic a komplexní zkušenosti oněch umělců, kteří zkoušeli vrátit svému bytí komplexnost“.

V roce 1919 vyšla *Magická pole*, chápána jako surrealistický opus číslo jedna. Smysl definuje o deset let později opět Breton: „Šlo o to, spolehnout se na poetický účinek řeči jako takové; měla se stát nedisponovaným proudem zvukových obrazů, jež lze za normálního způsobu myšlení těžko vnímat, jsou však uchopitelné ve snech či v polospánku. Šlo tedy o to, tyto obrazy diktované ‚svatou náhodou‘ donutit, aby daly vzniknout nové realitě, která odhalí hlubší smysl předchozí.“

Mezi hravou podstatou dadaismu a nově sledovanými cíli vznikla brzy propast. V roce 1922 se Tzara s Bretonem rozcházejí a druhý hledá pro své hnutí definici. Ten čas je nazýván Éra snů. Konaly se seance, při nichž se přátelé zkoušeli přivést vzájemně do transu. Byly navazovány dialogy, při nichž hypnotizovaní dávali na otázky odpovědi z hlubokého podvědomí, zdánlivě nelogické, ale naznačující souvislosti asociací, že se dotazovaný nevědomky dotýká skryté pravdy o své existenci. Malíř Max Ernst byl tak vzrušen, že se to záhy pokusil vnést do obrazů.

Pak vyšel v úvodu citovaný první manifest, v němž Breton nabízí vysvětlení: „Surrealismus, podstatné jméno mužského rodu. Čistě psychický automatismus, jímž má být ať ústně, písemně, či jakýmkoli jiným způsobem dosaženo reálného fungování mysli. Tedy diktatura čistého myšlení bez jakékoli kontroly provedené rozumem a s vyloučením všech etických či morálních ohledů. Nadrealismus je založen na víře ve všemocnost snu a v nezaujatou hru myšlenek. Směřuje k definitivní likvidaci všech ostatních psychických mechanismů a k zaujetí jejich místa při řešení problémů života.“

Poselství bylo přejato dalšími výtvarníky. Kdo se pozorně dívá na jejich díla, objeví společný jmenovatel. Ať u Ernsta, Miróa, Dalího, či Magritta, Štýrského, či Toyen, u všech je patrný stejný zdroj: sen. Konkrétní cestu k němu popisuje právě Max Ernst, když vzpomíná, jak v dětství před usnutím pozoroval mahagonovou pelest postele a objevoval na ní pohádkové bytosti i krajiny. Potvrzení nenašel u nikoho menšího než Leonarda da Vinci, který píše o své inspiraci skvrnami na zdi, popelem v krbu, mraky na nebi.

Postupem stále zběsilejší doby, jak ji na jedné straně brutalizovalo Hitlerovo a na druhé Stalinovo uchopení moci, se surrealistické hnutí zpolitizovalo. Bylo v povaze jeho přívrženců, že se toužili dát do služeb sovětské revoluce. První „ministr kultury“ SSSR, lidový komisař Lunačarskij, který moderní směry podporoval, vzbudil na-

ději tvůrců na celém světě. A spíš tušené než definované cíle surrealismu okouzly i umělce mladého komunistického státu. Zpočátku trpěni, protože to sloužilo exportu revolučních idejí, upadli v nemilost konzervativních kolegů i nekulturních stranických papalášů.

Tím větší pak obecné zklamání, když byl Lunačarského kurz stroze ukončen a právě komunističtí umělci ve Francii nazvali Bretona a jeho věrné kontrarevolucionáři. Z dnešního pohledu logicky, protože zrazená revoluce nepotřebovala nikoho méně než svobodné duchy, kladoucí své sny nad diktaturu proletariátu. Sověští surrealisté dopadli nesrovnatelně hůř. Zprvu byli označeni „jen“ za hlas poražené buržoazie, později nazváni slouhy imperialismu. To už byla poukázka do gulagu či do sklepů moskevského vězení Ljubljanka, kde jim byly sny vyfouknuty z hlavy i s mozem střelou do týla.

Nejinak se vedlo surrealismu za nacistů. Ani třetí říše nepotřebovala umění, které mělo podle Tzary „být od počátku nepochopitelné a zůstat provždy nedefinovatelné“. Státní kultura musela fungovat jako polní kuchyň dodávající lidu dostatečné výživné, a přesto lehce stravitelný ajntopf. Surrealisté si nezasloužili nic jiného než nálepku „zvrhlí“. Jejich obrazy, většinou zkonfiskované emigrantům či ukradené Židům, byly vystavovány pouze jako odstrašující příklad, což grandům jako Göringovi nevadilo, aby si je nevěšeli do svých paláců. V někdejší Československu byla zvlášť silná skupina chápající svá díla jako surrealistická. I její hlavní představitelé, ať básníci, či malíři, prošli křížovou cestou, když po komunistickém převratu v roce 1948 museli za svou programovou nepochopitelnost a nedefinovatelnost pykat zákazy a šikanami.

Nejvíce potrefena byla má generace. Občanský názor většiny z nás určily dvě události: zničující krize třicátých let, která průmyslovou velmoc ČSR ochromila a byla chápána jako totální krach kapitalismu, a mnichovský diktát, jenž vydal zemi Hitlerovi a byl chápán jako totální selhání západních demokracií. Proto převážily v prvních poválečných volbách hlasy voličů, kteří se vyslovili pro

socialismus a záštitu Sovětského svazu. To se brzy ukázalo být cestou od čerta k ďáblu a my, mladí komunističtí umělci, jsme měli tři možnosti: vzít si život, což mnozí učinili, cynicky založit na tom omylu kariéru, anebo se pokusit myšlenkovou chybu napravit.

Pak jsme zažili protiúder, když naši dogmatici k záchraně mizející moci povolali v roce 1968 proti vlastnímu lidu cizí vojska. Ale ač byly na dvě desetiletí vyřazeny z veřejného života stovky politiků, vědců a umělců, génia národa to už nezmátlo, především posledním se zdařilo vybudovat paralelní kulturu, orientující se na vývoj ve svobodném světě. Zakázané knihy byly opisovány na psacích strojích, obrazy a plastiky vystavovány ve sklepích, divadlo jsme hráli po bytech.

Divadlem na divadle se pak zdál být výstup uniformovaných policistů, kteří přepadli soukromé představení *Makbetha* a diváky perlustrovali. Některé dopravili desítky kilometrů od Prahy a ponechali rannímu chladu. V jistém smyslu to bylo znovuzrození dada se surrealistickými vložkami, ne tak veselé, ale sdostatek snové. Až teprve díra v maďarském hraničním plotu, až útěk východoněmeckých turistů do západoněmecké ambasády v Praze, až pád Berlínské zdi způsobily, že ze střepů dějin vzlétla jako legendární Fénix svobodná Evropa, do níž se z vyhnanství vrátily dada i surrealismus.

Už mi zbývá vysvětlit jen osobní vztah k nim. A musím přiznat, že tu dnes působím spíš jako advokát ex offio. Pozvání mluvit na téma vyhrazené spíš kunsthistorikům než někomu, kdo představuje druhou stranu mince, když se po tvrdém probuzení z mládežnického snu stal sluhou rozumu, mě přimělo zabývat se surrealismem důkladněji.

A přitom jsem si potvrdil, že mi zůstává cizí. Obdivuji jeho tvůrce za statečnost, s níž mu sloužili a slouží, ale život se mi jeví dost zašifrovaným na to, aby byl šifrován dodatečně. Takže pro mne Ernst či Miró zůstávají dráždivě dekorativní a jediný, jehož výpovědi rozumím, je René Magritte, jehož fantazie ve mně budí spoustu asociací.

Koho ale považuji za pravé surrealisty, jsou Hieronymus Bosch a Brueghel starší. Zejména Brueghelova *Dolle Greet*, šílená žena s válečnou kořistí, z níž trčí pánev, uprostřed děsivé krajiny plné zmrzačených skřetů; její reprodukce visí jako jediný obraz v mé pracovně. Nesčíslněkrát zabloudím očima letmo na nějaký detail. A hned pohlédnu z okna, odkud vidím jen trávu, keře a stromy, abych se s pomocí všech odstínů útěšlivé zeleně osvobodil z Brueghelova černohnědého pekla, což trvá tak dlouho, než mě zas přitáhne. Ty dva póly jsou druh střídavého proudu, který mně při psaní dodává energii. A proč jsem tedy tu hommage na dada a sur psal? Protože mi po všech životních peripetiích připadá ze všech citátů nejdůležitější ten, který uvedl Francouzskou revoluci. Praví Voltaire protivníkovi: „S vašimi názory zásadně nesouhlasím, ale učiním vše, abyste je směl svobodně vyslovit!“

MILOSTNÝ LIST

pro Divadelní noviny 2007

Má životní lásco,

Divadlo na Vinohradech, seznámil jsem se s Tebou těsně před tím, než Tě před posledním rokem války spolu se všemi scénami v říši zavřeli Němci – a byla to láska na první pohled, když vážně hrozilo, že může být poslední. Jedině Tebou a ovšem i Národním divadlem jsem byl odváděn od myšlenek na to, co nepřestávalo hrozit mým rodičům, patřícím po atentátu na Heydricha k dodavatelům jídla do krypty kostela Karla Boromejského. Císařův mim Václava Renče v tragédském patosu hostujícího Eduarda Kohouta mi nikdy nesejde z paměti.

Jen čtyři roky po válce mě v kupé rychlíku, který se řítí skoro pět hodin z Prahy do Brna, uhranul Václav Vydra tehdy mladší, abych pro něho přeložil veršovanou hru ruského dramatika Viktora Gusjeva *Sláva* – pro Tebe, tehdy čerstvě přejmenované na Divadlo československé armády, abys po půl století měšťanské existence začalo „sloužit lidu“. Proslulý divadelník mě tak navždy zbavil beznaděje, do níž mě uvrhlo zjištění, že můj sen – být hercem – znemožňuje má povaha, která mi nedovolí být někým jiným než mnou...

Ta náhodná, nečekaná nabídka mne otevřela jako nový pramen na celý život. Bylo mi dvacet dva a půl, když jsem se 15. prosince 1950 poprvé děkoval na Tvé scéně jakožto autor po boku velkého V. V., jeho úchvatné ženy Dany Medřické, prvního milovníka Otomara Krejčí a mých vrstevníků Vlasty Chramostové i Vlastimila Brodského. O dva roky později jsem se Ti vnutil se svou bolestínskou *Dobrou písni*, za kterou jsem se už dávno veřejně omluvil Pyšné princezně. Přinejmenším obyvatelé přilehlých ulic ale tenkrát vy-

soce oceňovali, že se v ní nestřílelo často až do půlnoci, jak tomu bylo skoro ve všech dalších hrách.

Typický příběh z těch časů osvětluje, co jsi muselo snášet na svých prknech, která kdysi zasvětili i pátečník Karel Čapek s generálem Františkem Langrem, a teď jsme znesvěcovali my, horliví učedníci falešných proroků. Když režisér Jan Škoda nechal podešáté vypšouknout pyrotechniku jako německý zásah sovětské pozorovatelný, na niž technikáři pro větší efekt sypali z portálu písek, a přišel se na scénu zeptat: „Je to už věrohodné, soudruzi?“, vyhrabal se podešáté ze sutin Jiří Sovák a pronesl slavný zlepšovací návrh: „Já bych ještě, soudruhu řediteli, mohl tak do třetí až páté řady mrsknout vnitřnosti z králíka.“

Za tři roky už to ale byla kritická vojenská hra *Zářijové noci*, na kterou stáli u Tvých pokladen i civilové. Poprvé jsem přišel o legitimaci KSČ, ale našel sebe jako občana. Ti, kdo vstoupili po válce do komunistické strany, aby zabránili recidivě fašismu, se teď vyprošťovali ze svěrací kazajky stalinismu, kterou si prostomyslně navlékli sami. Začínalo chruščovovské tání, jemuž sice sám vládce Kremlu brzy zatrl v Maďarsku tipec, ale z jehož podhoubí pomalu vzcházelo budoucí pražské jaro. Za dalších pět let vypukla Tvoje zlatá éra současně s nejlepší dobou českého divadla v jeho dějinách.

Zbudováno sice na počest vídeňského monarchy, ale přitom jako umělecká výzva tehdy ještě svobodného města Královské Vinohrady pražské zlaté kapličky nad Vltavou, stalo ses na přelomu padesátých a šedesátých let dvacátého věku jedním ze dvou pólů, na nichž vznikal a mezi nimiž probíhal střídavý proud zmrtvýchvstávající politiky i estetiky. Otomar Krejča s Alfrédem Radokem na jednom z nich a Luboš Pistorius s Františkem Pavlíčkem na druhém roznítily bouřlivou tvůrčí atmosféru, ve které se mohly zrodit zázraky jako Zábradlí, Činoherní klub, Semafor... Zarytí dogmatici stále ještě ukazovali své mučicí nástroje, ale pořád víc lidí se jich přestávalo bát. Zde záznam z mého životopisu, který se týká právě Tebe:

1961. Ve švech už třetí rok praskala budova na Vinohradech, i když stále ještě Ústřední divadlo Československé lidové armády. Ve vzduchu visela politická reforma a Pistoriova dramaturgie posílala večer co večer na scénu v nových textech postavy i konflikty divákům dobře známé. Cenzura pro výstrahu zakousla současně tři nejnavštěvovanější hry Jariše, Stehlíka a Kohouta. Ředitel musel najít náhradu. Z nejnevinnějších klasických nasadil Naše furianty. Když herci, excelující předtím v rolích současníků, vstoupili na scénu v koženkách a beranicích, ozval se první smích. A když padla věta, že starosta je hňup, aplaudoval bouřlivě celý sál.

Na koberečku ředitel prohlásil, že se proti znásilnění bránil sám duch divadla. A to že se dá jen jako za Němců zavřít. Tolik síly už dogmatici neměli a do roka uvedlo Vinohradské Válku s Mloky – hit čtyř sezón.

Celkem dvěstěosmkrát za ten krátký čas zničili Mloci na Tvé scéně v režii Jaroslava Dudka, ve výpravě Zbyňka Koláře a s hudbou Jana F. Fischera lidskou civilizaci a herci volali v závěru na pomoc nabitě hlediště; překonání toho rekordu, dosaženého inscenací svrchovaně politické hry, zažiješ až za víc než čtyři desetiletí komediálním *Broukem v hlavě*. Ale celý tvůj repertoár šedesátých let se dodnes jeví jako ohňostroj všeho, čím mohlo divadlo mobilizovat ducha celé společnosti k mocnému přelomu. Lámaly se i lidské osudy. Taky můj. Odtrhl jsem se od své rodiny, ale ulehčil svědomí aspoň tím, že jsem jí nechal domov. Protože důvodem rozchodu nebyla jiná žena, ale sobecká potřeba svobody, neměl jsem v čase chronické bytové nouze kde spát. Odtáhl jsem tedy s kufříkem svršků a spodků ke své první a věčné lásce – k Tobě. Takto je popsán můj nejmnocnější prožitek s Tebou v už citované autobiografii *To byl můj život??*, kde o sobě s hranou skromností píšu ve třetí osobě:

S vědomím nového intendanta Vinohrad Františka Pavlíčka se tajně nastěhoval do prázdného kamrlíku v prvním patře hlediště, kde se

jednou usídlí proslulá šéfka uvaděček Ivana Štěpánková a on tam bude o pauzách pietně nahlížet jako do hrobky svobodného mládenectví. Noční pobyt osob v divadle byl už tenkrát přísně zakázán, ostatně se i vypínal proud. Z těch několika měsíců má smysly netopýra a hlavně svůj nejintimnější pocit divadla. Když zhaslo a bděl v něm jenom noční vrátný, vklouzl sem díky kopii klíče bočním vchodem z náměstí, připravil si ve světle venkovních luceren jídlo i pití, a tác přenesl do tehdy ještě nezmenšeného obrovského hlediště. Usazen na schodech v úrovni třetí řady prvního balkonu pak v čiré tmě hodoval a přemýšlel o hrách, kterými naplní a prozáří momentálně černou díru důvěrně známého jeviště. Pocit jistoty, že to dokáže, protože se stal součástí divadelního prostoru, ho pak provede světem a donutí pokoušet se o to, dokud bude myslet.

Za těch několik měsíců ses do mě zapsalo tak, mé drahé Vinohradské, jak to dokážou jen osudové lásky, které už z duše nevymaže ani zrada, protože zanechají o to hlubší jizvu. Už jsem pak dávno bydlel ve svém nejmenším bytě s nejkrásnější vyhlídkou – na Hradčanském náměstí číslo jedna – ale čím dál intenzivněji mi zářilo černé světlo Tvé prázdné scény, která vábila k naplnění. Můj deník ví přesně, že to bylo 25. října 1966 v Dortmundu, kde tým pražských Mloků inscenoval jejich německou verzi, a při víně v hospodě se zrodila idea hry *August August, august*; jeho cirkus byl podle místa početí nazván Holz knecht. Už den před Štědrým dnem jsem četl text ve Tvé ředitelně. A už 13. května 1967 zazněl na Tvém jevišti jeho křik z úst Vlastimila Brodského, který se tak s konečnou platností stal Tvou legendou. Jenom jsem si, stejně jako jeho ‚manžeta‘ Lulu Jirásková a ‚syňák‘ Kepka, sotva mohl představit, že ta dojemně nešikovná ruka, která se ve hře chtěla současně oběsit, otrávit i zastřelit, dokáže jednou stisknout opravdovou spoušť...

Augusta přijalo záhy několik domácích scén, ale do světa širého mu paradoxně pomohly tanky, které převálcovaly nesrovnatelně

větší sen, než „frizírovat vosum bílejších lumpicánů“. Že přijely v srpnu, jemuž se v hlavních jazycích světa říká august, stal se Augustův osud nechtěnou, ale obecně vnímanou metaforou údělu pražského jara. Úroveň normalizační moci prokázal už článek v Rudém právu, že vídeňský Burgtheater uvádí můj narychlo spíchnutý kontrarevoluční pamflet *Srpen Srpen Srpen!* Jak kapitulovaly hlavy reformy, rezignovala i většina společnosti. Tys muselo strpět odvolání svého snad nejlepšího ředitele Františka Pavlíčka a solidární odchod Vlasty Chramostové, která se tím přechodně vydala do nicoty. Česká kultura jako celek, ochromená skepsí, v sobě nenašla podobnou sílu jako Poláci, Maďaři, ale i mnozí „oficiální“ Rusové, třeba Vysockij nebo Ljubimov, kteří si tím vytrucovali jistý prostor umělecké svobody a hlavně neztratili čest. Také Tvoji umělci začali před svými zakázanými kolegy přecházet ulici, nebo se jim v lepším případě omlouvat přerušením styků, než zas bude líp.

Můj osud dramatika, který mi dodává nejlepší příběhy, zařídil, abych byl poprvé a naposled v životě fyzicky napaden přímo před Tebou, jako by chtěl násilník pokořit soka před jeho nejdražší. V předposlední lednový den roku Jedna po Chartě byli z protějščího Domu železničářů, dříve Vinohradského národního, postrkem vyhnáni příslušníky Státní bezpečnosti a Lidových milic večerně oblečení signatáři, kteří si tam přišli zaplesat.

Ze střechy Vinohradského divadla mě zdravili oba mí obrovští strážní andělé. Tady pod nimi mě Dobrá píseň vystřelila na oběžnou dráhu divadla, Zářijové noci otevřely můj konflikt s režimy, Válka s Mloky dveře k vlastní jevištní poetice a August cestu do světa. I teď, když museli sloužit za vývěsní štít Lžidimitrijům, byli okřídlení zhmotnělým symbolem, že co se stalo, nemůže se odestát.

Jeden z estébáků mě pěstí zezadu poslal do bezvědomí. Když jsem přišel k sobě, pomohli mi má žena Jelena a přítel Ivan Klíma do blízkého parčíku.

Sedl jsem si na trávu za bezlistý keř a pokoušel se přetrpět bolest v týlu. Přímo naproti zářily lucerny a foyery mého divadla. O čempak tam dneska hráli dávní přátelé?

Pak uběhly pouhé čtyři tisíce dnů, když padla zrezlá železná opona a scelil se svět! Na magickém ostrově Capri, mém častém exilovém pracovišti půjčovaném přáteli, mě telefonem dostihl hlas Tvé čerstvé ředitelky, že chce uvést mou hru *Ubohý vrah*. Otrlý snad veletuctem zažitých premiér jsem se odvážil přijít na čtenou zkoušku jen proto, že ji vedl můj životní přítel Luboš Pistorius. O moc jistější si nebyly ani Tvé herecké hvězdy. Ale bylo's tu Ty, začal jsem číst a byl jsem zas doma. Při děkovačce trvající čtvrt hodiny jsem se prvně v životě držel za ruku s mužem, se kterým jsem prožil bez konfliktu padesát pět let, a nejlepší z nich díky Tobě.

Bylo jen logické, že právě Tebe jsem zvolil za kolébkku projektu, vracejícího teď už dvanáctý rok do Prahy a do Čech kulturu, která sem stovky let patřila. Pražský divadelní festival německého jazyka také díky Tobě funguje letos i bez Tebe na mnoha pražských jevištích – včetně Národního.

Máš velké výročí, a nechci Ti nalévat místo moku z Champagne domácí pelyněk. Není má vina ani to, že Tvou stovku neoslavím novou hrou u Tebe, ale na scéně Stavovského, které se mě laskavě ujalo jako tentokrát divadelního bezdomovce. Ale nikdo nám dvěma nevezme, že jsme si spolu užili deset premiér, z nichž pět je zpětně možno nazvat světovými, a navíc tři, kterými jsem se vracel z klatby. Třináct prvních nocí! Mám dojem, že Ti byl za celé Tvé století sotva který autor takhle věrný. Zahýbal jsem jen, když jsi mě nechtělo!

Mé drahé Vinohradské – zlom vaz, oni Ti pomůžou! (Refrén z mé hry *Sbohem smutku!*, kterou jsi uvedlo přesně před padesáti lety.)

LEŽ JAKO TEMELÍNSKÁ VĚŽ

pro rakouský týdeník Profil (2007) a český Reflex (2010)

Rakouskem obchází strašidlo, strašidlo jaderné elektrárny Temelín. Obludné monstrum – ze šrotu sflikované potomky kuchařek, zedníků, švadlenek a cirkusových muzikantů, kteří si kdysi v srdci c. k. monarchie vydělávali na živobytí, aby ji pak nevděčně roztrhali na kusy – dřímá od poruchy k poruše jako záludný vulkán, který jednoho dne vyplivne svou strašlivou, protože neviditelnou lávu tak ďábelsky, že přeletí celé jižní Čechy a udeří plnou silou do Horních Rakous, právě té spolkové země, která se mu nejhrdinštěji bránila...

Ta hořká ironie se vnucuje, když člověk vidí z auta útočné protitemelínské tabule lemující silnice od hranic k Linci a když před těmi hranicemi hodiny čeká, až se rozpustí blokády. A zdá se být přiměřená při čtení dopisů, jimiž rakouské školy vypovídají školákům z Čech už sjednaná setkání, aby tu tvrdost mohli rodičům vysvětlit jako trest za to, že smrtelně ohrožují děti nevinných sousedů.

Stále víc rozdmýchávaná pře zasahuje zvláště tvrdě člověka, který svého času děkoval nebi, že existuje Vídeň, jež mu, vyhnanému z Prahy, nabídla nový domov v podobné kulise. Za to se, když se železnou oponou zmizely bludy minulosti, poděkoval tím, že se do Prahy sice vrátil, ale Vídeň neopustil, a v té městské bigamii pokračuje už skoro dvacet let. Proč? Z příchylnosti k oběma metropolím, jež byly bezmála tři sta let spojeny úže, než se dnes může zdát, a proto by se měly viribus unitis – spojenými silami – starat, aby obě země po dlouhé pauze našly společnou řeč.

Rakouské misionářství

Zrodilo se 5. listopadu 1978. Dva dny předtím mě jako českého dramatika, který byl ve vlasti zakázán, ale směl si přijet pro rakouskou státní cenu za evropskou literaturu a pracovat rok v Burgtheatru, pozval na Ballhausplatz do kancléřství Bruno Kreisky. Chtěl se dozvědět víc o problematice Charty 77 a sám promluvil o žhavém rakouském problému, s nímž spojil politický osud. „Jaderná energie nás uchrání toho, co se stalo vám!“ zmínil zkázu severočeských lesů kyselým deštěm, způsobeným emisemi z hnědého uhlí.

Zmýlil se. Lidového hlasování o spuštění atomové elektrárny Zwentendorf se zúčastnila skoro polovina voličů a z nich těsná většina hlasovala Ne! Veliký kancléř z toho vyvodil důsledky, i když se skláněl před míněním čtvrtiny Rakušanů. Byla to jeho osobní porážka, avšak vítězství demokracie. A když o málo později nástupce Fred Sinowatz stažením policie a četníků ustoupil mládeži, která obsadila lužní les při Dunaji, aby bránila stavbě nové přehradu, povstalo se Stranou Zelených i sebevědomí ochránců přírody, jež po třiceti letech ovládá zemi.

Černobylská katastrofa pak nebyla připsána marodícímu sovětskému systému, ale samotnému štěpení atomu. Odkazy na Hirošimu přidružily k rakouské „věčné neutralitě“ další ‚svatou krávu‘ – věčný boj proti atomové energii. A učedníci nové víry, mladí i staří, se vydali na dlouhý pochod, při němž dorostli v misionářské nadšence: Když se jim nezdařilo získat Evropu pro neutralitu, rozhodli se ji alespoň obrátit ve víře – proti energii z jádra.

Česká zpupnost

Lidé jako já, sedící vědomě na dvou židlích, aby svým starým novým rodákům zprostředkovali mínění a pocity té druhé strany, pochopili

záhy, že se v punktu atomové energie schyluje k vážnému konfliktu. Znal jsem dobře i stanovisko české strany. Nečetné a líné toky pokrývají směšná dvě procenta celkové spotřeby proudu. Zhruba čtvrtinu kryjí dodávky plynu a celý zbytek, asi sedmdesát procent, přidává uhlí. I když moderní technologie objem jedovatých zplodin snížily, emise brzdí rekultivaci lesů, polí a luk, jež byly v předchozím století těžce poničeny.

S uhlím mám i osobní problém. Dědeček Jan Kohout byl vrchním důlním inženýrem Lářišových dolů v moravskoslezské Karvině, kde 14. června 1894 exploze metanu učinila z pěti set dětí sirotky; jako šéf první party záchranářů byl sám těžce zraněn. Krátce po válce jsem chtěl v jeho stopách jakožto mladý komunista pomoci vyplundrovaným dolům a jezdil po sobotách fárat na kladenskou Majrovku. Směny v nestabilním podzemí vyvolaly zážitek, který se hluboko zažral, jak připomínal věčnou nejistotu posádek ponorek; ozve se vždycky znovu, když myslím na čerstvě zasypané, čekající kdesi v temnu na záchranu či pomalou smrt. Součet obětí důlních neštěstí překračuje na světě rok co rok počet obětí Černobylu. Plyn je v České republice podezřelý zase z jiného důvodu: přichází hlavně z Ruska a psychologicky prodlužuje čtyřicetiletou totální závislost na Velkém bratrovi. Nechuť je posilována zacházením Moskvy s jinými odběrateli. Už nejednou tomu či onomu z různých důvodů utáhla kohoutky.

K tomu přistupuje, že stavba jaderné elektrárny vyžaduje ‚high-tech knowhow‘, čehož dosahují jen technicky nejvyspělejší národy. České země, kdysi uznávaná kovárna celé monarchie a patřící v třicátých letech minulého století mezi deset průmyslových mocností světa, se za totality propadly do bezvýznamna. Vlastní jaderná síla ohlásila návrat do ‚první ligy‘ a stala se pro většinu občanů symbolem obratu k nezávislosti.

Nečekaný odpor jižních sousedů dal vyšlehnout nepřiměřeným emocím. Místo co by byly znervózněným a ustaraným trpělivě vy-

světlovány uvedené důvody, místo co by byli na všech politických úrovních zdvořile žádání o pochopení, místo co by byla zahájena důvěru budící opatření, jimiž by se stal Temelín zcela transparentním, nastoupili tvůrci a obhájci cestu vzdoru – Teď vám teprv ukážem! Mediální řeč Prahy ovládl týž bojový pokřik, který Rakušané umí velmi dobře používat, pročez se jím cítí být o to víc sami provokováni.

Znalci rakouské duše – té české tak podobné – varovali marně. Při křtu prvního temelínského bloku vysílala televize živě přehlídku české nafoukanosti. Svalnatá slova předsedy vlády bušila na snadno rozbitelný vztah dvou národních společností, jejichž dávno přetáté nervy sotva začaly srůstat. Rakousko vypálilo salvu protestů a kánónada nechtěla polevit ani po rozumné dohodě z Melku, v níž česká strana „průhlednost“ jaderné elektrárny v Temelínu zaručila. Po letech poziční války lze zhruba bilancovat: podpora většiny Čechů vlastní jaderné energii se stala srovnatelnou politickou silou jako její rakouské vymítání. S podstatným rozdílem: nevole Rakušanů přerostla v hysterii.

Svatá válka

Co alpskou republiku v jejím poválečném vývoji zvlášť formovalo, byl její bezpříkladný návrat k demokracii. Boj proti Temelínu ji však zavedl o roky zpět. Čím déle trvá, tím méně jsou připouštěny argumenty, které hrozí tuhle válku oslabit. Zažil jsem to na vlastní kůži.

Dne 26. června 2001 jsem byl z Prahy povolán do Vídně: v Hofburgu, bylo mi řečeno, se bude konat o kauze Temelín objektivní slyšení, v němž experti z Rakouska, České republiky i dalších zemí zdůvodní svá pro a proti. Odpůrci i příznivci mají pak na žádost vlády společně dospět k závěrům přibližujícím řešení. Přístup k jednacímu místu byl blokován „atomovými mrtvolami“, jež bylo

nutno překračovat, aby si návštěvník uvědomil svou zodpovědnost. Oživlé se pak nahrnuly do sálu, kde píšťalami a sirénami přerušily každého diskutéra, jenž se k Temelínu či jaderné energii vyjádřil souhlasně. Hosty z Prahy, kteří si na rušení stěžovali, poučila poslankyně evropského parlamentu Marilies Flemming, že potřebují ještě hodně času, aby se od Rakušanů naučili pravé demokracii.

Požádal jsem to věřící plénum, abych alespoň zde mohl svobodně promluvit, když mi to dvacet let znemožňoval pražský režim. Dokud jsem referoval, jak vysvětluji většině Čechů stanovisko většiny Rakušanů, byl jsem slyšen. Jakmile jsem se snažil objasnit český pohled, umlčely mě zas píšťaly a sirény, takže jsem v půli věty ustal a vydal se rovnou k letišti. O dva dny později mě v sedm ráno vzbudil rakouský vicepremiér Molterer. Omluvil se, že mi jako hostu vlády nebylo dopřáno svobodně vyjádřit mínění, a nabídl mi novou příležitost. Slíbil jsem přijet kdykoli. Už se neozval, takže nepozval.

Pár měsíců před nepovedeným slyšením jsem jel vlakem z Mnichova do Prahy. Ve velkoprostorovém vagonu seděl jediný cestující, identifikoval mé noviny jako české a informoval se o nebezpečích, která, jak slyšel, číhají v Praze na turisty; pak se představil jako švýcarský inženýr, který jede navštívit pamětihodnost zvláštního druhu, jadernou elektrárnu Temelín, protože celý život stavěl po světě turbíny k reaktorům. V té době to byly vibrace první turbíny v Temelínu, jimiž odpůrci zhoršovali už tak špatnou pověst díla. Ovšemže jsem se ptal a dozvěděl se, že nezažil jedinou, která by zprvu nevzdorovala jako mladý hřebec a nemusela být tvrdě krocena. S jednou se v USA trápil tři roky, než běžela, pravil, jako švýcarské hodinky. Slíbil mi svůj názor napsat.

O málo později zavolał a líčil, že viděl zřídka kdy tak precizní výrobek jako ten z plzeňské Škodovky, a je ochoten to veřejně dosvědčit. Také on, profesor Rudolf Pahr z Raperswillu, byl později na slyšení o Temelínu pozván a nebyl puštěn ke slovu. Když televize ORF pro Horní Rakousy na můj návrh pozvala ke kulatému stolu

významné rakouské fyziky, o nichž je známo, že mají opačné mínění nežli protitemelínští aktivisté, do jednoho odmítli. Jeden z nich mi poslal osobní vysvětlení s prosbou, abych neuváděl jeho jméno.

„Jelikož jsem několika pozváním do Horních Rakous vyhověl a zažil, co se tam odehrávalo, musím bohužel odmítnout, neboť nemám chuť dát se ve volném čase vypískávat a nazývat nukleárním ďáblem. Veškeré sliby pořadatelů, že zaručí klidný průběh, nebyly v minulosti dodrženy, takže některé podniky – například velká diskuse v Linci – musely být přerušeny.“

Sám zažívám neustále, že pozitivní názor na Temelín, třebaže podepřený nejserióznějšími argumenty, padá v Rakousku za oběť amatérské cenzury nebo bojácné autocenzury, při diskusích bývá nelítostně potlačován a opětovaně trestán blokádami, přičemž zuřiví misionáři vyrábějí nové obrazy nepřátel. V tom ohledu si leckdy připadám jako za domácí totality. Ovšemže tu obhájcí jádra nejsou kriminalizováni ani existenčně ničeni, ale velmi často lidsky izolováni a společensky diskvalifikováni.

Kdo lže??

Už řadu let je rakouská veřejnost bombardována tvrzeními, která Temelín degradují na „šrotreaktor“ a představují jako místo nejvyššího nebezpečí. Pěšáci protijaderného a protitemelínského hnutí jsou k tomu zásobováni ostrou municí, kterou s důvěrou rádi používají, neboť odpovídá jejich emocím. Nahání strach, jak nemnozí jsou ochotni srovnat bulvární informace s těmi, jež pocházejí z důvěryhodných pramenů.

Ani normální občan bez odborných vědomostí jako já, když se chce jako už mockrát spálené dítě přesvědčit, zda podporuje správnou věc, či naletěl demagogům, nemusel dlouho hledat, aby se dozvěděl, že existuje mezinárodně uznaná hodnotová škála, která

nabízí spolehlivé a srozumitelné informace o každém atomovém milíři: INES Manual – International Nuclear Event Scale.

V ní je vše, co se kdy v každé jaderné elektrárně na planetě přihodí, rozděleno do sedmi stupňů. Nejvyšší znamená to nejhorší, GAU, rovná se katastrofě Černobylu. Šestý nebyl dosud v žádné JE zaznamenán. Pátý označuje havárii, které bylo zabráněno: uniklou radioaktivitu americké Three-Mile-Island elektrárny zachytil vnější obal. Také čtvrtý stupeň spadá ještě do kategorie Accidents – nehody. Stupně tři a dva označují stále menší Incidents – příhody, přičemž jen poruchy od druhého stupně výš jsou v rámci multilaterálních dohod povinně hlášeny, což hraje v našem případě klíčovou roli.

Nejnižší první stupeň registruje „anomálie“ – jevy atypické. Ještě menší události jsou klasifikovány jako „no safety significant“, tedy bezpečnostně nevýznamné a patří na stupeň nula. Co ještě zbývá, platí za „no safety relevant“, tedy bezpečnostně nepodstatné a bývá označováno jako „deviace“, odchylka. Všechny „lapálie“ od druhého stupně dolů mají být hlášeny pouze příslušnému národnímu úřadu – kromě Temelína! Právě tato výjimka je nejdůležitější vymoženost, jež byla rakouské vládní špičce při jednání v Melku Čechy zaručena, a přijatou povinností ohlásit Vídni i tu nejmenší odchylku během čtyřadvaceti hodin česká strana sice se skřípěním zubů, ale přísně dodržuje. Zpupnost ustoupila příkazu budoucí zodpovědnosti, která skutečně překračuje každou hranici.

Jen v důsledku tohoto slibu, jaký rakouská vláda od žádného jiného provozovatele jaderné elektrárny v Evropě nežádala, natož dostala, vešlo ve známost proslulých sto poruch, které byly v rakouských médiích omílány jako důkaz bezprostředního ohrožení. Račte dát pozor! Ze všech těchto případů patří pět na stupeň jedna, jaké jiné elektrárny kromě svému úřadu nikomu hlásit nemusí, dvacet na stupeň nula a pětasedmdesát nikam! Vstřícná otevřenost byla zneužita k tomu, že odchylky s klasifikací „nepodstatné“ byly obyvatelstvu prezentovány jako nejvýš nebezpečné. Z kýchnutí se tak vyrábí AIDS.

Když se vezmou pod lupu další námitky odpůrců Temelína a konzultují nestranní odborníci, vyplynou další falešná tvrzení. Tak i nejvážnější z nich, že Češi dohody z Melku ignorují, když neodstranili v protokolu uvedené nedostatky. Přitom se zamlčuje, že nešlo o příkazy, ale doporučení, které má provozovatel prověřit. Každá JE, praví znalci, je svébytné dílo, které musí vedle zákona nejvyšší bezpečnosti odpovídat i stavebním předpisům té které země, jejichž nedodržování nemůže vynutit žádná cizí vláda.

Jako příklad bývají jmenována vysokoenergetická parní vedení, která chtěli mít kritici z Rakouska oddělena zdí. To doporučení bylo provozovateli zohledněno, technicky však vyřešeno „způsobem lépe odpovídajícím danému typu“. Jako laik to nemohu posoudit, ale smím vzít na vědomí, že stejný problém byl podobně vyřešen v německých milířích Isar, Emsland a Neckarwestheim, proti čemuž si nikdo nestěžoval.

Ve stejném čase, od roku 2002 do roku 2006, registrovala národní centrála v osmapadesáti francouzských reaktorech celkem 456 poruch od stupně jedna výše, v průměru osm na blok. Každý ze dvou temelínských funguje podle téže statistiky s dvěma a půl poruchami třikrát líc. Pak by ale všechny francouzské měly být Rakušany prohlášeny za šroťáky a od blokad by je chránila jen neexistence společné hranice. Nebo je nutno hledat důvody „zvláštního ošetření“ Temelína v něčem jiném?

Dva leží na dlani. Ve škále oblíbenosti Rakouska leží Češi spolehlivě na posledním místě, ale to je hodno jiné úvahy – o legendě, že monarchii zničili oni, a o strašidlu Benešových dekretů. A je zcela jasné, že proti evropské atomové lobby bojuje stejně tvrdou bandáží lobby větrná. Je pro mě nepochopitelné, proč si dává Rakousko prznit svou nádhernou krajinu alejemi mastodontů, jejichž výkon není v žádném poměru k obří velikosti.

Nebylo těžké ani spočítat si, že by při dodržení předepsaných rozestupů a stabilních větrných podmínkách oblast o dvaatřiceti

kilometrech čtverečních musela být osazena osmnácti tisíci dvěma sty padesáti větrnými mlýny. V Rakousku by se do ní vešla skoro celá Vídeň a v Čechách celá Praha. K tomu přijde, že se v české kotlině točí vrtule podle meteorologů desetinu možného času. A když nezafouká? Aby se nezhroutila síť, musely by být v záloze lány agregátů...

Jádro pudla

Vlast řek, jak o ní zpívá rakouská hymna, z nich dostává celé dvě třetiny své energie. A přesto musí ve stále větší míře nakupovat v zahraničí. Třeba v roce 2006 to dělalo 5,2 miliardy kW – tedy zhruba tolik, co činí roční kapacita jednoho z temelínských bloků. Lze vážně věřit, že ani jediný kilowatt nebyl součástí rakouského importu? Nepodobá se celoevropská síť obrovskému tanku, kam je proud přiváděn ze sta zdrojů a odtéká pak miliony vedení, aniž by byly odběratelé s to identifikovat, odkud jej berou?

Dospíváme k základní otázce. Má národní společnost právo považovat riziko energie z jádra za kalkulatelné a užívat ji v zájmu svého rozvoje – anebo nemá? Odpověď může nesporně znít jen Ano. A když jedna mezinárodní kontrola za druhou potvrzuje, že JE Temelín splňuje přísné normy, jsou útoky a blokády nesmyslné a škodlivé, mohou docílit jen, že beztak už napjaté vztahy mezi Rakouskem a Československem budou ještě napjatější. Má někdo zájem na tom znovu je přervat?

Chtějí-li rakouští Áčkaři – AntiAtomAktivisten – donutit svou vládu, aby žalovala Československo u mezinárodních soudů, což ta nečiní z důvodné obavy, že by se blamovala – měli by blokovat vídeňskou Ringstrasse nebo kancléřství na Ballhausplatzu, ale v žádném případě tu hranici, která byla ještě před dvaceti lety zaminovaná! Za tragické přitom považuji, že ta menšina, která boje

proti Temelínu považuje za druh rodinných slavností nebo je provozuje „für a Hetz“, pro srandu, kašlajíc na většinu, kterou blokádami okrádá o čas i peníze, se odvolává na authority, které vše zde řečené jako odborníci musí vědět, a přesto udržují temelínskou lež naživu. Například profesor doktor Wolfgang Kromp, vedoucí Institutu pro výzkum rizik, který rizika zřejmě vyrábí, aby měl jeho tým o čem bádát.

Podobné instituce jsou povinny nejen před nadcházejícími riziky varovat, ale také tam, kde nepřekračují normy moderní civilizace, zabráňovat panikám, místo aby je přímo šířily. Stejně tak považuji za morální povinnost vůdčích rakouských vědců prokázat civilní odvahu tím, že odborně podpoří uvážlivé politiky proti nebezpečným populistům, kteří téma zneužívají jako žebřík ke kariérám nebo kyj ve volebních zápasech.

Jednoduše se ptám, vážení páni profesori Rauchu, Böcku, Krompe a další, kteří to určitě víte: Je, nebo není pravda, že podle obecné uznávané škály INES lze považovat JE Temelín za normálně fungující a v žádném případě za „šrotreaktor“? A souhlasí, či nesouhlasí, že česká strana protokol z Melku ve všech důležitých bodech dodržuje? Byli snad všichni členové všech pětadvaceti mezinárodních kontrolních komisí, které daly Temelínu zelenou – mezi nimi i rakouský expert inženýr Gert Reimann –, zkorumpováni úplatky anebo raněni slepotou? Správnou odpověď dá, vážení pánové, dříve či později budoucnost, takže jde i o Vaši odbornou prestiž a osobní čest.

A co s tím?

Také čeští politici se musejí zodpovídat svým voličům, a těm leží čím dál víc v žaludku uvedené způsoby, jimiž jsou nevědomí vědoucími, pokud ne přímo obelháváni, tak naváděni k mylným reakcím, když se jim zatajuje skutečný stav věcí, ať z politického či hospodářského

kalkulu, nebo z občanské nestatečnosti. Nicméně Češi budou muset vzít na vědomí, že Rakušané mají vzhledem ke své zvýšené senzibilitě právo na největší možnou průhlednost českých jaderných milířů – tím spíš, že z dobrých důvodů hodlají stavět nové.

A Rakušané budou muset zvážit, nejsou-li skutečnými sabotéry dohod z Melku ‚Áčkaři‘, manipulovaní špatnými rádci a finančně podporovaní zemskými vládami, jakož lobbisty větrných a nově i solárních elektráren, což dělá z protestů dobře placenou profesi; v ní zřizují, tentokrát z neznalosti a tvrdohlavosti, novou železnou oponu. Snad pomůže Rakušanům i logická úvaha, mají-li za sousedy národ sebevrahů. Protože než by byl poškozen první člověk v rakouském pohraničí, musel by zhynout milion obyvatel jižních Čech.

Z POHLEDU TRILOBITA

TRILOBIT SE PŘEDSTAVUJE

28. 6. 2008

Nejstarším obyvatelem české kotliny, který se dochoval, protože tu v celé své módně rýhované kráse zkameněl, je koryš z prvohor, zvaný trilobit. Napodobenina teď vyznamenává osobnosti moderního umění a spojuje tak přes moře roků současníky s organickými prapředky. K nejstarším současníkům patřím bohužel i já. Člověčí stáří je určováno stavem ducha. Jeli duch při síle, umí dodat i ochablému tělu křídla. Ochabne-li sám, nepomohou mu ani svaly kulturisty. Tím je dáno, že i staří muži a staré ženy mohou mít mladé vášně. A že jim celá jejich zkušenost nepomůže, když narazí na jev, který se nedá vysvětlit rozumem. Třeba na lásku. Nebo nenávist. Musí je objevit znovu se stejným rizikem jako kdysi. A právě to objevování zpomaluje jejich stárnutí.

Když mě teď pozvaly ke spolupráci noviny, v nichž vyšel můj první textík před třiašedesáti lety, navrhl jsem název sobotní řady fejetonů spontánně – viz výše. Mladá fronta Dnes má špičkové novináře mladé i střední generace, kteří na téhle stránce kreslí čtenářům obraz sotva dohaslého dne. Těm se nehodlám plést do řemesla. Chci přehlédnout zrovna uplynulý nebo odhadnout právě nastupující týden a vybrat jev, který vzbudil pozornost lidského trilobita.

Chci jej prozkoumat a možná tak objevit v novém světle, s nadějí, že to přibrzdí i mé vlastní stárnutí; a případnou reakci čtenářů budu chápat jako důkaz, že autor, s nímž někdo třeba i hněvivě nesouhlasí, pořád ještě nez kameněl. Tak do toho! Máme na to pokaždé jen tři tisíce šest set znaků!

Příští týden, kdy nevyjdou sobotní noviny, a tedy ani tento ,pohled', budou mít svátky hned za sebou tři duchovní patroni české společnosti – dva věrozvěsti a jen jeden mučedník, přestože byli

taky dva! Cyril a Metoděj nás, barbary, osobně, bez pomoci médií, přímo zázračně pozvedli z temnoty pudů k jasu ducha. Mluvené řeči dalo trvalou platnost písmo, moc světskou začala kultivovat moc církevní. A když sama upadla do hříchu a začala být od světské k nerozeznání, řekl jí Jan Hus svoje Ne! tak ohnivě, že neodeznělo dodnes.

Obdivuji ho, ale srdcem tíhnu k Jeronýmu Pražskému. Na rozdíl od Jana nebyl asketa ani vizionář, který vlastně poznal okolní svět až cestou do Kostnice, ale bytostný Evropan a brilantní myslitel, jehož ctil Krakov, Jeruzalém i Oxford, a slavná pařížská Sorbonna mu dokonce nasadila mistrovský klobouk. Jeho pokus názorně ozřejmit prostým věřícím dogma o trojjediném Bohu mu vynesl napřed ovace a pak obvinění z kacířství. Zněl: „Byl-li by Bůh voda, byl by Otec – led, Syn – déšť a Duch svatý – sníh!“ A projevil se jako pravý Čech, když své učení dvakrát odvolal, aby nepropadl hrdlem a směl učit i kázat dál...

Poté co ho zatkli také v Kostnici, kam přijel Husa podpořit, odvolal znovu. Avšak! Právě po Janovu krutém upálení své odvolání – odvolal. Dospěl k poznání, že kdyby zradil společnou pravdu, žil by sice fyzicky dál, ale mrtev by byl jeho duch. Rozhodl se tedy opačně a zpečetil to o deset měsíců později, 30. máje 1416, na stejném místě i on svým životem. Podle očitého svědectví sekretáře šesti papežů Poggia Florentina „Hieronymus Pragensis zvesela kráčel vstříc svému bolestiplnému konci, s pevnou myslí dal se uvázat u kůlu, a když chtěl kat podpálit zezadu, pravil mu – Zažehni před mýma očima, protože kdybych se byl skutečně bál, nebyl bych sem nikdy přišel.“ Svátek bude mít šestého července oficiálně pouze Mistr Jan, paměť trilobita ale vzpomene i Mistra Jeronýma. Oba jsou ztělesněním onoho Ne!, které už bezmála šest století budí novou naději a posiluje sklíčená srdce i tehdy, když většina lidu naší vlasti poslušně skanduje vynucené Ano.

SUMMIT V KOSTNICI

12. 7. 2008

V českých myslích je Hus, jehož jsme minulý víkend slavili nerudně, když nám státní svátek ukradla neděle, středobodem kostnického koncilu, který jako by byl svolán, aby zahubil naše rebely Jana a Jeronýma. Velikost obou nesníží střízlivá úvaha, že kvůli nim sotva přepadlo osmitisícové městečko na Bodamském jezeře, sužované krvežíznivými komáry zvanými šnáci, sedm tisíc VIPů – z toho tři sta biskupů, padesát arcibiskupů a sám císař Říše římské německého národa Zikmund – a setrvalo tam, zpětinásobeno sekretáři, bodyguardy a pacholky, namačkáno i na půdách a v maštalích, tři roky, šest měsíců a dvacet sedm dnů! Kostnický paparazzo Ulrich Richental cituje zprávu šéfa městské security rytíře Bodmana: hosty oblažovalo sedm set „pěkníc“, za něž byly zavedeny pevné ceny a dána záruka, že jsou drženy k dennímu mytí a chození na mši. Evropa počátku patnáctého století byla rozpolcená víc než pět set let nato za studené války SSSR versus USA. Rozdrobena jako parmazán ve stovky státečků a biskupstvíček, měla nad sebou hned tři papeže, kteří si nárokovali dozor nad křesťanstvem. Strašně to brzdilo rozjíždějící se civilizaci, protože svatá pře ochromovala její motor – obchod. Koncil to měl dát do latě! Absolutní přednost měly causa unionis – znovusjednocení církve, a causa reformationis, v níž měl být nastartován obrodný proces, aby opět pokorně sloužila Bohu.

Ten Babylon měl dva moderátory: velkého italského kanonistu Zabarellu a francouzského kardinála Petra z Ailly, který s sebou přivedl jako poradce rektora pařížské univerzity Gersona. Ten se prosadil s návrhem, aby byl bezvýchodný chaos kolem rozhodování zregulován tím, že si každý účastník zvolí jeden ze čtyř hlavních jazyků a v něm své zástupce, kteří budou fungovat podobně jako dnes volitelé amerického prezidenta.

Koncil provázela řada těžkých krizí, k nimž patřil i dramatický útěk a potupný návrat v poutech jednoho ze vzdoropapežů, Jana XXIII., původně námořního piráta z Neapole, a tedy prakmotra dnešní camorry. A právě v takových chvílích byl křesťanský svět i koncil sám zklidňován jeho režiséry tím, že na program nasadili *causu fidei*, boj proti kacířství. Ze sklepení byli tak vytaženi i oba čeští Mistři a rozhádané shromáždění se s nimi ještě chvíli přelo o teologické pojmy jako remanence či predestinace, až se snadno sjednotilo v tom, že rouhači mají být upáleni.

Což se podvkrát stalo a koncil mohl pokračovat v základním sporu, až se dohodl. Horkotěžko upečený kompromis v podobě sesazení všech dosavadních papežů a zvolení bezbarvého Oda z Colonny, který nevalil nikomu, způsobil, že i císař řekl podobně jako později Leonid Brežněv po volbě Alexandra Dubčeka – Éto vaše dělo! Byla to potupná porážka Francouzů a velké vítězství Itala Zabareilly korunované tím, že hvězda koncilu, d'Aillyho chránělec Gerson, jehož geniální nápad umožnil vznik evropských velkonárodů, byl investigativní inkvizicí obviněn, že v mládí sám napsal pár kacířských spisků, a zmizel pak beze stopy kdesi v klášteře.

Čechy nenáviděný ryšavec Zikmund, jenž se o poměrný zdar zasloužil nejvíc, směl opustit Kostnici, až když se městská rada uvolila přijmout jako zástavu na jeho dluhy někdejší dar anglického krále, zlacený jídelní servis pro sto čtyřiačtyřicet osob. Z pohledu lidského trilobita lze říct, že Velký koncil v tehdejší Constantii na jezeře Podamicus, přestože popravou českých mučedníků odstartoval husitské války, byl předchůdcem novodobé Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, která v roce 1975 podobně změnila svůj svět. Inspirovala i pár set československých občanů k výzvě vlastní vlády, aby dodržovala občanská práva, jak je spolupodepsala právě v Helsinkách. Nápad vstoupil do dějin pod názvem Charta 77.

NUDNÉ NAROZENINY

19. 7. 2008

Meteorologové rádi porovnávají počasí ve stejných dnech různých roků, třeba o Silvestrech nebo o prvních májích. Mým oblíbeným dnem je dvacátý červenec, na němž mohu srovnávat klima všech období svého života.

Datum 20. 7. nesl první výstřižek z novin, který si o narozeninách vlepil do sešitku žák obecné školy v Praze-Bubenči, kde se měl naučit psát a učit se to dodnes. Na snímku jsou mladíci v komických čapkách, hledící přes mušky pušek opřených o pytle s pískem. Měl jsem jej před očima ještě při své předloňské autogramiádě na též barcelonském bulváru Ramblas v den svatého Jiří, kdy španělské ženy tradičně kupují mužům knížky výměnou za růže. Dvacátého července 1936, tři dny po puči generála Franka, se už nezhasitelně rozhořela první válka, kterou jsem jako osmiletý zavnímal.

Stejné datum se dramaticky zapsalo do dějin světa v roce 1944, kdy se důstojník wehrmachtu hrabě Stauffenberg pokusil ukončit šílení nacistů atentátem na Hitlera. Toho naposled zachránila náhoda, které říkal Prozřetelnost. Spiklenci byli zastřeleni či pověšeni na řeznických hácích a tenkých drátech před filmovou kamerou, aby se Vůdce potěšil jejich dlouhým potupným umíráním. Německo ale díky těm mužům našlo pevný bod, na němž mohlo po porážce založit příkladnou demokracii. Mně bylo šestnáct, po Stalingradu a invazi v Normandii mi už jasně zablikalo světlo na konci tunelu.

Totéž datum, podle amerického času, se zarylo do dějin lidstva v roce 1969, kdy Neil Armstrong ve skafandru ohlásil z poslední příčky krátkého žebříku, že učiní malý krok pro člověka, ale velký pro lidstvo. Skoro ve čtyři ráno už příštího dne našeho času jsem se, právě jednačtyřicetiletý, díval na televizní přenos z Měsíce vedle lůžka přítele Jana Procházky, protagonisty politického pražského

jara, jemuž čerstvě zakázali film *Ucho*. Byl nadšen jako já, i když umíral na rakovinu, kterou uspíšil bezmocný stres po sprostém pořadu Zelenkovy televize.

A znovu se to datum komicky vsunulo do mých soukromých dějin v roce 1978, kdy na sklonku noci navštívila „kapesní vilu“ v Sázavě nad Sázavou, právě střeženou kriminální policií před teroristy, které ochotnický hrála Státní bezpečnost, ještě i třetí složka ministerstva vnitra, aby mě obdarovala domovní prohlídkou. Vzbudili jsme hosty vyspávající po oslavě mých padesátin a pili s psanci Václavem Havlem a Pavlem Landovským sekt pod klecí, v níž řečí obdařený andulák Valtr chraptivě hulákal větu, kterou ho naučil karikaturista Lidák: „Mám rrrád ministrrra vnitrrra!“ Prohlízející byli otrávení, že nic nenašli, a přesto posměváka nesebrali. Asi jim došlo, že už je stejně za mřížemi.

O čtrnáct let později jsme dvacátého dne v červenci při oslavě mé čtyřiašedesátky psali tamtéž s Ludvíkem Vaculíkem, Ivanem Klímou a Alexandrem Klimentem povzbudivý vzkaz příteli Havlovi, který abdikoval jako hlava Československé republiky odsouzené krátce před tím k zániku. Naštěstí byl vzorný rozvod Čechů a Slováků nejlepším plodem jejich čtyřiasedmdesátiletého manželství z rozumu. Tehdy už začínalo vzájemné vraždění národů rozpadávající se Jugoslávie...

Šňůra osmi desítek dvacátých červenců se zdá být nicotná proti éře skutečných trilobitů. Je na ni ale navěšeno i slibovaných tisíc let Adolfa Hitlera i ohlášené věčné časy Josifa Stalina a jako prémie přidáno ještě pěkných pár roků života v tom nejlepším ze všech špatných systémů – vždy znovu zpupně pošlapávané a pak zas krvavě obnovované demokracii. Díky ní to vypadá, že se zítřejší dvacátý červenec zapíše mezi dny, které vstoupí jen do teplotní soutěže meteorologů. Pro Českou republiku bude zřejmě nejvýznamnější událostí oslabující dolar a posilující kauza Čunek – brzy zapomenutá jak loňský sníh – a pro mě, že ten den prožiju poměrně nudně.

RADOST ZRANĚNÉHO KRÁLÍKA

2. 8. 2008

A proč ne jednou z pohledu lidského trilobita o kumštu? A proč ne velmi osobně? Mnoho nového o době, vlasti i o mně samém mi čerstvě odhalily právě filmy.

Rozlehlé Masarykovo náměstí v Uherském Hradišti bylo předminulý čtvrtek večer tmavé a prázdné jako opuštěný filmový ateliér. O den později předčilo kvasem i halasem půlnoční Václavské v Praze. Ztepilí mládenci i lehkonohé děvy, jejichž lepým tvarům neubraly na kráse ani ohavné hrby batůžků, zalidnili každý kout někdejší slovanské bašty, založené tu proti pohanům králem železným a zlatým, P. O. II. Po čtyřiatřicáté otevřela pomyslné třídy – kina v sálech i pod oblohou, místní kluby, a dokonce i městské divadlo – proslulá Letní filmová škola. Zejména tři zážitky mně byly i v pokročilém věku objevem a poučením.

Od pátku do pondělka jsem proseděl dobrých dvacet hodin před plátny všech formátů a zhlédl tucet celovečerních filmů, na nichž jsem uveden jako scenárista nebo i režisér. Překvapil mě osud nejstarších. Ty, co byly před půl stoletím slavenými událostmi – jako *Zítra se bude tančit všude* nebo *Smyk* – jsou dnes nejvýš nostalgickými fotoalby Prahy a Čech, jaké už odnééés čas, a především skanzenem vymřelé estetiky i etiky. Zato ty, které se o deset let později, v půli šedesátých let utopily ve skvělé české filmové vlně – třeba *Svatba s podmínkou* nebo *Sedm zabitých* – jako by začaly až v současné době žít a koupat se v přízni nejmladší generace diváků.

Lekce první: Kdo se chce v téhle branži dozvědět, jak špatný či dobrý vrhač stínů na plátno v mládí byl, musí se dožít pořádného stáří!

Viděl jsem v kinu Hvězda, obleženém zájemci dychtícími třeba jen po místu na klíně, napjatě očekávanou premiéru Jakubiskova

velkofilmu Bathory. Proslulého autora-režiséra si vážím, jeví se mi být věčně okouzlenou duší s drápy dravce, a nejsem sám, kdo mu upřímně závidí jeho ženu, která jak parní válec zplanýruje sebehorší terén pro jeho nerušené filmování. Ohromila mě velikost záměru a jako člověk znalý řemesla jsem si uměl vybavit tu strašnou dřinu i zodpovědnost, nepolevující předlouhé měsíce. Tím větší moje lítost, že nebyly honorovány oním polibkem, jakým múzy vdechují géniům neomylnost. S vršícími se minutami jsem přímo fyzicky cítil, jak uvolněná masa fantazie pomalu, ale nezadržitelně zavaluje nádherné obrazy i skvělé herce. Přeji dílu, aby si našlo spoustu diváků, ale také jeho režisérovi, aby pro slibovaný mamutí film o Velké Moravě hledal a našel sobě rovného scenáristu.

Lekce druhá: Veliké záměry vyžadují ještě větší obranu proti sebestřednosti, aby nepřerostly tvůrcům přes hlavu a nesklízely nechtěně i zívání nebo ironický smích.

Mezi masou rozjařených ‚žáků‘ a ‚učitelů‘ té skoro filmové univerzity i místních občanů, pyšných, že jejich město je právě mediálním pupkem republiky, jeden muž docela jistě smutnil. Ten, kdo to tu všechno po mnohá léta vedl a byl loni náhle „odejit“. Svým výkonem i svou povahou, jak jsem z řady rozhovorů pochopil, rozpoltil město i Letní školu; část ho postrádá, část odsuzuje. On tím trpí a hodlá se bránit, z čehož má nové vedení logicky obavu. Podobný příběh jsem nedávno prožil ve vlastní kůži, takže vím, jak člověka trápí, když mu – podle něho neprávem – upřou, co považoval za své dítě. Po čtyřech dnech v Uherském Hradišti chci zraněného pana Králíka potěšit: jeho nástupci pracují velmi dobře. A co že ho na tom má těšit? No, že se proto stejně daří jeho děcku! Připomínám zas klíčovou scénu z Brechtovy hry *Kavkazský křídový kruh*, kdy vesnický soudce vyzve dvě ženy, které si přivlastňují totéž dítě, aby se o ně přetahovaly. Za matku uzná tu, která je z lásky pustí...

Lekce třetí: V zájmu dobré věci má člověk také nemilovaným nástupcům držet palce, i když si s nimi už sotvakdy podá ruce.

ČAS ČÍNĚ

9. 8. 2008

Před padesáti čtyřmi lety vyslalo tehdy ještě lidově demokratické Československo kulturní delegaci do země, která právě dokončila dlouhý pochod dějinami od stavby Velké zdi do založení Čínské republiky. K hvězdám, jakými byli malíř Adolf Hoffmeister, básnířka Marie Pujmanová a slovenský mim Andrej Bagár, jakož i k dvacítkě novinářů a sinologů přivelelo ministerstvo obrany dva poety-četaře základní služby, přechodně povýšené na poručíky, aby měli hezčí uniformy pro kladení věnců.

Dva národy ČSR zviditelnil tehdy ještě bigotní katolík Vojtech Mihálik, který skončil jako předseda normalizační Sněmovny národů, a tehdy ještě zanícený komunista Pavel Kohout, budoucí samozvanec a ztroskotanec. Brzy jsme dostali povolení chodit bez důstojnických čepic, když průvodci nebyli s to čelit rodákům, co nám je sráželi z hlav přede hrou ke kopancům do zadků: naše stejnokroje měli za americké, jaké nosili poradci Čankajškovy armády čerstvě zahnané na Tchaj-wan.

Umělecká družina křížovala obrovskou zem ve vlaku, v němž často i spala, skoro čtvrt roku. Zažil jsem tedy novou Čínu v jejím roce Tři z gruntu, jako světadíl extrémů. Starý mistr Čchi Paj-ši stvořil před námi tuší několika tahy úchvatný obraz, který byl jako každý den odvezen do Národní galerie. Šéfredaktor stranického listu *Ženminžibao* se pochlubil zlepšovákem: aby se zrychlila sazba, jsou často užívané věty i odstavce odlévány vcelku! Čínská tlumočnice přiznala před večerí nám všem, že přehnanou péčí o svůj vzhled zřejmě svedla soudruha Mihálíka k pokusu znásilnit ji, za což se mu omlouvá.

Viděli jsme kurzy, v nichž se vojáci-komunisté učili číst a psát, aby to vzápětí naučili další negramotné. Stokrát jsme slyšeli díkůvzdání vesničanů komunistické straně, že už mohou jíst misku rýže každý den. Bída většiny obyvatel byla nepředstavitelná i nepopsatelná.

Pak jsme odjeli a přes Čínu se přehnaly éry Velkého skoku, Tisíce květů, Kulturní revoluce i masakru na náměstí Tchien-an-men. Brzy po něm už vypukl komunistický kapitalismus, jehož reklamou je od včerejška megalomanská olympiáda.

Kdo jiný než disident z vlastní vůle a exulant proti ní rozumí čínským hlasům, znějícím tak podobně jako ještě před pár lety jeho vlastní. Kdo jiný musí žádat politiky, aby použili všech legálních nástrojů k ochraně ochránců lidských a občanských práv. Žádám je z přesvědčení, ale přitom vím: i Čína potřebuje svůj čas, jako jej potřebovala Evropa! Náš kontinent se civilizoval k demokracii i míru celé tisíciletí, a po nesčetných krvavých národnostních, náboženských a sociálních svárech dovršil hledání ještě dvojí horkou a jednou studenou světovou válkou. K Evropské unii se prodíral křížáckými výpravami, pálením kacířů a čarodějnic, koncentráky i gulagy. Jaké zázraky lze chtít od půldruhé miliardy lidí v gigantické zemi, která začala vystupovat ze svých temnot až před půl stoletím?

Kdo očekával, že olympiáda vyvolá pekingské jaro 2008, byl naivní. Ale přemýšlet by měli i ti, kdo ji odsuzují. Vystěhování statisíců kvůli výstavbě sportovišť může připomínat ješitnou krutost dávných císařů stavějících čínskou zed', ale celá událost slibuje posunout myšlení Číňanů, podobně jako Čechy myšlenkově popohnalo rozporuplné politické pražské jaro 1968. Po něm si ještě jedna generace musela prožít nové Temno, nežli se probloudila k pádu zdi Berlínské.

Japonsko vděčí americkým přemožitelům, že bylo poraženo na hlavu a pak od nich dostalo náhradou za Hirošimu demokracii. Všemi týraná Čína se musela osvobodit sama a za to teď chce sama najít svou cestu. Prahu by měla brzy navštívit velká putovní výstava moderních čínských obrazů a plastik zvaná *Mahjong*, která loni oslnila Hamburk. Čiší z ní česká síla z počátku šedesátých let, a tedy naděje.

OBĚD V BRUSELU, VEČEŘE V PAŘÍŽI, ŠLÁFTRUŇK V LONDÝNĚ

16. 8. 2008

Když mi šlo na padesát – básníka Jaroslava Vrchlického oslovili v tom věku Velebný kmete! –, chtěl jsem si v hnusném čase udělat radost. Požádal jsem švýcarského nakladatele, ať mi za mé honoráře koupí nejlepší hodinky na světě. Jak to má rozhodnout, ptal se. To už rozhodla NASA, vzkázal jsem, jistě je vybrala Neilu Armstrongovi na Měsíc.

Masivní náramkové stopky Omega z oné série rozlišují bílým a černým polem den a noc na Zemi. Pohled na ně mě trvale inspiroval, abych při výsleších, kde si mě hrozili nechat, dokud neodpovím, říkal, že mám času dost. Nosím je pořád. Jsou už desetkrát dražší, a když je teď v Lucernu čistili, vyměnili zdarma plášť. Ten model má věčný servis a přitikává mi doživotní potěšení.

Letos mne řekly pokročilejší kulatiny, že je nejvyšší čas splnit si dětský sen. Nucená stěhování odplavila kamsi román *Tunel* od jakéhosi, tuším, Kellermanna. V mozku mi zůstal sci-fi příběh o roukách, které spojily planetu železnicí na dně oceánů. Když pak nastalo skutečné provázání Anglie s Evropou pod průlivem La Manche, sledoval jsem dramatický porod díla až do zahájení provozu anglickou královnou a prezidentem Francie. Letos na zlomu července a srpna jsem proto přijal pozvání do Anglie, první ciziny, kterou jsem poznal; s Dismanovým souborem jsem ji objel těsně po válce a teď se mi navíc uzavíral další životní kruh. Krom svých přednášek jsem stihl šest muzeí včetně vyřazeného křižníku Belfast, který podporoval invazi. Do Vědeckého jsem chtěl jen nahlédnout, ale zíral v něm tři hodiny. Stovky dětí si virtuálně pěstovaly les, stavěly dům či vyráběly až od železné rudy vozík pro samošku; když pak

výrobce zvolil z nabídky nejtěžší nákup, dílo se rozpadlo a musel začít znova. Mít to v mládí, byl bych teď asi biolog, architekt nebo strojař. Program mi nabízel i jednodenní výlet podle volby. Opatrně jsem se zeptal, zda bych mohl stihnout vlakem snídani v Londýně, oběd v Bruselu, večeři v Paříži a šláftruňk zas nad Temží. Nápad měl úspěch – nejel jsem sám. Eurostar vyrážející v 6.00 z futuristického nádraží Kings Cross připomínal ojeté pendolino a bufet vařil odpornou břečku. Po osmé hodině to však spravila snídaně ve staroslavné bruselské kavárně Metropol. Okružní jízda autobusem k Atomiu a zpět byla završena řeckým obědem s lahví retsiny na skvostném Grande-Place. Ve 13.13 startoval další vlak a v půl čtvrté už točil vyhlídkový autobus elipsu mezi Eiffelovkou a Notre-Dame. Následoval kohout na víně v Coupole a pak jiný ošoupaný eurostar, odjezd 21.13 hod., podsvítl podruhé Kanál a zarazil u baru na mramorovém peronu Kings Cross čtyři minuty po dvaadvacáté. Dali jsme si nekřesťansky drahé šampaňské, které jsme mohli mít v Paříži za babku, ale chtěli jsme slavnostně připít na to, že jsme přes rozdíl jazyků dobře stunelovaní Evropané.

Taky mě nadchlo, jak Britové chrání nebrity před nástrahami levosměrného provozu. Proudý rudých poschodových autobusů a moře taxíků valících se ze všech stran složitými křižovatkami hrozí, že se nezkušenému zatočí hlava, ale stačí přestat zoufale vnímat plechovou lavinu a pohlédnout na asfalt: před každým přechodem je výrazný návod Look left! či Look right! – Vlevo hled! Vpravo hled! A to mi připomnělo Lidákovu karikaturu otištěnou přesně před čtyřiceti lety v *Literárních listech*. Šofér auta i spolujezdec hledí do protisměrů a pak si hlásí: Zprava dobrý! Zleva tanky! Naučil jsem se respektovat názory jiných a vím, že zkušenost je nepřenositelná. Ze mě ale března 1939 a srpna 1968 učinily příznivce všech armád bránících věčně křehkou demokracii. Takže i zastánce radaru v Brdech. Dějiny varují, že nejčastějšími hrobaři míru bývají ti vstřícní, laskaví, pro mír třeba i srdnatě hladovějící pacifisté. Nemrazí je z Gruzie?

OBĚSIT SE, ZKURVIT SE, NEBO SPRAVIT TO?

23. 8. 2008

Pláteníci, ševci, trhovci, vozkové a jiná nízká čeleď, která vyburcována ze staletého poddanství odbojnou divadelní hrou *Figarova svatba* zaútočila na pařížskou Bastillu a zažehla tím Velkou francouzskou revoluci občanů, chtěla Volnost, Rovnost a Bratrství, ne gilotinu, otepi z lidí házené do řek, dvacet let války a restauraci tyranie.

Vojáci a námořníci, rekrutující se z nuzných dělníků a rolníků, i jiní odvšní otroci, kteří vytrženi hesly bolševiků z válečných jatek obsadili petrohradský Zimní palác a zahájili tak Velkou říjnovolstopadovou revoluci proletářů, žádali Všechnu moc sovětům, jistě ne vražednou kolektivizaci, deportace národů, politické procesy a souostroví Hlavní správy lágrů – Gulag.

Kovozemědělci, maloživnostníci, ale i úředníci, vědci a básníci, popálení světovou krizí kapitalismu a mnichovským selháním západních demokracií, kteří brzo po německé okupaci svobodně nechali zvítězit Komunistickou stranu Československa, volili lepší společenský systém a věrnějšího ochránce, určitě ne šibenice, ztrátu občanských prav, civilizační úpadek a okupaci sovětskou...

První pokolení poválečných komunistů bralo vážně své heslo Republice více práce, to je naše agitace! Desítky tisíc příslušníků svazu mládeže odklidily jen za stravu a palandu v nouzovém baráku válečné trosky, postavily nové železnice, hutě a městské čtvrti, rubaly uhlí, sklízely úrodu ve vylidněném pohraničí. Naše sny a nadšení nás tak zaslepily, že jsme přehlédli směrovku Od čerta – k ďáblu.

Úsloví Nevědomost hříchu nečiní je stejná výmluva, jakou by bylo pozměněné pravidlo Neznalost zákona omlouvá! Myšlenkové selhání větší části své generace proto nezakrývám, jen vysvětluji, proč k němu došlo. Když je čeští a slovenští komunisté pochopili, zbyly i jim jako původcům všech dějinných omylů tři možnosti: oběsit se, zkurvit se, spravit to.

Proces zvaný Obrodný netrval od fialek do švestek roku 1968, ale dvanáct roků od Chruščovovy řeči, v níž závazně potvrdil, že Stalin byl zločinec. Poučení debaklem povstání v Maďarsku si nositelé poválečných idejí ve straně postupně uvědomili, že je jich mnohem víc než stalinistů. Když se podařilo provolit reformátory až do jejího vedení, zahájili nevídaný pokus: vrátit celé společnosti uloupenou svéprávnost.

Stejným zázrakem bylo, že vůdčí osobnosti potlačované většiny národa výzvu rychle přijaly, když pochopily, že nabízí reálné, a navíc nekrvavé východisko ze slepé ulice dějin. Ačkoli oba spojené tábory sledovaly odlišné cíle, už se to začalo podobat pluralitě tím, že padla cenzura. Poprvé a naposled dostal komunistický režim v nezfalšovaném průzkumu podporu devadesáti procent občanů.

Zhruba stejný počet pak obklíčil tanky okupantů a proměnil bratrskou pomoc ve světovou blamáž. Zůstane záhadou, proč s takovou podporou v zádech podepsalo vedení s Dubčekem v čele pokořující moskevské protokoly a po nich i zákon, který vydal jejich přívržence pendrekům a normalizaci. Během ní pak tisíce poražených reformistů daly přednost cti před kariérou, a nejvíc vyhozených nahradili včerejší antikomunisté, náhle ochotní sloužit „bolševiku i Rusákům“ na věčné časy.

Už je na čase přestat s pomluvou, že pražské jaro bylo jen reží komunistů s komunisty o koryta; velká část členů KSČ se tehdy probrala z obluzení, požádala svůj národ o pardon a nabídla mu společnou cestu do země svobodných občanů, kde je už jedno, co si

kdo myslí. Čím jsem starší, tím silnější je můj pocit, že smím žádat o dodatečné sympatie pro slušné ženy a muže v té straně, kteří to prosadili. Nemají nic společného s jejími nepoučenými pohrobky a už jen tiše varují nejmladší spoluobčany: Dejte si i dnes pozor na zbožná přání. Ta dobře skrytá směrovka k ďáblu číhá i na vás!

KRUCI, AŽ TO PO NÁS ZPRUBNE NĚKDO JINEJ!

30. 8. 2008

Lidským trilobitům odchází krátkodobá paměť pomalu, ale jistě asi od čtyřicítky; pak začíná hledání brýlí či klíčů a trojí návrat pro zapomenuté peníze, deštníky, doklady. Dlouhodobá paměť funguje až příliš dobře. Teta Marie si v osmdesáti pamatovala každý detail od chvíle, kdy ji strýc Josef vyzval k tanci besedy, do chvíle, kdy jí navlékl prstýnek. Dalších šedesát let spolkl její mozek jak koš počítače nepotřebný soubor.

Mně ze života zřejmě nejvíc utkví čas druhé války, to že jsem v něm rozum bral a současně ztrácel, když jsem začal nesnášet fašisty a věřit v komunismus. Po ztrestání Heydricha se mi vryly do paměti bitva o Stalingrad, atentát na Hitlera, vylodění v Normandii a – povstání na Slovensku, jemuž bylo včera čtyřiašedesát.

Jako dítě, které v desátém roce Československa dostalo spolu se všemi soukojenci stříbrnou stokorunu od „tatička Masaryčka“, považoval jsem i zemi z druhé půlky názvu za svou vlast. Stihl jsem ji, desetiletý, navštívit a žasl nad městy, kde lidé místo v šatech chodí v kroji. Ten obraz mi dnes pomáhá měřit, kam dospělo Slovensko za jediný život.

Dvojm monarchie měla dvojitý metr taky na své národy. Zatímco probuzení občané Rakouska vyučili i Čechy demokracii, uherští grófové drželi Slováky v temnu. Tím víc vyniká vitalita národa, který směl mít jen pár obecných škol, a přesto si udržel jazyk. A neznám větší český výkon, než bylo po roce 1918 vyslání stovek učitelů, kteří nezneužili tu východní misi k vnucení řeči většího národa menšímu, ale naučili se sami právě ustanovenou spisovnou slovenštinu, aby mohli učit děti jejich mateřštině. Spolu s nimi se masové akce „go east“ účastnili

železničáři, poštáči, četníci, úředníci a další, kterým patří sláva, když šli doslova z civilizace k medvědům. S léty se bohužel měnily povahy i vztahy a mnozí Češi začali považovat Slovensko za kolonii. Národního sebeuvědomění se bohužel ujali Hlinkovi luďáci s gardisty a v březnu 1939 odlomili své kraje z Československa ve chvíli jeho nejvyššího ohrožení. Za samostatnost se Hitlerovi odvděčili vysláním svého vojska na východní frontu. A slovenský stát jediný platil nacistům jako krysařům za každého odstraněného Žida!

Povstání části armády s pomocí partyzánů přišlo za pět minut dvanáct a skončilo po nerovném boji ústupem do hor, kde masakr dokonala zima. Zasloužilo se však o to, že země po válce neskončila po boku Německa a jeho satrapů v táboře poražených, ale návratem do společné republiky se na obrátku zařadila mezi vítěze. Komunismus na sebe přivolali spíš Češi než Slováci, ale ti zas pochopili jeho výhody. Bratrské přerozdělování státních peněz proměnilo zem bačů v rajón příštího průmyslového tygra. „Pražské jaro“ 1968 přineslo celé zemi jen krátký závan svobody, ale Slovákům dalo federalizaci. Pak dokonce oni řídili společnou polepšovnu a dali nám v Čechách pěkně zabrat, zatímco své neposlušné kárali jako zlobivá děcka. A když padly hnusná zeď i vražedná opona, přihlásili se o vlastní stoličku v Evropské unii.

Být tehdy vyspáno referendum, hlasoval bych proti rozdělení. Jsem rád, že jsem nemusel udělat novou chybu. Slováci měli už těch domněle českých až kam a papiňák sporů byl tak přetopen, že jedna úspěšná provokace mohla přivodit výbuch podobný těm jugoslávským a gruzínským. Místo toho rozvod přímo čítankový! Slovákům se pak podařilo nasekat za krátký čas tolik chyb vlastních, že jejich nápravou složili politickou maturitu, a vysokou školu uzavřou brzy eurem, čímž nás i předběhnou. Jaká úleva, že válčíme jenom takhle či v kanoích nebo s pukem a po bitvách můžeme spolu dál pít vínko. A že vo skutečných vojnách o mier máme opäť spoločné vojenské jednotky ako za povstania. Doparoma, nech to po nás niekto iný skúsi!

TŘETÍ CESTA ČESKOU ULIČKOU

6. 9. 2008

Události otřásající světem – jako právě čerstvý konflikt Ruska s Gruzií – vyvolávají mediální efekt, který se podobá věštění z kávové sedliny. Mnozí komentátoři se nezabývají bádáním o příčinách, ale hádáním úmyslů. Neznalost faktů zakrývájí dojmologií, s níž náruživě srovnávají nesrovnatelné.

Gruzínská akce ani ruská reakce nemají nic společného s událostmi v roce 1968. Česká republika tehdy nenapadla Bratislavu a Slováci pak nestříleli z radosti do vzduchu, když jim Moskva poskytla bratrskou pomoc. Není to ani opakování situace z roku 1939, v němž jako by teď Abcházie hrála roli odštěpeného Slovenska a Jižní Osetie úlohu Sudet zvábených „domů do Říše“. Tím hitlerovské Německo připravovalo válku za dobytí světa, což dnes Rusko rozhodně nečiní. A podobně kulhá tvrzení, že teď Rusové jen oplatili Evropské unii, co zavedla proti jejich vůli v Kosovu. Vedle odlišných politických dějin nelze přehlédnout mnohaměsíční jednání pod patronací OSN v jednom případě a přes noc násilně vytvořené skutečnosti mocným sousedem v druhém.

Ta srovnání jsou stejně mylná jako nebezpečná, protože zamlžují pravý stav věcí. A k tomu se lze dobrat jedině užitím oné opovrhované ‚politické korektnosti‘, která odmítá povrchní soudy zostřující konflikt a hledá rozborem faktů cesty k jeho řešení, takže je mediálně stejně nudná jako dobrá zpráva vedle špatné, jež ale zvyšuje odbyt.

Počátkem osmdesátých let se Kreml rozhodl umístit u nás i v NDR nové rakety a Západ odpověděl rozmístěním svých. Byl jsem v Bonnu, když tam statisíce Němců demonstrovaly proti své vládě, hatící podle nich mírové snahy Sovětského svazu. Reagan, Thatcherová a Helmut Schmidt naštěstí populisticky neuhnuli, ale přitom dál podporovali proces uvolňování napětí vyvolaný konferencí

v Helsinkách. V důsledku té dvojí strategie k válce nedošlo, padla Berlínská zeď a začala pozvolná demokratizace sovětského bloku.

Krátká spojení vyvolávají emoce, které znemožňují věcné myšlení. Zúžit si ruský národ na temné vrahy z románů Dostojevského nebo na dozorce z gulagů je stejně nefér jako soudit Čechy podle vojáků popravujících v Postoloprtech nevinné německé civilisty. V polemice s Milanem Kunderou, který chtěl kdysi odepsat Rusko z civilizované Evropy, jsem namítl, že se z ní v moderních dějinách vzdálil na čas skoro každý národ, když propadl falešným prorokům. Do ní jej vracela vůle jeho velkých duchů a pomoc ostatních národů, mnohdy i těch, jimž předtím ublížil. Rozum jim velel vidět problém z obou stran!

Rusko má za sebou šílených sto let vykloubené revoluce a vyčerpávající války. Vládcí Kremlu zaslepovali poddané vidinou, že jejich říše vládne světu. Po zhroucení snu přišla s kocovinou Jelcinova privatizace, která zplodila nové pokolení bojarů a chudiny. Komunismus zastoupilo pravoslaví, ale znavená srdce má burcovat stejný přelud impéria, nad nímž nezapadá slunce...

Není sporu, že různá vedení Ruska zodpovídají za katastrofy v Čečensku i Gruzii jako předtím v Afghánistánu a u nás. Není sporu, že vedení Gruzie opustili všichni svatí, když se rozhodlo řešit krizi násilím a poskytlo Rusům vítanou záminku. Ale není sporu hlavně o tom, že celá mocná Evropská unie se i po čerstvé schůzce svých hlav dál podobá Golemovi, jemuž chybí křísící šém – jasno v zásadních věcech podobně společné, jaké měli západní státníci na vrcholu studené války, když se rozhodli říct Moskvě lidově „voad’ až pocad’!“, což ji přivedlo k rozumu. Politicky korektní pohled ze dvou stran totiž vůbec neznamená, že by měly obra ochromit šémy dva, lišící se tak důkladně jako názory na gruzínskou krizi české vlády a českého prezidenta. Ten objevený druh diplomacie si zaslouží název. Na výběr je oblíbená Česká ulička nebo kontroverzní Třetí cesta.

SVĚT V OBRAZECH A ŠKOLA HROU

20. 9. 2008

Jak letos doma i mimo zesílil zájem o události roku 1968 v Československu, vybledly dramatické obrazy z tehdejší západní Evropy. Za připomenutí stojí už málo uvěřitelný paradox: zatímco devadesát procent Čechů a Slováků vyslovilo podmíněnou důvěru komunistickému vedení své země, salva bezpodmínečných ultimát zasáhla vlády demokratických států; zatímco u nás dávali důchodci rodinné šperky na zlatý poklad republiky, ve Francii budoucí lékaři a právníci zapalovali auta svých rodičů.

Apoštol německé radikální levice Rudi Dutschke, který přijel za „pražského jara“ burcovat zdejší spojence, odjel zdrcen jejich nezájmem. Důvod byl jasný: mládí Západu odmítalo dle svého mínění vysloužilou demokracii a shnilý kapitalismus, uchváčeno vidinou nové revoluce; mladí i starší u nás, kteří prohlédli lež reálného socialismu, toužili po staré dobré demokracii a normálním trhu. Oba sny se nejdříve zcela minuly a pak zvrátily ve svůj opak. Pražské jaro po sovětském vpádu utonulo v bahně normalizace, jaro západní mládeže zčásti odkvetlo v rodinných firmách, zčásti vyústilo v teror italských Rudých brigád a německé Rote-Armee-Fraktion. Oslnivá diskutérka Ulrike Meinhof, která mě v roce 1967 přesvědčovala o nutnosti městské guerilly, okřídčila své stoupence k třiatřiceti politickým vraždám. Filozof Sartre, posedlý touhou starců imponovat mladým, navštívil odsouzené hlavy teroru v stammheimské věznici a dal jim tím aureolu mučedníků, která svedla další učedníky. V roce Charty 77 proběhl proto i „německý podzim“, frontální útok na demokratický stát. Únos představitele zaměstnavatelů Schleyera – jeho kolonu zastavil dětský kočárek, načež byl celý doprovod postřílen – předcházel únosu německého letadla Landshut, jehož kapitán byl s kulkou v hlavě shozen z kabiny na ranvej. Katové tak

předvedli osud všech rukojmí, nebudou-li propuštěni věznění, podle nich „váleční zajatci“.

Nové dokumenty svědčí, že masakry měly donutit vládu ke stejně brutální odplatě, která by vyvolala občanskou válku. Kancléř Helmut Schmidt tomu zabránil, podmínky nepřijal, cestující odvážně osvobodilo na letišti v Mogadišu německé komando. Nato vůdce Baader a jeho spoluvězni spáchali sebevraždu pistolemi propašovanými ve výřezech trestních spisů, ale unesený Schleyer byl – za jejich údajnou popravu provedenou státem! – zastřelen v kufru auta. Hněv německé veřejnosti pak plně dopadl na původce. Demokracie zvítězila, aniž zradila svou podstatu. Pod tlakem odsudků se teroristická scéna rozpadla. Tvrdé jádro bylo zatčeno či prchlo do východního Německa, kde bývalí revolucionáři vedli pod jinými jmény maloměstácký život v panelácích a v obecné nesvobodě, než padla Berlínská zeď a s ní jejich ochránci. „Černé září“ 1977 ožívá se vši krutostí ve filmu *Baader-Meinhof-Komplex*. Tvůrci se rozhodli zbavit krvavou ságu zbojnického oparu a předvést, jak se ze snu o násilné nápravě světa vždy znovu stává holé zabíjení. Elita mladých německých herců se vžila do svých bravurně ztvárněných postav se zvláštním výsledkem: jak zní z jejich rozhovorů, vystoupili z umělecké apolitičnosti a stali se občany vděčnými za svůj právní stát.

Spolu s válečným eposem *Tobruk* – o české účasti na záchraně lidstva před Hitlerem – a politickým hororem *Katyň* – o vyhlazení tisíců polských důstojníků Stalinovou tajnou policií – objevuje teď i tento film všem později narozeným zasuté příběhy, které se díky hlouposti lidstva mohou opakovat. Ty tři snímky přitom naplňují při vši dramatičnosti odkaz Komenského: orbis pictus – svět v obrazech, a schola ludus – škola hrou.

Vzácný exemplář lidského trilobita exkancléř Schmidt, konzumující i po osmdesátce půl stovky cigaret denně, dostal od vděčných Němců jedinečný dar: právo kouřit v čase nekuřácké inkvizice, kdy a kde se mu zachce!

NECHOĎ ZA ARMÁDOU, DĚVČE MOJE!

27. 9. 2008

Konec září 1938 přetrvává v obrazech, jaké desetiletý kluk hltal očima od rána do noci: hrozny těl visící z tramvají, které ještě neměly zavírání. Milion mobilizovaných přitom zpíval, nejčastěji tuto: „Děvče méé, pojd' za armáádou, oblíkní si markytánský šat! Udělééj kříž nad paráádou, ted' budem zas chvíli bojovat! Krásná je barva modrá, červená, když ozdobí tvá bílá ramena! Děvče méé, pojd' za armáádou, vždyť každý z náás tě musí mítí ráád...” Otce provázela chlapec na pořád jinak zvané a pořád stejně kulaté náměstí v Dejvicích, kde byl vzat na ramena, aby spatřil na balkoně generálního štábu hrdinu od Zborova generála Syrového, nadějně jednookého, jako byl bratr Žižka. Statisíce skandovaly zoufalé heslo daňových poplatníků: „Dejte nám zbraně – dali jsme si na ně!”

Pak už mu ředitel obecné školy na tehdy Dürichově náměstí přečetl ve školním rozhlase verše, které nešlo zapomenout: „Zvoní, zvoní zrady zvon, zrady zvon, čí ruce ho rozhoupaly? Francie sladká, hrdý Albion – a my jsme je milovali...” Se spolužáčky vyfasoval plynovou masku s filtrem na dlouhé hadici. Když vešla do třídy paní učitelka, mávalo na ni chobotem čtyřicet slonů. To bylo smíchu!

Dnes vedou historici spor, měl-li dát prezident rozkaz k nerovné bitvě. Bádají, co je horší: tisíce padlých, či ohnutá páteř národa? Pro příbuzné určitě mrtví. Pro potomky spíš ta páteř; rovná se po dlouhé generace. Poláci postrádali naše opevnění, a tak válčili s německými tanky na koních. Proto pak neměli hlouček Charty 77, ale armádu Solidarity. A proto ted' nemají s obrannými raketami trapný problém jako Češi s radarem. Z osmdesáti dvou let od pádu monarchie jsme byli ve dvacátém století skutečně svobodní jen jedenatřicet. Převládá tu povaha podrobených.

Ti, kdo se tenkrát chtěli bít, pak pomohli ubránit Londýn, hájili Tobruk, prorazili na Dukle. V květnu 1945 udrželo barikády hlavního města pět dnů proti celé německé armádní skupině Střed pár tisíc Pražanů, kteří ještě uměli střílet. Z chlapečka mezitím vyrostl autor hry *Zářijové noci*; rozepsal ji, když sloužil v Karlových Varech u těžkých kulometů. Dobří politici i příznivé hvězdy ho zachránili spolu s miliony Evropanů před válkou, v níž by většinou museli bojovat na špatné straně. Pak náhle vypukla pravda s láskou, a i mladí Češi zajásali – „Sbohem, armádo!“ Tím hodnější obdivu jsou spoluobčané, kteří dnes pod českou i evropskou vlajkou vzdorují teroru. Heslo španělské války – „V Madridu se bojuje za Prahu!“ podobně naplňují daleko od domova a mají své padlé i těžce raněné, kteří však neprosí o soucit, protože si ten úděl vybrali sami. Jak ale zapomenout na leden 2001, kdy se tehdejší ministr obrany optal našich elitních vojáků v Kuvajtu, jsou-li ochotni být chemiky i v případné válce, a pak svezl sedmadvacet z nich letadlem domů. „Vážím si jich,“ řekl dojatě pan Tvrdík, „že nepřecenili své síly“. Někdejší nositel plynové masky s chobotem o tom napsal: „Respektuji frustraci z cizího prostředí i strach z možného ohrožení. Nechápu jen, jak mohli být za tak dobré peníze zverbováni tak špatní žoldnéři!“ A pochybnost roste. Nikomu jistě neschází letitá buzerace a šikana bývalých armád. Ale závist i úctu všech, kdo tu prožili čas Heydricha a Lidic, budí povinná oběť mladých lidí v zemích, kde vojsko nepustili tak dobrodružně k vodě. A to nejsou jen stále ohrožení Izraelci, ale i bankovní úředníci, hodi náři či výrobci ementálu, kdo mají ve Švýcarsku pěchotní zbraň ve skříni. Vedle toho, že si umějí líp čistit boty než kouřit marihuanu, jsou nadějí, že své lidi ubrání i tehdy, až budou možná jinde změkčilí mladíci přibiti na vratech přihlížet, jak jim cizáci przní matky a milé... Nemocná fantazie? Bohužel obrazy viděné stokrát za život!

Děvče mé, nechod' za armádou, těžko bys ji dnes hledalo...

REKVIEM ZA HOŘÍCÍHO FOTOGRAFA

4. 10. 2008

Za dob tří mušketýrů platilo, že šermíř a kord jedno jsou. Totéž lze říct o fotografech a přístrojích. Jeden ze dvou nebojsů, kteří uchováli obrazy „samozvanců a ztroskotanců“ českého disentu, Bohdan Holomíček, se svým aparátem i spal. Druhý, Oldřich Škácha, urazil jednou v noci vtípem oddíl lidových milicionářů tak, že ho svorně zmlátili; měl hlavu podobnou melounu, jak oběma rukama chránil svou leiku.

Když mladý Němec Wilfried Bauer v létě 1979 opouštěl na Capri loď, připomínal příslušníka invazních vojsk; přepásán řemením měl však místo granátů v plátěných taškách a vybroušených kapsách objektivy všech délek i tlouštěk. Na ostrov, kde u přátel psala filmový scénář dvojice Čechů právě vyneseny z vlasti, ho přivezl tehdejší redaktor časopisu *Stern* Jürgen Serke, aby dokumentoval seriál reportáží zvaný *Vyhnání básníci*.

Bauer znamená v němčině sedlák a Wilfried se podobal i jim pomalou pevnou chůzí, úpornou prací a mlčením. Mluvila za něho bez ustání cvakající spoušť a pak černobílé snímky neobyčejné síly. Z Čechů v exilu zachytil hledáčkem v Paříži Kunderu, v Bonnu Grunš, v Torontu Škvoreckého, ve Washingtonu Lustiga a v anglickém blázinci básníka Blatného, vedle nich další psance z evropského Východu. Tehdy byl i hvězdou světového magazínu *Geo*. Ale jeho láskou byly stromy.

Jako detektiv sbíral z odborných knih, novin i osobních svědectví zprávy o nejstarších z největších rostlin planety a jezdil či létal za nimi v každé volné chvíli. Pak obcházel kolem svých dubů, pinií, baobabů a jiných miláčků, postával u nich hodiny i dny, často v různých obdobích, než objevil nejlepší úhel pohledu a nevhodnější světlo. Padla na to většina honorářů.

Jednou, když se zastavil ve vídeňském bytě vyhnanců, pozoroval celý večer drsnosrstého jezevčíka Ádu, jenž jim byl vyslán pro útěchu z českého chovu. Líbil se mu tak, že zakládal film za filmem a sledoval ho pak už i vleže na břiše. Poslední série zachytila, jak portrétovaný ztrácí dobrou psí náladu a začíná mít fotografa dost. Finální snímek pořízený ‚rybím okem‘ zachycuje zblízka hrozivě zející zubatou tlamu krokodýla. Kameru vystřídal obvaz z lékárníčky, ale Wilfried byl nadšen.

O čtvrt století později ho dostihl a razantně předjel peloton příští generace. Trh si teď žádal fotografie úsporně střílející od boku. Redakce, obsazené rovněž mladíky, žádaly padesátníka, aby jim poslal „něco na ukázkou“; zásilky mu, pokud vůbec, vracely jako staromódní vzorky bez ceny. Vkus změnili i sponzoři a správci grantů. Jednoho večera byl existenčně na mizině a duševně na dně. V nejvyšším patře hamburského činžáku se omotal svitky negativů, podpálil svůj archiv v bytě i na těle a jako planoucí pochodeň skočil z okna. On shořel, jeho obrazy žijí dál. Některé z nich teď v galerii Montanelli v pražské Nerudově ulici číslo 13.

S nimi jsou tam vystaveny i snímky ze „sametové revoluce“ Roberta Lebecka, kterému je přes osmdesát a žádanou hvězdou být nepřestal. Ta dvojí možnost – katastrofa či happy end – je výstrahou i pobídkou pro všechny, které životní cesta dovedla k tvůrčí práci. Je známo, že dějiny lidstva nejvíc přežívají v architektuře, sochách, obrazech, hudbě a knihách. Méně se vnímá, že právě vrcholná díla většinou vznikla dík mecenášům. Šlechtu a bohaté kupce dnes nahrazují sponzorské nadace velkofirem i bank, ale hlavně veřejná ruka daňových poplatníků. Tou však vládnou zhusta osoby s čím dál menším vědomím, kdo je umělecký příživník, kdo módní kšeftař a kdo tak nenahraditelný i zranitelný jako Wilfried Bauer. Volme za budoucí starosty a primátory pouze ty, kdo se zavážou pověřit správou měščů pro kulturu duchovní potomky osvícenců, bez nichž by nebylo Národního divadla, České filharmonie – ale ani Spejbla s Hurvínkem!

SMRT SKLA

11. 10. 2008

V Čechách umírá sklo. Občan nezběhlý v technologiích a ekonomii je bezmocný, jako když někoho z blízkých postihne zhoubná nemoc; může jen doufat či modlit se. Sklárny ve Světlé a Poděbradech byly už tribunálem věřitelů odsouzeny k rychlé smrti, ty v Novém Boru a v Sázavě k životu na dobu určitou, do narození Krista...

Komu osud padesát let dopřával žít pár týdnů ročně ve sklářském městečku, ten ví, že mu vládne svébytný génius místa. Řada pokolení tu žila poznamenána jedním z nejčestějších produktů. Sklárny ovlivnily své obce často víc než kostely, leckde i stály dřív. České sklo mělo ve světě stejně dobrý zvuk jako české pivo. Z někdejší slávy žijí dodnes početné prodejny obšťastňující nevědomé turisty šmejdem z dovozu.

Sklárny Kavalier v Sázavě nad Sázavou byly dlouhá desetiletí jednou z tvrzí prvotřídního skla na míru. Třicetiletý dramatik, který tu v roce 1958 našel letní sídlo, zažil obvyklý křest, když mu, tehdy kuřákovi, vrstevníci u pece připálili cigaretu od píšťaly; sklovina, kterou z ní právě foukali, měla dvanáct set stupňů Celsia; aby se mu vrátil zrak a čich, musel vypít džbán osmistupňového piva vařeného pro horké provozy. Ohnivé kamarády pak vídal na prknech místního divadla i při bujných tancovačkách, přežil s nimi bezpočet smrtících koktejlů griotky s rumem, právem zvaných „šavle-meče“.

V knize *Kde je zakopán pes* o tom později napsal: „Dodnes tam vedou chlapecký zápas se žhavou hmotou jak za středověku. Plíce a píšťala, někdy i sehraný pár, který ze dvou stran fouká a vrtí, fouká a tahá, fouká a zvedá, krotí vulkán, dokud z neforemného žvance lávy nevzejde složitý útvar laboratorního solitéru objednaného až z konce světa, jehož výšku, šířku i tloušťku měří výstupní kontrola na milimetry – jaké umění, jaký výkon těla i ducha, štafeta předávaná ixtou generací!“

Po pancéřovém srpnu 1968 se sklárna stala hradem nepřátel: z nejvyššího patra ředitelství sledovali estébáci a místní papaláši dalekohledy i zabudovanými mikrofony soukromý život chátry Charty, zahrada a hala vilky se pro ně změnily v rejdiště různých Pavlů, Havlů a jiných Vaculíků. Sem byli vysíláni horlivci, aby zrádcům malovali po roletách garáže hákové kříže, vyhrožovali jim likvidací a pak místo nich udatně zabili strychninem v buřtu chovného jezevčíka. Staré vztahy však přetrvaly; byli to hlavně skláři, kdo se plížili pod rouškou noci, aby psancům opravili stávkující topení nebo ledničku. Teď přišel čas tu přízeň vrátit. Ví se, že i nejlepší verše neuživí básníky ani jejich vydavatele. Z těch druhých se vždy nějaký velký duch rozhodl, že vydá díla prvních z peněz, které vydělal za prodejnější čtivo. Co se zprvu jevilo jako charita, přineslo mecenáši nehynoucí slávu, když vešlo v obecnou známost, že to jeho zásluhou září skvosty naší poezie.

Dnes jde o to, zachránit další české rodinné stříbro. I Kavalieru hrozí zmar, protože někdo nestydatě tuneloval, někdo fušersky řídil a někdo špatně počítal. Ano, internet svědčí, že jednotlivé podniky nejsou zdaleka tak zadluženy, jak udává banka! Proto dřív, než stovky fachmanů ztratí s prací taky intimní styk se sklem, které se jim brzy odcizí jako lvíce zapuzeným ošetřovatelům, proto ještě tento pokus – z lásky a úcty k řemeslu ohroženému stejně jako vymírající druh slavíků.

Zdá se nepravděpodobné, že někdo ze zdejších miliardářů zaslechne tichý hlas trilobita. Je ale známo, že každá vyslovená myšlenka utkví v zemském ovzduší, než ji někdo další rozvine.

Co když tedy kdosi, přemožen při náhodném čtení těchto řádků návaem citů, zaslzí a vzdechne – „Mně po tobě se zastesklo, ty staré slavné české sklo!“

Ve sklářských městech by pak o výročích zmrtvýchvstání na jeho počest mocně vyzváněly obří číše a řinčely šavle i meče. – Pánové???

NESNESITELNÁ RŮZNOST POHLEDŮ

18. 10. 2008

„Kdo dobude Bastilu, svrhne krále a vyhlásí republiku, ten souhlasí se zřízením Výboru pro veřejné blaho, který má revoluci ubránit, a spolupráce s ním se mu jeví být mravná i v čase gilotin. Podobně v roce 1948 ti z nás, kteří se za války a těsně po ní vlivem svých otřesných prožitků stali komunisty, vnímali vznikající Státní bezpečnost.“

Cituji volně z autobiografie *To byl můj život??*, která chtěla zjistit, proč jsem kdy jak myslel a konal. Když jsem ji před čtyřmi roky inspirován nestranným pohledem autora knihy *Fenomén Kohout* psal, přišlo mi, že se snažím poznat protinožce. Vždyť teprve od roku 1953, co si vedu deník, „vyčnívají nad mým životem jako vodící tyče ve vysokém sněhu orientující zápisky“. Předchází tříšť vzpomínek a dojmů, příjemných i trapných, ale jen těžce doložitelných. Když jsem na podzim 1968 už v první próze zvané *Z deníku kontrarevolucionáře* začal zkoumat komunistickou minulost vlastní i velké části mé generace, netušil jsem, že k ní budu muset prorazit hlubokou štolu ve svých pocitech. Všechno ve mně, rozjitřeno letitým zápasem o korekturu myšlenkové chyby, jenž byl přes noc zaválcován tanky, odmítalo uznat, že podporovat vysněnou ideu, která skrývala hnusnou podstatu, byl zlý čin. Ale i když jsem pak aktivně bránil hodnoty, k nimž mě zavázal podpis Charty 77, poznal jsem, že při vši vůli nemohu zpochybnit vážnost důvodů, proč jsem byl komunista.

A že je to stejné jako s vyhlazením Drážďan, svržením atomové bomby na Hirošimu nebo s odsunem Němců. Z morálního hlediska, k němuž zejména Evropa dostoupala za šedesát roků míru, šlo také o zločinné zničení dvou velkoměst a vyhnání jednoho národa. Kdo ale osobně zažil šest let německého a japonského běsnění, cítí dodnes, jak byl šťastný, když dva strašlivé údery z nebe ušetřily

statisíce životů zkrácením války, a odsun Němců odstranil pátou kolonu, která zradila společný stát.

Iluze sovětského komunismu byla masovou reakcí na šoky ze světové krize kapitalismu a z mnichovského selhání západních demokratů. Do stejné propasti měly po válce nakročeno i Francie a Itálie. Ostrou kritikou mccarthyovské Ameriky tomu napomáhali Oppenheimer, Arthur Miller i Chaplin. Informační blokádu protektorátu vystřídala izolace studené války. Většina u nás věřila, že sílící západní Německo vytáhne znovu do boje. A dosud znělo upřímné „Vám poděkování a lásku Vám“ Rudé armádě... Osvětlení ducha té doby nechce být omluvou, ale bez něho nelze dnešním vnímáním pochopit různá jednání minulé.

Neumím posoudit pravost a věrohodnost obvinění slavného Čechofrancouze Milana Kundery; jediný důkaz vypovídá, že plnil na koleji tehdy obecnou ohlašovací povinnost. Pokud přitom tenkrát ještě „sloužil své revoluci“, je tím obdivuhodnější zápas, který vedl s režimem o pár let později za emancipaci naší literatury i politiky. To jeho buřičský úvodní referát odstartoval v červnu 1967 sjezd spisovatelů, jímž začal pád komunistické strany, kterou už nezachránily ani nové šaty pražského jara. Právě tento muž výrazně přispěl k návratu svobody – a tím i k otevření archivů!

Co na mě doléhá víc než kauza sama, je představa, že bych se do líčené situace dostal sám. Nevím, zda bych při své tehdejší ideové výbavě vládl morálním kodexem současných kritiků. Nejsem si vůbec jist, jestli bych taky nepropadl potřebě „zachránit výhonky socialismu před pokusy imperialistů otočit kolo dějin zpět“. Smutné? Smutné. Ale necítím nutnost hrát si na někoho, kým jsem nebyl, když už se desítky let cítím být tím, jímž jsem se stal jako jeden z lidí, o nichž praví Písmo, že „vedeni v pokušení, řekli pak Dáblu Ne!“ Kdo se nad tímhle vyznáním pohorší, utvrdí mě v přesvědčení, že je prospěšné předávat i štafety, které běžce nectí. Neboť nebezpečí, že se dějinná modelová situace napínající slušné lidi na skřípec zopakuje, trvá!

VOLBA VOLKY NEVOLKY

25. 10. 2008

Za totáče, jak jsou teď žertovně zvány smutné věčné časy se Sovětským svazem, byly volby nejmasovějším domácím sportem. Už týdny před nimi houstlo napětí, účastní-li se jich jen 99,6 či už 99,7 procent voličů, a nedalo se spát rozčilením, obdrží-li příslušný kandidát Národní fronty 99,9 nebo snad pouhých 99,8 procent hlasů. Volební okrsky uzavíraly hazardní sázky, které bohužel končily plichtou.

Ty svátky, s nimiž ze světa přilétaly pomeranče, punčocháče a jiné dávno neviděné zboží, kazili národu jen notoričtí rušiči jako herec Pavel Landovský, který výstředně chtěl jít za plentu. Když byl napomenut, že se tu nejen volí, ale i soutěží v manifestačnosti, položil hlasovací lístek na stůl komisařů a škrtl před nimi Gustu Fučíkovou. Pak už si neškrtl ve filmu ani na divadle. Půl hodinu před koncem jiných voleb zazvonila u dvou chartistů na Hradčanském náměstí přepadová trojka. Zpravena, že přítomný dramatik ošetřuje ženu se zánětem pohrudnice, nabídla přenosnou urnu. Po sdělení, že se pár nevymlouvá, nýbrž volit nechce, odcházelo komando zdrčeno poznáním, že téměř jistých sto procent zůstane dál vidinou. Pak zadul dějinný protivítr a změnil se svět i žánr voleb. Role se vyměnily. Někdejší nevoliči chvátají k urnám skoro jak komunisti, přestože na rozdíl od nich volí každý jinak, dokonce proto! Zato většina bývalých voličů jednotných kandidátek nadává po chalupách na Topola, Pabrouka, Buršáka, Čuňáka, Švancnberka, Komouše, na Cígoše, Rákosníky, Židáky, na Arníky, Rusáky, na příplatky, na důchody, na drahotu, ale hlavně na nemožnou demografii, v níž chybí ta jediné volitelná partaj.

Stran přijatelných pro každého dospělého Čecha by muselo být asi sedm milionů. Když se ale ví, že nevoliči zvyšují poměrnou sílu extrémistů pravých i levých, je morální řešení v tom, být voličem

střídavým. A pokárat strany, jejichž představitelé se dopustili nejzřetelnějších faulů. Letos jsem uvažoval takto:

Před pár dní jsem při venčení psíka dojatě poslouchal na Žofíně písně Suchého a Šlitra; rozhodl jsem se nevolit nikoho ze strany pražského radního, jemuž se málem povedlo, co nezvládl Husákův režim – zabít i nesmrtelný Semafor.

Už tři roky mizí pod obludnými reklamami Šítkovská věž nad Mánesem; usnesl jsem se nevolit nikoho z téže strany jiného radního, který mě dvakrát poučil, že sponzorská firma má právo zviditelňovat se po celou dobu oprav, ale nezodpověděl, proč se tam pracuje zhruba jen dva týdny za rok.

Už deset let se ptají občané mnoha přívltavských ulic, proč se nejrychleji dobelhají na Václavské náměstí pěšky, když Myslíkovou ulicí vedou koleje, po nichž jezdily tramvaje do centra; přišlo mi správné nevolit nikoho ze strany, jejíž politici nám léta posílají sliby-chyby.

Zažil jsem dvojí obsazení vlasti a nechci, aby moji potomci poznali třetí; přišlo mi nemožné volit z nabídky dvou stran, jejichž politici ve při o radar kladou americké spojence na roveň sovětským okupantům.

Logicky jsem nehodlal volit ani kandidáty dalších dvou stran, které ústy lídrů křivě haní Temelín a ničí krajiny větrnými obry s výkonem trpaslíka, zavádějí místo účinné armády tým olympijských střelců, anebo jsou z politických ohledů nevyzmyšlovatelní, i když mají z ostudy šatník. Pozorný čtenář si všiml, že jsem teoreticky nemohl volit vůbec. Prakticky jsem volil do senátu v obou kolech: můj hlas dostala strana, kterou jsem nevolil minule. Nezbylo mi než dát jí teď šanci jako momentálně nejvolitelnější z nevolitelných, aby se zkusila rehabilitovat. Demokracie je totiž – hantýrkou politiků – o změně. A právě v tom nedostižná! Svůj názor zjevují až dnes, kdy už jistě 99,9 procent občanů odvolilo, takže uniknu nařčení, že konkuruji v lobbingu hlavě státu. A dál vděčím nebi za Evropskou unii. I vojenský puč by teď muselo přece schválit všech sedmadvacet členských států!

MAŇÁSKOVÉ DIVADLO SVĚTA

1. 11. 2008

Pouhé tři dny, oddělující kulatiny republiky od posvícení dušičkám, svádějí autora sobotních ohlédnutí volit mezi námětem světským a duchovním, obrazně mezi Hradem a hřbitovy. Paměť trilobita ale dávno našla pojítko mezi jevy života a smrti.

Mladík mého jména prožil pubertu v hrůze, že gestapo odhalí pomoc otce při živení parašutistů z Anglie, kteří ztrestali Heydricha. Když rodina dík prostředníkovi, z něhož vytloukli život, ale ne jeho pomahače, přežila válku, byl opojen svobodou tak, že cítil sílu poroučet větru i dešti. Jeho evangelictví přebila víra v Josifa Největšího, které ho pak šokem zbavil léčitel Nikita. Ale zásadní lidské prozření začalo s podzimem 1956 na stadionu Slavie.

Mladíka tam prvně bez výstrahy přepadlo vědomí smrti. Ještě dnes vidí dospělý muž obraz, který mu nabídla jeho fantazie: že všichni, kdo na trávě bojují o míč a na tribunách i v ochozech tleskají a pískají, zemřou. Stadion plný fandících mrtvol! Mladík byl tak vyděšený, že se chtěl zabít hned. Jenže cestou podlehl vrozené mu nátuře a raději té noci zplodil příští literátku.

Čím déle žiju, vážený čtenáři, tím víc vnímám život jako divadlo. Že jsem dramatik, s tím nesouvisí. Přijdu si jako herec v italské poutové komedii, kde vládne stejně tak řád jako improvizace. Kdosi mi přiřkl pro mou roli povahu i místo a čas, v němž jsem tu byl vyloděn jako neznámý voják při invazi, neznalý cíle ani hodiny. A pak ponechal na mně, jak skloubím svůj příběh s postavami, které na scéně světa potkám. Tím pohledem už dlouhá léta vnímám sebe i je.

Část mých předků vzešla z Podskalí a končila své výstupy na Vyšehradském hřbitově od jeho založení. V čele ční Slavín vymyšlený jako mauzoleum elity národa. Polovinu slavných neznám. Mí vnuci budou znát stěží čtvrtinu. Původní hrobku asi nejdřív zúročí tatáž

neviditelná ruka trhu, která už z arkád vymetla slavnou pěvkyni Podvalovou v kostýmu kněžny Libuše, a i pozdější hroby přestanou být někdy placeny. Když jsme tam za totality zas jednou roznesli vánoční světlo rodině, géniům a pro útěchu těm, jejichž jména v mramoru oslepla a slova ztratila zvuk, proměnilo se to poznání v poselství.

Hezké, ale plané gesto mrtvým mě zburcovalo chápat lépe úlohu živých. Místo toho, co rozděluje, jsem začal hledat spojnice příběhů. A našlo se nás víc. Hysterii režimu v lednu 1977 nevyvolal směšný hlouček signatářů, ale to, že se lidé protichůdných životopisů, povah a názorů rozhodli společně riskovat pro stejnou věc. I proto se za pouhých třináct let stal přelud Charty skutkem.

Letos mi k osobnímu výročí nabídl můj rakouský prezident, abych si k jeho stolu pozval pětadvacet znejmilejších. Když jsem mu je představoval, došlo mi, že zastupují odprava doleva celou tamní politickou scénu, která právě mezi sebou sváděla předvolební rež, a že je mi přesto blízky každý z nich. Do chóru sólistů těchto novin obsadil šéfrežisér Osud muže, který smýšlí téměř o všem téměř opačně než já. Už čtyřicet let ale tuším, že tu hru na život nahlíží podobně, takže mám Karla Steigerwalda rád, i když má blíž k Hradu a já k těm hřbitovům. V maňáskovém tyjátru mundi jsem byl o akt dřív sám oním vzteklounem s palicí, co zatlouká soupeře do rakviček; teď už tu svou nosím dnem vzhůru nad hlavou, abych nebyl příliš vidět a mohl se do ní včas skrýt.

Normálně tu bláznivou lidskou tragikomedii bez nápovědy a bez pauzy nekazím, беру všechny osoby a děje – ty, co píšu, i ty skutečné –, jak jen to jde, vážně, jeví se mi to smysluplnější než probát se v čekání na poslední soud. Takže právě teď tleskám i pískám, když se tu hrají volby tak vášnivě, jako by se o skotskou korunu rvali Macbeth s Malcolmem, a netahaly o české koruny osoby, které často scházejí z mysli dřív než z jeviště.

ROZSVIŤTE LAMPIONY!

9. 11. 2008

Dost bylo Obamy! Překryl nám VŘSR! I lidský trilobit může chtít zaujmout mladé savce tématem, na které podle průzkumů totálně kašlou; mobilizuje to zůstatek jeho intelektuální kapacity. Tentokrát uspořádal lstivou anketu, v níž oslovení spoluobčané pod dvacet let bez velkého váhání připustili, že zkratka může znamenat Vrchní ředitelství silničních regionů. Zato každý dotázaný naddvacátník se tomu vysmál a skoro každý si vzpomněl na lampiony.

Z tuctu osobností profilovaných dnes v hospodářství, vědě i umění se našla jediná, která se údajně netěšila v základní škole na oslavy Velké říjnové socialistické revoluce. Ostatní začali bez vyzvání až dojatě vzpomínat, jak se dokonce po vyučování obnovovaly nosiče světla trouchnivějící přes rok ve školních kabinetech, jaké vzkazy šifrovaly na čerstvě vyrobených lampiónech zbylé panny ve třídě i jak stoupl v hierarchii mladých samců ten, kdo jakožto tajný kuřák vlastnil zapalovač a stal se třídním Prométheem. Byly zjihle vzpomenuty letmé dotečky prstů při předávání plápolavých štafet i první horké polibky, když v papírových lucernách dohasly svíce. Zcela vytěsněna ze vzpomínek byla revoluce sama...

Když jsem se v prosinci 2002 po pauze čtyřiatřiceti let proměnil z nepřítele Sovětského svazu, jímž jsem byl prohlášen po srpnu 1968, ve státního hosta Ruské federace, nechápal mladý šofér ministerstva kultury, proč mě má v Sankt Petersburgu, dříve Leningradu, vozit tři rána za sebou na kotviště Aurory. Poprvé světili palubní průvodci neděli. Nazítří byl slavný křižník „zakryt na remont“, jak si zřejmě dopřáli modré pondělí. A v úterý mi jeden z nich nestydatě slíbil za bakšiš prozradit, které z děl pálilo 25. října 1917 na Zimní palác. Zajat smyšlenou legendou mi nechtěl uvěřit, že žádné, protože výstřel počestné bitevní lodi, která skoro jediná přežila v roce

1905 japonská námořní jatka u Cušimy, jen ohlásil začátek povstání a mířil do vzduchu. Z října se pak stal přechodem na jiný kalendář listopad, a z revoluce přechodem na teror občanská válka a po ní tyranie.

Řečená VŘSR nebyla první v dějinách, kterou potkal podobný osud. Velká francouzská to vše stihla během několika let, ale dochoval se z ní dodnes platný odkaz občanských svobod. Ta sovětská těžce poškodila tři pokolení a zůstal po ní jen pach krve i stud všech, kteří nepostřehli, kdy a kde se „vloudila chyba“. Potomci mívají sklon považovat své předky za hlupce. Předkové za ně považovali prapředky, a přesto často zopakovali jejich největší omyly. Současní mladí savci mohou pohrdat trilobity za to, že zkameněli, ale neměli by prostoduše přehlédnout vyryté vzkazy. Jeden z nejpodstatnějších je, že oběti revolucí si na svůj osud zadělávají samy. Vládcí všeho druhu mají sebevražedný zvyk přepínat tětivu pomyslného luku. Nabytá moc pro ně často znamená start k běhu za vlastním zájmem, který se brzy mine s cílením těch, kdo je mocí vybavili. Řeč přitom není o totalitní minulosti ani o současné Africe. Nikoli láska, ale moc je ona kouzelná čarodějka, která i v demokracii umí zmást a svést k nepravostem člena vlády, hejtmana, starostu obce, ředitele gymnázia, předsedu spolku, hlavu rodiny.

Fenomenální srůstání Evropy, které jen sebestřední ješitové mohou chápat jako národní ohrožení, odsunulo do učebnic revoluční klasiku, ohlašovanou dobytím Bastily nebo dělovou ranou z Aurory. Zato se prudce zvýšilo nebezpečí puče zájmových skupin nafouklých dojmem, že si bezzubá demokracie dá líbit všecko. Nedávné obrázky z pohřebního průvodu, při němž dopravní policisté bojácně přehlíželi zpupnou výzvu řidičů limuzín bez poznávacích značek, daly tušit, co horšího se asi děje v ponořených devíti desetinách ledovce.

Volební výbuch z obou předminulých víkendů může jen skalní pesimista chápat jako posun myšlení obyvatel republiky k „socia-

lismu“, jaký tu byl; ten už nehrozí, protože předvedl, že jeho povaha zásadně odporuje povaze normálního člověka, který nechce být součástí stáda. Poslední volby se mnohem víc jeví být němým výkřikem statisíců českých mužů a žen, že ty dílčí puče vnímají a jsou nešťastní ze své bezmoci. Signálem připomínajícím SOS – Save Our Souls, zachraňte naše duše! – vychýlili v pudu sebezáchovy z kurzu státní loď, která příliš zřetelně směřovala do vod, kde vlajku s lebkou a zkříženými hnáty nahradily prapory lobbistů; ty vlají nad všemi politickými stranami, ať už mají piráti políčeno na posty, stravenky, elektrické větrníky, či Svatovítskou katedrálu. Největší naděje na úspěch kyne lovcům duší hlavně u nejmladších občanů, kteří kašlou na politiku, a jsou proto schopni považovat písmena VŘSR za zkratku ředitelství silnic. Ty lze nejsnáze opít rohlíkem svůdných učení, že peníze neznají morálku a svoboda nemá hranice. Největší nadějí společnosti jsou bývalí nosiči lampiónů. Je jim dnes třicet až šedesát a jsou jejím motorem, mohou srovnávat své tehdejší sny s dnešní skutečností. Volební protest by měli právě oni číst jako výzvu k novému zápasu: o kapitalismus s lidskou tvář.

PÁD PANÍ YPSILANTI

16. 11. 2008

Někdy musí přejít pár dnů a nocí, aby si člověk plně uvědomil rozsah a dosah čerstvě zažitého. Americký válečný hrdina nezlomený v zajetí ani mučením, úspěšný *republikánský* senátor a bohatý muž, který dostal ve volbách skoro šedesát milionů hlasů, tedy jen o málo méně než mladý, mnohem nezkušenější a mnohem barevnější protikandidát *demokratů*, neřekne po ohlášení výsledku na všech televizních a rozhlasových stanicích svým rozčileným příznivcům, že byl podvodem připraven o vítězství, nýbrž: „Přeji muži, který byl dosud můj soupeř a brzy bude mým prezidentem, hodně štěstí na jeho cestě!“ A nabídne mu pomoc. Člověku z české kotliny se tají dech!

Volby ve Spojených státech opět předvedly zázrak jménem demokracie, který tentokrát zafungoval až na konci dvakrát čtyř povolených let, ale zato přímo ukázkově. Už téměř opovrhovaná vlajka s hvězdami a pruhy setřásla přes noc špatnou pověst odcházející administrativy a mění se alespoň na čas v podobnou zástavu naděje, jakou byla ve všech posledních velkých válkách, první, druhé i studené. Myšlenky trilobita se vracejí o půl století zpět, kdy zazářila hvězda mladého bílého *demokrata* J. F. K. Než ho zabili, stačil zneškodnit plížící se sovětizaci Karibiku i zabránit třetí světové.

Neméně však utkvívá v paměti rok devatenáct set osmdesát, kdy poprvé zvítězil *republikán* Ronald Reagan. Američtí kolegové věstili českému příteli, který přijel zažít tamní volby, že hloupá většina voličů zbrkle vyhlásila prezidentem zeměkoule špatného herce, který nepřekročí myšlenkový horizont filmových kovbojů. Miliony západních intelektuálů protestovaly pak velikonočními pochody proti *údajně* válečným raketám, jimiž R. R. v Evropě odpověděl na

údajně mírové rakety sovětské. Díky *údajnému* kovbojovi tak padla brzy Berlínská zeď i železná opona.

Problém tedy zřetelně není v tom, jestli politik a vůbec člověk myslí levicově, či naopak, ale v jejich charakterech a cílech. Demokracie nemůže být nikdy lepší než lidé, z kterých vzchází. A navíc není doživotní rentou, nýbrž prchavou šancí, o níž je nutno stále znovu zápolit. V týdnu amerických voleb proběhly ještě dva střety budící pozornost:

V jedné z klíčových zemí Spolkové republiky Německo, Hesensku, jehož metropolí je velkoměsto Frankfurt, zvítězila letos po mnoha letech vlády konzervativců sociální demokratka jménem Ypsilanti. Zásadně jí pomohl slib, že určitě nebude vládnout s pomocí nové strany Die Linke, jejíž jádro tvoří bývalí komunisté z Německé demokratické republiky. Při koaličních jednáních se s nimi však dohodla. Proto těsně před historickou volbou sdělili šéfce své strany čtyři její poslanci, z toho tři ženy, že se zrady svých voličů nezúčastní. Nepřeběhli, jen zůstali věrni slibu! Ta paní s krásným jménem musela zuřic vhodit do ringu ručník; zemské volby se v lednu zopakují a sociální demokracie je možná i prohraje.

Lidskému trilobitu, který na vlastní kůži zažil tažení komunistické státostrany proti samozvancům a ztroskotancům Charty 77, se z německých médií jeví být postavení čtveřice hesenských troufalců dost podobné. Od návrhů na vyloučení z politického života přes veřejné utržení na cti až k anonymním výhrůžkám nejpestřejších smrtí nechybí ani v příkladné německé demokracii téměř nic z nástrojů bývalé StB. Ty jsou totiž ve své podstatě věčné a rovněž nezávislé na pravici či naopak. Tři mušketýrky a jeden mušketýr se cítí paradoxně o to hůř než kdysi čeští Havlové a jiní Vaculíci, že proti nim nestojí hnusný totalitní režim, ale vlastní sociálnědemokratičtí soudruzi, pro něž je priorita moci vábnější než čest jejich praporu.

Devatenáct let po listopadovém zvonobití klíčů dostihl podobný problém i české, moravské a slezské kraje. Sociální demokraté tu

sice výslovně neslíbili, že nepovládnu s nepřímou, či dokonce s přímou účastí komunistů, ale problém je obdobný. Není, anebo by neměla být nejmenší pochybnost, že strana KSČM se za téměř dvacet let změnila asi tak málo jako její název, chybí jí jen ta moc. Vrátit se do první politické ligy touží však natolik, že je téměř náchylná i k vylepšení svého těžce poškozeného obrazu. Bohužel to po ní nikdo nechce.

Vítězové jsou tak opojeni nečekaným úspěchem, že přehlížejí jeho příčinu. Tou bylo jednoznačně znechucení, až zoufalství normálních občanů republiky z nenormálního chování vládnoucích politických elit. Jestliže hlavní opoziční strana zneužije jejich protestu krátkodechým paktem bez podmínek s nekajícími se dědici strůjců ohavné minulosti, bude jí to stejně razantně spočítáno příště. Češi bohudík přestávají být zajatci partajního myšlení a stávají se opět Evropany, kterými už jednou byli, když hlasují pro nebo proti podle výkonu i mravu uchazečů o moc.

Převratné americké volby mění tvář země i světa, hesenská vzpoura ,bandy čtyř', jak je teď nazývají spolustraníci, proti líbánkám počestné levice s nepočestnou, i českomoravské zasnuby stejně nerovného páru – to jsou tři z mnoha způsobů demokracie. Vnímavý čtenář si dokáže vybrat.

SLÁVA VÍTĚZŮM! PORAŽENÝM ROŽEŇ?

23. 11. 2008

Logicky domyšlené přísloví by mohlo znít: pes, který kouše, neštěká, protože má plnou tlamu; umí však bojovně vrčct. Vážený celoněmecký deník *Süddeutsche Zeitung* přinesl předminulou sobotu uprostřed první strany článek s názvem *Trofeje na stěně*. Popisuje úžas i hněv dvou německých turistů, kteří ve městě Simferopol v autonomní krymské oblasti Ukrajiny objevili výstavu osmdesáti sedmi obrazů ukořistěných kdesi koncem války Rudou armádou a původně patřících muzeu v Čáchách. Autor textu klade s viditelným souhlasem redakce listu, který mu poskytl tak centrální místo, otázku, jak suverénní je bývalý satelitní stát Sovětského svazu, když odmítá díla vrátit tam, odkud byla odvezena.

Skoro mimochodem přitom cituje, co dvojice natočila videokamerou: krymské muzeum zřetelně uvádí na informační tabuli, že Němci napřed uloupili jeho sbírku, konkrétně dva tisíce sto sedmdesát uměleckých děl. Pisatel nazývá nicméně vyvěšení obrazů z Čách nestoudným a žádá zásah berlínského ministerstva zahraničí.

Přihodila se mu vážná myšlenková chyba. O bývalém SSSR si mohou Němci myslet stejně jako svého času Ronald Reagan, že se stal říší zla. To ale málo mění na skutečnosti, že byl v dané době onou zemí, která i podle Winstona Churchilla nesla hlavní tíhu jimi vyvolané války. A na jejím konci nebylo sjednáno jakési kavalírské příměří. Řádění třetí říše nekompromisně ukončila její bezpodmínečná kapitulace!

V celých dějinách lidstva ten pojem znamená totéž; pro pochopení se dá s nadsázkou říct, že vítězové si smí poražené upéct na rožni, rozporcovat a sníst. Právě tehdy ovšem má vstoupit v platnost třetí ze čtyř Churchillových příkázání, kterými uvádí jeden každý z šesti

dílů své megaknihy *Druhá světová válka*, o níž bude řeč jindy. „Ve válce: rozhodnost. Po porážce: vzdor. Po vítězství: velkomyslnost. V míru: dobrá vůle.“

Němci, i když zpočátku jen západní, měli nesmírné štěstí, které poznali se zpožděním také ti na východě od Labe: že demokratické velmoci nezopakovaly osudovou chybu z roku 1918, kdy vnutily poraženým pád bez naděje do chudoby a hladu, jenž brzy zpłodil – jakožto Zorro-mstitele národního pokoření – Adolfa Hitlera. Po roce 1945 byla sice Němcům uložena povinnost reparací, ale brzy dostali spolu s Marshallovým plánem obnovy i dar demokracie, která je za pouhé půlstoletí přivedla mezi nejrespektovanější národy světa. Z paměti lidstva však přesto nelze vymazat německý hnědý mor, protože těžce postihl celou planetu a stál ji pětapadesát milionů životů.

Skoro všem národům se přihodilo, že na čas odpluly z civilizace do barbarství. Nevyhnuli se tomu Španělé v Mexiku, Američané na Divokém západě, Angličané v Indii, Italové v Habeši, o Turcích, Japoncích a Rusech nemluvě! Neubránili se ani Češi, když po válce připustili, aby si tlupy alibistů, deviantů a jiných zločinců v roli vlastenců užily hvězdné hodiny vrahů německých starců, žen, dívek a děcek. Žádná z těch výprav k nelidskosti nemá být po výstrahu zapomenuta ani dodatečně zpochybněna optikou pozdější doby!

Mezi milovníky uměny se ví, že kdo chce vidět skvostnou sbírku císaře Rudolfa, musí do Stockholmu, a ne do Prahy. Tam se totiž na Hradčanech nějak připletla na povozy švédského vojska, které neúspěšně opouštělo Čechy. Původně jim chtělo vrátit protestantskou víru, pak si z nich pro útěchu odvezlo poklad. Valdštejnovi se výlet na sever nepříhodil, takže Češi zůstali bez náhrady. Kdyby teď žádali o vrácení, byli by jen směšní. Žádají-li o cosi podobného Němci, jeví se být znovu nebezpeční. Vyrovnání ztrát z poslední války je možné jen vzájemnou dohodou, ne pozdním nárokem, který zaměňuje příčiny a důsledky. To musí ohlídat potomci tím spíš, čím víc

ubývá předků-svědků. Pohled současníků nesmí falšovat obrazy, které viděli předchůdci na vlastní oči. Z kobercového bombardování Drážďan letci Spojenců nelze zpětně vyrobiť zločin proti lidskosti zejména v zemi, která předtím odpálila tisíce raket V2 na civilní obyvatele Londýna i Antverp. Sovětští vojáci se dopustili mnoha neomluvitelných činů násilí na civilistech, hlavně ženského rodu, dokonce i při osvobozování naší země, kterou byli povinni mít za spojeneckou. Ale z válečných náhrad odpovídajících jen z malé části kořisti poražených nájezdníků – stačí vzpomenout slavné jantarové komnaty, která zmizela beze stopy! – není vhodné dělat v masově čtených německých novinách sprostý lup.

Vladimír Petřek, Němci popravený kaplan pražského chrámu, v jehož kryptě pečoval o výsadkáře z Anglie, kteří ztrestali Heydricha, pronesl před trilobitím mládětem nezapomenutelnou větu, stejně krutou jako velkorysou: „Potkám-li po válce na chodníku Němce, řeknu mu, Uhní, Němče, nevidíš, že jde člověk?“ Nové generace Němců si od dob Willyho Brandta vydobýly právo chodit po chodníku společně s někdejšími vítězi. Tím spíš by se měly mít na pozoru před každým rodákem, který vyrábí, ať z nevědomosti, či z úmyslu, další černou díru v paměti dějin. Připomíná to vrčení psa, který už v duchu zase kouše.

VLÍDNĚ Z VÍDNĚ

6. 12. 2008

V moderní řeči SMS by jeden z Haškových příběhů zněl takto: „Když si Svejek v osobaku z Tyrol rozvazal uzlík s bastou, řekl Tyrolakovi, co na neho cível, To bys zral, vid’? Zral bych, kdybys mi dal! řekl muz. Byl to nejakej Vojtech Rous.“ Ačkoli vídeňský telefonní seznam v druhé půli předchozího století stále oplýval českými jmény, potkat krajana ve městě se už rovnalo zázraku. Byl to čas, kdy šťastní držitelé výjezdních doložek na Západ zanechávali po světě jako stopu československé civilizace závěje prázdných konzerv a lahví. Do paměti exulantů se vryl jen taxikář, který po zaplacení popřál rozhádané dvojici v její mateřštině hodně štěstí. Skupinku Čechů vyvrženou mocipány z vlasti přijalo v Rakousku z českých starousedlíků vstřícně jen mladé kníže schwarzenberské. Česká menšina se štítila psanců z Charty 77 tím víc, čím raději se družila s Husákovou Prahou. I jediná zbylá česká škola z někdejších šedesáti, než by si sama vydala školní pomůcky hodné svobodného státu, na něž měla z rakouské ústavy právo, slouhovovsky užívala pražský slabikář se sovětskými tanky i pražskou čítanku bez zakázaných autorů, což spolek jménem Komenský nepovažuje za divné dodnes.

Zato po velkém třesku v prosinci 1989 se zdáli obývat Vídeň jen Češi a Slováci. Těžko zapomenout na oči tisíců, v nichž stál bez rozdílu věku dětský úžas nad světly, zvuky a vůněmi velkoměsta, které po válce leželo v troskách. Žasli i Rakušané. Noviny chválily kulturně vyspělý lid, jenž přeplňoval městská muzea. Lákala jej i proto, že mu zdarma nabízela teplo, vodu a hlavně toalety. O rok později vyvěsil velký obchodní dům nápis ČEŠI, NEKRAŤTE TADY!

Necelých dvacet let poté se zdá předvánoční Vídeň znovu patřit Slovákům a Čechům. Do Albertiny se však nechodí bezplatně ohrát a vyčůrat, stojí před ní frontu, aby zakoupili drahé lístky na výstavu

obrazů van Gogha. Obchody vítají v obou slovanských jazycích rostoucí kupní sílu, která až zdvojnásobuje obrat. Ze Severního i Jižního nádraží se od vlaků do centra opět valí zástupy našich. Dětské vytržení dávno nahradily pohledy zkušených lovců, bystře odhalující kvalitu, ceny a slevy.

Pouze na Kohlmarktu / Zelném trhu, mezi Herrengasse / Panskou ulicí a náměstím Am Graben / Na Příkopě rodáci zaraženě zmlknou, procházejíce mezi načinčanými výklady klenotníků a hříšně drahých hadrníků všech světových značek, za nimiž se s čísly šampaňského v ruce tlačí jeden či dva zákazníci, jejichž kapsy jsou ovšem nadité ruskými petrodolary. Ale na rohu v kulinářském chrámu Meisl jsou našinci zas v pohodě, sto druhů uzenin a sýrů je už nepřekvapí a v kapsách najdou na lahůdky dost. Čeština se slovenštinou ovládá i četné sruby nabízející punč a chleby přetížené škvarčovým sádlem. Vše chutná líp o pocit, že se tu hoduje na dobročinný účel. Pod bachratými lustry, které i za dne mění náměstí u Štěpánského domu ve slavnostní síň, zní blížící se Vánoce krásnými hlasy slovenských slepců, které sem v tomto čase rok co rok zaváží den co den jakási nebeská firma.

Ústřední vánoční trh rozbuší srdce zdaleka nejen dětská, obrovské stromy radničního parku nad řadami stánků s pitím, jídlem a vánočními ozdobami jsou ověšené veletucty světelných ozdob a rozlehlý hrad novogotické radnice na jedné straně i vznešený Burgtheater na druhé dohlíží, aby to přesto nebyl Disneyland.

Prostor křižují jako srpnové Perseidy útržky hovorů. „Klárinko, drž se mámy s tátou! – Doma se vyznám všude, ale tadyť sem ztracená... – Frantóó, počkéé! – Jé, táto, já chci taky toto! – Kde seš, už tu tvrdnu hodinu! – Prosím vás, volejte zítra, já jsem ve Vídni. – Ty vole, dyť je to, vole, dražší než u nás, vole! – Táto, máma tě šla hledat! – Tož já su z Moraví, copak to není slišet? – Všichni sem, tady dávaj zadarmo vychutnat! – Vieš čo, Oskar, netáraj také trme vrme! – Hele, jak se řekne rakouský Kolík? – Kenen zí mír bite ságn,

vó is hír bánhóf? – Mámo, táta tě šel hledat! – Nejste pan Kohout? Já podle toho jezevčíka! – Ančo, puč mi na punč! – Týý brďo, to je na naše sto táců a nenavlíkla bysem to ani na maškarní! – Kristapána, nezůstala Klárinka v tý zkušební kabince?? – Trhni si nohou, čůzo, tady máš svůj zpáteční lístek! – Není ten Slovák sladkej? – Na tomto morovém sloupu je rovněž vysochán český lev! – Kláro, neplakej, máma s tátou tě šli hledat! – Plís, giv mí, co žere tamten chlápek! – Vládó, nepráskni Lídě, že sem tu byl s Lůďou... – Ale ne, Klárinko, Santa Klaus není náš pan prezident, to je... dospělej Ježíšek, víš? – Dudlajdá, dudlajdá, já tě budu kolíbat, dudlajdá, dudlajdá, já tě budu kolíbat...“ Tajně odposlechl Vojtěch Rous junior.

Příští rok v listopadu se bude na povel slavit dvacáté výročí díry v železné oponě, kterou z ní do Rakouska vystřihli Maďari pro prchající občany NDR, což vedlo brzy k rozvalu Berlínské zdi a totality vůbec. Ta díra si zaslouží být slavena každý rok, každý měsíc, každý týden, každý den, každou hodinu, každou vteřinu. Jenže svoboda je jako vzduch: člověk ji vnímá, až když mu dojde.

VÁNOČNÍ RECEPTURY BABIČKY KOHOUTOVÉ

13. 12. 2008

Šéfredaktor velkého amerického listu napsal kdysi dopis holčičce, jež se ho ptala, existuje-li skutečně Ježíšek. Text je uveřejňován každý prosinec. Čtenáři MF DNES si snad neméně zaslouží, aby i jim byl znovu položen pod stromeček vzkaz, který vyšel už několikrát jinde, ale je hoden oslovit další generace. Jde o dědictví po babičce Marii Kohoutové z Karviné. Hostinu o třech chodech a jednu lahůdku prověřila stoletá existence; jsou trilobity v oblasti kulinářství.

Hosty uvítá talíř bez polévky, jehož střed zaujímá světlá kuříčka. Nato přinesou hostitelé kostičky chleba opečené na másle a horký hovězí vývar. Sběračkou přelité koule se začnou mícháním rozpouštět a vůně vydá jejich tajemství: byly za studena ubaleny ze sádla naditého drobnými škvarky a jemně krájeným česnekem. Zázrak má české jméno *oukrop* a probudí i z těžké silvestrovské únavy. Kdykoli je nováčkům u stolu ohlášeno jako hlavní jídlo *čočka s rýží*, jsou zklamáni, ale když složí příbory, následuje obdiv, který se sbírá už v průběhu příprav; ty lze v otevřené kuchyni sledovat jako artistické číslo, jehož úspěch je podmíněn souběhem mnoha úkonů. Stejná množství dlouhozrnné rýže a kvalitní čočky se vaří odděleně, neboť čočka se sype do dvojitého množství neslané studené vody, a rýže do prosolené vroucí. Když se voda vyvaří, odstaví se oba hrnce do horké trouby, kde luštěnina i obilnina dojdou.

Už předem byla připravena složka, která vše spojí: pokrájená a na škvarkovém sádle do křupava usmažená cibule. Pozor! Je jí vždycky málo. Až sem to byl recept babičky, jež musela levně nakrmit osm krků. Maminka připojila další mls: pěkně vypoulené volské oko. Její syn pak doplnil orchestr dobrot dosud chybějící

sekcí masa; lepším hostům nabízí špalíky vařené uzené plece, rodinně zdobí talíř kanadskou růží, odkazem trampských osad, kde byly špekáčky na koncích křížem nařezány, aby se nad ohněm rozvily a víc prosmažily.

Potěší sám vzhled talíře, kde bílou hromádku rýže a hnědý kopeček čočky ozdobí ohřátá zlatavá cibulka, vedle ní oranžový žloutkový terč zářící na slonovině bílku a k tomu jasná červeň uzeného anebo tmavá, tukem se lesknoucí květina buřtu. Tečku dodá sladkokyselá okurka a hořčice. Celkový dojem posílí, vaří-li se čočka i rýže ve skleněných hrncích ze sázavského Kavalieru, v nichž přijdou až na stůl, aby si hosté brali dle přání. Symfonii pro všechny smysly provází pivo či víno.

Pokud co zbude, nazítrá se smíchá, zbytky uzenin přikrájejí a vše se ohřáté ochutí čerstvě dosmaženou cibulkou. Vegetariáni mohou škrtnout maso, vegani i vejce, a pořád budou mít skvělé jídlo, odkaz z dob, kdy předky bezcelně zásobovala rýžová pole v severní Itálii, součásti monarchie. Dezert má dva názvy. Technický *Sedm-čtrnáct-dvacet jedna* udává poměr dekagramů cukru, másla a hladké mouky, z nichž se s přispěním žloutku vypracuje vláčné těsto a vmačká prsty na dobře vymazaný plech. Z trouby musí být vytaženo, když lehce zhnědne. Nabízí přitom dvě různě lákavé možnosti:

Ta prostší má svůj čas hlavně v době malin či lesních jahod; omyté nutno před podáním rozmačkat a smíchat se sněhem, upečený podklad se vysoko pokryje vzniklou pěnou, krájí ostrým nožem a na talířky pozorné překládá lopatkou – je křehký. Složitější verze si žádá troubu s vrchním grilem. Na podklad se nanese tlustá vrstva zmrzliny a na ni dotuha ušlehaný sníh. Plech se vloží pod gril asi na minutu, aby se sníh stačil zapéct a zmrzlina nezačala téct. Porcovat a servírovat se pak musí rychle i opatrně. Tradovaný název je *pučkanda*.

Babička nepovažovala za zločin cpát husy šiškami a vnuk v tom hříchu pokračuje, když v prosinci objednává na trhu *husí játra*. Ke každé cihličce je třeba dvojnásobného množství plsního sádla, které se nakrájí na kostky, zatímco játra se hodinu koupou v mléce. Pak lze buď oddělit od sebe jejich přirozené vrstvy, nebo je rozřezat na silné pláty, jež se protknou půlkami pražených slaných mandlí a nýty hřebíčku! Do železnáku je vyskládáno pokrájené sádlo, na ně játra a soubor se podlije mlékem ředěným vodou. Tekutinu dovezenou k varu je nutno hlídat, aby neklokotala příliš.

Dlouho se odpařuje voda s mlékem a ještě déle taje sádlo, přičemž se játra v lázni prudce neuvaří, nýbrž pomalu měknou, někdy až dvě hodiny, ale za doprovodu vůně, koled a lehkého vína je to příjemný čas. Kusy jater plující nahoře je dobré po čase obrátit, těmi dole občas pohnout, aby se nepřipekla. Zralost procesu oznámí tmavě růžová krajka z pěny při stěně hrnce. Pak se játra vyjmou, napěchují do plochých kameninových nádobek a zalijí sádlem, které je po ztuhnutí zakonzervuje na celé týdny. Zbylé putuje s drobty jater ve sklenicích do ledničky, aby sloužilo do jara. Solí se až na chlebu.

Delikatesu, která tou úpravou nabyla mazlavosti másla, je rozumné předkládat silvestrovským hostům, až když jsou zasyceni, jinak je okamžitě ta tam. Navíc u ní bdít a označit za barbara každého, kdo ji nožem nestírá, ale krájí. To doporučuje trilobit i zlákaným čtenářům a hřeje ho představa, že ty stařícké návody někomu zpříjemní advent. Dejte babičce vědět!

HANBA HERODESU, HOLD HUSOVI, HAVLÍČKOVI A HAVLU

20. 12. 2008

V předvečer poslední adventní neděle se trilobitu nechce komentovat události hynoucí už s příštím vydáním novin. Čtvrtá adventní neděle je branou k vrcholu křesťanských dějin, na němž se miliony lidí rok co rok snaží ozřejmit smysl svého bytí. Ale ty dějiny mají i odvrácenou tvář. Na jejich počátku ohrozil slunce zvané Ježíš stín, který je nechtěl jen zastřít, ale vyhladit. I on má své jméno, dokonce na pět Há: Herodes, hrozný hrdlořez hebrejských hošíčků. Vyděšen zprávou svých tajných služeb, že ho dle informantů ohrozí v budoucnu pučem zatím neznámé židé, dá exekutivě rozkaz ke konečnému řešení židovské otázky: vyvraždit všechny kojence v říši. Akci odhalí čtveřice investigativců Matouš, Marek, Lukáš a Jan; pod pseudonymem Evangelisté uveřejní reportáž o první genocidě v bestselleru zvaném *Bible*. Čin má mobilizační důsledky, když se z pronásledované sekty vyvine světová církev, nad níž slunce Ježíš nikdy nezapadá. Avšak nejen on najde učedníky, kteří chtějí sloužit Bohu a dobru. Přívrženec získá i Herodes mezi služebníky Dábla a zla. Na chlup devatenáct set let po ukřižování dospělého chlapce z Nazaretu uchvátí v Německu moc Herodesův klon na sedm Há, hlasatel holocaustu, hnusný hybrid Hitler-Himmler-Heydrich. Konečné řešení židovské otázky nazve Endlösung a přistaví Smrt k běžícímu pásu. Odpadne pracné podřezávání dětských hrdélek, třísnící roucha katů za kibicování nežidů, kteří to dřív či později vybalí médiím; plynová komora pojme od novorozenat po stařenky až tři tisíce Židů, kteří se udusí sami mezi svými, s vyloučením ukecané veřejnosti. A případná svědectví o tom, byť obsahovala i kilometry filmových dokumentů, pojmenují evropští blbečci s holými lebkami Osvětimská lež.

Slovo blbecci má v češtině tak mazlivý zvuk, že by si člověk rád počkal na jejich zmoudření. Bohužel mají mozky vylízané až na kost tak, že vezmou za svůj nejzvrhlejší příkaz každého dalšího hajzla na Há i bez Há. Pradědci těch blbečků svazovali do otepí občany nehodné Velké francouzské revoluce, aby je jako kotata hromadně topili v Seině. Dědové stříleli do týla občany nedoceňující Velkou revoluci sovětskou nad hroby, které jim dovolili osobně vykopat, aby si je trochu užili ještě zaživa. A otcové udatně házeli z mostu v Ústí do Labe sudetské Němce, aby jim mohli v klidu vyrabovat domy.

Osnovu notovou dějinných zvrátů píšou často géniové, ale muziku si pokaždé po svém upraví dav. Ten umí být spontánní vlnou, která ve vzácných případech dokáže zavlažit poušť, ale většinou bývá ničivou tsunami, jež v poušti promění kvetoucí zemi. A vždycy je lavinou, která se v mžiku nabalí z panensky vyhlížející sněhové plochy, když ji utrhne malinká závěj. Čerstvě to zažívá kolébka demokracie Řecko! Jedinou obranou před davem je, že vůbec nevznikne. To budiž jedním z úkolů na příští rok, jehož vstupní půlku zažije Evropa jako za čtvrtého Karla: budou ji řídit potomci úředníků Svaté říše římské národa německého, kterou přes půl století spravovali Češi. Překvapuje, kolik inteligentních lidí se považuje nebo je jinými inteligenty považováno za mistry světa a okolí, než o tom nestranně rozhodne čas. Mementem je už často zmíněný pražský Slavín, kde obrození předkové pohřbili své největší duchy; dílo mnoha z nich je o sto let později jen puklého zvonu zvuk.

Patřilo k rituálu psanců sedmdesátých let, že o Štědrém dni, než odešli pojídat šneky do tehdy ještě živé Klášterní restaurace na Národní, přinášeli na Vyšehrad svíčky mrtvým kolegům. Karel Kosík něžnému rebelovi Karlu Hynku Máchovi, Václav Havel ušlechtilému Josefu Čapkovi na zástupný hrob, když skutečný leží někde v dáli na některém z killing fields, polí zavražděných, Jelena Mašínová Svatopluku Čechovi, jemuž recitovala – *Jak vlny osením po*

tobě hrají / mé vzpomínky a touhy, rodný kraji... Alexandr Kliment se svou ženou, malířkou Jiřinou, Václavu Filípkovi, o němž kritik Arne Novák napsal, že „v polovině devatenáctého století z celé řady autorů podřadných povznesl genrovou povídku k samostatnému druhu literárnímu“. Mohylku s jeho jménem jsme přesto nazvali hrob neznámého literáta.

Jakožto literát zvaný kontroverzní jsem léta nosil vánoční světlo ještě rozporuplnějšímu básníkovi a šeptal mu – *Tebe, Praho, je tak těžko opouštět, / tvoje Hradčany a Tvého Mikuláše...* Přišlo mi smutné, že Vítězslav Nezval, který stvořil Edisona a Manon Lescaut, nedostal od hvězd stejnou šanci jako já: odbojovat si poblouznění ducha v přímém střetu s režimem, jenž je vyvolal.

Předvánoční rozjímání má být uzavřeno kladným poselstvím. Před pětadesáti lety mi takové poslala první platonická láska, sestřička v Kristu Marková z dorostu Českobratrské církve evangelické – *Vánoční když zvony znějí, vánoční je nálada / a k Vánocům pod stromeček přátelství Ti Olga dá!* V tom pozitivním duchu nechť je hláska Há, kterou hanebně hendikepoval Herodes, re-habilitována hrdiny hodnými holdu historie: hej holá! hip hip hurá! hosanna! hrdí harcovníci humanity Huse, Havlíčku, Havle!

CAROLUS VERSUS KLAUSUS

3. 1. 2009

Z Čech až na konec světa, jak to nazval Jirásek, české předsedání Unii nedosáhne. Světu však připomene Evropu, v níž byla *Praga caput regni* – hlavou říše. Bez jednoho roku jich uplyne sedm set, co si Češi našli novou dynastii. Rytíř z Lucemburska, který doma dostal jméno Johann der Blinde, Slepý Jan, to pak s pitím i válčením přehnal, ale daroval zemi královskou spermii, z níž se Anežce Přemyslovně narodil největší Čech – jak ho ve věku čipů zvolí v anketě potomci.

The little big king, malý velký král, okusil rovněž boje. Když ho u Kresčaku před polednem trefil šíp anglických lučištníků bezpečně střílejících z lesa, před nímž se vršil val francouzských těl, varoval cestou k ranhojiči tatínka, který teprve snídal, že bitva je ztracena. „*Toho bohdá nebude, aby český král z boje utíkal!*“ měl říci Jan a dal se dle válečných korespondentů uvázat mezi české jezdce, aby ze sedla sekal mečem správným směrem.

Syn Carolus, na něhož padla čtyřka, pak o staletí předstihl heslo „*Bella gerunt alii, tu, felix Austria, nube – Války vedou jiní, ty, šťastné Rakousko, se snub!*“. Na čtyři svatby vyženil většinu Evropy, aniž které své choti zkřivil vlas, to zařídil stav hygieny. Načrtl plán sídelního města fungující dodnes, učil Čechy – žel bohu marně – výběrovému řízení, v němž nad národností a známostmi stojí kvalita. Jeho univerzita zvěčnělá Janem z Husince přežila všechny dobyvatele i diktátory, jeho most ztvrzený maltou z vajec odolal stoletým vodám, jeho génius provedl národ třistaletým čeledníkem Habsburků, tisíciletým koncentrákem Hitlera i věčnými časy Stalinových gulagů až pod dvanáct hvězd v modrém poli – vlajku Evropské unie.

Lze právem odmítat kozí nápady bruselských byrokratů, třeba normu pro objem unijních brambor, limity délky dovážených banánů či nejvyšší přípustnou vůni domácích syrečků, ale nasazovat

psí hlavu všem, kdo se snaží udržet půlmiliardové společenství svébytných národů v účinném provozu, je krajně zavádějící. Zejména žehrá-li se přitom na omezení znovunabyté suverenity. Žijící trilobiti se musí ptát, kde byla, že ji za život nepotkali. I v prvních letech Československa vězela ve svěrací kazajce světové hospodářské krize, sudetských Němců a nepřátelských sousedů, o prvních letech po válce nemluvě. Unie je výsledkem pozitivní laviny, která se za půl století nabalila na francouzsko-německou dohodu o uhlí a oceli; ta smířila dva velkonárody, jež si v Evropě nejvíc naubližovaly, a inspirovala k spříznění volbou ostatní. Z pohledu těch, co pamatují náš kontinent z dvacátých let dvacátého století, je Evropská unie nadpozemský zázrak, který však uskutečnili a opečovávají obyčejní pozemšťané. Jejich nástrojem přestala být válka a zůstala výhradně politika, označovaná však obyvateli zhusta za svinstvo. V tom je utvrzují triky i pletichy hlavounů sledujících sobecké zájmy. Nejčastějším je touha po moci, třeba i malé, ale přesto vonící velkými penězi. Moc chce mít vytyčené hranice, v nichž si smí nerušeně dělat, nač má chuť. Unie jí to kazí. Oproti heslu *divide et impera!* – *rozděl a panuj!* dává národům naději, že nad lokálními trůny bdí *viribus unitis* – *spojenými silami* zásadní jednota všech Evropanů, která i za cenu pomíjivých omylů zabráňuje nenapravitelným zhoubám. Jako první majáky svítí obětem místní justiční zvůle nadnárodní soudní dvory ve Štrasburku a Den Haagu.

Svár o to, smí-li vlát nad hradem našich králů a sídlem prezidentů vedle české vlajky i jiná, nelze vést se zatemněnou pamětí. Krom praporů Rakouska-Uherska tam vlajku domácího národa často zakryly nebo úplně vytlačily i prapory s hákovým křížem či se srpem a kladivem. Cizopasily na stožárech proti vůli normálních Čechů, kterých se na svolení nikdo neptal. Zato k Evropské unii se tajným hlasováním svobodně přihlásily celé dvě třetiny z nich. Vítezný názor platí v demokracii až do příštích voleb, takže „úřadující“ většina má právo vidět přinejmenším o velkých svátcích vedle čer-

veno-modro-bílého symbolu svého dědictví i zlato-modrý symbol své volby. Že se po něm ptají hosté z jiných koutů Unie, když jej v Praze nespátří ani nad první střechou země, není vměšování do vnitřních záležitostí suverénního národa, ale logický dotaz občanů šestadvaceti států, které uznaly českou autoritu tím, že budou půl roku respektovat její předzpěvování. Takovou pozici neměli Češi v celých svých tisíciletých dějinách! Nejvíc se jí přiblížili za čtvrtého Karla, pak už spíš jen zápasili o přežití mateřštiny, bez níž není národa. Z bažiny nebytí, kam byli tlačeni, se nevytáhli za límec sami, pomohla jim lepší část Evropy, která přemohla tu horší a dovedla i ji k jedinečné šanci, zkráceně zvané EU. Jsou-li teď zakladatelé ochotni považovat nováčka za prvního mezi rovnými, nelze mluvit o poškození české věci; odmítání symbolu svědčí tím spíš o neúctě české vrchnosti vůči všem ostatním – i vlastnímu lidu. Bylo by trapné, kdyby před Hradem zástupně drželi obě vlajky Ludvík Vaculík, Ivan Klíma, Arnošt Lustig, Kohout a další trilobiti. Copak tu není spousta mladších, kteří budou Unii potřebovat déle a víc??

PROBLÉM FILOSEMITY

10. 1. 2009

Není politiky bez politické korektnosti. Umožňuje zohlednit střety zájmů ze všech úhlů a vyřešit je kompromisem. Mění se však z plynového pedálu v brzdu, zkamení-li v dogma tak, že zabraňuje používat pro ožehavá témata otevřenou řeč, aby nevyvolala „poltlesk z nesprávné strany“. Zrodí se tabu zakazující myšlenkám, aby šly jinou než vydupanou cestou, kde dávno neroste žádné řešení.

Mám sílíci problém, připomene jej citát starý pět let. „Je-li pro koho jako ušitý přívlastek filosemita – člověk nakloněný Židům – jsem to odmalička já.“ Ten postoj byl předznamenán dramatickým zážitkem: srovnáním místa, kde jsem žil jako dítě, s místem, v němž se proměnilo jen za pár let; kde bývalo malebné polské městečko Oświęcim, v němž můj tatínek prodával před válkou limuzíny značky Praga, našel jsem jako student po válce Auschwitz – továrnu na mrtvé Židy. Držel jsem pak palce židovským kamarádům, kteří československými zbraněmi hájili zrod státu Izrael napadeného arabskou přesilou. Prolomil jsem letité tabu, když jsem v roce 1967 na sjezdu spisovatelů, ač komunista, který měl držet s Araby, srovnal situaci Izraelců s postavením Čechoslováků čelících agresi Hitlera. Dodnes obdivuji inteligentní boj izraelských tajných služeb, které dopravily před řádný soud hlavního účetního holocaustu Eichmanna a potrestaly i bez soudu po světě se skrývající vrahy izraelských sportovců zahubených při olympiádě v Mnichově.

S přibývajícím věkem však sílilo i mé poznání druhé strany sporu. Vina mandátních velmocí, které nezabezpečily rozdělení oblasti mezi židovský stát a Palestince. Totální selhání arabských států, když statisíce svých vypuzených bratrů vypočítavě nahnaly do lágrů, aby se stali trvalou náloží nenávisti; teď tam už třetí generace nedostává práci, zato namísto hraček zbraně, takže nezná jiný únik

z frustrace než se z ní vystřílet. Návštěva Izraele mně nabídla poučení shrnuté v dalším citátu: „Poznal jsem zblízka také Araby jako masu zalidňující tu oblast neméně viditelně než Židé, i jako jednotlivce uvažující o světě stejně vážně jako já.“ K zuřivým islamistům jsem si přiřadil katolické extremisty z časů, kdy podobně jako šaria vládla inkvizice. Došel jsem k názoru, že o mnoho staletí mladší Kórán se musí dočkat zralých vykladačů, kteří zabrání jeho zneužívání, jako se jich dočkala Bible, zneužívaná kdysi náboženskými šílenci jakožto meč pro křížácké výpravy i kladivo na čarodějnice. A dospěl jsem k přesvědčení, že neustávající konflikt na Blízkém východě mohou nejspíš vyřešit ti, kdo jsou dnes zralejší a silnější: Izraelci.

Měli by ze svých úžasných intelektuálních zdrojů rychle vypěstovat novou generaci politiků podobnou té, která stát založila a ubránila. Jeví se mi jako výraz oslabené kreativity, má-li být hlavní hrází před terorem stakilometrová zeď, která nikdy nemůže mít strop! Úplně chápu nutnost ochrany Izraelců před zákeřnými raketa-mi teroristů, ale zaskočila mě síla bombardování území mnohem menšího než Praha, kde není kam uhnout, takže nejchytřejší střela snadno zasáhne život mimo cíl a všechny dohromady promění velkoměsto na léta v trosky. Což pomáhá snaze radikálů neustále udržovat požár, aby zdůvodnili svou existenci.

Proti hrůzné zbrani, jakou se stal sebevražedný atentát, není asi jiná pomoc než odstranit příčiny, pro něž se objednaná smrt stává životním posláním dorostenců z rodin tak chudých, že je spasí renta placená falešnými proroky, kteří lidským bombám slíbí jako prémii ráj. Hyenismu šéfů teroru nepřesvědčivě čelí jednání silou, jež lze sice politicky korektně nazvat vynucenou odplatou, ale sotva přiměřenou obranou, nato je příliš masivní i plošná, a normální člověk soucítí s civilisty v úloze živých štítů, kteří se zhusta provinili jen špatnou volbou. Ale jak svobodně zvolit umírněnou stranu, když ta militantní nad voliči střílí!? Účinnou i přijatelnou formu řešení by měli co nejdříve vymyslet izraelští pragmatici. Nahradit nekon-

čící spirálu násilí tím, že jejich bohatá zem pomůže Arabům z bída a stane se pro ně nepostradatelným partnerem. Nesedím poprvé mezi židlemi. Ale tyhle dvě nejsou stát Izrael na jedné a Hamás na druhé straně. Vnímám na pomyslných židlích Izraelce i Palestince jako lidské bytosti, jež mají srovnatelné právo na hodnotný život, ale nesrovnatelně rozdílné možnosti, jak si jej zachovat. Skončit si zaslouží hlavně pokrytecká nečinnost arabských zemí, schopných teroristy diplomaticky a finančně vyřadit rychleji i méně krvavě než izraelské tanky. Ale také zkostnatělá politická korektnost Ameriky, která mnohaletou neschopnost svých tradičních chráněnců najít na trvalou krizi lepší recept než krvavý pat cementuje věčným ve-tem tak, že už ani moc nic nového nehledají, čemuž arabské státy ochotně přihlížejí.

Poslední sebecitát nakonec: „Pražský filosemita věří, že mu v jeho celoživotním zápase s antisemitismem nejvíc pomohou právě Židé.“ Nekonvenční strategie by získala potlesk ze všech stran světa, ale nejvíc by tím Izrael pomohl sám sobě. A našel i nové přátele, a staré neuváděl do rozpaků.

JEDNOMU ČLOVĚKU JEDNOU VĚTOU

17. 1. 2009

Ne *několik vět*, protože k tomu, co Ti chci říct, stačí jediná, možná trochu delší, ale zato nerozbitá tečkami, které by rušily připomínku souvisle smysluplného života, s nímž jsi vtrhl do osudů téhle země jako živel, nejdřív k pohoršení tehdy uznávaných autorů, že divadelní hry už mohou psát i kulisáci, jenže Ty ses rychle propsal ze Zábradlí až do svazu spisovatelů a stal, brzy i k pohoršení správců státního a stranického zooparku, hlavou smečky mláďat deroucích se z klece do prerie k nelibosti překrmených lvů, brzy bylo známo, že Tě řídí geny tatínka i strýce, kteří dali své vlasti palác Lucerna a český film, když pak došlo k velkému třesku komunistů, uvěřil jsi těm, kdo rozpoznali vlastní omyl, a přidal se k nim s řadou přátel, ono „spříznění volbou“, jak to nazval Goethe, ukázalo se opět silnějším než přibuzenství krví a zamíchalo českou společností tak, že začala vznikat nově, ne cele rozdělena minulostí a názory, ale spojována vůlí jednotlivců společně najít cestu do budoucna, vzal jsi pak život v obklíčení velkoryse za svůj, byl's jako renesanční šlechtic v těžké nemilosti, kterého přesto neopouští lehkost bytí, kterou jsi uměl činit snesitelnou pro každého, kdo o to stál, Tvůj a Tvé ženy pražský byt i domek na Hrádečku se staly dvěma z majáků, k nimž směřovali urážení a ponižování, aby se u vás stali na pár hodin těmi, jimiž byli, než vlastním rozhodnutím mezi ctí a hanbou propadli k „samozvancům-ztroskotancům“, jezdils do Trutnova přikulovat pivovarské sudy a současně až skoro biblicky jsi krmil tucty krků svými proslulými řízký z Berry a odskakoval přitom psát, uvedls do života Ferdinanda Vaňka a půjčil ho i jiným dramatikům, až se stal archetypem doby, kterou teď zveme „strašné krásné časy“, protože hmotné ztráty nahrazoval pocit, že vskutku existuje dobré svědomí, byls u všeho, co bylo vymyšleno, aby se v bezživotí dalo slušně

žít a víc než vězňové trpěli žalávníci, což často vyšlo, jak svědčí zachované spisy o estébácích žádajících přeložení, když nesplnili úkol, v uších nemůže doznít hurónský smích v bytě U Dejvického rybníčku, kam v lednu Charty přicházeli v noci všichni, kdo opustili po výsledku Ruzyň, a hodnotili svoje vyšetřovatele, a v očích nevybledne obraz, jak pohublý, den po svém propuštění z vazby, píšeš pod břízami v Sázavě své prohlášení, že budeš mluvčím Charty dál, a bylo ještě mnohem hůř, a Tys to zvládl brilantně i plodně, když jsi byl schopen proměnit listy z kriminálu v milostný, občanský i filozofující román na pokračování, a poté co Tě propustili jenom proto, abys neumřel u nich, ses nejen vzdorně uzdravil, ale i brzy uznal, že jsi to právě Ty, kdo protentokrát musí přijmout osud muže, jemuž svěří mandát tolik občanů, že pak jeho silou „čas trhne oponou a změněn svět“, nikdo tak povzbudivě neoslovil vyčerpané Čechy se Slováky, jako ty z balkonů, pod nimiž rostl zástup, až zaplavil náměstí celé země, a proto žádný jiný neměl větší právo stát se prezidentem, z osmi Tvých předchůdců pobýli čtyři v exilu, tři ve vězení a jeden z nich v něm zemřel, doplnil jsi tu zvláštní galerii jako vězeň svědomí a trochu jsi v tom pokračoval dál, vysoké funkce jsou vábné na pohled, ale často se v nich člověk stává zajatcem, ať protokolu, bodyguardů, nebo politické taktiky, pravda a láska mohou zůstat vřelým přáním, ale čím dál víc je nahrazuje pragmatismus, bez kterého se zřejmě nedá vládnout, byl to asi hrozný tlak, když ses musel tak často chovat jinak, než jsi asi chtěl, každá moc voní patolízalům a lidští trubci se tisknou ke královně, aby ji oddělili od obtížných včel, ty krásné vazby z hnusné doby slábly, ale co Tě zcizovalo, bylo naštěstí právě to, za co se vedl zápas – svět, kde si už nemusí houfek spříseženců krýt záda, svět, kde každý může mířit kam a s kým sám chce, svět v ničem nepodobný tomu, v němž jsme žili, než jsme se sblížili, svět volnosti, do něhož jsi pod svým jménem, ale jako posel mnohých pomohl vrátit tuhle zem až tak, že si ji spojuje teď hlavně s Tebou, – když Tě dnes dávný přítel potkává, v divadle nebo někde

mezi lidmi, tak dávno ztratil chuť Tě oslovit a přihřívát se v blescích aparátů a vyměňovat bezobsažná slova, klást otázky, které jsi slyšel stokrát, a na Tvé dávat známé odpovědi, tak Tě jen stručně pozdraví a jde a v paměti mu ve zlomku vteřiny proběhne film tisíců hodin, v nichž bylo vysloveno dost, aby to přehlušilo malá zklamání, a ví, že bylo řečeno, co řečeno být mělo, a není třeba víc, jenže pak... pak přijde den, kdy na obrazovce a na titulních stranách vidí Tvou tvář tak velmi rozrytou tím drsným životem a sleduje Tvůj závod s vlastním tělem, jež jako jezdec vyčerpá Tvůj duch, a může při tom krutém dostihu jen držet palce a litovat, že není způsob, jak Ti dát kus vlastních zdravých plic, a tak Ti aspoň připomíná veřejnou cestou, jež nám byla desítky let zarubána, citát, který jsi vepsal do sázavské knihy hostů šestadvacátého května sedmdesát sedm cestou z basy – „... postavili jste mě zase na nohy...“, právě Tě na ně staví spousta lidí, kteří Tě mají rádi, tak nám, jak se tu říká, vydrž, o to Tě žádá autor jenom jedné věty – Tvůj trilobit.

VOJENSKÁ SUPERKARIÉRA

24. 1. 2009

Má kariéra v armádách ČSSR i ČR měla zvláštní vývoj: voják – četař – poručík – kapitán – voják – plukovník – kapitán. Vše doloženo v mém služebním spisu.

Vojínem jsem se stal na podzim 1952 ve Dvorech u Karlových Varů; prýmký četaře dostal o rok později za kombinovaný výkon: s hlavní těžkého kulometu na rameni jsem opakovaně procválal bahnem jezdecké dráhy karlovarského dostižiště, v Armádním uměleckém souboru odkonferoval česky i rusky jeho zájezd do SSSR a napsal první reportáže pro žurnál *Československý voják*. Hvězdičky poručíka mi byly propůjčeny na podzim 1954, abych se lépe vyjímal jako kladeč věnců první československé kulturní delegace v sotva založené Čínské lidové republice. Hodnost kapitána v záloze jsem koncem šedesátých let výjimečně získal standardním postupem za cvičení v Doupově, na Libavě i v Boleticích, s přihlédnutím ke hrám *Zářijové noci*, *Válka s mlouky*, *August August*, *august* a další činnosti v Ústředním divadle ČSLA – předtím i potom Divadle na Vinohradech.

Na vojína jsem byl degradován počátkem let sedmdesátých. Rozkaz ministra obrany Džúra mi v pozoru přednesl náčelník vojenské správy v Praze 1, Vodičkově ulici, a na můj dotaz proč, vykřikl s odkazem na portrét, který si znovu vyvěsil v kanceláři: Zradil jste Stalina! Ne, ohradil jsem se, Stalin zradil mě! Vojenskou knížku s urážlivým škrtem a přepisem hodnosti jsem nepřevzal a všechny výzvy pro vojína v záloze Kohouta vracel záložní kapitán Kohout s tím, že on adresátem není. Přátelům, kteří se té lásce k armádě divili, jsem vysvětlil, že hodnost chápu jako součást občanství, a vzít si ji proto nedám.

Na plukovníka jsem byl povýšen na jaře 1990 opět rozkazem ministra obrany. Byl už sice sametový, ale bohužel z party, která mě předtím ponížila. Když mi nepomohly písemné protesty, požádal jsem v živém vysílání televizní Sedmičky dalšího ministra Baudyšeho o vrácení hodnosti, kterou jsem si vysloužil a ubránil. Od té doby až do skonání jsem a zůstanu kapitán.

Jako vojenský novinář jsem poznal armádu ze všech úhlů pohledu. Lidi v ní jsem se naučil chápat jako zvláštní vzorek lidstva, který nese od napoleonských válek všude znaky příbuznosti. Epopej Lva Tolstého *Vojna a mír* má přes rozdíl uniform, zbraní a jazyka podobné hrdiny jako americké romány *Odtud až na věčnost* či *Nazí a mrtví*. U nás jsem potkal v letech šedesátých většinou profesionály ideově pomýlené, jako jsem byl já, ale s totožnou potřebou chybu napravit a především vyhnout se válce. Té se nerada vyhnula armáda první republiky, která v roce 1938 bojovat nesměla, i armáda ČSSR, která se v roce 1968 bránit nemohla vůbec. Přesto si český voják jako pojem nezaslouží posměch. Kdykoli svobodně vládl zbraní, předvedl se jako dobrý potomek vítězů od Sudoměře a z Vítkova. Léta totality vymazala z paměti bitvu u Zborova i úžasný výkon legionářů, kteří dlouhé měsíce ovládali tisíce kilometrů sibiřské železnice. Ještě víc zastíněn, protože se ideologicky nevešel nikam, byl tragicky úporný i marný boj Čechů ve vojsku monarchie na velehorské frontě v Itálii. Zatímco komunisté vymizíkovali z obrazu našeho vojska slavnou bitvu českých letců o Londýn, jiným se do něho nehodí vojáci Svobodovy armády, co se probili Duklou. A teprve po půl století byl oceněn vrcholný čin dvou Čechoslováků v uniformách výsadkářů z Anglie, kteří ztrestali v Praze Hitlerova nejvyššího banditu Heydricha.

Přiznávám, že mi armáda chybí. Vždycky jsem záviděl Švýcarsku, kde měli pěchotní zbraň doma ve skříni i kolegové Friedrich Dürrenmatt a Max Frisch. Kdo není na hlavu padlý, vnímá jistě, že mír našich let je křehký jako tající led. Je mi nejasné, kdo a čím by měl

bránit svůj domov a životy svých drahých, kdyby „naši drahou vlast vovinuly těžký mraky“. Citát může vzbudit úsměv, jenže podobné švejkování lidem této země dvakrát v jednom století zmrzlo na rtech, když ji obsadili nejedním hitlerovci a pak sověti. Smiřuji se s tím, že dokud potomci nepoznají, jak nutně švýcarský model potřebuje celá Evropa, aby čelila hrozbám zřetelným už dnes, máme jen malou armádu profesionálů, kteří fungují jako žoldnéři v moderní podobě. To její hodnotu a význam nezmenšuje, přímo naopak, když tak málo bojovníků odpovídá za tak mnoho civilů. Ostatně pryč jsou naštěstí časy, když jiný ministr obrany Tvrdík odvezl z Kuvajtu k maminkám tři desítky zbrojnošů, které polekala hrozící válka, protože netušili, že ji mají v pracovní náplni. Mnozíci se hlasy ze světa svědčí o tom, že české vojenské mise sklízejí dnes nemenší uznání než předchůdci na spojeneckých frontách posledních dvou válek. Pozornému občanu neuniklo, že už dávno nevysíláme do horkých oblastí jen chemiky a lékaře, ale i skvělé válečníky, kteří denně riskují v boji svůj život, aby umožnili lidsky žít jiným. Tím smutnější je, že se doma stali předmětem politické lícitace!

Když to neslyšíte od svých politiků, vezměte, pánové i dámy „polem pracující“, jak vám říkal bratr Žižka, za vděk alespoň poklonou, kterou vám tímto společně skládají vojín, četař, poručík, kapitán, další vojín, plukovník a ještě jeden kapitán navrch.

OSMDESÁTÁ ZIMA ČECHORUSA

31. 1. 2009

Lidé, jak se žertovně říkávalo, jsou různé – dobré a zlé. Ale i mezi dobrými jsou rozdíly. Mimo jiné existují hlasití a tiší, což platí také pro spisovatele. Mezi první, kteří se vždy vyjadřovali ke stavu světa i domova, aby to slyšelo co nejvíc čtenářů, patří u nás třeba Václav Havel, Milan Kundera či Ludvík Vaculík. K tichým lze počítat například Ivana Klímu, Karla Šiktance nebo Jaroslava Putíka. Jejich tichost však neznamenal, že se řídili latinským úslovím *cum tacet, clamant*, tím, že mlčí, křičí. Nikdy nemlčeli v tom, co psali, o čemž by podali nejlepší svědectví příslušníci bývalé Státní bezpečnosti a papaláši strany KSČ, které nerozčilovali o nic méně než ti první. K nejtišším patřil i jeden z nejlepších. Jeho tatínek byl takzvaný bílý Rus, jací hledali nový domov po Evropě, když je ze starého vypudila revoluce bolševiků. Otec příštího spisovatele se stal tak věrným patriotem náhradní vlasti, že v těžkých okamžicích říkal – „Co se nám, Čechům, může stát?“ Svého bratra potkal po osvobození Rudou armádou před kavárnou Slavia, nesl kufr a hodlal odjet o dvě země dál, do Francie. „Proč teď, když naši zvítězili?“ zeptal se, a bratr podal vysvětlení: „Vy bůdětě divit!“ – „A my divili...“ přiznával do smrti ten, který tu zůstal. Jeho syn, už od kolébky Čech, zdědil v genech vše, co uchvacuje na Rusech, když se mimořádně zdaří, a vůbec nic, co na nich děsí, když se krajně nepovedou. Jako málokterý autor byl od prvních textů sám čitelný téměř v každé větě, kterou napsal; kořením jeho tvorby byla laskavost, slušnost a to hojivé ticho. Pro vyrovnání pojal už v raném mládí do svého života ženu-sopku, jejíž lávou byly barvy. Malířka Jiřina jimi hýřila stejně jako energií, která pak předčasně spálila ji. „Mým nejtěžším životním úkolem bylo,“ přiznal jednou, „být mužem manželky zakázaného spisovatele.“ Své blízké dosud oslovuje – „Znejmilejší!“

Rodákům obšťastněným darem pozdějšího narození je málo známo, jak se vyvíjel život u nás, poté co tu v srpnu 1968 zaparkovaly na věčné časy tanky Varšavského paktu. Ti, kdo je pozvali, učinili chytrý tah, když nabídli šanci těm, kterým ji nedopřál nedostatek talentu či píce. Napomohly tomu dvě páky: zákazy a peníze. Tajné černé listiny znemožnily práci všem, kdo neschválili okupaci vlasti jakožto bratrskou pomoc. A masivně zvýšené odměňování uměleckých výkonů i v hluboce pokleslé kvalitě mělo zajistit, aby kolaborantů s okupanty bylo co nejvíc. Jejich špatné svědomí pak porodilo výmluvu, že pokus o reformu společnosti byl jen rvačkou komunistů s komunisty o koryta, takže spolupráce s vítězi odškodňuje nekomunisty za příkoří z minula.

Český spisovatel-syn ruského emigranta byl nekomunista do morku kostí a pro svou tichost ideální typ, jaké nová moc houfně angažovala do nových kulturních institucí a svazů, aby vytvářely zdání, že obsazená zem funguje normálně. Přesto právě on nabídl dalším pěti kolegům, už plně zakázaným, klíče od smíchovského bytu svého otce, aby v něm mohli sepsat první společnou petici prezidentu Svobodovi za propuštění politických vězňů. Když pro ni také on sháněl signatáře, byl poprvé zadržen estébáky. Přesto nevěřili strážci režimu vlastním očím, když spatřili jeho podpis i pod Prohlášením Charty 77. Zajeli si ho zatknout do letního domku na temeni hory Klet', aby se v krumlovské služebně výhrůžkami i sliby pokusili vylomit ho z kruhu „ztroskotanců a samozvanců“ a uplatit, aby se stal morálním sloupem zostuzené normalizace. Nepořídili zas, když se jako v případě Václava Havla mylně domnívali, že slušnost znamená poddajnost. Přežil těch dvacet let podobně jako většina umlčených. V podřadných zaměstnáních, z drobných honorářů odjinud a dík své ženě, která tak výrazně malovala, že leccos i z obklíčení prodala. Nikdy se nezpronevěřil sobě ani přátelům. Byl rozený gentleman chováním, oblečením i řečí. Vyzařoval vnitřní klid, který se přenášel na jiné. „Calma, calma,“ znělo jeho krédo,

„siamo in manu Domini – Jen klid, jsme v rukou Páně!“ V krizích povzbuzoval kamarády tím, že jim uděloval vysoké řády a medaile, které nakoupil u vetešníků. Být mu nablízku právě v tak smutném čase dávalo radost.

Příchod radostnější doby, jež urychlil i on neúplatným vzdorem, přinesl pak smutky jemu. Zesnula jeho žena, rozběhly se děti, zůstal se svým tichem příliš dlouho sám, než jeho smutná duše opět objevila spřízněnou. Do jeho vlastní se zatím vkradl ruský bol zvaný chandra, známý z Čechova a Turgeněva; „Říkají o mně,“ napsal potomek ruských šlechticů přátelům k loňskému Novému roku, „že jsem a/ delirant, b/ psychotik, c/ halucinant, d/ sebevrah, e/ alkoholik. S tímto vysvětlením jsem zcela spokojen!“

Včera v pátek 30. ledna bylo autoru nezapomenutelných děl, jakým byl televizní film *Barometr*, a literárních skvostů, jakým zůstává povídka *Útlý host*, znejmilejšímu Alexandru Klimentovi osmdesát zim. Jakožto vyznamenání za celoživotní tichou slušnost, laskavost, ale i statečnost se mu uděluje tento Trilobit. Ať nás vedle svých textů ještě dlouho povzbuzuje i on rodinným heslem někdejších Klimentievů – „Co se nám, Čechům, může stát!“

HLAVOUNI A KAŠPÁRCI

7. 2. 2009

Před vstupem České republiky do Evropské unie, který hodlali kvůli Benešovým dekretům zablokovat bývalí krajané odsunutí po válce ze Sudet, vysílala německá veřejnoprávní televize o problému pravidelný pořad moderátorské hvězdy Guido Knoppa. Pozváni byli přední domácí politici zastávající protichůdné názory, Stoiberův bavorský ministr vnitra Beckstein a předsedkyně Svazu vyhnanců paní Steinbachová na jedné straně, Schröderův spolkový ministr vnitra Schilly a zelená poslankyně Antje Volmer na straně druhé. Proti této čtyřce poslal moderátor do pole dva spisovatele-pamětníky, Poláka a Čecha.

„Hlavouni (Großkopfeten)“ vysvětlil, když je zval, „nesmějí v televizi nikdy chybět, ale jejich názory jsou divákům, které politika zajímá, po jisté době notoricky známy. Proto jim pravidelně přivádíme do manéže lidi, kteří myslí i mluví jinak a nutí je vystoupit z nacvičených čísel.“ Knoppovi to ten večer vyšlo, výsledkem nebyla ani nuda, ani válka, ale civilizovaný střet názorů, ostrých jako neotupené kordy.

Už v šedesátých letech vysílala stejná televize každé nedělní poledne pořad zvaný *Frühschoppen – Ranní číše*. Slavný moderátor Sebastian Hafner si zval pět německy mluvících hostů z oněch míst na světě, která byla v ohnisku pozornosti – politiky, publicisty, umělce. A přímo hvězdné hodiny zažila v roce 1968 rakouská televize ORF i švýcarská DRS, když sledovaly týden co týden začátek, průběh i konec politického pražského jara v pořadech, v nichž se přeli jeho účastníci z Československa a příznivci i odpůrci z celé Evropy. Ty mnohovrstevné diskuse byly nadprůměrně sledovány, protože měly vyšší úroveň a napětí než vrcholné hokejové zápasy. O podobné pravidelné vysílání komentující domácí problémy se

u nás počátkem devadesátých let pokoušela televizní *Sedmička*. Byl jsem v ní dvakrát, jednou s ministrem kultury, podruhé s ministrem obrany, a pokaždé mě bavilo, jak jsme oba, politik i občan, hledali jazyk, v němž bychom si rozuměli. Potřetí mi už poslal moderátor Vávra letenku z Vídně do Prahy a zpět, jenomže v předvečer mou účast odtroubil: tehdejší ministerský předseda Klaus si místo mě vyžádal jiný protějšek, který by mu spíš mluvil z duše.

Žabomyší války politiků s novináři jsou nesmyslné už proto, že obě profesní čeledě život potřebuje. Vůdci a vládci tu veleli odnepaměti, jejich svobodně se vyjadřující kritiky darovala lidstvu Francouzská revoluce. Kdykoli pak byli umlčeni, vedlo se příslušné společnosti zle. Kdykoli neměli náhubek, fungovali podobně jako vladaři – špatně, nebo dobře. Mnohokrát zavinili plané poplachy i hloupé fámy. Mnohokrát zabránili podvodům a zločinům. Osvoobodili z Ďábelských ostrovů nevinného Dreyfuse. Vyhnali z Bílého domu provinilého Nixona.

Dvacet let po klíčích ze sametu jsou na českých obrazovkách v nabídce dva špičkové pořady, jimiž soutěží soukromá televize s veřejnou. Bývají většinou kvalitní, ale mají stejný limit: slovo v nich dostávají vesměs jen ,hlavouni'. A i když proti sobě nastoupí první útoky koalice a opozice, jejich souboj napíná diváka asi jako okresní přebor v ping-pongu. Ani nejzajímavější politici se nemohou vymanit ze svých vžitých ,mantinelů' a ,horizontů', ani nejjobratnější moderátor nemůže vyždímat novou šťávu z tolikrát vymačkaných citronů. Proč ji tedy neosvěžit odjinud?

Domácí žurnalistika vypěstovala za tutéž dobu řadu pozoruhodných osobností, takže mnoho čtenářů hlavních deníků otvírá nejdřív stránku komentátorů. Nestor počapkovské generace, neuchopitelný Ludvík Vaculík v *Lidových novinách*, jedovatý Jiří Hanák v *Právu*, zuřivý Karel Steigerwald v *Mladé frontě DNES*, rozvážný Karel Hvíždala v *Hospodářských novinách* nebo velkorysá Lída Rakušanová v *Denících* mají už dávno váhu srovnatelnou se

šampióny politiky a ještě víc: kontinuitu, o jaké mohou politici leda snít. Špičkoví žurnalisté jsou totiž voleni svými čtenáři často až na doživotí, a přežívají proto ve své funkci poslance, senátory, ministry, premiéry i prezidenty – mnohdy o desítky let. Jaký by to byl požitek, vážení a milí pánové Moravče z *Otázek* a Šimůnku z *Partie*, kdyby u vašich diskusních stolů přisedával pokaždé někdo z nich, aby občas nečekaně položil logickou otázku nebo přičinil trefnou poznámku, které vmžiku rozruší vaši rutinu, jakož i suverenitu vašich hostů, a nabídnou divákům dramatický zvrat podobný osvobozujícímu brejku hráče mužstva bránícího se přesilovce pět na tři! O kolik by asi stouply vaše kvóty, barometry vašeho úspěchu, kdyby se diváci mohli pokaždé předem těšit, že i superhvězdy politické extraligy, jejichž bohorovná sebejistota jde normálním smrtelníkům dávno na nervy, může kdykoli znejistět, opravit i dotlačit k pravdě nelítostný ‚deus ex machina‘, v českém vydání spíš vzdělaný, zvědavý a moudrý čert ze škatulky. K tomu ještě poznámka, že by českým hvězdám politických pořadů prospělo, kdyby si vzaly příklad ze západních kolegů, kteří zásadně nevystupují v zábavných pořadech a nevyprávějí veselé historky z natáčení, nýbrž stále udržují své postavení hlavních rozhodčích, neslučitelné s rolí kašpárků!

TŘI STATEČNÍ

14. 2. 2009

Před třiceti lety navštívil dva Čechy vyhnané do Rakouska mladý umělec z Villachu, aby jim pověsil v dosud prázdném vídeňském bytě svůj obraz malovaný 21. srpna 1968: do letní krajiny pochodu-
jí ozbrojení roboti. Zachoval vynesencům přízeň i pak, kdy mnoho západních kolegů, jimž přišel reálný socialismus skvělý, protože o něm houby věděli, řadilo jeho kritiky z opozice či exilu k válečným štváčům. Horst Rinofner byl originál v mnoha směrech. Jako snad první v Rakousku objevil Budvar a odebíral jej v soudcích, pro něž si doma postavil klasický výčep. Coby vojenský pilot doletěl k hvězdám nadporučíka. S dvoustěžníkem zbrázdil jako skipper bez přistání tři tisíce námořních mil od Tenerify po Martinik. Co přitom viděl, pak maloval. A jezdil dvoustovkou na motorce Benelli 900 se šesti válci v řadě a chlazené vzduchem, kterou znalci řadí nad Harleye i Yamahy. Garážoval ji v ateliéru jako moderní oltář. Pak ho v zenitu života potkala těžká mozková příhoda.

Když se po mnoha měsících objevil ve Vídni, nebyl k poznání. O holích se pohyboval stařec, který musel mít doprovod. Tím byl kamarád, protože jeho láska mezitím odešla. Co ho neopustilo, byla fanfarónská sebedůvěra umělce, letce, motoristy a mořeplavce. Z těžce pochroumaného člověka proudila tak hmatatelně, že k setkáním nevedl přátele soucit, ale potřeba ohřát se u vřídla optimismu.

V sametovém podzimu před dvaceti lety, kdy z Čech mířili do teplých krajů ptáci a do Čech emigranti, začal v Praze každý druhý taxikář krást, a byl kumšt objevit každého prvního. Jednoho jarního dne zastavil mávajícím usměvavý řidič, který jim nedal najevo, že ho štvou už samou existencí, vedl s nimi i tak brzy po ránu povzbudivou řeč a cestu na nádraží Holešovice počítal, jak měl. Dal jim své

číslo a stal se jejich převozníkem. Štamgasti jezdili do Vídně i zpět vlakem s nejnutnější výbavou, a proto nemusel pomáhat s kufrů. Tak jim unikl detail, který objevili až na Štědrý den. Měl počkat před Vyšehradským hřbitovem, než zažehnou svíce na hrobech rodiny a velikánů. Když se vrátili, bylo taxi prázdné, ale ze schodů kostela sestupoval o berlích malý zkroucený muž, v němž sotva poznali svého šoféra. Až tehdy zvěděli, že pan P. byl v mládí postižen obrnou a jeho taxi je upraveno, aby se spojka a brzda daly obsluhovat rukou.

Tak začalo spříznění volbou, které trvá dodnes. Pan Pilař je volán nejen proto, aby dopravil cestující za férovou cenu z bodu A do bodu B, ale také, aby je dosytil z nevyčerpatelné zásoby dobré nálady a chuti do života. Objevil jim turbulentní svět vozičkářů, kteří neživoří na okraji společnosti, ale podnikají často víc nežli zdraví, leč líní spoluobčané, od hromadných návštěv divadel přes společné zájezdy k moři až po každozimní rekreaci v Janských Lázních, kde přes den dovádějí v bazénu a večer při pivu mastí karty. Celoživotní přítel Oldřich Škácha byl velký fotograf a ještě větší opilec. Vyžadovalo velkou náklonnost vydržet s ním, když měl své týdny. Byl považován za nadaného a hodného slabocha. Pak ze dne na den přestal pít a náhle byla radost s ním mluvit. Před deseti lety se o něho pokusil druh rakoviny, jehož léčení patří k nejbolestivějším. Za celý dlouhý čas si nepostěžoval, pít už nikdy nezačal, ale o to víc fotografoval. Přežil, bohatýrsky hulí a přejí mu to i zuřiví nekuřáci. Zjistili, že je nadaný, hodný a velice silný.

Vyznamenání za statečnost dostávají právem lidé, kteří s nasazením vlastního života zachrání v boji kamarády, zastanou se ženy proti muži s pistolí či vynesou s rizikem z hořícího domu dítě. Stejně si je zaslouží i ten malíř, taxikář a fotograf. Život jim rozdal mizerné karty a oni na něj přesto nezanevřeli. Přijali jeho výzvu a snaží se i s tím nízkým listem uhrát co nejvíc štychů, čímž prospívají také širokému okolí. Někdy se zdá, že na svět přichází čím dál víc lidí, které život vyloženě štve, takže svou zlobou otravují všechny kolem

sebe. Obsadili už skoro všechny poštovní úřady, množí se za pulty a v restauracích, pronikají i do špitálů, a když jedou do práce nebo z ní, jsou jich plné tramvaje i metro. Obviňují nás ze svých problémů, vyčítají nám vlastní smůlu, svalují na nás svoje hemeroidy, přisuzují nám svou špatnou stolicí, vyžadují soucit, ohled, pomoc a nenabízejí nic, protože je nezajímá, že i my zápolíme s bolestmi a smutky, se samotou a strachem ze smrti. Takže sláva kurážným!

Je únor 2009, O. Š. chystá novou výstavu fotografií, pan P. svým klientům o Vánocích tradičně dovezl rybí polévku své ženy a teď plave a paří s vozíčkáři v lázních, a co Horst? V Korutanech sněží, ale on už ví, co se uděje 27. června. V květinářství se do něho začuchal pes majitelky a šel s ním až k domu, takže ho musel odvést zpátky. Svátba s paničkou se bude konat na výletní lodi, která brázdí jezero Ossiacher. Letci, námořníci i motorkáři dorazí v uniformách, trubač Horstovy perutě vystřihne sólo z filmu o Pearl Harboru *Odtud až na věčnost*. Hosté musí zůstat na palubě přes celý Atlantik; kdo by chtěl vystoupit dřív, ať si doplave. Místo sektu poteče Budvar. A všichni obeplujem s Horstem jeho mys Dobré naděje.

JEZEVČÍK Z WIKIPEDIE

21. 2. 2009

Mé oblíbené haiku (žánr pokraden Karlu Steigerwaldovi) zní, že Praha je krásnější Vídeň a Vídeň je fungující Praha. Bonmot Karla Schwarzenberga říká, že Češi a Rakušané jsou jedna rozhádaná rodina, kde má každá půlka vlastní řeč. To platí ale spíš pro obyvatele obou metropolí, které se stovky let vyvíjely spolu. Dalších osm rakouských spolkových zemí má kolorit, jaký si u nás uchovalo leda Valašské království. (Hanákom zostale enem bochte, Brňákům šalina, a kde je konec Chodům?) Alpské kmeny si drží své jazyky zuby nehty.

„I a“ není zkratka do křížovky, ale „ich auch – já taky“, „mir-sanwé“ znamená „wir sind wer – my jsme někdo“. Ani „buam“ není indonéský pozdrav; znamená „hoši“...

Korutany patří k nejsvráznějším. Po první světové válce si tu slovinská menšina vymohla plebiscitem připojení k poraženému Rakousku, a ne k jazykově příbuzné Jugoslávii. (Dobře udělali.) V lázeňském centru Warmbad Villach mluví personál slovincky. (To jako by v Karlových Varech mluvil německy, jenže tam se pilně doučuje milované ruštině!) Aby nebyli pleteni s jinými, rakouští Slovinci si říkají Windiši. (Pozor, hnusný Windischgrätz, co dal v roce 1848 střílet na Prahu, se narodil u Tachova!) Za tu věrnost jim charismatický populist Jörg Haider upíral až do své havárie dvojazyčné obecní tabule. (Když lékaři sdělili, že ho ze zatačky vynesla dvě promile alkoholu, označila to vdova za pomluvu a prosadila exhumaci; nový tým naměřil alkoholu dvě promile.) Přesto se stal zemským mučedníkem.

Pacient, dodaný sem pojišťovnou, medituje méně o politice a víc o proměnách nejdražšího majetku, který člověk dostává, svého těla. V této (termální) velkoopravně se restaurují modely všech ročníků,

nejvíce jsou ošetřovány tělesné schránky členů veteránklubu. Některé jsou těsně před vyřazením z provozu, protože k nim dávno chybí náhradní díly, ale i mladším, pokud z lenosti podcenily údržbu, klace motor, drhne spojka a odchází obložení. Občas však divák vydechne obdivem, když vidí starého pána či starou dámu udržující si nepomíjivý lesk i důstojný výkon vznešených oldtimerů.

Stačí ovšem, aby se v lázni zjevil ztepilý jinoch či lepá děva, které sem spřízněný lékař poslal možná se zápalem švindlu (v Čechách to tak fungovalo ve velkém), a i člověk, jenž si na těle celkem zakládá, se hbitě halí do županu a teskně vzpomíná. Stáří má nesporné výhody (v Praze třeba tramvaj a metro zdarma), ale za jakou cenu? Pod sochou mladého Máchy na Petříně se už políbily davy milenců, pod bustou velebného kmeta Svatopluka Čecha na Vyšehradě za léta nespátřen jediný. (Budoucí génius ať se dá vysochat za mlada!)

Daleko od vlasti tu na italské hranici ochořel český jezevčík Richy (čti Riči, páníček při křtu upravoval pro Berlín Richarda Třetího). V patnácti letech (lidských devadesát) teď začal kousat i nejbližší, trásl se a šoupal svůj drsnosrstý klabonos po koberci. Lékař z města přijel, viděl, určil epilepsii, píchl injekci hadičkou (aby nebyl rafnut), oznámil taxu (80 eur) a na potvrzenku zapomněl. Richy se ráno probudil v kaluži krve.

Masérka vlastníci kočku doporučí venkovského doktora. Pod malebnou zříceninou hradu Landskron je sídlištěátko se zvláštní vybaveností: obchodák, pošta, kavárna a veterina. Mladý lékař (osmý rok praxe) hned převezme názor paničky, že psího trilobita trápí zuby. Předvádí Richymu na barevných tabulích, jak ohrožují jeho srdce s vadnou chlopní, a domlouvá s ním, že mu dá jen polonarkózu, aby tu šperklapku nepřetížil. Richyho tým nenadchne.

Čeká se, až injekce zabere. Richy stojí na linoleu a vzdoruje. Lékař je překvapen. Silný pes! obdivuje trpaslíka (6,30 kg). Tomu se hnusí, že mu ujíždí zadek, a usilovně pochoduje předkem, zadní tlapky už za sebou vláčí jako běhy skoleného zajíce. Dorazí až na práh, kde

konečně usne celý. Lékař ho zvedá na kovový stůl a roztahuje mu tlamičku jakýmsi strašným heverem. Předvádí jeho chrup (krev, hnís, hrůza). Pak posílá páníčky na kávu.

Venku svítí na sních mrazivé slunce, sladká káva hořkne, řádky novin se rozplývají, tentokrát se v měně soucitu a strachu platí cena za radost mít pejska. Malá ručička hodin uběhla kruh a biograf duše promítá cíp sázavské zahrady, kde leží Janeček (přejetý vlakem), Edison Venor (otrávený společnou rukou estébáků a místních milicionářů) i Áda (zhubený tumorem). Ach, Veliký Manitou jezevčíků, ještě ne!

Do kavárny vchází zdejší léčitel němých tváří, nese v dece nemluvně a je to Richy, třese se jako hračka poháněná baterií, ale žije. Šťastné procesí jde do ordinace a tam je na stole vyrovnáno v řadě jako sada broků do vzduchovky osm zubů. Až zas doma v lázeňském hotelu si páníček uvědomí, že zapomněl platit. Volá a je uklidněn, že se to rozčileným stává. Přitom zví cenu, při níž znovu žasne: 125 eur (15,62 za zub, neberte to!) a s řádným účtem.

Pacient se má k světu, nekrvácí, nekouše a už zas loudí, takže na kontrolu se jede pouze platit. Lékař hladí psíka přímo uctivě. Víte, říká, chtěl jsem si zjednat jasno, tak jsem se prošel po internetu. On... on je... on je tam... tam na snímku... on je ve Wikipedii i Richy!

VÁCLAV SV., VÁCLAV HÁ A VÁCLAV KÁ

28. 2. 2009

Bruselské vybučení české hlavy státu – na Západě obvyklé v divadlech, kde spolu často soupeří dvě klaky řvoucí Búú! či Bravóó! – vede i po týdnu k úvaze od podlahy: Můj tatínek byl odjakživa spartan, takže já od narození logicky slávista. Vášnivé půtky na to téma mi vedle Rostandova *Cyrana* nejvíc pomohly přežít řetěz dětských nemocí. Pak mě hokejová Slavie odmítla jakožto chcípáčka a Sparta na druhé straně Letné mezi své žáky ochotně přijala, což změnilo mou škálu hodnot: Spartě jsem vděčen, Slavii miluji...

Otec, maminka i já jsme byli pováleční komunisté a se soudruhy jsme se stýkali na schůzích, na brigádách, v průvodech i doma. Přítel se v tom prostředí nebylo s kým, a tak jsme radostně pochodovali spolu k světlému budoucnu, než nás v únoru 1956 ještě včas zastavila Chruščovova zpráva o krvavém minulu. Od těch dob doplnila můj vrozený optimismus vědomě pěstovaná pochybnost.

Totalitní režimy jsou pohodlné v tom, že umožňují občanům černobílá rozhodnutí. Přívrženci rozumu vědí, proč plují s proudem, přívrženci svědomí proč proti. Demokracie zahlcuje občana záplavou odlišných tvrzení, která si musí přebrat sám. Pomoci mu mohou silné osobnosti, které svými názory společnost polarizují a zmenšují bezbřehost výběru. Hvězdy nadělily Čechům za tím účelem po svatém Václavu do jejich novověku Václavy dva. Už dobrých dvacet let fungují podobně jako střídavý proud.

Dvě desetiletí mi byl předtím partnerem na těžké straně hřiště Václav H. Dětila nás odlišná minulost a spojovala tehdejší přítomnost. Vzduchující trvalé přesilovce stejného soupeře ponechali jsme si však i tenkrát naši odlišnost, jen jsme z ní v mnoha hovorech obrousili nefunkční a zbytečně zraňující hrany. Když nás život od-

měnil happy endem listopadu 1989, pominula důvěrnost, zesílily rozdíly, ale zůstalo vědomí někdejší plodné spřízněnosti.

Václav K. pro mne byl a zůstává jeho protipólem, jímž chce ostatně sám být. Nesouhlasím zejména se třemi jeho myšlenkami – že peníze neznají morálku, že rok 1968 byl jen bojem komunistů s komunisty o koryta a že totalitu porazila mlčící většina. Myslím, že první názor zavinil valné zhoršení mravů celé společnosti a druhé dva posilují filozofii lidí, kteří neumějí napravovat své chyby a nejsou ochotni odporovat zlému. Ale jako občan, který si původně nepřál rozdělení Československa, jsem brzy ocenil prozíravost, s níž tehdejší premiér předešel nebezpečí, že tribun Slováků Mečiar vyvolá nenapravitelný konflikt, a stejně tak umění, s jakým ho přiměl rozdělit srostlý stát bez jediné facky. Těsně po tom začalo balkánské vraždění! Václav I. i Václav II. nám zřejmě byli dáni proto, abychom si mohli rychleji upřesnit vlastní stanoviska. Proto se vyplatí bedlivě sledovat jejich. Negativní vztah prvního k rozdělení země mne paradoxně dovedl k názoru, že nás se Slováky naopak lépe spojí. Pozitivní názor druhého na ruskou akci v Gruzii mi potvrdil, že je odsouzeníhodná. Změnám klimatu rozumím stejně málo jako on, a proto se nepřu. S jeho pohledem na bruselskou byrokracii v podstatě souhlasím. Ale především s názorem předchozího prezidenta, že nás Unie nezabavuje samostatnosti, když jsme ji nikdy doopravdy neměli, a že spojenectví vyžaduje i kompromisy a oběti.

Oběma se často v médiích křivdí. Označit styl Václava K. za „ješitnost stárnoucího tenora“ je netrefné, ješitná je většina našich sólistů, ale on umí líp zpívat. Nazvat Václava H. „slepým pastorem“ a žádat ho, aby už byl jen svým němým pomníkem, je luxus, jaký si mohou dovolit rozvinutější země, ale ne Česká republika ve své nekončící pubertě. Ostatně proč chtít, aby mlčel, když ho lze v demokracii beztréstně neposlouchat?

Oba dva Václavové jsou moje dvě velká S. Prvního mám rád, i když dá někdy gól rukou – srdci neporučíš! Druhého neznevažuji,

protože jen silný soupeř strhne k výkonu. Jejich střetnutí je pro mne pokaždé myšlenkovým derby. Václav I. mě fascinuje i tím, jak umí být nenápadně dál prezidentem, třebaže jím dávno není. Václav II. mě udivuje i tím, jak stále nápadněji dokazuje, že chce prezidentem být, třebaže jím dávno je. Ve vídeňském Burgtheatru jsem jednou při potlesku po představení, které režíroval Claus Peymann, vstoupil do služební lóže a přistihl jeho spoluředitele Hermanna Beila, jak skrze závěs řičí do hlediště dunivé Bůů! Když viděl, jak žasnu, poučil mě: „Tak nejlíp povzbudíte nesmělé k hřímavému Bravóó!“ Také současný pan prezident jel do Bruselu učinit vše, aby byl vybučen, a stal se tím i prezidentem všech Evropanů, kteří nemají bučení rádi. Post scriptum: Dočetl jsem Churchillovu fenomenální šestidílnou zprávu o druhé světové válce a žasl, jak umí obdivovat největší rivaly. O to lepší se snažil být sám a nakonec byl. Ať osud sešle i příštím generacím tak silné póly jako jsou VH a VK, vyrábějící bez ustání ten střídavý proud, jímž lze tříbit vlastní názor. Post post scriptum: Užitečnost Evropské unie je i v tom, že zatímco malé země masově svádějí politiky, aby se v nich cítili několikrát většími, než jsou, propojení ve vyšší celek rázem upraví jejich velikost na formát odpovídající skutečnosti!

CHVÁLA KRADLÁŘŮ

7. 3. 2009

Skvělé filmy se často skrývají jako vzácné kameny. Tento přilákal rodilého Pražana do končin, kde jako převážně levobřežní nikdy nebyl. Věděl jen nejasně, kam devítkou v deštivém únorovém večeru míří, ale pochopil, že může vystoupit s mladými dvojicemi dost si podobnými. Dovedly ho skutečně do svého odlehlého templu jménem Aero. Teprve průchod činžákem odhalil dvorek naditý kuřáky jakožto první předsálí. Ve druhém, plném vyřazených křesel z kina, rozdrážděně hučel úl a vinul se žíznivý had k pultu, za nímž sama obsluhovala křehká dívka. Nikdo se ale netlačil a všichni pak pokojně nesli piva, vína či koly do svatyně samé, aby je vsunuli do kovových držáků. Film mohl začít.

Šestadvacet rozlícených psů se řítí nočním městem jako útok těžké kavalerie, porážejí, co jim stojí v cestě, demolují i malé pouliční bistro, lidé se zachraňují přískoky. Smečka zarazí pod činžovním domem a zuřivě štěká na muže v jediném svítícím okně pod střechou...

Na podzim 1992 navštívili dva mladí Izraelci dvojici Čechů, když pobývala v Jeruzalémě. Přišli si vyprosit povolení, aby směli po Vojtěchu Jasném znovu zfilmovat román *Nápady svaté Kláry*. Došlo k mýlce, když domácí považovali hosty nóblhotelu Sheraton za boháče, netušíce, že jim své stálé apartmá půjčil zdarma vídeňský známý, a ti zas nedůvěřovali módně postrojeným frajerům, nevědouce, že si pro osudovou návštěvu garderobu vypůjčili, když vlastnili jen džíny. Smlouva, kterou později za obě strany uzavřeli jiní, obsahovala proto i povinnost začátečníků poslat zavedeným autorům scénář k schválení. Místo něj přišel po urgencích hotový film!

... Psi štěkající v noci pod oknem jsou mučivý sen bývalého izraelského vojáka, který před dvaceti sedmi lety obsazoval Libanon a při dobývání vesnic musel postupně zastřelit dvacet šest psů, aby

štěkotem předčasně nevyzradili útok. V této noci už nevydrží s nervy, vzbudí kamaráda z oněch dob a otevře třináctou komnatu i v něm...

Autorský zákon trestá nehoráznost, jaké se dopustili svévolní izraelští adaptátoři *Nápadů*, nemilosrdným zákazem, ať stojí viníky, co chce – jako krádež. Vstřícná povaha i prostá zvědavost však oba české autory přiměly, aby předtím kazetu vložili do videa, když si pro útěchu a proti zlosti otevřeli dobrou láhev. Snímek opovážlivců měl nejprísrnější možné diváky.

... Někdejší spolubojovník psího kata se pak vydá po dalších kamarádech a sestavuje s nimi ze střípků vzpomínek obraz polního tažení z roku 1982, kdy bezstarostní izraelští mladíci vysazení z moře poprvé zakusili smrtelný strach a zavinili cizí smrt, když v autě, v němž tušili teroristy, rozstříleli místní mileneckou dvojici svých vrstevníků...

Hlavní hrdinka, která v původním českém příběhu vládne zázračnými schopnostmi, je uplatnila i vůči autorům samým. Filmová verze obou Izraelců, nazvaná *Holy* (svatá) *Clara*, oslovila domněle poškozené nápaditostí i úrovní tak, že se vzdali postihu a dali souhlas. Náladu jim nezkazilo ani, když se vypařil producent i s tantiémami; rádi převzali na přelomu století pro Ari Folmana a Ori Sivana Zvláštní cenu poroty karlovarského festivalu.

... Pátrání v minulosti vrací účastníkům dávno vytěsněné zážitky z podivné války, jež vyvrcholila strašlivým zmasakrováním palestinských uprchlíků včetně žen a dětí v bejrútských čtvrtích Sabra a Šatíla. Spáchaly jej sice místní křesťanské milice mstící smrt svého vůdce a idolu Bašíra Džamáíla, ale izraelští vojáci jim na rozkaz svých velitelů dělali v roli okupantů po celou dobu vraždění zeď...

Film *Valčík s Bašírem* může mnohé diváky odrazovat třikrát: že je válečný, že je dokumentární a že je – kreslený! Ari s Orim a dalšími vymysleli neobyčejný způsob: řadě skutečných svědků událostí byl spolu s pravým jménem zachován i původní hlas, ale jejich tváře nesnímal kameraman, nýbrž nakreslil výtvarník ve stylu komiksu; zpovědi jsou prostřihovány či podkládány rovněž kreslenými

akčními scénami, v té stylizaci mnohdy působivějšími, než kdyby byly natočeny v reálu.

... Katarzí je otřesné zjištění bývalých izraelských vojáků, že pomohli zahnat Palestince do ghett, v jakých kdysi živořili Židé, a že oběti bejrútského masakru protrpěly vinou jejich lhostejnosti totéž, co mnozí z evropských rodičů za teroru nacistů.

Animovaný snímek, jehož pravdivost ověří na samém konci reportážní záběry z obou vyvražděných a zpustošených bejrútských čtvrtí, je obecně platnou zprávou o pohodlné nevšímavosti kryjící zločiny. I díky vynalézavé estetice nenudí ani v jediné z téměř devadesáti minut, jak osvědčili diváci v dobře zaplněném kině Aero, když závěrečné titulky s bezpočtem jmen přečkali vsedě; tvůrcům jako by tím nahradili neuděleného Oscara.

Film však i povzbuzuje: Ari, Ori a jiní Izraelci vracejí své společnosti paměť, aby rychleji pochopila, že krátkozraká strategie současných politiků, kteří vedení jen starozákonním Oko za oko! zavrhlí prozíravost Jicchaka Rabina a staví novou verzi Berlínské zdi, povede nejspíš k dalšímu ničení i zabíjení, a posílí pochybnosti mnoha upřímných spojenců. Velevážený pane velvyslanče Vaší země v naší zemi, dejte to laskavě dál!

RÝŽE BUDE, DIKTÁTOŘI TAKY

14. 3. 2009

Na prvních mapách světa je mnoho bílých míst s označením HIC SUNT LEONES! – Zde jsou lvi! Kosmická technika dávno odhaluje geologické složení dalekých planet, ale tajuplná místa na naší dosud nezmizela, jen dostala jména. Nejtajemnější se nazývá Korejská lidově demokratická republika. *Vítejte v KLDŘ!* je další dílo, které v jediném ubrečeném zimním večeru po *Valčíku s Bašírem* silně oslovilo mladé i staré publikum žižkovského kina Aero. Psal o něm už Josef Chuchma, ale zaslouží delší pozornost. Tým filmařů ze severní Moravy přišel na bizarní nápad – proniknout nejželeznější oponou na světě pomocí nevinného turistického zájezdu. Parta lidí různého povolání i stáří, zpočátku normálně natěšená, ale cestou stále víc sešňěrovaná příkazy a zákazy připomínajícími řád polepšovny, začne s tvůrci spolupracovat stejně prostě jako účinně: filmují se všichni navzájem tak, aby kamera zabírala prostředí ve směru, jenž jim měl být co nejvíc utajen.

Tak vznikly snímky liduprázdných chodníků pro cizince s přestřelením na protější, kde se protlačují dva zástupy domácích, obrovských studijních sálů zejících prázdnotou, kterou náhle oživí do skript ponoření vojáci, či policistů uzavírajících uličky mezi výstavními domy, jež vedou ke kasárenské zástavbě za nimi. Nejvýmluvnějším záběrem je mnohaproudová dálnice sahající až k obzoru, po níž jede jen autokar s turisty. A nejstrašidelnějším temná pyramida hotelu, který měl být nejvyšší na světě, avšak nedostavěn trčí teď nad celým Pchjongjangem jako přízračně příznačný pomník režimu.

Filmu dominuje scéna, v níž je skupinka našinců vedena, aby se poklonila obří zlaté soše Velikého Vůdce, a cestou diskutuje, má-li, či ne. Ukloní se pak všichni, a divák, jenž pamatuje západní cizince

vyváděné k symbolům totality u nás, chápe, že spíš než vžitá zdvořilost jim sklonil hlavu strach.

Turistický průmysl představuje transfuzi valut udržující izolovanou zemi jakžtakž při životě. Jeho problémem však zůstává, že tolik potřebným návštěvníkům nelze zavázat oči, a provádět je nemohou roboti, ale živí lidé. Bylo tedy nutné vychovat roboty z nich. Sama skutečnost, že se stávají vyvolenými členy vyšší kasty s pohrůzkou pádu do nicoty, je mění v lidské papoušky opakující pár plytkých, ale schválených vět. Ovšem hlavní pojistkou jejich existence je výstraha uzavírající desatero příkázání, jež dostali cizinci před cestou: za jakékoli vybočení hosta bude potrestán průvodce! Mějte to svědomí...

Filmový cestopis je ojedinělý v tom, že se účastníci zájezdu nedozvědí skoro nic o cizí zemi, kterou přijeli poznat, ale tím víc o své vlastní. Starším naskakuje husí kůže, když zjišťují, že stačila menší přízeň hvězd, a mohlo být i u nás ještě mnohem hůř, než bylo. A mladší si v tom skličujícím skanzenu moderního otroctví, jehož personál se po odchodu turistů nemůže vrátit do svobody, nýbrž musí tu zůstat snad navždy, začínají před kamerou uvědomovat, co dostali do kočárku tak zdarma, že se to zdá mít nulovou cenu.

A na co myslí v hledišti trilobiti? Zas na to obehnané varování, že demokracie může zahynout přes noc, zatímco totality přechkají generace. Zas na to nudné zjištění, že netrpělivost, zaslepenost a populismus politiků a jejich voličů otvírají hráze fašismu i komunismu. A zas na tu sobeckou prostoduchost, s níž mnozí svobodní občané odmítají nesvobodným dopomoci ke svobodě tvrzením, že je to vměšování do vnitřních záležitostí jiných. Podle téhle filozofie – opakuji svou omletou tezi z neznalosti lepší – by světu dodnes vládl klon Adolfa Velikého!

Je zvláštní, jak jsou v tomhle punktu zpozdlí ti, kdo se sami sobě jeví superpokrokoví. Antipatie k prezidentu Bushovi je dovedla téměř k sympatii pro Saddáma Husajna. Jenže k jeho svržení by měl

Iráčanům blahopřát každý, kdo díky jiným americkým prezidentům přežil Hitlera a Stalina. Svobodný svět pomohl všem lidem mezi Eufratem a Tigridem k hodině Nula; až se zakrátko stáhne, bude jenom na nich, čím svůj nový letopočet naplní. Statisíce Bolivijců si právě teď – jako před šedesáti lety Češi – zvolily v Chávezovi na doživotí svého Gottwalda. Dá se bohužel příliš snadno prorokovat, jak dopadnou. Účastníky zájezdu do severní Koreje dovedly zážitky ke kuriózní pointě: když vlak přejede pohraniční řeku Yale, otevrou poslední láhev slivovice, která v nich po všechny dny udržovala teplo domova, a nadšeně připíjejí na svobodnou Čínu... haha!

Štědrá noc v kině Aero přinesla jeho vděčnému publiku mezi oběma skvělými chody i osvěžující sorbet v podobě grotesky *Es gibt Reis!* Slogan slibující rýži, podobný kdysi slavnému májovému slibu prezidenta Novotného *Maso bude!*, vložili mladí tvůrci, zatím stejně neznámí jako už nápadití, právě do úst Adolfa Hitlera. Vůdce to heslo, podložené palbou rockové kapely, v sestřihu starého filmového týdeníku divoce repuje na tisícíhlavém shromáždění přívrženců, kteří v uniformách vyskakují jako pubertáci v kotli a sekají do rytmu hajlujícími pravičkami.

Veselí z výtečné parodie je tlumeno vědomím, že než se diktátoři promění v baviče, stačí obvykle zahubit pár milionů lidí.

TRILOBIT SE VRACÍ, ODCHÁZÍ RICHY...

13. 6. 2009

Minulou sobotu se s touto věčně *Mladou frontou* rozloučili Krásná paní, papoušek Valtr, cizinec Kemal i perský kocour Alibaba; může tedy znovu ožít zkamenělina, aby vyvedla čtenáře z matoucího světa fantazie do reality života. Jsou možná stejně jako autor znepokojeni, jak se za čtvrt roku změnila. Jak tu vzkypěly vášně, zhrubla slova! Ted' hodlá trilobit uplatnit svou výhodu: zažil tolik skutečných bouří, že je umí odlišit od těch ve sklenici vody Proto se mu vážnějšími než myšožabí války ješitných politiků jeví být trvalé hodnoty života, jimž se chce věnovat přednostně, aby nezmizely pod haldou hlušiny.

Před pár měsíci se na pražském Žofíně objevila na stromech neobvyklá smuteční oznámení. Pod svým portrétem oznamoval mops Pepino ostatním pejskům, že ho přemohl jediný ze soků, s nimiž se kdy utkal; tento se jmenoval Smrt. Bylo poučné sledovat reakce lidí. Maminky, jejichž ratolesti dováděly na hřišti v protipsím oplocení, byly rády, že se zmenšilo nebezpečí nákaz, a odsoudily parte jako nechutný čin sobců, kteří staví psa nad dítě. Obec psářů byla naopak zarmoucena, ale i uklidněna, že jen tak si má vysvětlit zmizení Pepinových lidí, které budilo podezření, že cosi zlého postihlo je. Zanícení držitelé psů – a dodejme: i koček, králíků, morčat, papoušků, kanárů, holubů, želv a dalších božích tvorů – je v drtivé většině nepovyšují nad člověka, jen se ho snaží s jejich pomocí polidštit, počínajíce u sebe. Zvířata v sobě nesou původní nevinnost. Obrazně řečeno: s výjimkou hada, v něhož se ovšem proměnil satan, ničím nezavinila vyhnání lidí z ráje, a přesto následovala potrestané, aby nebyli na smrtelný život sami. Za to je jim člověk dlužen vděk! Ale při vši lásce k veškeré zvířeně – nejvíc si to zaslouží kuň a pes.

Kůň za nesmírnou oddanost, s níž umíral pod svými pány při jejich vzteklých vražděních, tak vzdálených jeho potřebám a povaze. Oslavuje se Jan Lucemburský, že se dal slepý vést dvěma jezdci do bitvy u Kresčaku, ale nikdo nelituje tří ušlechtilých ořů, kteří zahynuli nevinně! A jak zapomenout obraz, který popsal italský spisovatel Malaparte za finsko-sovětské války: stovky koňských hlav nad zamrzlou hladinou Ladožského jezera? Jenže koňstvo sešlo lidstvu z očí a stalo se mu leda obtížnou překážkou, když zapraženo do turistických drožek brzdí autoprovoz. Jako nejbližší posel přírody zůstal člověku pes.

Na pařížském hřbitově zvířat neleží jen psí hvězdy jako Rintintin či Lassie, ale i bernardýn, který, než ho zabila lavina, zachránil svým soudkem rumu tucty zbloudilců v horách. A mnohé říká náhrobek, na němž poslednímu příteli v exilu děkuje za věrnost rumunská královna. Psíci nás plebejců mají však neméně skvělé hroby: v našich srdcích!

Kdo byl kdy aktivně účasten psího života, nepřestane vedle vlastního psa vnímat všechny psy, které potkává, a teprve přes ně jejich průvodce. Ti se mnohdy identifikují jen často slyšenými jmény svých miláčků, když vlastní neznají. Na baru v Mánesu se kdysi seznámili dva drsnosrstí jezevčíkáři: Já jsem Body! uklonil se muž. Já jsem Richy! představila se žena. A jsme u něho, psího trilobita. Podle přepočtu, v němž první rok psa se rovná prvnímu dětskému a všechny další se násobí sedmi, měl mít právě devětadevadesát, vydělte si sami. Už dávno mu zešedivěl klabonos a zbělely packy. Kakíje u něvó krasívije čůlky! jásali ruští turisté v Praze a zřejmě i japonští ve Vídni, když ho obskakovali s fotoaparáty. V mnoha jazycích jsme jim říkali, že si ty bílé ponožky koupil z kapesného a denně je pere.

Jeho předchůdce Áda, pokousán vlčákem, se k vlčákům lísal a kousal lidi. V bytě na Kohlmarktu nerozlišoval ideologie, cvikl tu Tigrida, Pelikána, Mlynáře i Schwarzenberga. Šlechtic nedal šle-

chetně nic znát a prozradil to až čůrek krve, kupodivu ne modré. Richy jednal tržně: štěkal na každého, kdo přišel, dokud nedostal z talířku u dveří psí sušenku. Zavedl u nás mýto.

Byl úžasně užitečný tím, že své lidi, které by to nenapadlo, důsledně venčil dlouhými pochody, jejichž směr udával on. V lijácích naopak šetřil je i sebe, když své nutnosti vyřizoval systémem ,dlouhá noha'. Míval jen poloplné misky, aby se mu nezbortila páteř, ale zato byl neustále drbán. V každém bytě zastupoval hodiny, když se po něm sunul se slunečním paprskem. A byl první, kdo prospal román *Cizinec a Krásná paní*, při jehož zrodu ležal na kolenou autora.

Zemřel před poslední kapitolou. Nazítří cestoval naposled autem z Vídně do Sázavy, a poprvé na zadním sedadle. V zahradě, kde je zakopán pes Edison, zavražděný antichartími traviči, a jeho dva následníci, čekal už čtvrtý úzký hrob vykopaný hodnými přáteli. Sedmou hodinu lilo a my jsme Richyho nechtěli pohřbít do mokra. Vtom zázračně vyšlo slunce. Když hlína oschla, spustili jsme ho v jeho dece, kde měl růže a pár svých sušenek – vstupné do podsvětí. Na lopatu jsem neviděl, mohylku znovu zamokřily slzy Sousedé-psáři ho přišli večer zapít. Starostova žena nabídla budoucí štěně...

Páníčci a paničky všech zemí a stran, my už se spojili!!

CHLÉB NÁŠ VEZDEJŠÍ

20. 6. 2009

Osud většiny politických stran připomíná srpnový hvězdný déšť Perseid, které hynou ve vesmíru jako pozemské jepice. Za dlouhý život jich člověk zažije tolik, že ho jejich zánik nedomnívá. Co se mu jeví být neskonale důležitějším, je třeba – osud obilí.

Osudem obilí je odnepaměti být zdrojem energie, jakou lidskému tělu dodává jídlo. Je zázračnou rostlinou planety, dá se z něj vyrobit bezpočet produktů. Nejslavnější jsou chléb a pečivo.

Už jen trilobiti pamatují slávu, s jakou venkovské babičky sázely do pecí na ošatkách bílé bochníky nakynutého těsta, na něž nožem vyryly kříž. Mocné pecny, které živily rodinu a čeledník celý týden, byly i ledničkou: v poledním žáru se do nich pro žence na poli vkládala hrudka másla, které si zvnitřku přitírali kůrkou. A jako trilobití mládě jsem chodíval z Wintrovy ulice v Bubenči do gymnázia na Velvarské třídě oklikou přes Dejvickou, kde se prodávaly křupavé housky se zapečeným párkem. Ten hot dog první generace ve mně smyslově přežil Hitlera i Stalina.

S demokracií a svobodou jako by v roce 1939 odešly i chutě chleba a pečiva. Staly se „potravinou“ vydávanou na lístky, která se v průběhu války postupně stávala mazlavou šedou hmotou z otrub. Poválečné zlepšení trvalo krátce, pak jako by si také chléb navlékl uniformu. U několika malých pekáren, kde si i v totalitě zázrakem zachoval osobitost, stávaly šňůry aut, motorek a kol, pro výrobky se tam jezdilo desítky kilometrů. Mnozí našinci, které zuřící moc vyvrhla z vlasti do exilu, se shodují, že jim svobodný svět zavoněl hlavně pekárny. Pokud se kdo usadil v jejich blízkosti, byl zhýčkán navždy. Vlajkový obchod firmy Meinl na vídeňských Příkopech/Graben nabízí denně tyto hlavní druhy chleba – názvy netřeba překládat, ať mluví počet: Kärntnerbrot, Gewürzbauer,

Finnenbrot, Vollkornbrot, Ciabata, Vitalbrot, Milchbrot, Kümmelbrot, Karottenbrot, Nussbrot, Dinkelbrot, Laugenbrot, Dreikornbrot, Roggenkrustenbrot, Herzog-Johann-Brot, Meterbrot (prodáváný na centimetry). A toto základní pečivo: Semmel, Langsemmel, Handsemmel (ručně dělaná houska), Salzstangerl, Kipferl, Wachauer, Kornweckerl, Grahamweckerl, Sesamweckerl, Mohnweckerl, Dreisaatweckerl, Kornspitz, Roggenspitz, Sonnenlaberl, Croissant, Fitschkerl, Laberl, Reschling, Bagette, Brezel, Jourgebäck (malé vydání hlavních druhů). Obdobný sortiment vedou i sítě Anker a Der Mann, der verwöhnt (Muž, který rozmazluje) a ještě rozmanitější nabízejí pekárničky všude po Rakousku. Z chleba a pečiva se tu staly lahůdky chutnající samy o sobě.

Pan Bedřich Kulháněk, rolník z Xaverova u Sázavy, jehož dopis uzavírá knihu *Z deníku kontrarevolucionáře*, varoval už za totality před nenasytností, s níž města užírají úrodnou půdu: Jednou se vás matka země zeptá – a kde je chleba?“ Když padla železná opona, zdálo se být logické, že svoboda přednostně vrátí lidem zmizelé chutě a vůně toho, čemu předkové říkali Boží dar. Jenže skoro tři roky trvalo, než se na celé trase mezi Znojmem a Prahou objevila v Pavlících první pekárna, k níž se opět jako včely na med zdaleka sjížděli milovníci pro chléb, že měl křehkou kůrku, krásně voněl i chutnal a vydržel jedlý přes týden... většinou ovšem až druhý, když první byl ulámán teplý ještě v autě!

Dvě dekády po vyzvánění klíčů už dávno vstala z mrtvých města i vesnice, k nepoznání se proměnil vozový park, skoro každé dítě vlastní mobil, v obchodech je zboží z celého světa – jen většina potravinových nabízí dva tři druhy často kyselého chleba a hromady bledých a měkkých patvarů, které se vydávají za rohlíky a housky.

ZhýčkanCI se opět stávají příslušníky sekt, kteří se denně potkávají v prostorách nehodných zázraku, jenž se v nich koná jako v Káni Galilejské. Tak třeba na spodním konci jedné z pasáží u Karlova náměstí v Praze se tlačí spříseženci v obchůdku, kam se

před kratičkový pult vejde nejvýš půltucet kupujících, zatímco další mnohdy moknou na ulici. Zato za ním se zdají tančit čtyři ženy, jež se v tom prostůrku dotýkají rameny, ale rychlostí eskamotérů podávají z přihrádek za sebou chleby, housky, rohlíky, dalaťmanky a další dobroty, které zatepla přisouvá neviditelné komando pekařů. Ten krámek voní do půli pasáže a ta vůně spolu s křehkostí i chutí tamního pečiva vydrží do příštího dne.

Lze si představit, jak při takovém zájmu, který přes den skoro neslábne, zvoní i kasa, a člověk, jenž se zakousl do křupavé kůrky hned na ulici, to těm pekařům ze srdce přeje a přitom žasne: proč oni ano, a tolik jiných ne? Proč je podobná kvalita nabízena jen v některých obchodních domech či drahých restauracích, a ne jako ve Vídni u každého párkaře? Mám rád jídelní vozy, proto pro mě není vlakem pendolino s nudným bufetem baget. Cení si české jezdící restauranty, v nichž se dá i číst a psát, znám už na trati Vídeň–Praha skoro všechny posádky, ale... než nastoupím, koupím si na Jižním nádraží velký slaný rohlík (Salzstangerl) a nenápadně jej přikusuji k polévkám, hemenexům i vínu namísto bledých gumovin a neurčitých chlebovin, které nám dvacet let po velkém třesku po většinou peče drahá vlast.

CHVÁLA STÁTNÍ BEZPEČNOSTI

27. 6. 2009

Československá Státní bezpečnost měla (věřte znalci!) také dobré stránky. Tak se, když jejím přičiněním museli dva signatáři Charty v květnu 1977 opustit byt na Hradčanském náměstí jedna (aby nebyli stále zatýkáni pod okny švýcarského velvyslance), ukázala být právě StB prvotřídní spedičí. Poté co při exekutivním vystěhovávání odmítli oba myšlenkoví zločinci při balení svého majetku asistovat a odešli hrdě středem jen s jezevčíkem, andulákem a psacím strojem, uložili baliči vnitra vše perfektně do parádních beden a pořídili přesný soupis. Mnohé sice majitelé spatřili až po dvanácti letech jakožto navrátilci v úředním skladu, ale mohli se celou tu dobu těšit, že jednou zjistí, čemu dal estébácký písař tajemný název „žaludková podprsenka“. (Což nezjistili.)

Stěhovákům ex offio už před dvaceti lety odzvonilo, ale jejich Objekti se až teď z dobrovolně prodlouženého vyhnanství, které dávno prokládají pobyty ve vlasti, stěhují, tentokrát sami, domů (aby je tam pak nemuseli vozit). Mezitím se zcela zaplnil nový pražský byt, jenže ve vídeňském nic nebylo. Jako by vedle sebe běžely dva plnotučné životy.

Když nedobrovolní exulanti před třiceti lety ve Vídni důkladně zadaptovali podstřešní ateliér (ačkoli jim nepatřil), vznikla novoročenka zachycující jejich kompletní výbavu: dva kufry, tři tašky, paraple, budík a první dar: obrovský plyšový pes náhradou za otráveného. Tu současnou bude převážet do Prahy velký stěhovací vůz. Jezevčík, který celých patnáct let trpěl, kdykoli spatřil zavazadlo (netušil, zda zůstane s páníčky, či půjde do péče, pročez se svízelně balilo ve vaně, aby neviděl), by byl tuhle akci asi nepřežil, takže raději zemřel na jejím prahu. Všude se pak začaly už bez ohledů vršit tucty krabic od banánů (na knihy a rukopisy), kartonů (na

sklo a porcelán), pytlů (na oděvy a boty) i speciálních přepravek (na cokoli). Domov se začal rozkládat na prvočinitele a ty byly náhle vystaveny stejné nejistotě jako drsnosrstý nebožtík. Jen obrazy (ať už došly do Vídně oklikami z bývalého domova, nebo je malovali Češi v exilu) a nejmilejší knížky (jež sem taky všelijak doputovaly z Prahy) mají jistotu, že se vrátí s majiteli tam, kam se už před nimi odstěhoval v padesáti objemných škatulích celoživotní archiv. Předem smutní biedermayerovské skříně koupené do prázdného bytu kdysi na blešáku (u Vltavy se nikam nehodí) a zde vyrostlé třicetileté palmy (tak dalekou pouť by taky nepřežily). Rezignovaně mlčí soupřava, kterou si můj otec pořídil mezi válkami u pražské pobočky vídeňské firmy Gerstl (a můj syn malíř ji vycílil, když se jako chartista a myč výkladních skříní mohl vystěhovat z ČSSR): rozlehlá knihovna, masivní psací stůl a důstojné křeslo, vše umně vyřezáváno. (Nad Vltavu se prostě nevejde...) Hlavně stůl má právo být uražen, psal jsem na něm už své domácí úkoly a pak vše od první básně až k tomuto textu. Jenže pak dojde na takzvané maličkosti a začne obrovský problém. K třiceti Vánocům i Velikonocům a dvakrát třiceti narozeninám sem přinesli dosud blízcí i dávno od-cizení bezpočet předmětů, které vyhodit nedovolila slušnost či sentimentalita. Veletuctem (originalita dárců nezná mezí) kovových, skleněných, keramických i plastových kohoutů a jezevčků počínaje přes bronzové moždíře, železné mlýnky na mák a maso, staré měděné pánve, formy na bábovky a kotle na květináče, alpakové tácky na šálek kávy a sklenku s vodou, hliněné sádelníky, sádrové sošky, porcelánové lampy s látkovými stínítky, japonské vějíře, benátské masky, kameninové bavorské pivní mázy, saské dřevěné loupáčky na ořechy v podobě grenadýrů, ruské matrjošky plněné matrjoškami až po dávno nefunkční, ale půvabné kávo- a samovary, z každého kouta domněle známého bytu vyhřeze něčí zasutá pozornost.

Načež se přehradní zeď času provalí úplně a byt zavalí naplavenina předmětů, které zde ukládala akcelerující civilizace – od

hracích strojků a gramofonu s troubou přes poválečné rádio Talisman se zeleným okem a telefon s kličkou i telefon bakelitový, a dál přes první tranzistorák a první počítačku a první video a první fax a první kopírku až k pěti stále výkonnějším psacím strojům, nad nimiž však vždy znovu zvítězil Wanderer od tatínka z roku 1940, než i jej přemohl laptop. (Po tuctu románů a půl stovce her tůká v penzi osobní dopisy nejmilejším.) Stěhovací vlna vyplaví i několik generací holicích strojků a fénů a žehliček a vysavačů a robotů, uschovaných původně do rezervy a pak už jenom na památku... Jsou to mrtvé předměty, dávno zralé pro smetiště, ale tak živé rolí, kterou sehrály v pohnutém osudu nabyvatelů, že s nimi jako by po střípcích odstraňovali vlastní minulost. Což ovšem musí, aby měli ještě místo pro kousek budoucnosti. Otcovu úslužnou knihovnu, ochotné křeslo i ten trpělivý psací stůl, které se vrátily, odkud pocházejí, čeká naštěstí důstojný majitel – synův syn, jenž si uchoval jazyk ve vídeňské české škole, ale vojnu už odsloužil (jako za monarchie) v rakouské armádě. K odkazu mu přidávám tři rady nad zlato: Mikuláši Kohoute, všechny další dary vyhazuj, vyhazuj, vyhazuj!!!

MILÝM VNUKŮM A PRAVNUKŮM

4. 7. 2009

V druhé polovině minulého století, milí vnuci i pravnuci, připomínala střední a východní Evropa obrovský zvěřinec pro lidi. Ještě před dvaceti lety, tedy tak nedávno, že pokud jste se tehdy narodili, nemáte ještě dostudováno, v něm nuceně existovalo víc než tři sta milionů lidí. Před zbytkem světa, který údajně obývali hnusní nepřátelé, je chránily mříže, zátarasy, zdi, ostnaté dráty i elektrinou nabitě ploty dlouhé tisíce kilometrů, osazené navíc minami, samostřily, psobody a ostrostřelci.

To lidské zoo zavinila naivita mnohých z nás, vašich dědů i pradědů, kteří vyvodili ze správných zjištění mylný závěr. Těmi zjištěními bylo, že předválečný kapitalismus selhal, když porodil světovou hospodářskou krizi obřích rozměrů, a že selhaly západní demokracie, když vzdor spojeneckým smlouvám dovolily Hitlerovi zničit demokratické Československo. Tím závěrem bylo zbožné přesvědčení, že tomu příště zabrání socialismus stalinského ražení a nový ochránce Sovětský svaz, který předtím unesl i hlavní tíhu války. Naštěstí, milí vnuci i pravnuci, to většině vašich dědků postupně došlo a vzchopili se k nápravě věcí svých, která vyvrcholila tím, čemu se začalo říkat politické pražské jaro 1968. Náš pan prezident Klaus je sice označuje za rvačku komunistů o koryta, ale svět si je dodnes připomíná jako čítankový příklad pokusu celé společnosti o nekrvavý převrat. Brzy jej převálcovaly sovětské tanky, které si tajně objednali jiní vaši dědečci, aby zdejší část zvěřince proměnili pod svým vedením v jednu velikou polepšovnu, a to na věčné časy.

Ale naštěstí měl v té době Západ schopné politiky a naštěstí nadělily hvězdy Východu sovětského předáka jménem Gorbačov, který místo atomové války vyhlásil jakési moskevské politické jaro pod názvem perestrojka – přestavba. Papaláši východoněmecké

polepšovny to správně pochopili jako ohrožení své absolutní moci, prohlásili se za pravé ochránce socialismu a utužili doma už tak tuhý režim.

Jejich občané, pokud se chtěli alespoň o dovolených nadechnout jiného vzduchu, směli pak jezdit jen k nám nebo do Maďarska – a právě tam počátkem léta před dvaceti roky došla spouště z nich půlstoletá Geduld – trpělivost. Posádky dlouhé kolony trabantů a wartburgů, která se spontánně dovalila k rakouské hranici, se ji v zoufalství pokusily hromadně překročit. K jejich úžasu jim v tom nebránili ani Maďaři, ani Rakušané. Když se to bleskově rozkřiklo, proměnilo se Maďarsko v trychtýř, jehož hrdlem se lil proud východních Němců do Rakouska a odtud dál do západního Německa. Svět, milí vnuci i pravnuci, ztuhl strachem, jak očekával rychlý konec snů o svobodě. Místo obvyklé krvavé represe se jim však naskytl ohromující obraz: ministři zahraničí Maďarska a Rakouska, Gyula Horn a Alois Mock, každý na své straně ostnatého drátu, před televizními kamerami neobratně zápolili se speciálními kleštěmi, aby nakonec viribus unitis – spojenými silami – úspěšně prostřihli symbolickou díru do železné opony, která úředně zlegalizovala tu skutečnou.

Vláda Německé demokratické republiky zadržela hned svým občanům i cesty do Maďarska, takže jim zbylo pouze Československo. Vzápětí asi šest tisíc z nich zdolalo oplocení velvyslanectví Spolkové republiky Německo na pražské Malé Straně a proměnilo jeho okrasnou zahradu v obrovské polní ležení. Světová ostuda donutila podruhé otřesené politbyro ve východním Berlíně povolit uprchlíkům výjezd do západního Německa, jak si to všichni přáli. Ve snaze zachovat si tvář stanovilo však hloupou podmínku, že vlaky z Prahy tam nesmí zamířit přímo, ale přes území NDR. Statisíce ‚enderáků‘ nato oblehly celou trať i všechna nádraží, aby spatřily mávajících šťastlivců, kteří projížděli společnou polepšovnou ke svobodě. Krátce nato si masovými demonstracemi s heslem Wir sind das Volk! – Lid jsme my! otevřely i Berlínskou zeď...

Někteří vaši předci, milí vnuci i právnuci, začali železnou oponu narušovat od chvíle, kdy byla v roce 1948 spuštěna. Další se k tomu přidali za pražského jara a za Charty 77. Jiní se ještě v létě 1989 raději cestou na chalupy ujímali před pražským velvyslanectvím Spolkové republiky Německo opuštěných trabantů a wartburgů. Všem se v listopadu před dvaceti lety otevřel svět bez hranic, o jakém ani nesnili.

Je-li v životě něco zcela nepřenositelné, pak zkušenost. Každý ji musí nabýt sám, aby jí mohl věřit. Mnozí vaši dědové to vědí, a přesto omíláme své obehnané moudrosti jako starý gramofon s troubou. Zkuste to pochopit. Zažili jsme třikrát, jak se takřka přes noc změnil nadějný život v beznadějně podruží, které přetrvá generace. A fenomenální vývoj elektroniky přece znamená i pokušení pro každého, kdo by se chtěl s její pomocí stát ředitelem nové polepšovny. Z té by už asi nebylo úniku do skonání světa, naplnily by se nejhorší vize George Orwella či Karla Čapka. Jen udržení demokracie, která nikdy nemůže být lepší než její uživatelé, ale představuje – slovy Churchilla – ten nejlepší ze všech špatných systémů, je spolehlivý způsob, jak se můžete svobodně dožít věku lidských trilobitů, milí vnuci i právnuci!

ČESKÁ PEKÁRNA UNITED BAKERIES

11. 7. 2009

Už dlouho nezaznamenal trilobit takový ohlas, jako když se dotkl sortimentu a kvality českého chleba a pečiva. Sám P(ublic) R(elations) ředitel velkého pekařského trustu napsal čtenářský dopis, v němž proti vypočítaným druhům rakouských chlebů postavil neméně silnou ligu chlebů domácích a obvinil pisatele z „dehonestujícího přístupu k českým pekařům“. Jakožto korunního svědka skvělosti zdejší pekařiny uvedl svého přítele Petra z Long Islandu, rovněž emigranta, který se při každé návštěvě staré vlasti sháněl nejprve po chlebu. Pan PRředitel ho ihned vzal do hospody, kde k utopencům přinesli v košíčku chléb „voňavý, čerstvý, s křupavou zlatavě hnědou kůrkou, nadýchaný jako babiččiny peřiny“. A přítel jej „vzal opatrně a obřadně do rukou, laskal a hnětl jej prsty, pak dlouho nasával českou vůni českého chleba, jako by se chtěl provonět až k bohu“.

Je to krásný, emotivní a poetický popis, který dokazuje, že autor je PRředitelem sdružených pekáren naprosto oprávněně. Jeho snad na oplátku dojme jiný příběh z téhož oboru.

Udál se zhruba rok před tím, než padla Berlínská zeď, na Kennedyho letišti v New Yorku. Dva čeští exulanti, co sem právě dolétli z Vídně, stáli ve frontách před stoly imigračních úředníků spolu s Čechy dorazivšími současně z Prahy. Mezi těmi bylo nemálo starších žen, a právě ty byly šmahem posílány ke stolům celníků, kteří šli najisto. Zručně lovili ze dna kufrů důmyslně maskované plastické pytlíčky a odsypávali z nich bílé hromádky připomínající kokain. Po kratičké zkoušce házeli zabavený kontraband do kontejnerů a pak vlídně pouštěli k východu smutné české maminky, které svým dětem ve světě pašovaly dárek stojící v USA vysoko na listině potravin, jejichž dovoz byl z obav před nákazami přísně zakázán: českou mouku na knedlíky a chléb...

Kdo pobýval v cizině dlouhá léta, ten ví, že ať jí člověk sebevíc přizpůsobí svůj jazyk, dokonce i svou duši, nedonutí k tomu nikdy žaludek; ten je naší pravou vlastí. Mnozí Češi v Americe a Kanadě jej proto za totality pravidelně létali léčit právě do Vídně, třeba jen k pouličním párkařům. A přiletí-li dnes do Prahy, zdá se jim i chléb nevalné chuti božím. Než začnou srovnávat.

Po tak rázném ohrazení pana PRředitele se našli čtenáři, kteří se vydali shánět chleby jím vyjmenované, jakož i hospodu, kde je k utopencům podáván tak sugestivně popsáný chléb. Tu dosud nenahlásili, a stejně tak prodejnu, kde mohli z osmnácti jeho českých favoritů najít alespoň půltucet. Uvedených šestnáct rakouských chlebů lze však koupit v čtených obchodech po celé alpské republice dennodenně. A co víc: jsou plně požitelné ještě za týden, zatímco naše domácí mnohdy už třetí den tvrdnou, drobí se nebo plesniví. O českém pečivu se přitom pan PRředitel nezmínil ani slůvkem, ačkoliv klasickou housku či tradiční rohlík hodné toho označení našinec v obchodech ani restauracích jen tak nenajde. Ostatně – a to je jádro pudla – právě pro trvanlivý chléb labužníci dlouho jezdili z Prahy do Vídně raději přes Znojmo než přes Mikulov, protože je přitahovala chuť výtečného chleba z Pavlic. A na křupavé chutné pečivo se stojí v Praze fronty na dolním konci Václavské pasáže. Oba tyto vzory tu byly minule náležitě vyzvednuty a právě jejich existence opravňuje k otázce, proč je průměrná kvalita naší pekařiny o tolik nižší, než bývala mezi válkami a je dnes v sousedních zemích.

Ozvaly se i dvě čtenářky, které si dávají do Prahy vozit vídeňský Kärtnerbrot. Nepřihlásil se zatím vídeňský Čech, jenž by si vozil chléb z Prahy. Přiznal i vysoký úředník z Brna, že se při odjezdu z Vídně rovněž zásobuje slanými rohlíky ze sítě Anker na Südbahnhofu. Pražské mezinárodní nádraží v Holešovicích nabízí jen drahé bagety a sendviče v jakýchsi nevábnych prezervativech. Ono to bude nejspíš tak, že pekaři jsou stejně jako spisovatelé dobří, průměrní a špatní. Ostatně oba cechy mají podobně pochybnou

pověst už ze středověku, neboť jejich příslušníci patřili v Evropě k nejčastějším zákazníkům katů. Pisálci byli za drzost k vrchnosti lámání kolem a pálení na hranicích, pekařici za šizení špatnými výrobky noření v klecích do řek. A lid? V Paříži buřičům nadšeně odpočítával useknuté hlavy, u nás na šizuňky posměšně pokřikoval „Pekař peče hóskey, uždibuje kóskey, pekařka mu pomáhá, uždibujó obá dvě...“ V tom údajně „dehonestujícím“ článku nebyli házeni mistři pekárenští do jednoho pytle, ale dobří dávání za vzor špatným, kteří sytí hladové chlebovým brakem podobně jako špatní autoři brakem literárním. Úroveň literatury je odjakživa pozvedána náročnými čtenáři. Úroveň potravin stejně náročnými konzumenty. Kdo zpupně odmítá jejich volání po vysoké jakosti, vrací společnost do stavu totality, kdy si člověk musel slušnou knihu opsat a dobrý chléb upéct sám. Trilobiti to dělali víc než dvacet let a už tím nehodlají ztrácet čas.

Nakonec ještě zdvořilé podivení: Pan PRředitel, hájící jako pravý český lev správnou českou kvalitu tradičního českého pečivářství, zastupuje, jak uvádí hned za svou funkcí mediálního šéfa, český pekárenský koncern s názvem United Bakeries...

ŘÍCI

18. 7. 2009

To město se stalo hlavním jen zásluhou Švédů, kteří ve třicetileté válce dobyli místo něj historickou metropoli země. Tou byla, jak to majestátně vyzařuje dodnes, královská Olomouc, kde dokonce po meči vymřeli Přemyslovci. Brno se tehdy předchůdcům dnešních *Tre Kronor* ubránilo a nenadálou šanci už nepustilo, dokázalo zůstat politickým centrem Moravy a vyrostlo v druhé největší město země Koruny české. Protože Moravané byli v Evropě dřív, žehrají na Čechy dodnes, že jim ukradli logo. V učebnicích by podle nich mělo stát – země Koruny velkomoravské!

V brněnském divadle *Husa na provázku* při právě probíhajícím festivalu spisovatelů sedí uprostřed první řady divák, aby se dnes a denně hned v úvodu diskusí zeptal vystupujících Rakušanů a Němců, zda o té loupeži vědí a co si o ní myslí. Vesměs nemají tuchu a nemyslí si nic. Úporného tazatele zkusil potěšit Pražan, který se přihlásil, aby jemu přiznal a tázaným vysvětlil, že Moravané jsou prostě lepší Češi, protože mají delší dějiny, správnější jazyk, pevnější víru a víc dobrého moku. Zvláště Brňané, jak poznal autor z Prahy za pět dnů, jsou navíc záviděníhodně obdařeni daleko moudřejšími radními, kteří pochopili, že kultura, umění, věda a školství se za vložené prostředky odměňují krom jiného prestiží. Město vedle řady jiných projektů umožnilo postavit ve svém srdci nejmodernější divadlo republiky, jež jeho tvůrce a šéf dál proměňuje přímo v divadelní hrad, ujalo se úkolu učinit z neútulného operního dómu moderní svatyni starých i nových Janáčků a zaručuje existenci několika scén, které si vydobýly přízeň domácích diváků i uznání celostátní kritiky. Kmenovým publikem jsou právě tak zmoudřelí staříci, kteří kdysi začínali častuškami, jako dosud nevinná mládež kojená při internetu; zhruba každý šestý

obyvatel Brna je student! Jsou nepřehlédnutelní i v době prázdnin, hlavně oni plní denní vinné zahrádky i noční barečky a mají lví podíl na tom, že ani náročný festival nemá o diváky nouzi, přestože letos představí během jediného měsíce července v třiadvadesáti pořadech neuvěřitelných sto dvacet pět autorů: denně o půl šesté odpoledne čtou svá díla Rakušané, v sedm večer společně literáti z Brna i spřízněného německého Stuttgartu a v půl deváté prozaici z celé České republiky. Seznam jmen se jeví v každé kategorii jako výpis z lexikonu. V cizinecké legii německy píšících nechybí Bachmann, Divjak, Eibel, Herz-Kestranek Hochgatterer, Menasse, v brněnské gardě Goldflam, Kratochvíl, Trefulka, Uhde a v národním týmu těžkých vah junioři Ajvaz, Boučková, Hůlová, Novák, Procházková, Urban, Viewegh, jakož senioři Gruša, Klíma, Lustig, Stránský, Vaculík... A to požehnané publikum, obsazující při produkci literárních hvězd v *Huse na provázku* i prkna, která v tu chvíli neznamenaají svět, ale otláčují zadky, nenechá ve štychu ani dosud neznámé cizince, při jejichž čtení sleduje české překlady textů promítané na velké plátno. Jako poslední článek propůjčuje tomuto festivalu velké eF.

Celých deset let je letní čtecí maratón řízen dvěma ‚Říky‘, jak lze říkat Petru Minaříkovi a Pavlu Řehoříkovi. Oba, ač by v Kristových letech měli mít rozum, už dlouho vydávají v Brně knihy považované za nejtíže prodejně: divadelní, rozhlasové a jiné hry. Záhadným způsobem se jim daří pod názvem *Větrné mlýny*, odpovídajícím jejich zápasu, přesvědčovat i autory, kteří zdaleka nejsou začátečníci, že je lépe mít hmatatelné výtisky svých textů v ruce než představu nereálného honoráře na střeše.

Také tento festival se koná s významným příspěvkem brněnské radnice, za podpory radnic hostujících zemí. Účinným sponzorem se letos stal zbrusu nový brněnský hotel de lux, jemuž vinou krize odešel těsně před otevřením zpět do jižních krajů původní páníček, zanechav po sobě španělský dizajn. Prozatímní vedení rozhodlo,

že se podnik ve zkušebním provozu stane za režijní cenu na měsíc noclehárnou spisovatelů. Co v něm ještě chybí, vyvažuje ochotná snaha celého personálu, dojemně připomínajícího slavnou kapelu na palubě Titaniku.

To a mnohé jiné lze současně zažít v kdysi ospalém městě, jehož velké osobnosti často odcházely do Prahy a dále ,do světa, kde růže rozkvétá', když se jim Brno zdálo být svěrací kazajkou ducha. Ted' se přespólním, ale i domácím jeví být městem, jež by asi obdobně jako Budějovice přijaly Kaplického „rejnoka“, postavilo jeho „cho-botnici“, kterou pražští konšelé tak neodpustitelně uzmulí svým spoluobčanům a voličům. Průkazně je městem, jehož divadelníci se nemusí ještě koncem července třást, budou-li moci začátkem ledna hrát, jelikož jakýsi podpurkmistr dosud nerozhodl o penězích. A místo megalomanského snu o olympijských hrách Brňané konkrétně zvažují velký středoevropský divadelní festival, který by od Špilberku roztáhl křídla i do Prahy a Bratislavy.

Je zvykem, že na zvlášť zdařilých projektech visí desky se jmény porodníků. Brno jich zaslouží hned několik. Nad jinou radnicí, která provedla potrat pozoruhodné budovy Národní knihovny a barbarsky dusí slavné scény, budou černě zářit jména popravčích, aby ani na ně potomci nezapomněli.

PRÁZDNINY BEZ KONCE

25. 7. 2009

Romány, divadelní hry a filmové scénáře se neobejdou bez příběhu. Některé příběhy mají dokonce svůj vlastní příběh, který stojí za to, aby byl vyprávěn zvlášť. Tak i tento:

Na jaře 1984 rozhodl generální intendant rakouské televize a rozhlasu Gerd Bacher, pro svou razantnost obecně zvaný Tygr, že právě ORF má svatou povinnost vytvořit rozsáhlé dramatické dílo o lidech, kteří už od maďarského povstání prchali ze zemí za železnou oponou do Rakouska, aby v něm našli azyl a směli sami rozhodnout o svém dalším životě. Vyslal šéfdramaturga Szyszkowitze za dvěma ve Vídni píšícími Čechy s návrhem napsat televizní epopej s pracovním názvem *Hotel pro uprchlíky*.

Odpověděli nabídkou, že na podkladě líčení mnoha krajanů v cizině – oni dva byli z ČSSR násilně vyneseni proti své vůli – vymyslí postavy několika Čechů a Slováků, řízením osudu uprchlých v jednom dni, a budou sledovat jejich myšlení i jednání v šesti kapitolách – v den D, den po něm, za týden, za čtrnáct dnů, za deset týdnů a za čtyři měsíce. Tématem mělo být, jak lidé různých povah a profesí postupně zvládají či nezvládají jednu z mezních životních situací – emigraci.

Dnem D zvolili autoři červnový slunovrat 1983, kdy všechno napovídalo, že Brežněv a jeho klony budou utiskovat východní Evropu opravdu na věčné časy. Kdo se tehdy rozhodl ilegálně odejít, ztrácel – pokud se později s režimem kulantně nedohodl – vlast nadosmrti. Televizní román dostal název *Konec velkých prázdnin*, to podle často nekonečných vakací přechodných bezdomovců, čekajících na azyl či víza do cílových zemí.

Šest dílů bylo během tří let napsáno, schváleno, zapláceno a vyznamenáno lichotivými přívlastky; provedením byla pověřena

hvězda ORF režisér Kehlmann. Na přání autorů obsadil roli kouzelníka i kuchaře Josefa Strniště vyhnaným českým hercem Pavlem Landovským, a roli pianistky Lydie vyhnanou moravskou herečkou Jitkou Frantovou. Brzy nato se však konala další volba šéfa ORF – a Tygr ji prohrál.

Nový generál se zachoval jako zamindrákovaný ředitel školy, který dá po úspěšném předchůdci vyměnit i klíče od záchodů. Zaplacený projekt uložil s jinými k ledu. Až když mu oba scenáristé napsali, že je vlastně zakazuje podobně jako normalizátoři v jejich vlasti, vrátil jim alespoň práva. Po dalších třech letech mohl proto 1990 vyjít v Německu osmisetstránkový román *Ende der großen Ferien*; dnes už autor nechápe, jak jej mohl napsat bez počítače, odpad uložený v archivu čítá na čtyři tisíce strojových stran.

Těsně předtím padla Berlínská zeď a novou volbu šéfa ORF vyhrál opět starý Tygr. Vzápětí sdělil autorům osobně, že projekt obnovuje, ale vkládá jej do kolébky veřejnoprávní televizi svobodného Československa, které spíše přísluší. Bez jakýchkoli podmínek jí na něj věnoval čtrnáct milionů šilinků. Autoři napsali za rok šest scénářů znovu, protože román objevil v látce nové možnosti. S tím rancem peněz však v Praze naháněli děs, nikdo na sebe nechtěl vzít riziko hlavního producenta, který logicky musel sehnat leccos navíc, a tedy osobně riskovat, což dřív odpadalo, když o všem moudře rozhodovala strana. Dárek zachránil před vrácením tehdejší produkční Ivo Mathé, který pro něj získal vedle potřebných prostředků i energickou dramaturgyni Annu Vášovou. Ta hned úspěšně oslovila znamenitého slovenského režiséra Slavo Luthera. Oba české herce, jimž byly psány role na tělo, dostihl mezitím věk; úlohu Landovského převzal proto mladší kolega, Jitce Frantové byla podstatně rozšířena role klavíristčiny matky. Když Česká televize autorům za rok předvedla hotové dílo o celkové délce 420 minut, mohli oba uznale zatleskat. S nimi okouzleně aplaudovali dramaturgové ORF, kteří na schvalovací projekci dorazili z Vídně.

Šestidílný *Konec velkých prázdnin* byl po dvanácti letech od zadání vysílán roku 1996 v České i Slovenské republice jakož v koprodukujícím Slovinsku. Z Vídně do Vídně došel autorům dojatý dopis předních rakouských herců, kteří celý televizní román právě přemlouvali do němčiny. Tehdy byl namísto Tygra Bachera zvolen zas další ředitel ORF. Když film *Ende der großen Ferien* nedospěl ani za příští dva roky na obrazovky, zeptali se ho autoři písemně proč. Odpověď nikdy nedošla. Německy mluvená verze byla později bez nejmenší reklamy doslova spálena v dopoledním nedělním programu SAT 3, určeném hlavně dětem. Rakouská televize jej za své miliony plus drahý dabing nenabídla dospělým divákům dodnes. Důvod objasní leda archivy.

Protože ČT začala česko-slovenský originál opět vysílat, ať je nové generaci diváků znám i jeho příběh. Dílo samo vypráví o lesku a bídě emigrace. Jeho hrdinové prchali, ať už po skličujících úvahách, či z náhlého hnutí mysli, vlastně jen pár kilometrů dál od svého domova, ale okamžitě si přišli jako na neznámé planetě, kde vůbec nechápali mravy, ani zvyky, ani pravidla, a navíc byli mnohdy zoufale zaskočení bariérou jazyka. Snad někoho osloví příspěvek k věčné diskusi o vztahu utečenců a vlasti, jenž se dá shrnout v jediné větě: Exil je pokračování téhož národa na jiném místě!

RYNOK KAWALERSKI

1. 8. 2009

Vlastně se chtěl vrátit v půli července, kdy měl nastoupit praxi u firmy Pilnáček, mýdla všeho druhu, ale zaujal ho prsten. Šel večer kolem židovského krámků, kde ležel s nápisem „kavalírský“. Elegantní, pánský a s ametystem, ten měl nejradši. Do Prahy student obchodní akademie neodjel. Od zlatníka zvěděl, že je to v Polsku symbol svobodných mládenců: „Budu rád k mání, ale ženit se nemíním!“ Rázem zaujal místní krásku. Evidentně to fungovalo. Varšava se mu zalíbila. Efekt se opakoval. Nástup u mýdel opět odložil. Dařilo se mu dál. Užíval si královsky. Léto dospělo ke svaté Anně. K večeru spatřil plakáty. Oznamovaly válku!

Byl červenec 1914 a Varšavu držel ruský car. Vysokoškolák Otomar jako poddaný císaře rakouského mohl být špion. Byl v hotýlku zatčen a prohlášen graždanskoplennym – civilním zajatcem. Kufr mu ukradli tím, že jej zabavili, prsten měli za snubní, otočil kámen dolů. Brzy ho s jinými odvezl vlak, který jel pár týdnů. Konečná Vladivostok. Tam byl propuštěn s tím, že se musí každý měsíc hlásit a mezitím uživit, jak umí. Bývávalo...

Se znalostmi ruštiny i čtyř jazyků monarchie a s moudrostmi budoucího ekonoma našel hned místo u firmy stavící železniční mosty. Byl zpočátku rád, neboť prsten fungoval i tady. Předávací ceremonie však velela, že těsně před lokomotivou muselo přejít most ředitelství stavby. Účetní dobře věděl, oč byla ošizena. Testovací procházka se mu jevila tak riskantní, že už druhý most byl jeho posledním.

Uchytil se zas jako účtař u cirkusu. Ředitel, jemuž odvedla mnoho mužů armáda, zařídil za úplatu, že se nová síla smí hlásit policiím po trase. A prsten dělal divy. Zatímco studentovi spolužáci z Reslovy ulice v Praze umírali na frontách, o něho se dělily opuštěné

umělkyně z maringotek, a on se dělil o maso s tygry, než se dostali pro nedostatek krmiva na jídelníček sami. Vnukům tvrdil, že nad samovarem visela kostka cukru, kterou všichni před lokem čaje olízli, a později se na ni už jen dívali. Tak minuly tři roky, než došlo v listopadu k Říjnové revoluci.

Cirkus byl v Jaroslavi na Volze, když vypuklo povstání bělogvardějců. K účetnímu přivedla jedna z artistek milence, jenž byl jakožto rudý komisař hledán za účelem popravy. Dostal doklady zemřelého krmiče. Přežil, takže mohl řídit popravy bílých. Svému zachránci zařídil, že se po brestlitevském míru směl vrátit přes západní hranici. Doma odpromoval a našel stejně mladého i veselého šlechtice, jenž ho učinil svým sekretářem. Pak měl prsten nejspíš poruchu, když si zarytý kavalír vzal dívku Ludviku a vzápětí počal synka. Tomu ještě koncem století potvrdil příběh už staříčkový hrabě Kolowrat. Doporučil tenkrát Otomara automobilce Praga jako reprezentanta pro Polsko. Tak prožil Pavlík začátek života v rozkošném městě Oświęcim deset let před tím, než se proměnil ve vražedný Auschwitz. V krizi byl otec roky bez místa. Rodinu živila jeho žena pletením svetrů, jež nabízela po domech. Prodal se všechny cennosti až na prsten s ametystem, že nejspíš zachránil Otomara před vojenským hrobem a určitě jeho syna před nenarozením. Pak se stal otec ředitelem továrny OSSA, nejsmrduťější v Praze, kde z hniјících kostí vznikal voňavý klič. Za války se spřátelil s básníkem a pravoslavným knězem Vladimírem Petřekem, který k rodině chodil poslouchat cizí rozhlas. Jednoho dne požádal rodiče o potraviny pro potřebné. Dodávali, co mohli. Brzy ho chlapec uviděl v novinách spoutaného vedle mrtvých vojáků z Londýna, kteří zabili Hitlerova kata Heydricha. Petřek – jak nelze neopakovat až do smrti – svůj okruh neprozradil, i když byl vyslýchán tak, že ho pak museli zastřelit na židli. Do konce války však každé zazvonění u bytu nahánělo husí kůži.

Po ní se stali otec, matka i syn komunisty, aby se neopakovalo, co zažili. Dva roky jezdili o sobotách na Kladno, muži fárat, matka

na třídníru. Později byl otec hlavou obchodních delegací do Moskvy. K jeho úkolům patřilo přepít vodkou posledního Rusa, aby se jednání odročilo před podpisem dohod. Začal se vracet do Prahy s pochybnostmi, které potvrdil otřesný projev Nikity Chruščova. Syn už předtím přešel od častušek ke kritickým hrám. Otec založil první kulturní střediska republiky v sousedních zemích. Ve Varšavě, stále s tím prstenem, zažil zjara 1959 polskou premiéru synovy *Takové lásky*. Když jeli vlakem domů, rozkašlal se. Nikdy se nedozvěděl, že má rakovinu plic. S pomocí příbuzné primářky ho rodina nenechala zoufat, ale doufat. Čtvrtý den v srpnu synovi cosi řeklo, že musí jet ihned do Motola. Otec právě dodýchal. Sňal mu osudový kroužek z prstu a navlékl si jej sám. Sedmého srpna jel s pozůstalými rovnou z pohřbu oslavit maminčinu šedesátku. Při pohledu na vlastního syna ho napadlo, že ten prsten bude putovní. Dřív s ním ale sám prožil rok 1968, s ním ho zatýkali, s ním podepsal Chartu, s ním byl vyneset z vlasti a s ním se vrátil.

Od jeho převzetí uplyne příští týden padesát let. Od koupě jich minulý týden prošlo pětadevadesát. Obé výročí vysvětlují tento pokus poměřit stručně dobu trilobitů s dobou současníků.

ACHILLEUS NA PENZI

8. 8. 2009

Po minulých volbách do sněmovny jsem na slavnosti ke státnímu svátku spatřil předsedu strany, která prohrála. Pozoroval jsem zpovzdálí muže, jenž byl nedávno milcem médií i přísavců, jak uprostřed konverzujících dvojic, trojic, čtveřic i pětic upíjí ze sklenky sám. Přišlo mi to známé, došel jsem k němu, představil se a řekl, že jsem podobné situace zažíval léta a potěšil mě každý, kdo mne aspoň normálně pozdravil, což teď dávám dál. Zdálo se, že je normálně rád.

Vytanulo mi to v pondělí cestou na Vysočinu, kde tráví předčasný důchod jeho před-před-předchůdce, který tu stranu vyvedl z nicoty k významu odpovídajícímu její stoleté existenci. Návštěvu si vymyslel a zavezl mě na ni až ze Sázavy mladý Olomoučan, jeho přítel a můj čtenář. Kdysi mocného premiéra jsem potkal taky jen jednou. V Zrcadlovém sále Klementina jsme se loučili s urnou nám oběma důvěrně známého Jiřího Pelikána, kterou přivezla z Říma jeho choť. Pamatuji si svůj úvod: „Generace se loučí, přátelé se mění v popel...”

Pozvání k němu jsem přijal ze zvědavosti, co si spolu mohou ještě říct dva trilobiti a jaký je v originále muž, jehož nejvládnější mediální označení je shodné s mým: kontroverzní. Úchvatná moravská krajina se vlila do úhledného městečka. Dojezd auta ostře sledovaly dvě sousedky, ale zklamala je tvář návštěvníka; nepatřila žádné z hvězd domácí či světové politiky, jež si tu podle zpráv podávají kliku. Z dlouhé chodby bývalé zemanské tvrze, zútulněné korálkovými závěsy, vedly úzké schody do pokojíka, jemuž vévodily dvě dominanty: kachlová kamna a hostitel. Jemu vystavoval vysvědčení zachovalosti pokoj sám. Viditelně nepokradl! Nejvyšším luxusem se tu jevila být láhev cabernetu-sauvignonu ze Sicílie, stáčeného v Čechách, nejvybranější lahůdkou uzené od místního řezníka.

Dobrou půlhodinu zabraly vzájemné informace ze světa správné výživy. Potvrdil mé podezření, že se do láhve švýcarské hruškovice Williaminy dostávají velké zralé plody nejen zavěšováním lahví na stromy k vybraným plůdkům, jež v ní dorostou, ale i figlem: že se napřed uřízne dno a po vložení hrušky zataví. Informoval jsem ho oplátkou, že když se láhev akvavitu značky Linie drží proti světlu, lze přečíst na vnitřní straně etikety, kdy a která norská loď převezla v sudech od sherry zrající kmínku tam a zpět přes rovník.

Pak bývalý předseda strany diskutoval s mladým straníkem z Hané o stavu jejich hnutí a já spíš naslouchal. Hluboký hlas si jako zastara pomalu vychutnával každou laskominu spisovné češtiny, nadále fungovala analytická přesnost argumentů i názornost pří-
měrů, napjatá zůstala kůže, na doraz nabitý se jevil akumulátor vnitřní energie, jaká pohání vše v člověku. Jediným trilobitem tu byl host. Hostitel byl stále ještě lev v plné zbroji! Tím víc skličovalo vě-
domí, že tak mocný zdroj vědomostí a zkušeností tryská v podstatě jen mezi těmito kamny a okny, protože jej od světa izoluje trpkost. Připomněl jsem si pro úplnost i jeho omyly, chyby a ujetí, kterých nebylo málo, ale pod neustávající sprchou současných skandálů mě napadlo, že jako finské tabulky pro sportovce existuje i srovnávací index pro politiky. V něm by dlouhodobě nepropadl a v žádném případě si nezasloužil to potupné divadýlko předem zrazené volby za prezidenta republiky, které navíc režíroval sociální demokrat zvláštního ražení: budoucí spekulant s akciemi.

V jisté chvíli mi přišlo, že název této obce znám, v městečku téhož jména je přece pohřben náš přítel Pelikán, jsou tedy dvě? Jiří leží za rohem, řekl hostitel. Připili jsme slivovicí na dalšího kontroverzního muže, jediného, který kdy zasedal jak ve sněmovně komunistů, tak i v parlamentu svobodné Evropy. Při volbách do něj jsem ho v červnu 1984 provázel. Přesvědčil v jejich jazyce 80 583 Italů, že mu preferenčně dovolili zastupovat za ně budoucí demokratické Československo. Protože jsme už dojedli uzené a dopili víno, šli

jsme na kus řeči k němu. Zdálo se, že byl taky rád, protože je tam zastrčen v růžku jako ne dost polepšený hříšník a zřejmě s ním dlouho nikdo nemluvil. Tak s ním chvíli poseděli dva spřízněnci. Lidstvo opakovaně zažívá pár tuctů stejných příběhů, v nichž plynoucí čas mění jen kulisy, kostýmy a rekvizity. Cestou domů mi došlo: v oblýskaném křesle proti mně seděl vlastně Achilleus, tak naštvaný na své nevděčné Řeky, že se před Trójou zavřel do stanu a nechal je, blbečky, ať si válčí sami. Dneska však chybí věrný Patroklos, aby oblékl jeho zbroj a zkusil to vzít za něho. Snad by se ta epizoda dala přeskochit, hned ze dvou směrů:

Být zodpovědný sociálnědemokratický předák, přesvědčil bych ostatní ve vedení strany, že je v zájmu nejen státu, ale hlavně jí samotné, aby se bojovník z nejlepších vrátil do ležení. Přijet do jeho tvrze sám šéf se všemi místopředsedy, dostali by spíš uzené než kopačky. Připouštím ovšem, že je to utopie. Být zapálený mladý sociální demokrat, oblehl bych ho s mnoha podobnými a přesvědčoval tak dlouho, až by do strany znovu vstoupil, aby ho mohli co nejrychleji provolit zpátky do vedení. Připouštím ovšem, že je to pohádka... nebo ne??

OTEVŘENÝ DOPIS SLAVÍKOVÍ

11. 8. 2009

Protože se kauza Vašeho dopisu Gustávu Husákovi z roku 1971 znovu otevřela, vážený Karle Gotte, chci podpořit Váš názor ze čtvrtetního *Práva*, že „některé věci se do konce dotáhnout musejí“. V druhém díle mých pamětí *To byl můj život??* vystupujete spolu se ženou vídeňského starosty Zilka – jemuž prezident Havel později udělil a hned zas odebral vyznamenání, za což se mu na pohřbu omluvil krátce předtím, než archivy vyplavily důkazy, že Zilk byl jako informant StB dokonce placen. Jeho choť, operetní diva Dagmar Koller, si Vás před pádem železné opony pozvala do svého televizního pořadu, kde Vám položila dvě s Vámi dohodnuté otázky: zda jste někdy emigroval a jestli jste podepsal „antichartu“. Dvakrát jste rozhodně řekl Ne! Bylo smutné hledět na Vaši milou, věčně chlapeckou tvář, když jste tak v hrdlo lhal. Na dotazy médií jsem jim z Vídně potvrdil, že jste v emigraci byl a ukončil ji až dohodou s pražským režimem, a že text proti Chartě jste na aktivu tvůrců zábavné hudby dokonce v televizním přenosu osobně uvedl. Teď vám údajně všichni radí, že se svými pomlouvači byste „něco dělat měl“. Než začnete, vězte, že o průběhu Vaší emigrace – asi z důvodů duševní hygieny – detailně referoval několika svým přátelům z mládeže Váš psychiatr Dr. Zdeněk Dytrych. Šokované vedení státostrany ho totiž za Vámi dvakrát tajně poslalo, aby vyjednal návrat. Nebylo to těžké, protože Vás a Vaše druhy našel v hluboké depresi. Líčil nám Vaše trauma: nebyli jste si jisti, zda si jako emigranti podržíte přízeň publika, protože Vás vylekali krajané, kteří Vám ostře vytýkali zradu umlčených kolegů. Nebylo těžké uzavřít obchod. Zmocněnec přivezl dopis, který Praha potřebovala jako fant, kdyby Vás napadlo zlobit znovu. Napsal jste jej podle něho z přesvědčení, že znamená nejlepší řešení. Tak to chápal i režim. Neztratil tvář a Vaše skupina

získala výsadní postavení jako vývěsní štít normalizace, kterou jste v dopise uvítal, aby konečně ustal chaos a dalo se tvořit.

Budete se asi divit, ale rozumím tomu. Podobně se zachovalo mnoho umělců z NDR, Maďarska či Polska, kteří jako u nás Bohumil Hrabal věřili, že národ ve špatných časech nějakou slušnou kulturu potřebuje. Chápu i Vaše obavy o zdraví maminky či o rodinný majetek. Navíc jste se mi vždy jevil jako člověk křehký, jací nemají vstupovat do bitev, pokud nejsou vyhrány – tak, jak jste před dvaceti lety dorazil teprve k hymně s Karlem Krylem. Co neumím chápat: že se k tomu nepostavíte zpříma. Patřím k velké části generace zatížené komunistickým mládím. Spousta mých vrstevníků ví jako já, že vstoupila do té strany na základě otřesných zážitků v nejlepší víře. Přesto poznali a přiznali, na čem se podíleli, a za pokus o nápravu mnozí zaplatili zmařenými roky života.

Nepodezřívám Vás, že jste si to absurdní alibi mrtvého svědka objednal, ale Vaše důstojnost by Vám měla bránit takovou medvědí službu připustit. Zpráva o podvrženém dopise na prázdném papíru s Vaším podpisem, jímž pravý autor geniálně zmátl hloupé politbyro i Bezpečnost, a ten mistrovský tah on i syn utajovali dvacet svobodných roků, je trapně směšná. Skutečný příběh jistě dosud znáte. S léty slábne paměť a navíc jste se mohl snažit vytěsnit jej příznivější verzí, jenže dopis, jako je ten Váš, nezapomene autor nikdy, stejně jako já verše na Stalina. Ostatně archivy dřív či později hlášení o záchranné akci doktora Dytrycha jistě vyplaví!

Je zvláštní, kolik lidí s podobným problémem chce mít svatozář, i když se po nich právě u nás nežadá. O kulatinách k Vám dorazilo s dary procesí jako do Betléma, protože jste si to zasloužil zpěvem. Tak své příznivce netrestejte tím, že je donutíte uvěřit v zázrak zjevení. Za posledních padesát let měla naše země jen dva světce: Jana Palacha, který nestačil zhřešit, a Františka Kriegla, jenž své hříchy smyl osamělým Ne! moskevské kapitulaci Dubčekova vedení. Vám by mohlo stačit, že i s tím hříchem zůstáváte náš superslavík. To Vám přeje také

Pavel Kohout, spisovatel – Sázava nad Sázavou

VSTÁVÁ SKLO Z MRTVÝCH?

15. 8. 2009

„V Čechách umírá sklo...“ žaloval tady trilobit jedenáctého října loňského roku, když se palice konkurzu zvedla i nad slavnou sklárnou Kavalier v Sázavě, „protože někdo nestydatě tunelil, někdo fušersky řídil a někdo špatně počítal“. Už několikrát zeštíhlený tým zaměstnanců, méně než poloviční dřívějšího, stále tvořil čtvrtinu obyvatel městečka, snad další dvě čtvrtiny od kojenců po důchodce na něm závisely přímo a zbytek nepřímo z pozice služeb. Světová hospodářská krize, nejhorší od roku 1929, která dosud strašila jen ve vzpomínkách pamětníků a v médiích, se náhle zhmotnila v přicházející bouři. Sázava nad Sázavou, město s velkou minulostí politickou, duchovní i civilizační, jejímž pomníkem, vedle monumentální lodi dómu, který tu nestačil dostavět Přemysl Otakar Druhý, jsou v sousedním klášteře něžné fresky z dob Karla Čtvrtého, se stala jen jednou z tisíců lodiček zmítaných sílícími tsunami po celém světě. Popírači globalizace tu mohli potkat občany otřesené zhroucením nedávných jistot stejně jako u protinožců.

Co bude, když se nenajde nový majitel a sklárna tu bezmála tisícovku lidí vyplivne na ulici? Kam půjdou, když v okrese, v kraji, dokonce ani v sousedních zemích není líp? Jak zaplatí své živobytí, své činže, svoje úvěry? Z čeho dokončí po léta plánované rodinné stavby? Kterak ošatí a co nejlépe pro život vybaví potomky? Člověk tu nemusí bydlet celý rok, aby obavy zdejších přátel a známých nevycítil a současně nezažil, jak z gruntu změnily život města. Prořídli hosté v místních lokálech i kupující v obchodech. Rodiče začali škudlit na pamlscích, obec na vozovkách. Kino často nehrálo, protože nedošel jediný divák. Výrazně ubylo aut u pumpy. A přibýlo lidských dramát: přespolní snoubenci se rozcházel, protože se báli opustit svá místa a z jednoho platu by nevyžili. Minulý článek

končil: „Zdá se nepravděpodobné, že někdo z milionářů zaslechne tichý hlas trilobita. Je ale známo, že každá vyslovená myšlenka utkví v zemském ovzduší, než ji někdo další rozvine. Co když tedy kdosi zaslzí a vzdechne – Mně po tobě se zastesklo, ty staré slavné české sklo!“ Zaslzelo jich dokonce šestnáct! Jenže jakési konsorcium kádrovalo zájemce dlouhé měsíce tajně jako konkláve příštího papeže a v Sázavě se rodily chmurné zvěsti: řízení vyhrají minulé bankrotáři, kteří přes bílé koně dostanou sklárnu za babku zpět a vyrabují podruhé. Dosavadní ředitelé nevěří na záchranu, takže si všichni pořídili drahá auta. Vítěz koupí závod pro německou konkurenci, která brzy odveze stroje do Rumunska... Sedmého srpna bylo město na nohou. Podnik i slavnou značku koupila zhruba za čtyři sta milionů, čtvrtinu její hodnoty, společnost Ojgar, která se dosud zabývala dost vzdálenými činnostmi jako liho- a cukrovarnictvím, správou nemovitostí nebo chovem zvířat. Hráz obecné nedůvěry však nalomil majitel, když vzápětí po vzoru dobrého krále Václava prošel celý závod, a kdo měl směnu, s tím se pozdravil. Hned se rozšířila zpráva, že stejně milý nebyl v správním mrakodrapu k oněm pánům s novými auty. Ať bylo, jak bylo či nebylo, naděje umírá poslední a tady se sotva zrodila. V hospodách i doma zvonily večer půllitry i číše. Lze si představit, že nákup a prodej i nesrovnatelně větších podniků, jejich kříšení i zavírání a všechny jiné licitace s nimi nejsou nepodobné hře Monopoly. Občas přitom rozhoduje strategie, občas náhoda a vždycky peníze. Jen místo hracích žetonů tu s nemovitostmi pomyslně přecházejí z ruky do ruky také živí lidé, někdy po tuctech, někdy po stovkách, někdy po tisících. Stačí být na světě dost dlouho, aby myslící člověk pochopil, že to každá revoluce mění jenom na čas, pak se vše vrátí k jiné podobě stejného řádu prověřeného dějinami.

A ukazuje se zas a znovu, že rozhodující úloha připadá pokaždé hráči, který zvítězil. Mocní všech zemí a věků zanechali dvojí stopu. Na jedny upomínají šibeniční vrchy, kde hořely čarodějní-

ce, a kostnice, kde straší jejich vojáčky. Na ty druhé pak mosty a nemocnice, které dali postavit, nebo opery a obrazy, které sponzorovali. Téměř každé naše město zažilo ty i ony. Ve sklářských obcích se v posledních letech vyřádili špatní vítězové. Příští úterý bude v Sázavě na další volnou stranu obecní kroniky zapsán ten nový. Jemu je určen tento přípitek.

Vážený pane majiteli! Koupil jste klenot, jež málem do země zašlapali Vaši daremní předchůdci. A koupil jste jej s lidmi, kteří o něj pečují už kolikátou generaci. Představuje jejich živobytí, ale je taky jejich pýchou. Jsou natolik Češi, aby ji neprojevovali vzletnými slovy. Ale stačí žít mezi nimi, aby každý poznal, jak moc jim sklárna leží na srdci. Už tou Vaší krátkou procházkou po měsících stresu pookřáli. A kdybyste jim ještě chtěl moderní formou komunikace i naslouchat, začnou zpřetrhané nervy podniku rychle srůstat shora i zezdola a všichni se budou divit, jak starý Kavalier omládne.

Však si tu o všem do roka a do dne zase povíme. Zlomte vaz! Ale ne Kavalieru...

ŠÍLENÉ STOLETÍ NEJEN IVANOVO

22. 8. 2009

Každý spisovatel má své příznivce i odpůrce. Těm i oněm musím jít dávno na nervy, když podoben kolovrátku nepřestávám únavně omílat občanský problém svého mládí. Donedávna za tím byla příčina, kterou vyjádřil povzdech v mé knize *To byl můj život??*.

„Výstřižková služba mě zásobuje texty autorů všech generací, kteří citují už jen mé verše z padesátých let. Kvintesence blbosti či servility, nebo dokonce kolaborace s potlačovateli svobody nese výlučně mé jméno. Už jsem si zvykl, ale mrzí mě to na vás, žili jste snad jinde a mysleli i jednali jinak, moji generační soudruzi?“

Přišlo mi, že rozporuplný příběh velké části české poválečné inteligence nemá být zbaběle zameten do orwellovské paměťové díry, ale otevřen dokořán hlavně mladým čtenářům, aby si o něm udělali plastický obraz pro potřebu vlastní imunity. Ta nezbytnost zřejmě visela ve vzduchu, protože v té době už psal Milan Uhde nelítostnou zpověď, která vycházela v *Divadelních novinách* a bohdá vyjde knižně. A tehdy musel vznikat i memoár *Moje šílené století*. Autoři píší o autorech většinou k jubileu, tohle je však zdravice té knize. Její tvůrce takto vidí komunistická literární práčata od Kohouta přes Kunderu až po sebe:

„Tito mladí služebníci literatury byli svým způsobem zneužití, o tom svědčí i fakt, že se z nich až na výjimky stali už za krátkou dobu odpůrci diktatury nebo ze zoufalství dobrovolně ukončili svoje životy. Ti, kdo přežili a neztratili soudnost, si do konce života v sobě ponesou vědomí, že přehlíželi první zjevná bezpráví (a pokud si je připustili, s neodpustitelnou lehkomyšlností si je omluvili novou třídní spravedlností), že někdy více, někdy méně sloužili zločinné moci, že bloumali po vlastní zemi a viděli jen to, o čem směli mluvit, a neviděli nic z toho, o čem mluvit nesměli.“

Dlouho jsem nevěděl, že ten kolega a přítel je Žid. (Jsem na tom jako americký dirigent Bernstein, když mu sovětský dirigent Kon-
drašin dokazoval, že není antisemita: Mám v orchestru sedmatřicet Židů, chlubil se, kolik jich máte vy? Na to Bernstein: Já netuším.) Až z té nové knihy jsem se dozvěděl podrobnosti o dětství židovského chlapce za valy Terezína a o první otázce, kterou musel zodpovídat po válce: jak to, že přežil, když přece všichni vrstevníci zahynuli? Je to podivný svět, kde člověk musí vysvětlovat, proč ho jako dítě nezavraždili..." Tím obdivuhodnější se jeví jeho návrat z americké univerzity do Čech, když už byla v plném chodu husákovská normalizace. Připomínal hráče, který vběhne na hřiště v kritickém okamžiku a povzbudí otřesené mužstvo k ofenzivě. To on a jeho žena Helena přišli na myšlenku otevřít u nich doma repliku obrozeneckého salonu, kde každý měsíc při víně a masových kuličkách četli zakázaní autoři ukázky z nových prací. Potřeba poznat ty texty celé brzy inspirovala Ludvíka Vaculíka k vydávání strojopisné *Edice Petlice* a položila základ k samizdatu i paralelní kultuře vůbec. Na pohled nebojovný navrátilce pak nechyběl ani při sběru podpisů k petici za propuštění politických vězňů, jenž dal záminku malověrným kolegům, aby ji odmítli jako provokaci a přimkli se k dočasným vítězům, kteří pak s jejich podporou odsoudili petičníky k dvaceti rokům nebytí.

To vše čeká na čtenáře v druhém díle; první je působivou reminiscencí let čtyřicátých až šedesátých dík metodě, jakou je psán. Barevné epizody z autorova životního příběhu střídají zamyšlení, která je přiřazují ke klíčovým jevům století vymknutého z kloubů; memoár přechází v esej, esej v memoár, a že je to pulzování poháněno vysokooktanovou češtinou, činí knihu dobře čitelnou. Chce se to nazvat – tichý hlas s dlouhou ozvěnou. Když už se „tábor míru a socialismu“ podobal cirkusovému stanu, jemuž se viklá hlavní stožár, začali přijíždět do Vídně i psanci. První, koho jsme napjatě očekávali, byl on, pustili ho na výlet, ačkoli v Praze právě obnovil PEN-klub. Po

tolika letech šikan všeho druhu vystoupil z vagonu bujnovlasý a opálený šedesátník, který měl ke kufru připnutou tenisovou raketu. Nic nemohlo předvést názorněji vítězství tvrdohlavých nad přesilou než ten žánrový obrázek z peronu Franz-Josef-Bahnhof.

Ani on nevstoupil potom do politiky a napsal další řadu próz a úvah, než ucítil, že mu nadešel čas *Pamětí*. První díl končí těsně před přelomovou kótou 1968, takže se mi tato zpráva o něm zdá být i aktuální připomínkou srpnových tanků. Tehdy u nás statisíce ztratily víru. Autor *Šíleného století* to aktualizuje:

„Totalitní ideologie postavené na ní se zhroutily, ale potřeba víry zůstává živá... Paradoxně nejsilnější víru vzbuzuje to, co odvěký předmět víry vyvracelo: rozum, věda a technika... Lidé začali znovu věřit v ráj, který jim tentokrát přinese z nebes na zem věda. Ve chvíli, kdy začnou věřit v dosažitelnost ráje, obvykle vstupují na cestu, která vede do pekel.“

Další svědectví o tom, proč se pováleční intelektuálové valnou většinou stali komunisty i proč jimi téměř všichni přestali být – knihu, která mi tak dlouho chyběla –, vydalo v záslužné edici *Paměť* nakladatelství Academia. Ach, a ještě autor! Vivat Ivan Klíma.

ŠEBRLE

29. 8. 2009

Berlínské mistrovství světa v atletice potvrdilo znovu, co před ním každá soutěž, ať velká, či malá, globální, či místní, od Olympijských her až po školní přebor: že zcela mizivému počtu vítězů asistuje nezměrné množství poražených. Poraženým je přece už hned druhý v pořadí, jelikož nebyl první, ještě poraženějším se jeví být čtvrtý jakožto první bez medaile, přímo na hlavu poraženým jedenáctý, který není ani v první desítce – a podobně to jde dál! Jen pod nohama Bolta leží tisícovky sprinterů, poražených od nejnižších soutěží stovkami vítězů, kteří pak byli třeba až na samém vrcholu té živé pyramidy poraženi právě Boltem. Jeho jediného příznivci vynesou na Olymp, zatímco ostatní do jednoho v lepším případě zapomenou, v horším se jim navíc vysmějí. To vše je dávno předem známo. Tak proč tedy všichni ti porážení závodí dál?

Podobnou otázku lze vztáhnout skoro na všechny obory. Nikdo se přece nestal spisovatelem proto, aby o sobě četl v novinách, že jeho „nová kniha je dobrá leda k jednomu použití“, a to kritik ani nemíní čtenářské. A nikdo se nevydal na kluzkou dráhu herce, kterou riskantností předčí jen šikmá plocha herečky, aby se v kritice dozvídal, že by byl „na scéně zaujal spíš svou nepřítomností“. Tak proč je herců i hereček přesto víc než dost? Proto: Člověk, který se pustí do kterékoli soutěže, pokračuje v závodu, díky němuž se lidstvo dobralo z jeskyní na Měsíc a chystá do hloubi kosmu. Někdo musel jako první dát sbohem bezpečnému větvení svého prastronu a začít si na zemi rovnat páteř i ostřit ducha. Někdo musel jako první zabít pratygra, aby ochránil svoje prakozy. Někdo dokázal jako první vyvrtět jiskru, aby své rodině tygra upekl a kozí mléko svařil. Bezpočtu pralidí se to celé věky nevedlo, než se tomu dík prvnímu úspěšnému rychle naučili všichni. Člověku, jenž vstoupí

do jakékoli soutěže, neublíží ani sto porážek, pokud se sám nebude cítit poražen jednou provždy. Správně pochopená porážka umí nabudit k dalšímu vítězství spíš než přemrštěná chvála. Autor padesáti her, dvaceti pěti scénářů a třinácti románů vděčí za svou plodnost nejméně stovce tu- i cizozemských kritiků, kteří ho vždycky znovu namíchli podobně jako ve slavné Čapkově povídce mladíka Lysického statkář Pudil; spílal mu přes říčku tak hnusně, až po něm zurážený hodil valoun z hráze a překonal tak nechtě světový rekord ve vrhu. Obecně platí v každém povolání, které je vystaveno veřejné kritice, že kdo na ni nemá nervy, pročez mu hrozí žaludeční vředy, měl by jít spíš k poště, kde případné štouraly dík tlustému sklu neuslyší.

Poraženého s lepšími nervy zvedá z podlahy jakéhokoli ringu vědomí, že většinu kritiků motivuje nepřiznaná touha dokázat alespoň to, co svedl on. Ješitní kritici, přesvědčení, že bez jejich rady by nikdo správně neběhal, nepsal a nehrál divadlo, se nemají, jak říkají Vídeňané, „ani ignorovat“ („nicht einmal ignorieren“). Kritikům se nemají psát sprosté, tím méně výhrůžné dopisy, nemá se před nimi nevychovaně uplivovat a rozhodně se nesmějí fackovat, neboť tím je korunováno jejich úsilí zbavit kritizované duševní rovnováhy a ještě si nasadit trnovou korunu mučedlníka pravdy. Kritikům-chvástalům, kteří dávají mezi řádky najevo, že dobře vědí, jak by se právě uběhnuté, napsané či zahrané dalo zaběhnout, napsat či sehrát mnohem líp, je vhodné připomenout Řeka, jenž se v antické Olympii chlubil, oč výše než právě závodící skokani skáče on na ostrově Rhodos. „Hic Rhodus, hic salta!“ vyzvali ho, „tady je Rhodos, tady skoč!“ Rychle se vypařil.

Pár poučných příkladů připomíná, jak dopadne kritik s mimořádnou prepotencí, pokusí-li se poučit kritizované vlastním dílem. Když to napadlo papeže prvorepublikánských kritiků F. X. Šaldu a předvedl vlastní představu dokonalého dramatu ve hře *Dítě*, předháněli se divadelní autoři v citacích dialogů a plakali smíchy.

Třebas Šaldův padouch takto napomenul rodinnou služku, jež si mu stýskala, že ji přivedl do jiného stavu: „Neplakala, ona hloupinká, ještě mi pomokří náprsenku!“ Berlínské televizní kamery ulpívaly dlouhé minuty jen na vítězích, ačkoli těm se v lících zrcadlily jen přirozené nadšení a pochopitelná pýcha; poražených jako by se kameramani přímo štítili. A přece právě z tváří mnoha těch, kdo po dlouhé přípravě nečekaně prohrají, lze číst spolu s těžkým zklamáním i vášnivou touhu po příštích vítězstvích. Tu lze ostatně zažít i v porážce! Autor této úvahy si před šedesáti lety na letním táboře Dismanova souboru usmyslel zvítězit nad svým prvním sokem v lásce tím, v čem byl rival silnější: sportem. Úporná koncentrace vůle způsobila, že ho skutečně porazil v plavání, uběhl šedesát metrů ve stejném čase a na závěr trojboje triumfálně přehodil už deprimovaného soupeře kriketovým míčkem. Milovaná dívka Věra pak v noci otevřela poraženému. Vítězové neprobouzejí šlechetnost soucitu...

Z toho všeho po berlínském klání konkrétně vyplývá: českému jedenáctému ve světovém víceboji lehkých atletů se mohou vysmívat jen blbouni. Má se mu upřímně gratulovat, že nebyl až dvanáctý, a ze srdce popřát, aby byl příště aspoň desátý!

SEN STŘEDOŠKOLÁKA

5. 9. 2009

Mám rád papír ve všech podobách. Má své vůně jako chleby. Nikdy jsem nechápal hrdinu slavné hry Fráni Šrámka *Měsíc nad řekou*, který svoje papírnictví považuje za symbol životní prohry. V bývalé ulici Dra Bráfa v bývalé Praze XIX. (dodnes nadále v Bubenči) mi papírník pan Chroust slíbil, že až vyrostu, vyučí mě na příručího. Taky objevil můj talent a navrhl, že napíšu-li k obrázkům domácích zvířat říkánky, vydá to jako knihu. Stvořil jsem bohužel jedinou: Kočičko, / proč máš smutné očičko? / Kocourku, / mám bolavou pazourku!

V londýnském obchodním domě Selfridges jsem v šedesátých letech cestou na první slavné muzikály *My Fair Lady*; *Oliver* a *West Side Story* postával v rozlehlé papeterii každý den, až si mě všiml detektiv. Když se dozvěděl, co dělám a odkud přicházím, odvedl mě do kanceláře, kde mi dal velkou tašku vzorků. Užíval jsem ty vznešené obálky, papíry, bloky, pijáky a lenochy jen svátečně, takže jich pár střežím dodnes. V centru Vídně byla velká moderní papírnictví postupně požírána hadrníky všech slavných značek, kteří nájemce uplatili královským odstupným. Odmítl je pouze manželský pár, starý v součtu sto padesát let. Obchůdek v exkluzivní Bognergasse vypadá nachlup stejně jako kdysi krámek pana Chrousta. Je tam napěchováno úplně všechno, i když leccos jen jednou, ale dá se rychle objednat. Pán s paní se v půli šichty střídají a svorně odmítají, když za ně zákazníci chtějí lézt na štaflích pro zboží u vysokého stropu.

Všechna papírnictví mě v tomto čase vracejí do mládí, jak se v nich tlačí žáci a studenti škol všech stupňů. Z obecné na bývalém Dürichově náměstí (nyní nám. Svobody, ale stále v Bubenči) mi utkvěly čtyři zásadní vzpomínky: jak mě do ní z ulice Dr. Zikmunda Wintra za rohem (je tam dodnes!) ke gaudiu druháků nosí maminka, když

se mě dříve než kritici pokoušel skosit řetěz dětských nemocí, jak nám pan ředitel ve školním rozhlase pouští každé ráno Slovanské a jiné tance, jak nás z té školy jednou v březnu vyhánějí do sněhu Němci, když ji zabrali pro kasárna, a jak si u pana Chrousta vždycky koncem prázdnin kupuji výbavu na celý rok. Ani na gymnáziu jsem ten zvyk nezrušil. A i v dobách otcovy nezaměstnanosti jsem míval dobré sešity, tužky, gumy či pastelky. Za takové však rodiče nepovažovali efiksbémky, důrazně doporučované profesorem kreslení F. X. Böhmem. Když u mne v sekundě spatřil cizí výrobek, škrtl mi třikrát po sobě kresbu podle modelu, jímž byla řecká nádoba. To rozzlobilo maminku tak, že si na něho počíhala u školy na Velvarské (později Leninově, dnes Evropské); vykoledovala si, že před čekajícím žactvem mával čtvrtkou s mým výtvozem a říčel – „Milostivá paní, to není amfora, to je prdel!“ Jeho tužky jsem si z trucu stejně nekoupil a na malování mám dávno svoje lidi. Živí se jím (svízelně, ale krásně) můj syn a jeho žena.

Profesorku češtiny (nechci už jmenovat) po válce odsoudili jako udavačku. Profesor němčiny Pultr, hajlující pravou rukou ve stoji spatném, a považovaný tudíž za kolaboranta, se ukázal být odbojář a stal se záhy slavným korejštinářem. Z pedagogů si zpětně nejvíc cením nejobávanějšího: starý latinář Valenta, zvaný Duch, mě s oblibou vyvolával k tabuli a mé časté mlčení uzavíral nejen pětkou, zvanou tehdy sardel, ale i otázkou „Quo ruis, galle?“ (Kam se řítíš, kohoute?) Po šesti letech mi však dal dvojku a pochválil sám sebe: „Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo!“ (Kapka nehloubí kámen silou, ale stálým padáním.) Vděčím mu za ulehčený vstup do jiných jazyků i do dějin Evropy.

Trvale mě poznamenala poválečná profesorka angličtiny Ehrlerová. Důvěřujíc v můj herecký talent obsadila mne, septimána, do role sedmdesátiletého profesora Courvoisiera ve školním představení Rollandovy *Hry o lásce a smrti*; vzbudila ve mně doživotní stud a vlastně mi vnutila roli dramatika. Vedle režírování hrála i mou

choť a já, olepen už na zkouškách směšným plnovousem, jsem vždy zoufale čekal, kdy už mi ji přebere krasavec z oktávy Kristek, hrající jejího milence. Ten pak o čtvrt století později v úloze normalizátora svazu spisovatelů vrávorával v poetické kavárně Viola ke stolku, u nějž jsme sedali s Havlem, a ožrale jásal – „Vymazali jsme vás z čítanek!“ Brzy ho alkohol vymazal ze života.

Ženě, která mě uchránila osudu průměrného herce, jsem se špatně odvděčil. Uvolněn v maturitním roce 1946/47 pro dvouměsíční zájezd Dismanova souboru do Anglie, měl jsem poté u zkoušky před komisí podstatně bohatší slovník i lepší výslovnost než ona. Zvládl jsem i češtinu, a ty dvě výborné trochu vyvážily čtyřky z matematiky a fyziky. Rodiče jsem přesvědčoval, že když se přidají jedničky z tělocviku a chování, mám báječný průměr dvě! Vysokou školu jsem těsně před finišem přerušil, že se mi jako revolucionáři zdála podružnou. Dokončení odsouvaly svatby, děti, vojna, divadlo, normalizace a exil. Čím dál víc mě to štvalo. Tak teď zjišťuji, jestli to ještě stihnu, a mám zas předem trému z první zkoušky. Ale troufnu-li si, pak jen co opustí papírnictví v Sázavě nad Sázavou dívka školou povinná, koupím si tam linkované sešity, tužky dvojky a měkkou gumu já!

DVA DOPISY

12. 9. 2009

Omlouval jsem se nedávno, že nudím čtenáře návraty k jedné z dob minulých, které rozpoltily českou společnost, v daném případě k časným létům poválečným, kdy se její většina rozhodla v relativně svobodných volbách pro vysněný socialismus pod záštitou slovanských bratří – a z něj se vzápětí vyklubala stalinská diktatura. Dnešní nedobrá stav vlasti je zaviněn i tím, že si neudělala jasno ve svých moderních dějinách a přenechává hodnocení osobním emocím. Dopis, který mi došel, to potvrzuje. Pisatelkou byl současně zaslán Karlu Gottovi a redakci MF DNES. Zveřejňuji jej ve sloupku trilobita bez úprav.

„Soudruhu Kohoute, kdysi ze všech kohoutů nejsoudruhovatější, nepíši ,vážený‘, neboť jsem si Vás nikdy ani vážit nemohla. Jistě se mylně domníváte, že Vaše zásluhy o represe padesátých let již nemají živoucí svědky. Jinak byste – jako tehdy mládežnický „Goebbels komunismu“ – nemohl 11. 8. 2009 vypustit na papír článek proti Karlu Gottovi. Vy, který jste spolu s ostatními komunisty (Klímová, Mlynář, Pelikán a další) pronásledoval Sokoly, skauty i další opo-nenty a snažil se všem zlámat charakter! Když se Vám to nevedlo, ničili jste nás existenčně na celý život, vylučovali ze studia, práce, posílali do PTP, dolů, některé i do kriminálů. Vy a Vám podobní jste byli noční můry naší generace, nutili jste nás jednat proti našemu přesvědčení a budovali si tím vlastní kariéry.

Karel Gott se tehdy možná zachoval tak, jak jste nás donutili, ale určitě lépe než Vy. Chtěl jen dělat to, co uměl – zpívat. Vám vždy šlo – a dosud jde – jen o zviditelnění. K tomu neváháte ani vytrubovat lékařské tajemství, které Vám nezodpovědně – porušením své profesní přísahy – údajně sdělil Dr. Zdeněk Dytrich, psychiatr K. Gotta.

A nyní se cítíte být znalcem mravnosti na dobu čtyřicetiletého řádění Vás a Vašich následovníků? Překonal jste i staříčkový vtíp o vrcholu drзости – ‚vydělat se někomu na rohožku a zazvonit si o papír‘. Vy byste byl ještě schopný obvinít majitele rohožky ze zanedbání hygieny a žádat potrestání, neboť ‚má podělanou rohožku!!!‘ Naše ročníky (starší sedmdesátníků) jsou díkybohu ještě tady a jako nenapravitelně poškození tehdejší činností Vás a Vám podobným radíme:

Zavřete se opět do soukromí ve Vídni či na Sázavě a nehraje si na arbitra charakterů – vždyť Vy ani nevíte, co to je! A CHCETE-LI něco pro omluvu svých činů udělat – MLČTE!!! Karel Gott nadále zůstane Superslavík, zatímco Vašemu obrácení z Šavla nikdo nevěří. Pavlem jste se stal rozhodnutím svých rodičů, nikoli sebereflexí – o čemž svědčí právě drzost Vašeho článku.

Jitka Brzorádová (udaná adresa je redakci známa) 26. 8. 2009.“

„Vážená paní,

Váš dopis jsem uvítal proto, že na rozdíl od naprosté většiny podobných není – věřím! – anonymní, a proto mi dává možnost odpovědět. Pokud jde o doktora Dytrycha: byl vyslán za Karlem Gottem ne jako lékař, nýbrž politický kurýr. Neléčil ho, ale sjednával podmínky, za nichž byl zpěvák ochoten vrátit se do ČSSR a stát se vedoucím hlasem ozvučujícím hrobové ticho husákovské normalizace. Tajný vyslanec podrobně informoval pár přátel proto, aby zanechal svědectví proti padělatelům dějin. Karel Gott pak jako čelný signatář ‚anticharty‘ dal všem tvůrcům zábavné hudby podobný signál k ohnutí páteře jako hercům a spisovatelům jiný obdivovaný idol, tehdy ovšem už těžce nemocný Jan Werich.

Pokud jde o mne: chci se zeptat, zda Vás zajímám i z jiného pohledu, než na jaký jste zvyklá. Pokud jste ochotna ‚naslouchat i druhé straně‘, tak jako já zveřejněním Vašeho dopisu Vám, rád zapůjčím své knihy KDE JE ZAKOPÁN PES a TO BYL MŮJ ŽIVOT??,

abyste v klidu posoudila míru mé sebereflexe. Prosím si o zprávu a zůstávám s pozdravem Pavel Kohout, t. č. Sázava nad Sázavou 9. 9. 2009.“

P. S. Účastním se dlouhá desetiletí rozplétání sporu o předválečný, válečný i poválečný vztah Čechů a Němců v naší zemi a udělal jsem při tom zásadní zkušenost: právě jako potomek dvou zavražděných jsem se naučil chápat ty sudetské Němce (stejně jako mnozí z nich už chápou Čechy), kteří byli v minulosti osobně poškozeni tak, že nemohou zapomenout a tím méně odpustit. Ale o to víc si vážím takových (a oni si podobně váží Čechů), které to nenutí volat po odplatě, ale naopak zavazuje hledat cestu ke společné budoucnosti. Pokud za ni bývalí protivníci cítí zodpovědnost, své zážitky už jen ukládají do paměti historie; jejich snahou je smíření potomků, aby starou nenávistí nezmařili novou šanci, kterou nám všem nabídly hvězdy v podobě nedokonalé, ale nenahraditelné Evropské unie.

Vzor, o němž se často zmiňuji, je kříž vztyčený nedávno letci z Velké Británie nad obnoveným dómem v Drážďanech, který v únoru 1944 zničili s celým městem, aby urychlili porážku nacistů. Naše domácí války mají přece jen o něco mírnější povahu. A sám čas už leccos vysvětlil. Nemyslíte, vážení čtenáři, že podobné vyrovnání by mělo proběhnout i u nás? Požádal jsem redakci, aby – pokud se k tomu někdo neanonymně vyjádří – vybrala nejzávažnější reakce do příštího Trilobita sama.

RADARA ANI ZADARA!

27. 10. 2009

Začínám německým tématem, které bylo ve čtenářských dopisech několikrát zmíněno. I ono se rychle změnilo v domácí!

Počátkem osmdesátých let zděšeně zírali vyhnanci z „tábora míru a socialismu“ na stotisícové průvody západních Němců, protestujících pod vedením slavných osobností proti umístování moderních amerických raket ve Spolkové republice. Oblíbeným heslem demonstrantů bylo „Lieber rot als tot – radši být rudý než mrtvý“. V mírovém nadšení vytěsnili z mysli, že NATO pouze odpovídalo na rozmístění dalších sovětských raket s atomovými hlavicemi ve východním Německu a v Československu.

Naděje všech, kdo v Evropě okupované Sověty doufali, že ta bezmezná naivita předpokládající mírumilovnost Brežněva a spol. nezvítězí nad rozumem, zachránil s Ronaldem Reaganem a Margaret Thatcherovou i německý kancléř Helmut Schmidt; pomohla mu popularita získaná porážkou teroristické skupiny Baader-Meinhof. Dnes už se ví, že ten strategický protitah znamenal obrat ve studené válce: oslabil kremelské jestřáby, dovedl k moci Gorbačova a skončil zřícením železné opony. (Tehdy potrestali „pokrokoví“ Němci Schmidta pádem jeho vlády, dnes je nejoblíbenějším penzistou a kuřákem Německa.)

Když už Němci přišli k rozumu, vyměnili si alespoň, že se jejich vojáci nebudou podílet na bojových akcích svých spojenců. Chápali to jako nezbytné pokání za zločiny nacistických armád, a trvalo hodně roků, než se dali ostatními Evropany přesvědčit, že když němečtí vojáci ve dvou válkách umírali za špatnou věc, mají tím větší povinnost nasazovat životy pro dobrou. Od těch dob stojí jejich kontingenty v první linii boje za svobodu zotročených společenství. Jenom v Afghánistánu slouží na čtyři tisíce mužů i žen, a padlo tam už mnoho příslušníků Bundeswehru.

Tím otřesnější je zpráva, že vojenská mise v Hindúkuši, na niž stále úporněji útočí Talibánci, není podle německého práva považována za válečnou, takže pro vojáky striktně platí zákony nejhlubšího míru. Protivník je třeba může nerušeně obklíčit, neboť ví, že mají povoleno bránit se až po jeho prvním výstřelu. Piloti se palubních zbraní nesmějí ani dotknout, mohou své kamarády bojující na zemi i v kritických situacích jen fotografovat. „Takové principy,“ burcuje kritici zastaralých předpisů německé zákonodárce, „se hodí pro ochranu dívčích škol v klidných regionech. Nepříteli se musí vojáci aktivně postavit, aby nebyli jako ovce vedené na porážku!“

Myšlenkový omyl, že agresory lze zkonejšit složením vlastních zbraní, jemuž počátkem osmdesátých let podlehl tolik západních intelektuálů, byl dalším z příkladů, jak demokraté v dobách míru ztrácejí sebezáchovné instinkty. Přesně tak donutili v roce 1938 pacifisté Francie a Anglie své vlády, aby po Saarsku a Rakousku vydali Hitlerovi i k boji odhodlané Československo za slib, že už bude hodný. A stejně uvažovali mnozí naši dnešní rodáci, když teď skákali na špek kampani proti radaru v Čechách!

Ať se ukáže být nakonec potřebný v jakékoli podobě, už sám přístup k němu je poučný. Právě mluvčí strany, která si sem před čtyřiceti lety objednala na dvě desetiletí okupační armádu, aby nás mohla surově normalizovat, přesvědčili spoustu mladých idealistů podobných poválečné generaci svazáků, že aktivní příprava k obraně svobody je agrese a potenciální útočníci, ačkoli své úmysly dávno ani netají, nikdy nikoho neohrozí. Jaký paradox, že se k nim přidalo i vedení sociálnědemokratické strany, kterou zničily už dva násilnické režimy.

Hazard se svobodou, vědí dobře trilobiti, nikoliv však mláďata, která z čistoty duše papouškují mírové fráze demagogů ať pomařených, či zaplacených, byl a vždycky zůstane spojen s rizikem národní sebevraždy. No a národ, který v čerstvě uplynulém století zažil porobu třikrát a stála ho v něm celkem pětadesát let svo-

bodné existence, by už proboha měl pud sebezáchovy mít! Nikdy v celých jeho dějinách se mu nenabízelo v Evropě i za velkou louží spojenectví o to silnější, že nevnučované a hájící tutéž škálu životních hodnot. Těžko sejde z mysli televizí přenášený parlamentní spor o tom, v jaké míře se má nebo nemá do preventivní obrany oněch ideálů vojensky zapojit Česká republika. Dosud dýchající trilobiti, kteří stačili projít čerstvými dějinami od Masaryka a Beneše přes Hitlera a Stalina až po Havla a Klause, si mohli chvílemi připadat jako na absurdním výletu pana Broučka do patnáctého století nebo na Měsíc mezi tvory existující v naprosto jiné realitě, než jakou zažili a dosud žijí oni.

Čím je člověk zralejší, tím líp chápe fungování velkého divadla světa, jehož je částicí. A poznává, že role jednoho každého jednotlivce tkví v tom, pokusit se přežít vlastní život co nejsvobodněji a zajistit stejnou možnost také současníkům i potomkům. Nejvznešenější funkce jsou jen pomíjivé kostýmy na smrtelném lidském těle. Ti, kdo se v nich berou vážně, by byli vlastně směšní, nebýt tak strašně nebezpeční, když pro své naivní iluze či sobecké zájmy brání lidem účinně hájit svou svobodu! Milí potomci, vaše budoucnost je o strach!!

KOUZLO SLUŠNOSTI

3. 10. 2009

Trilobit tvrdnoucí odmala v Čechách, a proto obeznámený s poměrem mnoha rodáků k vrchnosti (čím víc jí ze strachu či pohodlí posluhují, tím víc ji nenávidí) měl minulou neděli pocit, že ho šálí oči, když na otázku v televizní *Partii*, má-li „letní“ vláda Jana Fischera úřadovat přes podzim a zimu až do jara, esemeskami ihned odpovědělo devadesát pět procent diváků ANO a jejich počet do konce pořadu neklesl! Zírali i komentátor a premiér.

Cosí podobného se u nás stalo v novodobé historii jen jedenkrát, a to před jedenačtyřiceti lety. V prvním svobodném a rozsáhlém průzkumu veřejného mínění po dvaceti letech tvrdé cenzury vyslovilo v červnu 1968 devadesát procent obyvatel naší vlasti podporu generálnímu tajemníku Komunistické strany Československa a předsedovi Národní fronty Alexandru Dubčekovi. Čím ji získal a jak dlouho si ji podržel?

Takhle to začalo: Prvním mužem v zemi se ten málo známý funkcionář stal v lednu toho pohnutého roku proto, že svou bezvýznamností neohrožoval nikoho z nápadníků moci. Nezaújal ani totalitou umořené občany, dokud jednoho jarního dne neskočil ze sedmimetrového můstku do vln veřejného koupaliště a necákal se tam bez bodyguardů s omladinou. Ten okamžik ukázal, že chybějící politickou výbavu nahrazovala jeho – u vládnoucích komunistů dosud nepoznaná – kvalita lidská. Po vraždícím opilci Gottwaldovi, po bodrém cyniku Zápotockém a po Novotném, jakoby ušitém z hroší kůže, se náhle zjevil plachý a laskavý muž, který zbavoval společnost letitého strachu.

A takhle to skončilo: Tu úžasnou důvěru, kterou mu v srpnu téhož roku prokázaly miliony Čechoslováků tím, že svými těly zatarasili průjezd tankům Varšavského paktu, promarnil napřed potupnou

kapitulací, aby brzy poté zvláštním zákonem požehnal pendrekům bušícím do jeho vlastních přízniců a nakonec se ztrapnil přijetím úřadu velvyslance v Turecku jako slovenský Švanda Dudák. Je pozoruhodné, že přes závěrečné totální selhání zůstává A. D. i po čtyřech desetiletích logem jednoho z vrcholů našich novodobých dějin, který – vzdor snahám jejich přepisovačů dle dané potřeby – s časem narůstá. Takže je namístě otázka, čím hlavně oslovil devadesát procent obyvatelstva, jehož velká část nemohla komunisty ani cítit. Tím: vdechl oněm několika měsícům to nejpodstatnější, co je proslavilo po celém světě – slušnost.

Nedělních devadesát pět procent podpory pro současného premiéra, jehož před pár měsíci znal rovněž málokdo, je nutno chápat opět ve vztahu k jeho předchůdcům. Nezdařená velká privatizace, která se po roce 1989 konala v ringu neohraničeném zákony pod heslem, že peníze, ať čisté, nebo špinavé, jsou stejně platné, probudila v mnoha lidech jen jiné špatné vlastnosti než totalita. Úzká vedení obou největších stran začala víc a víc připomínat bossy dvou pouličních klanů z Bernsteinovy *West Side Story*. Přenosy z českého parlamentu si nezdaly s akčními televizními dryjáky, když vůdčí rafani všech barev stáli natěšení před lavicemi, aby šídly technických poznámek přišly ještě hrubší záplatu na už tak dost hrubé pytle.

Českou politiku ovládla odporná sprostota všeho druhu! Kazí děti víc než surové seriály.

Televizor se dá vypnout, ale tento druh pokleslé demokracie bují neviděn o to víc a jeho představitelé ztrácejí zbytky vkusu, míry pro to, co si mohou dovolit, i ohledů na voliče. A pak před kamerami, málem se držíce za ruce, společně znectí Ústavní soud, jehož členy převážně vybrala hlava státu. Čím je tak strašně urazil? Tím, že připomněl všem občanům základní příkázání demokracie, že naše pidistrany (ODS má asi třicet tisíc členů, ČSSD asi dvacet) nestojí nad ústavou, ale ústava a deset milionů občanů nad nimi!

Neúplatným soudcům čest a sláva! Letošní desáté září se může jednou jevit podobné významným datem jako onen sedmý leden, kdy se ozvala Charta 77.

Tutéž neděli večer pak ukázaly západní televize, jak se chovají politici po volbách v zemi osmkrát lidnatější, než je ta naše. Potomci znevýhodnění předky, jako byli Hitler a Heydrich, předvedli vzorové chování potomkům, kteří se pyšní předky, jako byli Masaryk a Čapek. A divák mohl jen závidět i voličům poražených, s jakou důstojností jejich neúspěšní kandidáti blahopřáli vítězům. Vzpomínky na hysterické záchvaty domácích lídrů budí trvalý odpor k politice a jsou příčinou rostoucí volební neúčasti. Mnoho Čechů od taxikářů k univerzitním profesorům se proto v těchto dnech shoduje: předseda a další členové ‚prozatímní‘ vlády jim vracejí naději, že i zdejší politici mohou být nejen kvalifikovaní, ale i zdvořilí a vůbec příjemní, přitažliví svou argumentací i slušností. Kabinet, jehož přívlastek ‚úřednický‘ vyslovují dočasně vyřazení potentáti s despektem, je ovšem abnormalita, která musí podle ústavy skončit nástupem vlády oprávněné voliči. Ale protože nehrozí katastrofa, jaká postihla Dubčeka, stává se příklad těchto schopných i skromných politiků měřítkem pro všechny příští kandidáty, jakož i pro staré harcovníky, kteří se už cítí být božstvy. Pokud jim to nikdy nedojde, bude se tu další roky teskně vzpomínat na světlá zjevení zvaná Fischer a Janota!

DRAMA JAKO FRAŠKA S HAPPY ENDEM

10. 10. 2009

Zhlédnout premiéru napínavého divadelního představení vůbec neznamená, že by reprízy musely být nudné, někdy právě naopak! Vidět znovu *Macbetha*, když už člověk ví, že v tom kuse skoro všichni skápnou jako ve hře *Deset malých černoušků* (EU by měla doporučit, aby se korektněji nazývala Deset velkých Afroameričanů), teprve umožňuje vychutnat šťavnatou nabídku shakespearovských mordů a přitom lépe zhodnotit kreace herců.

Něco podobného nabízí dennodenně ČT 24, když deset minut před sedmou opakuje zprávy Československé televize staré přesně dvacet let. Tu kultovní přehlídku si nenechávají „fajnšmekři“ politiky ujít už řadu roků, ale teprve letos dostala správný říz, její dramatičnost se den ode dne zvyšuje. Televize Husákova režimu, která pod taktovkou svého ředitele, vystudovaného dirigenta Jana Zelenky, tolik sezón zaníceně hrála z partesů Leonida Brežněva, musela tehdy přímo před svým obecenstvem zjišťovat, že neladí nejen s televizí polskou a maďarskou, ale – co hůř! – ani s televizí sovětskou, jejímž šéfdirigentem se stal jakýsi Michail Gorbačov.

Co lze v těchto dnech sledovat v oné podvečerní sérii *Čtyřlístky*, je poslední jednání dramatu, v jakém se už od antiky vždycky koná katastrofa. Na obrazovce se zjevují hlasatelé podobní zaklínačům hadů, kteří s mrtvolným výrazem recitují z čtecího zařízení na kameře usnesení dvou posledních Leninovi věrných komunistických stran Československa a Německé demokratické republiky, aby pak s výrazem vymítačů ďábla viditelně neradi oznamovali novinky z ostatních bratrských zemí, které ještě nedávno společně přijímaly pod jednou.

Náhle, jako by jim nestačilo přijímat pod obojí, odbočují jejich cesty každá jinak a jinde z dosavadní dálnice vedoucí přímo ke ko-

munismu, a není síly, která by jim v tom bránila. Žádný z plytkých seriálů domácích či zahraničních televizí se nevyrovná tomuto, který by musel dostat Oscara v kategorii sitkomu, kdyby šlo opravdu o situační komedii, a ne o vývoj směřující v tom čase stále ještě spíše ke krvavé katarzi. Právě oba H-systémy, Honeckerův a Husákův, opřeny o sebe nejen obrazně zády, ale zcela konkrétně stovkami pancéřů s desítkami tisíc dosud fungujících robotů satelitních režimů, čekaly jako na smilování na jakéhokoli spojence z Moskvy, který by spolu s nimi učinil Gorbačovovu řádění přítrž.

Z odstupu dvaceti let můžeme teď sledovat, jak se namísto toho z maďarské díry v železné oponě stává Prašná brána otevřená, a kdo do ní vejde, strach z něho sejde, protože je svoboděn. Krátce nato se pražské velvyslanectví Německé spolkové republiky mění v největší motel na světě, a Čechoslováci i východní Němci, očekávající obvyklý útok ozbrojených složek, sledují s otevřenými ústy vlaky, z nichž tisíce spoluobčanů vesele mávají pozůstalým cestou do západního Německa. V Polsku vítězně vzchází z voleb vláda ‚protisocialistické‘ Solidarity, a polští komunisté, místo co by ji smetli ocelovou pěstí, se rozpačitě radí, jak že mají působit v opozici, kterou znají asi jako vůl višni.

To vše hlásí a komentují Zelenkovi zpravodajci s vodovými očima a pouťovými kravatami trochu jako v transu, když jim zřejmě pomalu, ale jistě dochází, že se jim tentokrát nedostane internacionální pomoci, jako tomu bylo v srpnu 1968. Kouzlem nechtěného působil tento týden obraz nejvěrnějšího strážce Leninova odkazu Ericha Honeckera, dojatě tleskajícího na oslavě čtyřicátého výročí založení NDR Gorbačovovu slibu, že se Sovětský svaz nebude vměšovat do vnitřních záležitostí jeho země. Dnešnímu divákovi té reprízy je totiž známo, co nejvyšší enderák v tu chvíli ještě netuší: že přesně do měsíce a do dne padne Berlínská zeď a s ní celá ‚železná opona‘.

Ode dneška až do toho výročí očekává diváky starých televizních zpráv ještě třicet napínavých repríz, které by neměli zmeškat. Nejen, aby si připomněli, jaké štěstí tehdy potkalo svět, Evropu i nás v osobě muže, který neposlal očekávané tanky, ale především jak odporný obraz poskytoval totalitní režim, i když už mocensky mlel z posledního.

Současný stav naší společnosti je totiž bohužel tak neutěšený, že zejména u mladých ročníků vyvolává zásadní pochyby o demokracii samé. Jen události letošního roku – od zkázy našeho předsednictví Unii, které připomnělo bratrovražednou bitvu u Lipan, až k ob-
ludnému zjištění, že u nás snad už soudí, žalují i hájí také právníci, kteří v Plzni vystudovali za jedny prázdniny –, svádějí deprimované občany k domněnce, že „za komunistů bylo líp“. Nebylo! Za nich totiž dopadli lépe nejen lháři a podvodníci, ale i vrazi, ať skuteční, či justiční, které Gottwaldovi pohrobci kryjí až dodnes.

Dík patří současným médiím, jež občas přestřelí – a pak si to musí vypít –, ale mnohem častěji odhalí činy a viny dřív i spíš než policie svázaná pouty ať už logických, či absurdních předpisů. Vedle tajných voleb je právě svoboda slova trumfem, kterým demokracie přebíjí každý jiný systém. A politiky by mělo napadnout, že budou při dalším jubileu předvedeni podobně jako jejich předchůdci. Hodně těch současných riskuje, že dopadnou stejně trapně!

VÍTÁNÍ BARBARA

17. 10. 2009

Vedle dvou skvělých zpráv z poslední doby – že hlava našeho státu Václav Druhý vládne větší Evropě než Karel Čtvrtý, který to dotáhl jen na císaře Říše římské německého národa, pročez by měl být v pořadí největších Čechů odsunut na druhou příčku, a že malá plzeňská fakulta na sebe vzala olbřímý úkol posílit právní vědomí v celé České republice – nesmí zapadnout zpráva třetí, pro autora základní: narodil se nový jezevčík!

Rasově čistý potomek čtyř předchůdců, kteří spí svůj nejdelší spánek v sázavské zahradě, kde je zakopán i psí mučedník Edison Venor, zavražděný 10. října 1978 místními normalizátory, přišel na svět letos k pětadesátému výročí spojenecké invaze do Francie, v západočeské rodině lesníka pana Říhy. Tam ho i zakoupila nevlastní, avšak milující dcera nových paníček Jolana, a to za poloviční cenu, neboť s vadou nezaručující jeho kariéru v chovu: ,nespadlá' mu ani jedna z obou mužských ozdob zaručujících množení plemena. Sousedka se ho ihned zastala sdělením, že jejímu velmi plodnému synovi spadly až v sedmém roce, což odpovídá prvnímu roku pejsků (další se už násobí sedmi lidskými), a na kulky má proto času dost. Členem nové domácnosti se stal v sedmém týdnu svého života jakožto větší myš nedefinovatelné tmavší barvy, vážící sto dvacet dekagramů a silně ochlupená jen na tetovaných uších. Byl zřejmě účastníkem vrhu s písmenem V, neboť dostal fantaskní úřední jméno Vorton. Jeho přední tlapy připomínaly nohy kojence s číslem bot čtyřicet a budily by podezření, že se matka Beata z Dianina revíru spustila s bernardýnem, nebýt otcem jezevčicí šlechtic Lonely Little Lord. Jistou dobu se zdálo, že nemá ani hlasivky; odebraná štěňata většinou delší čas ustrašeně kničí, toto sebou hned první večer pláclo na deku a za celou noc nevydalo nejmenší zvuk.

Nováček první dny předstíral, že je vegan, baštil pouze jogurt s tvarohem a posílen vytrvale zkoušel zdolat práh dveří. Když jej ztekl, objevil wécé, ložil tam a nenasytně oždiboval štětku. Brzy mu však zachutnaly kabely všech profilů, které bylo proto nutné vyvázat do visutých svazků. Vynahradil si to v bratislavském hotelu Devín, kde hostům ráno zaúčtovali i přívod k internetu a telefonu.

Koncem srpna měl už dvě kila dvacet, před mléčnými výrobky dával přednost granulím, ale kabely upřednostňoval dál. Zato se projevil jako zdatný cestovatel, jenž na rozdíl od předchůdce Richyho při dlouhých přepravách autem netrpí, ale chrní. A také jako pes-ekolog, který neznečišťuje přírodu exkrementy, ale ohleduplně je ukládá doma. Byl čas přistoupit k intenzivní výchově.

Intenzivní výchova standardního jezevčíka spočívá v jeho účinném dokazování, že je nevychovatelný. Rodová genetická informace, že ho v podzemních norách při zápase o život s liškou nechají držitelé vždycky ve stychu, je odkazuje k roli pravidelných krmičů, kteří ho mají navíc neustále drbat. Špatná konstrukce jeho páteře je ke všemu zavazuje, aby ho, náchylného k ochrnutí, ze schodů zásadně nosili, což v něm dotváří představu, že je králem tvorstva. Obecně platí, že páníčci si nedrží jezevčíka, ale jezevčík páníčky.

Za to se jim odmalička odměňuje tím, že je zdravě venčí. Nové štěně s prozatímním jménem (pravé dostává psík, když vyjeví svou povahu) už od prvního dne odmítalo obojek, který se těžko upíná šíleně rotujícím vřetenu rychle rostoucích chlupů. Konečně na řemínku, změnilo se v tahouna lítajícího ze strany na stranu těsně před nohama vodiče, jemuž tak brzy znemožnilo chůzi. Nehybného divoce obíhalo, až mu vodítkem spoutalo kotníky a přivedlo ho k pádu. Nato vyčkalo, až se rozmotá a sebere, aby mohlo cyklus opakovat.

Spřátelená milovnice psů vyslechla s údivem informaci, že hrdí jezevčíci nikdy neaportují, a hodila mu pokusně jednu z hraček, jimiž intelektuál Richy pohrdal. Nástupce s ní vmžiku příklusal

zpět a dorážel tak dlouho, než byla vržena znovu. Od té doby se házení pískacích panáků a gumových míčků stalo hlavní povinností domácích i hostů. Hodí-li se mu současně předměty dva či tři, sestrká je čumákem dohromady a tak dovalí k vrhači, aby se neflákal. Štěně aportuje a aportuje, dokud se z jednoho výskoku nesnese dolů už tvrdě spící. Proslulý Edison byl počátkem sedmdesátých let na rok naoko prodán, aby mohl, když byli původní páni zakázáni, s nezávadným majitelem složit zkoušky, k nimž přímo zavazoval mimořádný talent norníka. Za akademický titul Chovný pes Československé socialistické republiky Elita-Rekord se jim po návratu odvděčoval za vzdělání úlovky, které kladl před dveře sázavské vilky. Bažanty s rozpaky brali, ale výřad zakousnutých králíčků je šokoval tak, že následné jezevčíky vybírali z čeledi trpasličích s mírnějším loveckým instinktem.

Oteplování planety asi zaviňuje i nárůst trpaslíků. Junior po čtyřech měsících váží čtyři kila čtyřicet a konzumace různobarevných kabelů přispěla k malebnému melíru divočáka, jaký by stál metrosexuála v kadeřnictví majlant. Do české politické polární noci vnáší jas a s ním i naději, že přijde jaro, přijde, a s ním i Lisabonská smlouva. Vydobyl si už pravé jméno, které mu pasuje: Barbar.

BLUDIŠTĚ Z KNIH

24. 10. 2009

Českým autorům, jejichž kniha vyjde v německém překladu, lze gratulovat i kondolovat. Blahopřát, že se dokázali propsat až na kosmodrom, z něhož je možno startovat do literárního vesmíru, a vyslovit soustrast, pokud se na přání tamějších nakladatelů musí zúčastnit největšího knižního veletrhu na světě – Frankfurter Buchmesse.

Trilobit, který zde na podzim 1969 uváděl svou první prózu *Z deníku kontrarevolucionáře*, jej poznal už vyrostlý z dětských střevíců, ale ještě v lidském rozsahu pražského výstaviště u Stromovky. Zažil tam také jednu ze svých osudových chvil, když tlampače v hale zaduněly zprávu, že byl ve vlasti už podruhé a navždy zbaven členství v Komunistické straně Československa. Po devítileté izolaci doma tu na podzim 1978, za svého legálního roku v kapitalistické cizině, představil najednou sedm cizojazyčných vydání své *Katyně*, za niž byl brzy vyneszen z vlasti, a nato už jako exulant uváděl rok co rok romány vlastní nebo svých doma zakázaných přátel. Právě v těch letech vyrůstala kolem původního jádra celá čtvrť rozlehlých pavilonů, což dovršila ‚via mobile‘, soustava běžících chodníků transportujících ve výši prvního poschodí tisíce návštěvníků do všech budov areálu. Babylon hadr!

Osud českých spisovatelů, umlčovaných už desátý rok a těžce šikanovaných po podpisu Charty 77, přiměl německé hvězdy Bölla, Lenze a Grasse, aby na každoročně udělovanou Velkou cenu knižního obchodu navrhli *Český snář* Ludvíka Vaculíka, právě vydaný v Německu. Podpořili je čeští autoři v exilu, protože to mohl být reflektor odhalující to, co Böll nazval československým kulturním hřbitovem. Toho se však zalekli pořadatelé, kteří si to nechtěli rozházet s celým ‚táborem socialismu‘, a přiřkli poctu houslistovi Jehudi Menuhinovi.

Přitom Vaculík uměl jistě housti líp než Menuhin psát! Českoslovenští exiloví nakladatelé i jejich autoři tu mívali společný stánek, k němuž pravidelně chodil somrovat jeden z vůdčích normalizátorů české kultury Jan Pilař, aby si beze studu odnesl propagační materiál jako podklad pro své nenávistné články. Přesně před dvaceti lety, už po maďarské díře v železné oponě, navštívil dokonce tiskovou konferenci, na níž bylo stovce novinářů prezentováno první nezávislé nakladatelství v Československu, dodnes aktivní brněnský Atlantis. Moderující český spisovatel ho zahlédl a představil jako předního hrobaře literatury. Když na něho ukázal prstem do poslední řady, všichni se tam ohlédl. Práskaně se za sebe ohlédl i Pilař, takže jeho týl splynul s ostatními. V onom roce už pořadatelé nevydrželi tlak dějin, vykašlali se na politickou korektnost a udělili slavnou cenu Václavu Havlovi. Exil jásal a vzkazoval mu, aby – nechce-li si pro ni přijet a riskovat, že tu uvízne – dal svou děkovnou řeč přečíst někým z kolegů a přátel venku, což by před světem manifestovalo jednotu rozdělené literatury. Podlehl bohužel tlaku pořadatelů, kterým to už zase bylo moc, a souhlasil, aby mu hlas rutinovaně propůjčil herec Maxmilián Schell. Škoda.

Po dalších devíti letech, v nichž psal divadla a filmy, dorazil trilobit do Frankfurtu zas až letos s německým překladem nového románu *Smyčka* a připadal si znovu jako mravenec, který přinesl ždibíček jehličí na obří mraveniště. Buchmesse už nabízela tři sta sedmdesát tisíc titulů, z toho sto třicet tisíc nových. Ztratila lidský rozměr. A stala se opět úzkostlivě korektní, neboť jejím hlavním hostem byla Čína.

Jak nevzpomenout právě na doby, kdy tu zástupy unášely z pražské klece Jana Pilaře skupinku českých spisovatelů, kteří se téměř drželi za ruce, aby je nestrhl proud svobodného světa, a hlavně, aby se mezi ně nevloudili zrádní emigranti schopní nakazit je bacilem odporu. Podobně působili teď autoři přípuštění sem z Číny, když neuspěla s požadavkem, aby neschválení Číňané na veletrh nesměli.

Srovnání s minulostí bilo do očí, a přece nefungovalo úplně. Čeští disidenti za časů železné opony zápasili o návrat své země k teplým břehům demokracie, od nichž byla přechodně zahánána do ledového krunýře totality. Čína, jedna z nejstarších civilizací světa, driftuje dodnes mezi středověkem a utopií; pokoušet se vychovávat ji podle evropských měřítek je stejně zrádné jako násilně domestikovat cikány nebo vnucovat západní normy muslimům. Lze však dodávat jejím osvícencům odvalu podobně, jako ji šťastnější Evropané ještě nedávno solidárně dodávali ujařmeným Čechům. Současní Češi ve vzdušné expozici, která už zas logicky sousedila se slovenskou, nabízeli vzdor krizi tak pěkné knížky, že si odvezli pár cen. Cizokrajným hostům i uondaným rodákům podávaly elegantní a laskavé dámy kávu, čaj, pivo, víno i vodu, scházelo už jen mléko a strdí. A když trilobit při spatření mladších kolegů vstal a pozdravil první, dočkal se i vlídné odpovědi. Návrat do Evropy byl v plném proudu! To pohoří vystaveného papíru, na něž musel padnout mocný les, z jedné strany deprimovalo, ale současně působilo povzbudivě. Tištěná kniha žije a zřejmě bude žít dál, asi proto, že ve srovnání s elektronickou voní, šustí a čte se o moc líp ve vaně.

MEJDAN U PANA PREZIDENTA

31. 10. 2009

Kdybych ještě chodil do obecné, sepsal bych to za domácí úkol jakožto „líčení“ s názvem Večer na Hradě. Že už tam dlouho nechodím, mohu to napsat jenom sem.

Před střeďeční cestou na Hrad jsme se svátečně oblékli a pořádně najedli, neboť pro druhý sled pozvaných otvírali až v devět večer. Tak jsme ještě doma viděli v televizi pana prezidenta, jak před zraky první směny rozdává rady. Po zkušenostech z minula jsme dorazili až ve čtvrt na deset, ale stále brzy. V předsálí se dusilo pár set lidí, které nepouštěli dál, dokud ta sláva neskončí, aby nevyjedli vyznamenaným bufet. Architekt Plečnik a následníci odvedli na paláci skvělé dílo, jen průchod ke Španělskému sálu vytvořili tak, že funguje jako obrácený cedník. Velmi zpomalil průtah hostů těsně kolem dívčí saxofonové kapely z Poděbrad. Dula tak mocně, že kdo byl na srdce, mohl jet rovnou s ní do lázní.

Proti zástupu se valil od Vladislavského sálu druhý, jenž byl účasten ceremonie. Samé známé tváře! Nejznámější pana Kupky, který provází různé státníky jako sekretář už od sametu, takže je v televizi vídán skoro dvacet let s náručí papírů, čímž působí jako stálý a nejpilnější člen vlády. Pan premiér i páni ministři si vedli manželky, které je zjevně po dlouhé době rady viděly, a vůbec nevypadali, že vládli i ve svátek a ještě stačili poklást Prahu věnci. Mnozí zavilí nepřátelé z televizních diskusí spolu žertovali jako poutovní zápasníci za boudou u piva. Kolem proudili kamarádi z dob, které nazývám hnusně krásnými, protože jsme nic nesměli, ale měli čas a důvody mít se rádi. Předseda Ústavního soudu, s nímž jsme se tenkrát v Sázavě něco nahráli Diplomacy, jel dopsat zprávu, na kterou čeká Evropa v obavě, že výměnou za podpis budeme chtít od Švédů zpět naše rudolfínské sbírky. Bývalý prezident vypadal

upracovaně a potěšil se slibem, že až pojede v prosinci do Vídně, vezmu ho ke stánku s nejlepším vánočním punčem. Jeho paní mu sdělila, že nepojede nikam, protože zapomněl na její premiéru Marie Stuartovny.

Kníže schwarzenberské si spěchalo vykouřit dýmku a dospat konečně v klidnějším prostředí. Nejstarší šéf nejmladší strany Miloš Zeman si lačně zapálil v odlehlém koutku a byl ve chvíli obsypán jako včelí královna kuřáčkami doufajícími v jeho záštitu. Připomínali houf prvních křesťanů, a tak jsem jim stál stěnu s dalšími nekuřáky, kteří taky nesnášejí přehnaný hon, při němž se ukájejí zuřiví zakazovači všeho. Blahopřál jsem Mistru Gottovi k čerstvé medaili a on pravil, že byl potěšen, když jsem mu v nedávném otevřeném dopise přiznal alespoň talent. Řekl jsem, že je pro mě výborný profesionál, ale nemusí pořád falšovat české dějiny Potěšila mě medaile na klopě skvělého karikaturisty Ivana Steigera, ale zarmoutila jeho žena, která z jediného pokračování v MF DNES usoudila, že můj román *Cizinec a Krásná paní* je červená knihovna. Protože jí už za dva týdny pošlu knižní vydání, v němž najde pár mrtvol, věřím, že si spravím reputaci. Novopečeným generálům slušely tmavé uniformy připomínající smoking s výložkami. Pozdravila mě řada lidí, které jsem nepoznal, protože dost zestárli. Pozdravil jsem řadu známých, kteří nepoznali mne, nechápu proč. Překvapila mě vznešená herečka Eva Salzmannová, když se mi vrhla k nohám. Volal jsem, že to nemusí být, ale ona mi jen zavázala tkaničku, abych si ji nepřišlápl a neupadnul. Políbil jsem jí za to ruku. S jejím mužem Karlem Steigerwaldem jsme si potvrdili, že nemůžeme psát jinak, než píšeme, i kdybychom se rozkrájeli, takže raději zůstaneme celí. Společně jsme pak navrhli šéfredaktoru tohoto listu, aby zmírnil ekonomickou krizi tím, že mu autoři budou za své příspěvky platit.

Jídla bylo dost ještě před půlnocí, takže zbylo i na personál, který si to zasloužil. Výčepní a kuchaři u teplých jídel vystáli důlek, dorost snášející špinavé nádobí si uběhal podrážky. Bufet odpovídal vážné

době, nebyl opulentní, ale výživný. Měl jsem králičí guláš na víně s divokou rýží. Vína se nalévala z domácích sklepů, zůstal jsem však celý večer při suchém sektu, neboť bublinky jsou můj doping, mohu je i snídat. Přestože jsem držel vidličku v jedné ruce a ve druhé talíř i číši, podařilo se mi nepokecat si bílou košili. Drogou se mi staly tvarohové koláčky s hrozkou připomínající formátem padesátikorunu. Zvládl jsem jich asi za půl druhu tisíce. Pokud se někdo opil, včas ho vynesli. Nikdo se s nikým nepopřál. Láska vítězila nad nenávisť na celé čáře.

Už na odchodu jsem potkal hradního pána, když jako vždy procházel sály i chodby, aby pohovořil se svými národy, byl tu i Slovák a Vietnamec. Pane prezidente, řekl jsem mu smutně, překonáváte mou celoživotní pověst nejkontroverznějšího občana země! Vy jste nikdy nebyl! odvětil pan prezident rezolutně. To mě učinilo ještě smutnějším, když mi tak připomněl, že vše, čím jsem byl, byl on líp.

Večer na Hradě se přesto vydařil. Byl mnohem, ale mnohem příjemnější nežli ten 28. října 1978, můj první ve Vídni, kde jsem se pak nechtěně zdržel víc než jedenáct let. Hostiteli moc děkuji, a jestli mě za rok pozve zas a budu žít dál v Unii, přijdu rád.

KŠEFT S MRTVOLOU

7. 11. 2009

Minulou sobotu vzpomínalo Švýcarsko na velkého Čecha, který před padesáti lety v závěti požádal, aby byl pohřben v zahradě svého přítele v Lucernu a do rodné Poličky převezen teprve, až v jeho vlasti nepovládnou komunisté. Souhlasila s tím i francouzská choť a pilně navštěvovala jinak nepřístupný hrob. Jenže Bohuslav Martinů se velmi rychle stával skladatelem světovým a Husákovi normalizátoři přišli na to, že by se už neškodným mrtvým mohli chlubit místo těch, které doma odsoudili zaživa k nebytí.

Šli na to od Seiny. Pozvali vdovu do Prahy i do Poličky a ona užasla, jak je tam její muž přímo zbožňován. Pak už bylo snadné přesvědčit ji slibem doživotní péče, aby do své závěti napsala, že si přeje být pohřbena v Poličce, a to po boku milovaného manžela. Když nedlouho nato zesnula, zahájil režim diplomatickou ofenzívu. Jeho velvyslanec v Bonnu vyzval švýcarskou vládu, aby v rámci slučování rodin, požehnaném Helsinskou konferencí, vydala umělce k jeho ženě do rodné půdy.

Měl smůlu, protože Helvétská konfederace dává v řadě věcí víc práv jednotlivým kantonům. A prezidentem lucernského byl legendární Hans-Ruedi Mayer, který dokázal v létě 1975 právě s odkazem na Helsinky proboxovat na světovou premiéru hry *Ruleta* zcela zakázaného českého dramatika, u něhož ji objednal. Už při prvním setkání na zahájení mezinárodního festivalu hosta uchvátil, když dunícím hlasem nepotřebujícím mikrofon pozdravil stovku čestných hostů se všemi jejich jmény a tituly zpaměti. O tři roky později ho žádost pražské vlády rozpoltila, protože jako právník bral vážně obě závěti. V té době se český dramatik a jeho žena, mezitím přátelé, chystali k ročnímu legálnímu pobytu na Západě, jenž měl v případě úspěšného návratu proklestit cestu do světa

dalším psancům. Tehdy pojal Hans-Ruedi Mayer plán, který jim dvěma i veřejnosti prozradil až na velké tiskové konferenci ve Vídni o rok později.

Prostřednictvím čs. velvyslance udělal totiž s pražskou vládou tajnou dohodu: když ta mu zaručí slovem svého diplomata, že oba živí Češi se budou smět po roce do vlasti vrátit, on vydá jejich zemi slavného syna ke dvacátému výročí jeho úmrtí. Ten dostal v důvěrné komunikaci krycí jméno Die Leiche – Mrtvola. Prezident kantonu byl současně generál švýcarské armády, takže převoz organizoval vojensky. Jak později líčil ve Vídni, dorazila v den D a hodinu H z Prahy do Lucernu nenápadná tmavá dodávka, která byla v noci vpuštěna na soukromý pozemek, jehož majitel nemohl přání energického i vlivného politika oslyšet.

Mrtvý byl přizvanými švýcarskými odborníky v bílých rukavicích pietně vyzdvižen, ale pak nastal problém. Pohřebáci z Prahy tušili, že jeho rakev bude zpuchřelá, a přivezli s sebou novou, ale nikdo jim neřekl, že skladatel byl velmi vysoký muž. Do rakve se nevešel. Zřejmě to nezažili poprvé, protože se ihned nabídli, že mu přerazí holeně lopatou a k ostatkům přiloží. Generál je vyhnal ze zahrady a nakázal, aby čekali před ní. Nato se rozjel do města a burcoval o půlnoci majitele pohřebních firem. Když na třetí pokus sehnal schránu dostatečně dlouhou i důstojnou, zaplatil ji z vlastní kapsy. Do ní dal tělesné pozůstatky jemně přenést, vzbudil posádku v autě a poslal vzácný náklad za železnou oponu.

Československý stát první část úmluvy brzy splnil. Delegaci kantonu Lucern v čele s prezidentem pozval do Poličky, kde byl uctíváný Mistr znovu pohřben za doprovodu České filharmonie a účasti tisíců obdivovatelů v přímém televizním přenosu. Prezident se vrátil domů uklidněn, že sice nedbal jeho přání, ale vyslal ho z nepřístupné zahrady tam, kam bytostně patří a svou hudbou tam pozvedá myslí rodáků deprimovaných poměry. O několik týdnů později, 4. října 1979, se i jeho dva čeští chráněnci předčasně vrátili

domů. Protože mladou ženu čekal přísný soud za kousnutí tajného policisty v civilu, který ji po Chartě na ulici neurvale cpal do černé tatry, nikdo s jejich návratem nepočítal. Přivolaný náčelník přechodu v Nové Bystřici je osm hodin nutil k návratu do Rakouska. Že to oba rozhodně odmítali, vynesli je v deset večer mladí psohlavci násilím do jejich aut, zařadili neutrály, vytlačili vozy za hranici, zavřeli pancéřovou závoru a zhasli.

Hans-Ruedi Mayer z toho mohl mít smrt. Jakožto Švýcar považoval i rukou daný slib za nejpevnější smlouvu. Když se dozvěděl o tiskové konferenci, přiletěl do Vídně a držel před stovkou novinářů plamennou řeč o sprostotě Husákova režimu. Hřímal opět jako před nastoupenou jednotkou, zvládl pouhým hlasem i obrovské foyer Burgtheatru, a jak byl z tajných jednání zvyklý, nazýval skladatele nadále Die Leiche. Oba Češi si přáli být menšími, až nejmenšími ze všech. Ačkoliv nic nezavinili, byli to přece oni, kvůli nimž byl Bohuslav Martinů proti své vůli vydán komunistům.

Svědomy je tížilo naštěstí jen deset let. Pak už byli ve svobodné zemi všichni tři. Minulou sobotu připomněli dva živí tuhle morbidní historii s happy endem na slavnostním koncertu v Basileji a vzpomněli vděčně švýcarského přítele, který si to už s Mistrem jistě probral v ráji. Viníci jsou, doufejme, v pekle!

SLUHA SATURNIN A PÁN JIROTKA

14. 11. 2009

Jenom spor o český chléb dosáhl na této stránce ohlasu, jaký předminule vzbudila zpráva, že se narodil jezevčík Barbar. Psali i nepsáři, jak rozjasnila jejich duše zkrušené událostmi na Hradě i v podhradí. Stejně je pak asi oblažila informace, že srdce současných českých čtenářů si suverénně dobyl starý známý Saturnin. To nutí k velmi osobnímu návratu do času, v němž trilobit byl sice ještě mládě, ovšem už kontroverzní. Příběh byl zmíněn v memoáru *To byl můj život??*, ale hrdina si zaslouží, aby se o něm zevrubněji doslechli všichni, kteří kdy nad jeho knihou uvažovali o házení koblih v podniku veřejného stravování. Mlíčňákovi bylo na podzim 1950 dvaadvacet pryč, když mu ústředí odborů nabídlo, aby se stal šéfredaktorem jejich satirického týdeníku *Dikobraz* a pozvedl tam stranického ducha, který upadl zveřejněním jakýchsi potouchlých karikatur. Právě se vrátil ze sanatoria, jež ho osvobodilo ze sotva nastoupené funkce pomocníka kulturního ataše v Moskvě, kde si rychle navždy znechutil diplomacii. Čerstvá sláva poety mladé generace v něm posilovala sebedůvěru, že je schopen všeho. Kývl bez rozmyšlení.

Stal se však malým a ještě menším, když poprvé vyjel výtahem do redakce na rohu Václavského s Jindřišskou a spatřil v zasedačce své podřízené. Nad proslulými malíři Pelcem, Sekorou, Sejčkem, Štemberou, Malákem a Nesvadbou, nad známými autory Karlem Bradáčem, Achille Gregorem a Václavem Lacinou vyčníval hubený muž s tváří i chováním Philease Foggia z *Cesty kolem světa za osmdesát dní*. Představil se jako Zdeněk Jirotka, a byl to on, autor už tehdy slavného *Saturnina*.

Zelenáč pak vstoupil do své kanceláře s malou duší a velkou pokorou, což mu zřejmě upevnilo páteř. Že v předpokoji sedí

zjevný asketa s pevným hlasem, ježž užíval zvolna, jako by slova sestavoval z cicerové kasy sazečů, ho prvně v životě nutilo brzdit vrozenou výřečnost a třikrát si rozmyslet, s čím přijde na poradu. Brzy poznal, že občan první republiky je nadále humanista a demokrat masarykovského ražení, který ani v žurnále tepajícím satirou imperialisty, buržoazii i jejich domácí přísluhovače nezradí noblesu doktora Vlacha ze svého románu.

Mladík byl tehdy pár let po válce ve fázi, kdy věřil, že jde po správné cestě, kterou tarasí špatní lidé. Vymyslel si rubriku *Na ostny*, v níž byli poprvé od ‚Vítězného února‘ nořeni, obrazně řečeno, šizuňkové všeho druhu v kleci do Vltavy. Veřejnost kvitovala znovuzrození kritiky bouřlivým nárůstem čtenářů. Odbory jakožto vydavatel zpočátku chválily, než se zjistilo, že to má přímo hák: nabodnutí činitelé byli vesměs komunisti a žádali hlavu zjevného reakcionáře.

Že neuspěli, zavinila stejná stranická legitimace oblíbeného básníka, jemuž proto vyšší orgány daly ve sporech zapravdu, jen doporučily, aby nezavdával podnět k dalším. Že zavdávat nepřestal, způsobil skoro o dvacet let starší autor za dveřmi. Mladičkový nadřizený cítil jeho počestnost a styděl se před ním projevit zbabělost či slabost. Za to si od něho po roce vysloužil tykání – a od odborů po dvou letech odvod na vojnu, když byl zbaven výjimky odkladu, a tím z funkce nenápadně odejit. „Čekal jsem svazáckého sekyráře,“ četl pak v památníčku, kterým se s ním loučila redakce, „a objevil nevlastního syna“.

Ten se zapsal do jeho života přesně za dvacet let, kdy šestice spisovatelů Havel–Klíma–Kliment–Kohout–Kosík–Vaculík objížděla před Vánocemi kolegy, aby podepsali zdvořilou prosbu prezidentu Svobodovi za propuštění prvních politických vězňů Husákova režimu. Zdeněk Jirotka patřil k těm, kdo se připojili bez váhání. Když akci udali estébákům spisovatel Plůdek a básník Holub, byli signatáři podrobeni masáži. Vrchnost ani nevytáhla bič, stačil jí

cukr, aby vzápětí odvolali své podpisy národní umělkyně Jarmila Glazarová, autor *Největšího z Pierotů* František Kožík, dramatik Oldřich Daněk a další; většinou prohlásili, že je sběratelé podvedli, když jim zatajili účast milionářského synka Václava Havla. Saturninův duchovní otec Zdeněk Jirotka neodvolal, a jako už jednou za protektorátu, tím řekl s Hamletem – Zbytek je mlčení. Lidem, kteří si hodlali uchovat slušnost, ale nechtěli s režimem, jehož se štítili, válčit, se říká šedá zóna. To oni stávali fronty u knihkupectví, když měl vyjít dobrý titul. To oni v šeru hledišť tleskali, když hrdina zvolal – Sire, dejte nám svobodu! To oni předávali štafetu pravdy i vzdělanosti dětem a současně je učili, jak to neříct ve škole. To oni schovávali psancům pod pultem lepší maso a chodili jim v noci opravovat ledničky. Kdyby v té zóně existovaly šarže, Zdeněk Jirotka by byl patřil ke generálům.

S dojetím zažíval trilobit donedávna v pražském Café Imperial, že jsou tam na podnose připraveny čerstvé koblihy, aby hosté mohli přemítat, zda hodit, či nehodit. Teď tam brnknul, jestli voňavá pocta klasikovi trvá. Kdosi pravil – Šéf koblihy zrušil, ale máme skvělé koláčky. Sympaťáka, jehož lze vídat na obrazovce, jak staví nad plotnou do latě jiné šéfy kuchyně, možno jistě požádat – Když se stal sluha Saturnin králem českých čtenářů, nezavedete tu krásnou tradici zas? Ano, šéfe!!

O ČERNÉ DÍŘE V ČESKÉ TELEVIZI

21. 11. 2009

Ecce Constantia! (film režiséra Luboše Pistoria o koncilu v Kostnici), *Konec velkých prázdnin* (šestidílný televizní román o emigrantech, už víckrát opakovaný), *PF 77* (vyznamenáno cenou Elsa za nejlepší TV-film roku) – to jsou jen tři z prací jednoho autorského páru. Televizní drama *Smyčka* připravuje režisér Polesný k premiéře v lednu.

V roce 2008 dorazil dopis šéfdramaturga České televize Hubače, že je dvojice srdečně zvána k účasti na cyklu Čapkových povídek. Zájem potvrdili, přišli na schůzku všech autorů, dostali přiděleny povídky *Rekord*, *Ukradený spis* a *Případ s dítětem*, sešli se s dramaturgem Bednářem, který je požádal, aby scénář odevzdali do konce srpna, ředitel agentury Dilia Srstka jim oznámil, že dohodl honorář s ředitelkou programu ČT Fričovou. Proto nečekali na smlouvu a psali okamžitě. Po řadě měsíců se dozvěděli oklikou, že byli paní Fričovou z projektu vyřazeni. Považovali to za informační šum, odeslali práci dřív, než měli, a byli potěšeni zprávou pana Bednáře, že dramaturgie má jedinou drobnou připomínku, kterou stačí zohlednit až v režijním scénáři. Dílo postoupila ke schválení programové ředitelce, a ta jí sdělila, že se točit nebude. I o tom byli autoři rozpačitou dramaturgií vyrozuměni jen po telefonu tak, že příčinou má snad být cosi jako přečapkovanosť.

Zaslali pak paní Fričové ručně psaný dopis:

„Vážená paní ředitelko, poté co si dramaturgie náš ‚čapkovský‘ scénář celkem třikrát objednala a vy osobně jste dojednala honorář s ředitelem DILIA, jsme splnili náš úkol hned a rádi i beze smlouvy – měli jsme čas i chuť. Takže poté co jej Vaše dramaturgie schválila prakticky bez připomínek – tedy jaksi s pochvalou –, máme pro Vaše odmítnutí ústním vzkazem jediné možné vysvětlení: ČT je rovněž

postižena krizí a nemá peníze. Jako Vaši kmenoví autoři jsme se proto rozhodli dát své dílo České televizi k realizaci *bez nároku na honorář* pro pouhé potěšení z další práce Viktora Polesného, který právě skvěle natočil *Smyčku*. Jsme si jisti, že i vzhledem ke kvalitě scénáře a v duchu naší dosavadní spolupráce (14 celovečerních filmů) tuto nabídku neodmítnete, a prosíme Vás o kladnou odpověď. S pěkným pozdravem Pavel Kohout a Jelena Mašínová, Praha 4. 9. 2009.“

Na vědomí zasláno i generálnímu řediteli ČT Janečkovi a šéfdramaturgu Hubáčovi. Po týdnech přišla pouze od paní šéfové programu odpověď: že nabídku odmítá. Ještě předtím dorazil dopis šéfdramaturga, že je dvojice znovu srdečně zvána k autorské účasti tentokrát na cyklu *Večery s hvězdou...*!

Před časem zveřejnil stížnost na Českou televizi režisér Olmer. Nepsal ji tak zdvořile jako my, životem otrávenější, dopis paní Fričové. Zuřil a nebral si servítky, pročez byla jeho kritika z Kavčích hor pohoršeně odmítnuta. Záhy byly však v podniku provedeny změny, které mu daly za pravdu. Vydělali jsme na tom také my a snad i další autoři: ČT náhle reagovala na naši tři roky starou nabídku, a tak v zázračně krátké době vznikl snímek *Deset způsobů lásky*. Pak se začalo klima opět horšit. Ředitelka programu změnila honorářový systém zavedený v celé Evropě a nařídila vyplácet autorům schválených scénářů poslední třetinu, až jestli je začne opravdu natáčet; tím na ně z pozice síly převedla riziko, jaké může nést jen producent. A bylo hůř: Autoři začali zjišťovat, že dramaturgie, která jejich práce objednává i schvaluje, podléhá instanci fungující tak, jak předvedla kauzou Čapek: nevypočitatelně, autoritativně, neslušně. A dramaturgové, místo co by se vzepřeli, začali se chovat jako bývalé střední kádry, které nemůžně vzkazovaly dolů příkazy shora, naznačující, že si vrchnosti za mák neváží, ale nemohou jinak.

Na stole paní ředitelky hnil přes rok námět na scénář *Cizinec a Krásná paní* pro dva skvělé herce, kteří už nejsou nejmladší.

Mezitím stačil být napsán i vydán stejnojmenný román. Také já se cítím ne dost mladý na to, aby mnohaměsíční práce byla proti doporučení kompetentních dramaturgů smetena ze stolu náladovou úřednicí, jež často při jednání s pozvanými umělci nevychovaně píše na počítači a jedinou její autoritou je strach, který šíří domnělou všemohoucností. Vážený pane generální řediteli Janečku, přece jste se nedal zvolit znovu, abyste tu nesnesitelnou buzeraci kryl! Proto Vás veřejně upozorňuji, že paní Fričová je černá díra České televize, která pohlcuje energii tvůrců i Vašich pracovníků. A budí vzpomínky na totalitní noční můru Balášovu, která u vrátnice vracela účinkující, aby se šli dát ostříhat nebo si vzaly podprsenku. Snad se teď její „podřízení“ pochlapí a dosvědčí: paní Fričová je chybné obsazení velké role, na niž nemá technicky ani lidsky.

Veřejnoprávní televize demokratické země převzala z totality i centrální schvalování. Oč pokrokovější byla praxe Československého státního filmu, kdy v soutěži tvůrčích skupin vznikly filmové klenoty šedesátých let. Snad se tím vším začnou zabývat i televizní radní, místo aby pokutovali filmy za údajně sprostá slova, která v češtině zakotvil Hašek a jejich děti znají už z jeslí. V očekávání brzkých zpráv zůstávám nadále s pěkným pozdravem.

LESK A BÍDA REKORDMANŮ

28. 11. 2009

Trilobitům nikdy nebyl cizí sport, nanejvýš fotbal! Takže dnes o něm hned třikrát.

V listopadu před čtyřiceti lety vešel do ochozů hřiště Slavie ve Vršovicích robustní čtyřicátník, načež tribuna povstala a začala mu tleskat. Nejen proto, že spisovatel Jan Procházka byl nejsmělejší tribun teprve před rokem poraženého pražského jara, ale že v dobách, když byl milovaný klub v těžké krizi, koupil mu fenomenálního Františka Veselého – buď jim oběma země lehká! Přátelé věděli, že dal tenkrát do frcu velký olej Kamila Lhotáka. Ten hold na stadionu byl poslední. Výbor ho naléhavě požádal, aby klubu návštěvami utkání politicky neškodil. Celá planeta právě tehdy 19. listopadu upírala zraky k Měsíci, kde mělo zkušebně přistát Apollo 12 – jen v Riu de Janeiro hledělo sto tisíc lidí k zemi. Na trávníku obřího stadionu Macaraná spolu hrály Vasco da Gama a F. C. Santos sedmdesátou osmou minutu jedna–jedna, poté co argentinský gólman, tyče a břevno už několikrát zneškodnili střely útlého, zuřivě útočícího Brazilce. Dvanáct minut před koncem se mu hosté ubránili jen za cenu faulu a penalty. Hráč se ke střele příliš neměl, protože mu šlo o mnoho. Míč si položil na značku, až když fanoušci obou klubů nepřestávali skandovat – Pe-lé! Pe-lé! Pe-lé!

Lehký balon šel do konce k pravému rohu, kde jej brankář Andrada čekal, ale pak nabral geniální faleš a přeplachtil do sítě. Pelé z ní „kūži“ vylovil a začal ji v pláči líbat. Byl to jeho, celým kontinentem očekávaný, tisící gól. Dohrávalo se, až když dozněl jásot, a „o rei“ – král – se směl vrátit na trávník z ramenou domácích i hostů, kteří s ním půl hodiny obíhali hrací plochu.

Rozhlasy a televize přerušily program, vysílaly opakovaně historický kop, pak se pro střelce složily na zlatý míč osázený

brilanty. Po celé zemi zněly zvony kostelů. Pošta přes noc vydala nachystanou známku. Prezident Médici vyhlásil státní svátek. Děti nemusely nazítří do školy. V parlamentu se objímali nejzavilejší protivníci a přísahali, že tuto jednotu Brazílie udrží navěky. Nadšení neuhasl ani list *Folha de Sao Paulo*, který hnidopišsky tvrdil, že statistici zapomněli na gól, jež někdejší zelenáč Epson Arantes do Nascimento vstřelil v armádním výběru. Nikdo tomu nevěřil.

Předminulou listopadovou neděli proudily zástupy ke stadionu prvoligového týmu Hannover 96, za nějž ještě před pár dny chytal muž, který v národním mužstvu Spolkové republiky Německo vystřídal legendární gólmany Kahna a Lehmann. Čtyřicet tisíc diváků zaplnilo hlediště, jednou tolik se nevešlo a sledovalo přenos na velkých obrazovkách. Robert Enke však nenastoupil do brány, ale zaujal místo ve středovém kruhu, kde ho obklopili v černých oděvech nejznámější fotbalisté země. V úterý ráno předtím se totiž normálně rozloučil se ženou i s druhou dcerkou, navštívil hrob své první, kterou jako dvouletou zahubila leukemie, zaparkoval auto u blízkého přejezdu a vrhl se před rychlík. Krátký televizní záběr řetězu železničářů odstraňujících stopy na trati a v okolí naznačil, jak děsná to byla smrt.

Na tiskové konferenci vdova v důstojném pohnutí prozradila: úspěšný a pro své vystupování všeobecně oblíbený sportovec trpěl po léta těžkou depresí, kterou léčil tajně, jak se bál zničit si kariéru tím, že by ztratil důvěru trenéra, spoluhráčů, fanoušků. „Smrt naší dcery nás ještě víc spojila láskou,“ řekla, „věřila jsem, že mu pomůž. Často však ani láska nestačí.“

Jak nevzpomenout na dávnou novelu Petera Handkeho *Strach brankáře před pokutovým kopem*, která sice líčí základní problémy existence, ale vztahuje se skutečně i na fotbal a celý vrcholový sport. Strach dramatika před premiérou sotva snese srovnání se střídavě horkými a ledovými stříky, jaké mnozí z těch lidí zažívají téměř den co den, týden co týden, rok co rok, aby je pak střed života, pokud

neměli obchodního ducha, zastihl často vyhořelé, zmrzačené, vyřízené navždy. Mnohé velké osobnosti – ať už ve vědě, politice, sportu, či umění – mají své Achillovy paty a jsou-li zasaženy do nich, všechna sláva jim jen přitěžuje. Královna mexických olympijských her Věra Čáslavská, která v roce 1968 úžasnými výkony pozvedla srdce pokořených Čechoslováků, po listopadu 1989 kvůli synovi jako první stěží přežila peklo bulváru. Emil Zátopek, král helsinské olympiády z roku 1952, nesportovně podtrhl přátele, s nimiž v roce 1969 zažaloval komunistického papaláše Nového za tvrzení, že měl s dalšími třemi kontrarevolucionáři svést Jana Palacha k sebeupálení zárukou studeného ohně; u soudu vyskočil z lavice žalobců, pomlouvači se pokorně omluvil a znovu se přihlásil k rodné straně. Královna sněhu Kateřina Neumannová byla nalákána chytrými dvořany na nebezpečný trůn, aby ji vystřelil do plánovaného bankrotu místo nich. Pohřeb fotbalisty se podobal rozloučení s princeznou Dianou a německá média jej srovnávala jen s pohřbem kancléře Adenauera. Vyvolal spoustu velkohubých slibů, že bude učiněno vše, aby se podobná tragédie neopakovala. Ale ona jistě bude. Příliš svůdná je představa, že lze dopadnout jako Pelé a dožít se triumfu. A příliš velké riziko, že pád bude odpovídat výšce.

SLOVENSKOČESKO

5. 12. 2009

Když o bílých nocích v červenci 1952 zazněla na olympijském stadionu v Helsinkách po prvním vítězství Emila Zátopka československá píseň písní, napsal největší finský deník: „K počtě vítěze byla hrána stará státní hymna jeho vlasti čerstvě doplněná komunistickým pochodem.“ Tím byla míněna slovenská část *Nad Tatrou sa blýska*. Trilobitům se stává dodnes, že se k ní nadechnou, jakmile dozpívají *Kde domov můj*. Představovala působivé spojení velebného s dravým.

Čítankový rozchod Čechů se Slováky, v dějinách ojedinělý, vytvořil mezi nimi podobný vztah jako rozvod unavených manželů, kteří se rozhodli mít postel každý sám pro sebe, ale místo co by se o ni do krve porvali, pořídili si dvě. Když pak opadne vzájemná nevole a žijí si v klidu po svém, začnou se mít časem raději, než když se po ránu hádali o koupelnu a po výplatě o peníze. Čech v Bratislavě se teď má jako nikdy předtím, Slováci v Praze jakbysmet. Zejména, když jsou herci!

Později narození jsou dávno ochuzeni o slovenské televizní pondělky, neznají ani slovenské pořady pro děti, nevědí, co jsou raňajky, čučoriedka alebo táva. A přece právě oni převažovali v publiku, které teď v listopadu tři večery po sobě přeplnilo pražský Činoherní klub. Bratislavské divadlo Aréna přivezlo trojici vysloveně politických her: *Tiso*, *Dr. Gustav Husák*, *Komunismus*. Politická hra je odstrčenou Popelkou v době, kdy nad prkny, jež znamenávala svět, převážně šustí jepičí křídla módních novinek omílajících plytká dramata homosexuálů, transvestitů, deviantů a impotentů, když jejich autoři zřejmě od puberty nenarazili na jiné vrstvy života. Tím vymírajícím žánrem se tu soustavně zabývá jen Karel Steigerwald – od *Dobových tanců* až po *Horáková versus Gottwald* či *Políbila Dubčeka* – a Miro-

slav Bambušek, statečně demaskující jiné české legendy jako tu o holubičí povaze, která se krvavě projevila těsně po válce v masakrování německých civilistů. Jenže oba to musí činit v polních podmínkách opuštěných hal nebo provizorních jevišť a s herci svízelně půjčenými z velkých scén, které se podobných textů bojí.

Před vysoce profesionálním divadlem, jež ušetří svému publiku takovou nakládačku náročných her jako Slováci, *šapó!* jak říkají Francouzi, klobouk dolů. Tím spíš, že na to našlo, jak říkají Anglo-američani, *nouhau* čili, jak říkají Češi, figl. Vlastně jsou ty figle tři. Naléhavé téma, inteligentní text a mimořádní herci. Prvnímu večeru v roli prezidenta farské republiky Tisa vévodil Marián Labuda, druhému jako posrpnový Husák kraloval Emil Horváth mladší a třetímu dominovali Juraj Kukura – principál Arény a duchovní otec celého projektu – se Zdenou Studenkovou, všichni vždy obklopení výtečnými partnery. Tři večery po sobě se do nekončícího potlesku opakovaně ozývalo Bravo! Čeští teoretici divadla se po poslední děkovačce při slovenském víně přeli o nezvyklou míru exprese a drobné slabiny předloh. Předpotopní divadelní autor a režisér se věnoval pouze dobrému moku, protože si ničím nechtěl kazit upřímné nadšení. Nejen z té trojice hvězdných večerů, ale ze Slováků vůbec.

O svou vlastní židli a vlajku si po pádu komunismu požádali proto, aby konečně skončila éra jejich občanské nedospělosti, k níž je dlouho odsuzovaly dějiny. Přežili staletou maďarskou okupaci v podstatě bez slovenských škol, aniž ztratili jazyk, povstali z nebytí zásluhou osvícených Čechů první republikánské generace, bránili se druhé generaci, která začala Slovensko chápat jako svou kolonii, neubránili se vlastním luďákům, kteří je zostudili hanebnou smlouvou s Hitlerem, krvavou pokutu zaplatili svým povstáním, s novou pomocí Čechů vyrovnávali hladinu životní úrovně, spolu s nimi se pokusili o reformu zteřelého systému, a když ji zmařily tanky falešných bratrů, získali z ní alespoň federaci, kterou po pádu

totality proměnili v samostatnost, aby mohli konečně dělat svoje vlastní chyby.

Udělalí jich v prvních letech habaděj, ale naučili se je i překonávat, takže složili občanskou maturitu i státnici závratně rychle a přitom naprosto solidně. S novou pomocí Čechů stihli ve stejných termínech vstoupit do NATO i do Evropské unie a dřív než opatrní čížci si teď riskantně pořídili moderní měnu. V přátelském dostihu vedou zas chvíli oni o jednu délku před potomky těch, co sedlali Horymírova Šemíka či oře svatého Václava. Taky díky svým fotbalistům a těm báječným hercům.

Takový trilobit má už dost důvodů myslet si, že ho sotva co může překvapit. Dokonale ho však „dostal“ o dvacátém výročí nekrvavého převratu kterýsi kdosi, jenž vymyslel úvod k televiznímu přenosu ze síně českého senátu. Smíšený dětský sbor tam mnohohlasem přednesl obě SPZ – státní poznávací znělky – v nezvykle obráceném pořadí: slovenskou jakožto hymnu hostů před českou hymnou hostitelů. Hrají se tak už dávno na stadionech, ale při slavnostním aktu to mělo novou kvalitu. Husí kůži vyvolala radost, že zřetelně padá nejdůležitější ze všech hranic. Ta, kterou si staví i bourá každý národ ve svém kolektivním pocitu, s jakým český a slovenský naposled před rozchodem společně zvonily klíči.

ČERNÁ DÍRA V ČT ROSTE

12. 12. 2009

Pravidelný čtenář ví, že trilobit zřídka píše v první osobě. Pokud ano, chce zdůraznit osobní ručení za nestandardní názor. Tak i dnes, když se vracím k řízení programu České televize. Jedinečnost demokracie je v tom, že spolu mohou nesouhlasit i přátelé, aniž jimi přestanou být. A že mohou polemizovat kolegové v témže listě, aniž by znevážili jeho pověst. Pravda vítězí, když se hledá! Stížnost dvou televizních autorů, zveřejněnou na této stránce, že byli dramaturgií ČT vyzváni ke spolupráci na zfilmování povídek Karla Čapka a pak, ač jejich scénář dramaturgové schválili, ředitelkou programu Fričovou z projektu vyřazeni, komentovala kolegyně Spáčilová: „Pavel Kohout na Českou televizi žaloval v tisku: psal bez smlouvy scénář do čapkovské série, který pak televize odmítla. Vyložila to tak, že autoři, kteří nejprve poslali námět, dostali smlouvu. Kohout prý námět nedodal – a že psal dle ústní domluvy? Jeho riziko.“

Ale paní redaktorko! Psát tak dlouho filmové recenze a nechápat, že námětem byly ty přidělené povídky – *Rekord*, *Ukradený spis* a *Případ s dítětem* – samy? Měli jsme poslat stručný obsah? Zadání toho druhu se přece scenáristům nabízí, aby našli pro literární předlohu působivý filmový přepis. A ‚vědět jak‘ (novočesky ‚know how‘) se nedá předem vysvětlit, jen provést. Proto se zvou autoři, o nichž se ví, že to svedou.

Zvláštní je, jak malý význam prisuzujete ústní dohodě. Po mém vynesení na Západ jsem tak uzavřel mnoho náročných smluv a žádná neselhala. Možnou pojistku tvoří hodnověrný svědek. Ale i pouhé slovo z očí do očí stačilo šéfovi MF DNES a autoru ještě nenapsaného románu *Cizinec a Krásná paní*, aby tu hladce vyšlo čtyřiašedesát pokračování. V kauze Čapek jsem uvedl dokonce svědky tři: šéfdramaturga Hubače, dramaturga Bednáře a ředitele

DILIA Srstku. To ji povyšuje nad kauzu paní Vondráčkové, které chyběl i jediný. Nedosti na tom jste se, paní kolegyně, vmísila do našeho sporu s paní Fričovou hned dvěma články v témže čísle společných novin. Čímž jste dvakrát prozradila, že poměry v ČT znáte z doslechu. Desítky scenáristů a režisérů mají informace z bolestně nabyté zkušenosti. Kritiku díla lze sepsat za hodinu v rámci redakční mzdy. Scénář se píše měsíce i roky na vlastní riziko, takže je pro tvůrce existenčně důležité, jaká mašinérie jej přijímá či odmítá. Současnou praxí České televize je nevypočitatelnost – a za tu odpovídá ředitelka programu, když už tam nesmyslně je.

Hlavní problém tkví v centrálním schvalování. Stálý divák televizních hříček, her i mnohadílných seriálů musí z titulků usoudit, že za ty stovky dramatických pořadů vděčí dvojici titánů, kteří vybrali a přijali náměty, dali dohromady správné lidi, dobrými radami opečovávali vývoj díla, až je dopiplali k vysílání. To je ovšem lidsky nemožné, takže konkrétní práci vykonává celá řada dramaturgů, ovšem bez práva vtisknout spolu s autory dílům osobitý názor. Nad tím hemžením vládne totiž ještě ta programová Vševěda a Všemoha, která má poslední, často zmatené slovo, aniž by je musela solidně zdůvodnit. Jak jsem ji poznal, sotva by to svedla.

Současný systém je zastydlým dědictvím totality a zaslouží být rychle nahrazen osvědčenou soutěží tvůrčích skupin, díky níž svět ještě po půl století vzpomíná na československý filmový zázrak šedesátých let. Toť ovšem úkol pro celé vedení!

Snadno řešitelným problémem je paní Fričová. Byla zde nazvána černou dírou České televize pohlcující energii tvůrců i vlastních dramaturgů. Její výkony a chování může hájit jen člověk nemající nejmenší tuchu anebo příbuzný povahou. V České televizi a mezi jejími autory má příznivců mizivě, a trilobit, který s ní měl jenom špatné zkušenosti, ví proč. Na své dlouhé dráze potkal ovšem mnohem horší i nebezpečnější osoby a ve zdraví je přežil, ale teď je svědkem, jak ten systém a osobně ta paní dusí stejně mistry i ze-

lenáče, pročez se rozhodl oznámit to generálnímu řediteli veřejné televize veřejně.

Tomu položil podobně zocelený kolega Milan Uhde, t. č. televizní radní, na zasedání šéfů ČT v Brně otázku, co o stížnosti soudí. Tázaný pravil, že reaguje jen na osobní dopisy. Dá se namítnout, že záleží na problému i kritice, a pan ředitel má reakci na veřejnou stížnost v pracovní náplni, ale budiž. Oba trilobití texty k němu teď plachtí poštou ve víře, že stačí můj krátký průvodní dopis a nemusím je za trest opisovat. Nabízím mu tuto rubriku na první sobotu v lednu, odpoví-li včas a do pěti tisíc znaků.

Při konečném návratu do vlasti zjišťuji, co přátelé hlásí dávno: že se tu na rozdíl od dob Charty 77 i nejkonkrétnější kritika odráží od institucí a person, jako by se vůbec neozvala. Na ten fígl však funguje klasický recept. Když římský senátor Marcus Portius Cato narážel s naléhavou výzvou na hradbu mlčení, rozkutil ji tím, že ať mluvil o čemkoli, končil stejně: „Ostatně soudím, že Kartágo musí být zničeno.“ Časem ho senát zaslechl a poslechl.

Podle toho vzoru, vážený pane řediteli Janečku, vážená paní kolegyně Spáčilová, vás zdvořile zdravím. Ostatně soudím, že paní Fričová je černá díra České televize.

VÁNOCE, VÁNOCE ODCHÁZEJÍ...

19. 12. 2009

Když byl trilobit mládě, bál se Vánoc už od léta. Čtyři roky po sobě začaly o Štědrém dnu taxametrem, který ho vezl k doktoru Millerovi u dejvických šraňků. Ten mu bez umrtvení propíchl hnisavý váček za nosní mandlí a rodiče ho dopravili pod stromek, který pro bolest nevnímal až do Štěpána, kdy se tím lačněji vrhl na hromadu knih od Ježíška. Z posledního výletu, při němž byla zrádná mandle konečně vytržena, se vrátil do jiného domova: svítilo v něm dodnes existující loutkové divadlo a určilo jeho osud.

Pak mu utkvěly Vánoce 1941. Naposled se jich v bubenečské ulici dra Wintra číslo devatenáct, čtvrté patro vpravo (kdo tam bydlí dnes?) účastnil stálý host a tatínkův přítel, kaplan Vladimír Petřek, brzy už poslední strážný anděl chlapců, co ztrestali zpupného Heydricha. Byl východní víry, která slaví Vánoce o pár dnů později. S námi však zpíval české koledy a připojil k nim teplým barytonem i své z Balkánu. Příště už nepřišel.

A jak zapomenout na Vánoce 1946, které mladý trilobit zažil s Dismanovým rozhlasovým souborem, poprvé bez rodičů a vlasti, ve skotském Glasgowě? Naučil se na tom zájezdu za tři měsíce angličtině dost, aby z ní maturoval na výbornou, ale předcházející mnichovské selhání Velké Británie mu v poválečném opojení nedovolilo poznat včas přednosti demokracie před vzcházející hvězdou komunismu. Zaslepila ho na osm let, než ji naštěstí přezářilo divadlo a on napsal svou první kritickou hru *Zářijové noci*.

V sedmdesátých letech zahajovala Štědré dny společná procházka literárních psanců, které režim právě vyřadil z čítanek, po Vyšehradském hřbitově. Rozžítali svíčky na hrobech psanců minulých, jejichž díla se mezitím stala povinnou četbou. Pak sešli do města a slavili dál nad šneky v Klášterní restauraci, zatímco naproti v klu-

bu spisovatelů jim jejich zakazovači záviděli náladu nezkalenou svědomím.

Smutné byly Vánoce v roce 1977, když dvojici chartistů vzali hradčanskou střechu nad hlavou a v Sázavě jim zkolaboval naftový kotel. Přežili Štědrý večer v omšelém karlovarském Puppě, který trilobit poznal v základní službě jakožto ubytovnu důstojníků a kde se pak i oženil. Osamělému páru teď Ježíšek pro útěchu nadělil prostřednictvím známých číšníků nadívaného suprkapra, kterého zaplatil a nezkonzumoval nějaký řeznický pomocník z Bavor, jací oživovali Vary, než v nich ruské okupanty vystřídali ruští miliardáři.

Rozpačité Vánoce zažili ti dva v roce 1979, když se po vynesení z vlasti rozhodli prožít je v klasickém městečku českých exulantů – italském Bressanone, Havlíčkově Brixenu. Netušili, že se tam tradičně sjíždějí emigranti z předchozích vln, kteří rozhodně nemusí zpívat koledy s komunistou, byť bývalým. Vyšlo však najevo, že téměř všichni si s nenáviděným režimem za úplatu upravili vztahy a normálně jezdí do vlasti, kam chartisté nesmí.

Veselý byl Štědrý den 1989, kdy do Vídně tradičně zavolal Václav Havel, tentokrát však, aby si trilobit vybral mezi funkcí ministra kultury nové vlády nebo velvyslance Československa v Rakousku. S vědomím, že jednu politickou botu spravoval celý život, se rozhodl nevyšlápnout si v další, kterou by už sotva stihl podrazit. Svým Ne si nadělil svobodu a žije s tíhou její unesitelné lehkosti šťastně dodnes.

Následovala série Štědrých dnů v Praze začínajících opět procházkou mezi vyšehradskými hroby, tentokrát osamělou, neboť téměř všichni přátelé byli na vysokých místech přetíženi náročnými úkoly. Pokus obnovit přátelské hody v Klášterní uhasí po třech reprízách, když vedle každého z bývalých psanců seděla u stolu jeho nová funkce a ztěžovala komunikaci. Měli jsme se dál rádi, ale už si tak nerozuměli.

Největší problém každých Vánoc – shánění dárků vedoucí často na pokraj infarktu, aby pak obdarované většinou zklamaly – byl vyřešen už za Charty. Jí byli signatáři vděční i za to, že hon na ně, nepolevující ani o svátcích, zmrazil šílenství nákupů a povýšil Štědrý den ze svátku konzumu na svátek lidství. Od těch dob sledují takto obdaření předvánoční chaos z oken hospod, stromky, pokud si je opatří, voní křesťanstvím i u nekřtěnců, a svíčkovou slavnost na Vyšehradě nekalí osud šneků.

Letos ukončil trilobit třicetiletý pobyt ve Vídni výměnou velkého bytu za garsonku a rozhodl se na rozloučenou prožít Vánoce v ní. Výjimečně si dopřál i dárek. V úterý a ve čtvrtek prvního prosincového týdne se ráno odebral na kliniku, byl svlečen do košilky a zavezen pod jakési světelné ořezávátko, jímž mu mladá Frau Primaria postupně zašpičatěla obě oči. Vrátil se večer domů s flastrem nejprve na levém a pak na pravém. Když je nazítří sejmul, uviděl, co naposled bez brýlí před půl stoletím: všecko. Poprvé píše neobrylen i tyto řádky, aby poděkoval těm, kdo je redakčně ošetřují, a hlavně těm, kdo je čtou. Dohodlo se, že bude pokračovat, a proto přeje všem nejen veselé Vánoce, ale i bohdá šťastný a společný příští rok.

KOMUNISTA SI NEZASLOUŽÍ NEKROLOG!

9. 1. 1010

Pádně zdůvodnil 8. prosince minulého roku službukonající editor těchto novin, proč přinesl jen kratičký nekrolog za jejich prvního šéfredaktora, básníka Jaromíra Hořce:

„... Protože komunistům, kteří v únoru 1948 oslavovali komunistický puč a demokratům nadávali do zrádců a fašistů, nekrology nepíšu. Už slyším ty argumenty mravních relativistů: Nebylo to černobílé (nebo spíš rudobílé?), pochopil, prozřel, změnil se. Jistě. Stejně jako jiní soudruzi spisovatelé. Ale nejdřív pomáhali zničit svou zem i životy několika generací. Že si s režimem zadal tak nějak každý? Ne, vy rozmazávači viny. Třeba můj děda nikdy nebyl komunista. Byl prostě slušný člověk...”

Je jistě podezřelý, když tu vinu dál rozmazává právě někdejší komunista, ač už trilobit. Ale ještě podezřelejší by bylo, kdyby dělal, že se ho netýká. Zabývá se jí přes padesát let a právě zítra večer uvede Česká televize filmové drama, které napsal podle svého románu *Smyčka*. Hlavní postavě Janu Soukupovi dal dokonce do úst vlastní verše. Protože mladých Soukupů byly po válce statisíce. Přelud zvaný komunismus totiž do Čech nepřinesli dva věrozvěsti a nešířil se po staletí jako křesťanství. Zjevil se spolu s armádou, která zanechala na cestě od Moskvy do Prahy miliony mrtvých a byla jedinou reálnou nadějí lidstva od června 1941, kdy Němci přepadli Sovětský svaz, až do června 1944, kdy se v Normandii vylodili Spojenci. Poslední padlý Rus byl pohřben ve středu 9. května 1945 odpoledne před pražským Rudolfinem, a nezapomenutelný snímek plačící dívky v uniformě Rudé armády, která objímá hlavu svého milého v erární bedně, otiskly Literární noviny na první straně znovu koncem července 1968 – s básní Jaroslava Seiferta a s Poselstvím občanů politbyru KSČ, jednajícímu v Čiernej pri Čope s nejvyššími jestřáby z Kremlu.

Generace dospívající za války zažila kapitalismus jako zdroj světové hospodářské krize, jež na konci dvacátých let tím, že pohřbila šance tehdejšího průmyslového tygra ČSR, vzkřísila sudetský problém; a západní demokracie poznala koncem let třicátých jakožto kmotry potupné československé kapitulace před Hitlerem. To byl citový náboj, který otočil její většinu do směru, odkud přišlo osvobození a s ním, jak věřili, svoboda. Heslu „Republice více práce, to je naše agitace!“ dali tehdejší „svazáci“ za cenu nesčetných dobrovolných hodin dodnes viditelnou podobu obnovených Lidic, nových českých sídlišť, slezských hutí, moravských tratí. Vlna oportunistů se přivalila po ‚Vítězném únoru‘; ale v podobném zlomu dějin pak podobně naskakovali jim podobní pravníci do výtahů Občanských fór.

Shodou okolností končí i film *Smyčka* tím, že šéfredaktor velkého deníku má rozhodnout o nekrologu. Shodou okolností i on nařídí co nejmíň řádek. A hlavní postava, Jan Soukup, je prototyp mnoha mladých poválečných komunistů přesvědčených, že napravují křivdy minulosti, a jsou proto slušní – než se dostali dřív či později do situací podobných oné, k níž televizní drama cílí: tam se dělili na ty, kdo na své spoluvíně založili kariéry, a na ty, kdo ji zkusili korigovat. Nechcete-li přepsat české dějiny, vážení a milí mladší spoluobčané, zkuste se vyrovnat s tím, že neslušní komunisté nepsali jen jejich ostudné stránky. Posun v duších přivodil kafkovskou konferencí komunistu Eduard Goldstücker, posun v myslích nastartoval projektem hospodářské reformy komunistu Ota Šik, *Dva tisíce slov* napsal za masu obyvatel komunistu Ludvík Vaculík, lež o bratrské pomoci v srpnu 1968 vyvrátil ještě v Moskvě s nejvyšším osobním rizikem komunistu František Kriegel a v OSN ministr zahraničí, komunistu Jiří Hájek. Další, už bývalý komunistu dal jméno Chartě 77, mnozí z prvních signatářů byli rovněž komunisté, kteří s bezpočtem dalších svou dějinnou chybu poznali, přiznali a pokusili se napravit. Hledejte jiný příklad, kdy totalitní stranu rozvrátili sami její

členové, aby nabídli ukořistěnou moc zpět své společnosti. Pravost jejich úmyslů orazítkovaly pásy sovětských tanků. Přísný editor měl štěstí na slušného dědečka. Ale asi smůlu, že nezažil, co trilobiti. Zejména normalizace vyvolala v mnoha do té doby slušných lidech dojem, že mají svaté právo se zkurvit. Za ně ať tu opakovaně zazní opravdu klasická odpověď poslance Tlustého na dotaz, nemá-li problém s tím, že se stal komunistou po sovětské okupaci. „Já jsem nebyl komunist, já jsem byl u komunistů, komunisticky jsem nikdy nemyslel ani nejednal.“ Klade se zásadní otázka, zda jsou pro lidstvo nebezpečnější Šavlové obrácení poznáním v Pavly, či Pavlové cynicky přísluhující Šavlům.

Toto je tedy dodatečný nekrolog za Jaromíra Hořce, který v budově německého Tagblattu v Panské ulici založil Mladou frontu a neslušnost komunisty poctivě umořil dvaceti zmařenými lety života. Ať to po něm při další havárii dějin všichni slušní zkusí. Ale kéž by ji česká společnost nezažila! Horlivé hajlování mnoha někdejších slušňáků před nacistickými okupanty musela ukončit až převaha zbraní, kterých se dnešní pacifisté opět štítí. Podlézavé líbánky s okupanty sovětskými stály tuto zem dalších dvacet let nenormality.

BARBAR VOLÁ PSÍHOLOGA

16. 1. 1010

První lednovou sobotu zaujal toto místo sám pan prezident, minulou sobotu aktuální text k televiznímu filmu *Smyčka*. Dnes tedy zpožděné novoroční poselství trilobita:

Kdo se jde po Vánocích projít po lese, může zakopnout o psa. To jak po úvodním okouzlení zjistili obdarovaní, že ho musí krmit a venčit. Pokud jsou jen stydliví, přivážou ten omyl v noci k útulku. Pokud jsou stydliví hajzlové, připoutají obtížného tvora ke stromu co nejdál od cest. Pokud mají kousek srdce, vysadí ho u silnice. Leden je měsíc surově zapuzených pejsků.

Většina pozemšťanů psy nevnímá, to že má jiné radosti i strasti. Pro spoustu lidí jsou živým svazkem s přírodou. Pro mnohé jen pokaditeli chodníků. Pro jiné posledními společníky. Pro některé kulinářskou lahůdkou.

I psi mají své osobnosti a příběhy, své hrdiny a zloduchy, své legendy. V německých válečných týdenících občas vešel do obrazu vlčák viditelně patřící mezi dobráky, aby na něm spočinula ruka vůdce a říšského kanceláře Adolfa Hitlera, jemuž tak dodával rozměr laskavého lidství. Byl přítomen i vraždění Goebbelsových nevinátek i sebevraždě svého páníčka v berlínském bunkru; rozcházejí se jen zprávy, skončil-li také tam, anebo přeběhl k maršálu Čujkovovi.

Německý kancléř Willy Brandt a jeho žena Ruth měli bernardýnku, kterou ve spánku oblažil jezevčík. Synek slyšel na jméno Bastian, vážil šedesát kilo a měl krátké nožičky i klabonos. Když se Brandtovi rozváděli, vedli spor hlavně o něho. Smírem připadl komorné.

Olga a Václav Havlovi nemuseli ani jako nepřátelé lidu své kníračky Goldu a Aidu zpoplatnit, protože ta rasa byla vedena jako

mobilizační rezerva armád Varšavského paktu. Představa útoku kníračů budila hrůzu, ale mnozí držitelé jiných ras tu výhodu Havlovým záviděli.

Na ostrově Capri, kde leží nad stejnojmenným městečkem horská ves Anacapri, žil byl basetí kmet Gastone, který se na spojovací estakádu dole či nahoře vícekrát denně položil napříč. Každý řidič věděl, že musí zastavit a naložit ho. Když Gastone označkoval tabuli se jménem té které obce, stopoval v obráceném směru.

Tím byl stručně vzdán hold celému psovstvu, neboť člověk, jenž vyzývá jednu rasu, trpí i s posledním voříškem, jemuž se vede zle. Což nebrání, aby tu svou považoval za nejlepší. Pro autora jsou to jezevčici s drsnou srstí. Stálo už v románu o zakopaném psu: geneticky vybaveni informací, že jim při bojích pod zemí nepomůže ani Velký Manitou, natož páníček, slují svébytnou povahou. Známému chovateli zůstal jezevčík v noře, která se za ním zavalila. Týden tam kopal nazdařbůh, zprvu slýchal tlumené štěkání, pak už nic. Jeho fenky byly zralé ke krytí, vzdal to tedy a dovezl náhradníka. Zasypaný zatím zhubl a prodral se ven. Nejdřív vykousal nástupce z domu, a když byl sok odvezen, nažral se a pustil do díla sám. Kdo měl v průběhu desetiletí několik weltmanů po sobě – či spíš oni jeho! –, z úžasu nevyšel. Jezevčík Adam, bytem na Hradčanech, zatoulaný z tenisového hřiště ve Strašnicích, našel cestu do Šrobárovy ulice na Vinohradech, kde předtím u přátel jednou přespal. Slavný Edison Venor pozoroval dva dny svou rodinu, která v Sázavě spravovala plot zahrady, aby z ní neunikla myš; když skončili, vysmál se jí za chvíli štěkotem od sousedů. Jeho devítiměsíční syn Janeček sledoval otce, jak se tři dny i noci marně snaží pokrýt zoufale se bránící pannu Rézinku; když se oba unavili, zařídil jí vmžiku štěňata sám. Jezevčík Áda, pokousaný vlčákem, ctil pak vlčáky tak, že za ně kousal lidi; při pokusu přeplavat Lago Maggiore byl stěží dostižen a obrácen zpět. Jezevčíka Richyho patnáct let nervovaly kufry, které se tedy musely balit ve vaně; pak během

dvou hodin zemřel nejspíš proto, aby si ušetřil velkou špedici z Vídně do Prahy.

To vše je úvod k zprávě, na niž jistě čekají nesčetní čtenáři od oznámení, že rod drsníků zbohatl o štěně předvídavě pokřtěné Barbar. V sedmi měsících má ten hubeňour pět kilo deset a slibuje být největším z třídy trpaslíků. K barvám soli a pepře přibyly apartní odstíny papriky a kari, z chlupů se už téměř dají plést dredy; na výstavy nebude, ale byl by z něho úchvatný rukávník, staročesky štucl. Nepřestává nutit každého, aby mu házel hračky k aportu. Hlavně ty, které hlučně piští. Když jsou mu schovány, vyčmuhá je a štěká, dokud nejsou zas jeho. Pak naštěstí z radosti usne. V noci nevydá hlásku, ráno čeká až na poklepání, aby se přiřítíl a dal drbat. Jeho plavbu v čerstvém sněhu prozradí jen divoce křížující periskop ocasu. A doskočí stále výš, takže brzy bude spatřen, jak vítězně trůní na posteli – a hned je z ní nelítostně svržen. Ten akt připomíná vždy vyhnání prvních lidí z ráje, ale je nezbytný, nechce-li člověk o své lůžko přijít. Veškerí jezevčíci se dělí na postelníky a podpostelníky. Páníčci, kteří podlehli, si ty první křečovitě chválí, aby zakryli, že jsou ve vlastním loži jen v podnájmu. Páníčci, kteří boj vyhráli, mají čistou postel, ale studené nohy.

Barbar se tak bytostně účastní dění kolem, že mu uniká péče o sebe. Až v půlroce poprvé zvedl zadní nohu, ale dosud to má za pozdrav, louže dělá dál doma. Lze najít psíhologa, který mu to vymluví? Zpráva o tom příště, až budeme mít zase svátky, anebo plné zuby poměrů.

ROMOVÉ HLEDAJÍ SVOU NĚMCOVOU A SVÉHO MASARYKA

23. 1. 2010

Autorka knihy *Rok kohouta* Tereza Boučková narazila v beletrizované zповědi na jednu z nejkonfliktnějších otázek současnosti, a to nejen domácí: co ovlivňuje osud příslušníků romských rodů víc – geny, či výchova? V deníku vedeném během roku, jemuž v Číně propůjčuje název právě kokrháč, líčí drama ženy, která dlouho nemohla mít dítě a jako signatářka Charty 77 směla adoptovat jen ‚barevné‘. Se svým mužem si osvojila krátce po sobě dva chlapce, aby v páru lépe čelili očekávané nepřízni některých bílých blbečků. Pak se jí narodil vlastní syn. Tři bratři vyrůstají ve stejných podmínkách v české rodině, která stojí za všemi. Pětice společně přehlíží nebo odráží běžné špičky okolí, jaké probouzí každá jinakost. Dva lehce tmavší a jeden zcela bílý bratr se k sobě chovají jako normální kluci, kteří si dovedou stejně spolu hrát jako se rvát. Dá se předpokládat, že rodina fungovala dost podobně jako v matčině filmu *Smradi*. Pak ale udeří puberta a všechno je jinak. Nejdřív první a brzy i druhý adoptovaný syn začne hrubě porušovat férové soužití a už se oba vezou po šikmé ploše. Opustí domov a záhy je začne hledat policie, jejich činy jdou však úředně dál na účet adoptivních rodičů, kteří jim obětovali velký kus života a teď dál platí jak mourovatí. Emotivní výpověď matky vyvolala silný čtenářský zájem, ale současně ostrou kritiku. Adoptivní rodiče s větším štěstím, než měla ona, ji obvinili z rasismu, kterým odrazuje další dobrovolníky. V tom je podpořil, ač bez vlastní zkušenosti, i její vrstevník a kolega Jáchym Topol. Bylo to pro ni hořké, ale vlastně nejlepší, co se autoru i tématu může stát. Knihu z Odeonu si koupily desítky tisíc čtenářů a problém byl nastolen se vší pádností.

Odhlédnuto od faktu, že autorka nikomu nic nerozmlouvá – pouze až skoro dokumentárně líčí skutečný případ, při němž dvakrát ztroskotala mnohaletá výchova a vyhrála zděděná dispozice –, je tvrzení, že přílišné zdůrazňování genů páchne rasismem, sice politicky korektní, ale zcela mylné. Ovšemže hrají mocnou roli, byly přece vypěstovány mnoha generacemi žijícími v odlišné společnosti! (Jak asi dopadnou kvapné americké adopce osiřelých černoušků z Haiti...?) Dnešní situace drtivé většiny Romů mi opakovaně připomíná postavení velké většiny Čechů v sedmnáctém a osmnáctém století. Národ zdecimovaný třicetiletou válkou pomalu, ale jistě mizel z mapy Evropy. Vzdělaná elita kvůli kariéře vyměnila kalich za kříž a vzdala se rodného jazyka ve prospěch němčiny, kterou zakrátko skoro výlučně mluvila rostoucí města. Ostatní byli zahrnuti do zubožených vsí (v jakých mnohde po Evropě i dnes žijí cikáni), kde jedinou nadějí dávala a jazyk udržovala zakázaná Bible králická – a vlastní tvořivost.

Obraz, jaký nám zachovaly etnografie, kroniky, obrazy a lidové písně, potvrzuje převládající beznaděj z bezvýchodnosti toho lidu, jemuž se opatrně říkává ,prostý‘. Lze doložit, že se ze společenského dna těžko odtrhoval vlastní silou, když ho tam neustále připotápěly vrchnost i církve. Pomoc došla ve třech vlnách shora. Nejdříve vládnoucí Habsburk Josef Druhý oslabil státní církev tolerančním patentem a všelijaké vrchnosti zrušením nevolnictví. Pak průmyslová revoluce povolala desetitisíce česky mluvících venkovanů do měst, kde rychle rostlo jejich sebevědomí. A o rozhodující postrk se postarali tehdy ještě ve všem dominantní Němci.

Byli to přece němečtí vzdělanci, kteří dali zbídačelým Čechům nové podněty politické, sociální, a dokonce i jazykové, takže Praha měla v neuvěřitelně krátkém čase českého primátora. Češi si ovšem brzy pomohli sami obdivuhodnou energií, všestranným umem a vzácnou pílí (!). Ale jejich novou životaschopnost probudili jiní, kteří vyspěli dávno před nimi. Vyškolili jejich elitu, jež ale stejně

potřebovala ještě desítky let, než vyšlechtila generaci zakladatelů Československa.

Romové jsou pozadu z důvodů mnohem vážnějších, než bývali v Evropě Češi. Cikánské kmeny neměly své Přemyslovce, svého Karla Čtvrtého, svého Husa a Žižku, svého Jiříka z Poděbrad ani Palackého a Němcovou, kteří posilovali český národní gen, než se s ním mohl narodit Masaryk. Proto asi těm dvěma uprchlým klučkům nestačilo ani osmnáct let ve vyspělé rodině. Je na čase přiznat to, protože jen tak lze dospět od plytkých krátkodechých akcí ke generálnímu plánu na dorovnání romské populace s českou – a tedy s evropskou – ve výhledu (to je původní slovo pro dnešní pitomý „horizont“!) nejméně jednoho století. Ať už zmizí zvláštní třídy, ty potupné drůbežárny pro romská kuřata, ať jsou výrazně připláceni učitelé, kteří se naučí učit i zpožděné školáky tak, že je to začne bavit a probudí v nich chuť soutěžit, ať viditelné přibývá romských osvětářů i policistů v ghettech! Krize-nekrize: nenajde-li český stát dost zdrojů, aby zcivilizoval svou největší menšinu, pracuje na tom, že se její geny nezlepší a ona mu přeroste přes hlavu. I Romové potřebují vlastní elitu, aby převzala roli, jakou dříve osvědčeným Němcům hráli čeští obrozenci, a zplodila si svého Masaryka už do konce století. Významně by předstihli Čechy, kterým to trvalo od Bílé Hory dvě stě třicet let!

NEJHLUBŠÍ STOPA FRANKA BECHTOLDA

30. 1. 2010

Ten nápad visel ve vzduchu od chvíle, kdy padla Berlínská zeď; Německo, které dělila, se sjednotilo a ukázalo být spolehlivým partnerem všech ostatních evropských států. U nás se stalo morální povinností odstranit i poslední překážku – zeď v myslích a srdcích, kterou mezi Čechy a Němci po staletí stavěl nacionalismus a pak důkladně zabetonovaly nacismus s komunismem. První stál Čechy ztrátu samostatnosti a statisíce mrtvých, druhý toho zneužil, aby brutální okupaci nazval bratrskou pomocí Slovanům proti Germánům. Bylo nezbytně nutné najít v minulosti pilíře, o které se mohla opřít budoucnost. Vedle ekonomiky pomohla jako vždy kultura. Česko-německo-židovská Praha byla tím Šípkovým královstvím, které se mělo opět probudit. A nejspolehlivější živou vodou slibovala být múza, která odjakživa zve ke společné tvorbě všechny ostatní: Thalia, bohyně divadla, spojujícího drama, herectví, hudbu, zpěv, tanec i výtvarné umění.

Po způsobu, jak jí vrátit oba jazyky, jimiž kdysi okouzlovala Prahu i celou zem, tu pátrala počátkem devadesátých let řada uchazečů o její přízeň. Výsledek dokládá, že nejúpornějšími hledači byli mladá teatroložka a starý dramatik, kteří během dvou let společně prověřili všechny možnosti. Ty končily u bulvární scény pro německé turisty nebo spojení jednoho pražského divadla s jedním berlínským, což se podobalo věčnému derby stále stejného fotbalového klubu z Prahy se stále stejnými fotbalisty z Berlína. Zvítězila idea každoročního festivalu.

Bylo však zřejmé, že by se úvodního ročníku musela zúčastnit nejlepší divadla ze všech německy mluvících zemí. Dvojice se po nich rozjela vyjednávat s intendanty, a do roka jí účast přislíbily Kammerspiele z Mnichova, Deutsches Theater z Berlína, Thalia

Theater z Hamburku, Schauspielhaus z Curychu a vlajková loď celé té skvělé flotily – vídeňský Burgtheater. Scény se zavázaly vystoupit během dvou týdnů v září 1996 – a vypálit divadelní salvu, jaká neměla obdobu na žádné světové přehlídce s výjimkou každoročního berlínského Theatertreffen. Mělo to jediný háček: scházel nejméně milion marek.

Návod *Cherchez la femme!* zafungoval i tehdy. Ředitelka vysněného festivalu, který jí chyběl právě s tím milionem, oslnila tehdejšího ředitele pražské pobočky Deutsche Bank natolik, že obratem poslal projekt do centrály ve Frankfurtu. Už za pár dnů byla česká dvojice pozvána k jednání, na němž se objevil tehdejší šéf čerstvě založené Kulturní nadace obří banky. Po pouhé hodině ležel pomyslný milion na stole. A o rok později – přesně podle plánu – ohromil ohňostroj pěti velkých inscenací a řady sólových výstupů předních umělců z Německa, Rakouska a Švýcarska domácí obecenstvo i kritiku tak, že se festival německy mluvících divadelníků stal trvalou ozdobou pražských podzimů.

Jako všemu lidskému se mu nevyhnuly katastrofy. První ředitelka se pokusila festival tajně zprivatizovat a vzpourou spolupracovníků o něj přišla. Peníze na jeden ročník pokradl německý makléř s nemovitostmi, jenž byl svým vyslanectvím jmenován správcem festivalových financí. V obou případech opět sehrál důležitou úlohu muž, jenž spolu s tím milionem položil na misku vah i vlastní prestiž, když uvěřil, že na pohled šílený projekt není chiméra snů ani návnada podvodníků, ale solidně připravený podnik trvalé hodnoty. Později se z vedení festivalu sám vyloučil i dramatik, když tam šel všem na nervy, že si pořád vymýšlel novoty, které měli ostatní provádět.

Zakládající mecenáš festivalu bohužel brzy opustil Kulturní nadaci, které se zmocnila malicherná vdova po velkorysém německém politiku Willy Brandtovi, nenávidící všechny přátele jeho první ženy Ruth. K nim patřil od časů Charty 77 i český dramatik, takže

festival opět málem zahynul zaškrcením financí, nebýt dobrých rad jejího předchůdce, následné intervence německého ambasadora a pak zásahu samotného prezidenta Spolkové republiky Německo. První ředitel nadace, poté už samostatný právník, považoval festival právem za největší dobrodružství svého života, protože při něm riskoval podobně jako horolezec na lavinovém poli. Vždy znovu jej se svou ženou navštěvoval, naposled v minulém listopadu poslední představení zatím posledního ročníku.

Na rozdíl od neúspěchů, které bývají většinou sirotky, mívají úspěchy tolik zploditelů, že často vytlačí hlavního. Jméno muže, který svou předvídavostí, důvěrou a kuráží proměnil zbožné přání v do-dnes fungující skutečnost, by proto mělo stát v každé festivalové publikaci i v každém programu. Byl nejen porodníkem festivalu, ale vrátil v něm Praze, co jí půl století chybělo a zdálo se být ztraceno navždy: novou inspiraci divadlem, které v ní kdysi bylo doma a silně ovlivnilo vývoj českého.

Vzácný člověk dr. Frank Bechtold zemřel v Sulzbachu u Frankfurtu v úterý ráno, v nesmyslném věku čtyřiapadesáti let. Zanechal po sobě na tomto světě svou ženu, skvělou rodinnou právničku, tři nadané syny, kterým dal – „aby všichni po něm i jeden po druhém mohli donosit košile s monogramem“ – jména Fabian, Felix, Frederik – a Pražský divadelní festival německého jazyka. Dík!!

MODLITBA K ZEPOPOVI

6. 2. 2010

Za tatíčka Masaryčka dopravovala po Praze jen električka. Aut a taxi-vozdů jezdilo tak málo, že se šoféři zdravili klaksonem a parkovali, kde se jim zlíbilo. Krátce se zjevily tichoučké trolejbusy a opět kamsi zmizely. Metro zvládalo chaos velkoměsta jen v představách snůlků.

Tramvaje třicátých let se skládaly z ‚motoráku‘ a skoro stejného vlečného vozu (přetížená jedenáctka táhla dva!), které měly vpředu i vzadu otevřené plošiny. Zadní vůz byl postupně nahrazován ‚ponorkou‘, vlečňákem se vstupní plošinou uprostřed, taky otevřenou. Každá souprava užívala řidiče a dva konduktéry s brašnami, kteří trhali jízdenky z různobarevných bločků a kleštičkami štípali přešupní. Dávali znamení k odjezdu tím, že jeden po druhém zatáhli za řemen procházející oběma vozy, což způsobilo zacinkání. Přední z nich ještě obřadně zvolal k řidiči: Hotovo!, což ten potvrdil dupnutím na nožní zvonek. Traduje se, že to jednou zavolal dřív netrpělivý pasažér a průvodčí se rozčílil: Jakýpak hotovo, padejte od toho, co je vám do toho, já jsem tu od toho, abych řek hotovo! – pak málem přetrhl řemen a vítězně křikl: Hotovo!! Když byl trilobit ještě mládě, bál se jezdit sám. Jednou si chtěla maminka s otcem o Silvestru užít a dohodla s tetou, že uloží synka u ní na Spořilově. Pro jistotu s ním den před tím trasu triadvacítky zkušebně projela tam i zpět. Přesto se, právě když rodiče odcházeli slavit, vrátil vyděšen, že na Můstku přistoupila do prázdné ponorky trojice otrhaných chlapů s plechovými nádobami, usedla proti němu a zle na něho hleděla. Vydržel to jen k Muzeu a dlouho pak trpěl výsměchem, který vyvolávali jeho „tři muži s bandaskami“.

A jednou v létě ho matka vyslala z Kulatáku na Bořislavku s tuctem zašpuntovaných lahví, v nichž posílala strýci Emanovi bezinkovou šťávu. Ta i na tak krátké trati vedrem zkvasila a ořesy

proměnily zátky v náboje. Po každém výstřelu vytryskla další sladká fontána na celou plošinu. Průvodčí poplašeně zvonil na řidiče, který ihned zabrzdil v dlouhém pustém úseku tehdejší Velvarské, pak Leninovy, dnes Evropské, a brečící pachatel byl vysazen. Když dopravil bezcennou flaškotašku k strýčkovi, vězel už jako rytíř v brnění z cukru.

Otevřené plošiny zvaly ke sportovní disciplíně zvané skok za jízdy. Byla výhradně mužská, avšak určená ženskému publiku. Hodnotil se styl s přihlédnutím k rychlosti tramvaje. Výsledky uveřejňovaly téměř denně Černé kroniky pražských novin. Nejzajímavější přinesly zdarma i celostátní deníky místo placeného parte. Soutěžím odzvonila čím dál důmyslnější automatika, průvodčím čím dál víc viditelná ruka trhu. Moderní technika umožnila řidičům zpestřovat si otravné pendlování po stejné trase zavíráním dveří těsně před nosy dobíhajících. A právě za veškerou šikanu cestujících trestal zpupné tramvajáky bájný Zepop. Jak ho vypodobnili kreslíři první republiky, byl to majestátní stařec s vlajícím plnovousem, který řídil kovovým volantem s klikou tramvaj bez čísla, jež se v noci vynořila ze tmy a záříc řídila po téže koleji proti provinilci. Těsně před čelní srážkou se přelud rozplynul, ale varovaný buď zažádal o předčasnou penzi, nebo se potom klaněl opozdílům u schůdků motoráku se služební čepicí v ruce. Jméno slavného ducha odvodili novináři od tištěného *Zpravodaje Elektrických podniků Obce Pražské*.

Trilobit, který se dožil současná a dál upřednostňuje eMHáDé, na něho teskně vzpomíná, nejen když sedmnáctka nadějně vyčkává, až k ní od Mánesa dokluše, aby těsně předtím vyrazila k Národnímu, ale také když už desátý rok píše hlavounům z dopravního podniku, od policie a magistrátu, aby laskavě prověřili, jak se má občan, který už není s to skákat přes kaluže, dostat bez taxíku vozmo z Jiráskova náměstí k Repre. Je tu dopravní díra, jaká nemá v matičce Praze obdoby, přestože mezi oběma body vedou koleje! Záhadnou pře-

kážku tvoří Myslíkova ulice, která však díru hravě uzavře, kdykoli má dopravce nějaký trabl – pak tudy jezdí v obou směrech celý den třeba sedm linek. V normálních dobách tu nabízí Praha jako macecha pouze po ránu a navečer jedině jednovozovou jednadvačtíku – jednosměrně.

Sbírka úředních výmluv v trilobitím archivu připomíná po všech těch letech pohádku Kohout leží na dvoře, nožičky má nahoře. Jedna instituce odkazuje tazatele na druhou, ale žádná nebyla dosud tak osvětlená, aby letitý problém snadno a rychle vyřešila buď stálým zprovozněním Myslíkovy, anebo zavedením elektrických minibusů, jaké třeba ve Vídni na třech linkách pohodlně obsluhují celé centrum proměněné v pěší zónu.

Lidé mívají různé zbožné sny. Ti od Jiráskova mostu mimo jiné, že tam nastoupí do čehokoli, co má veřejná kola, a suchou nohou z toho vystoupí na Jungmannově náměstí, u Stavovského divadla i u Prašné brány. Ten, kdo to zařídí, bude mít nárok na titul Zasloužilý dopravák a od trilobita obdrží dort ve tvaru i velikosti výhybky. A když se i dál mezi všemi těmi purkmistry, náčelníky a přednosty osvětenec nenajde? Pak už bude nutné všechny dosavadní mlžiče uvést jmény a následně uprosit tramvajácká nebesa – Kéž je tvůj duch, Zepope, virtuálně nakope!

HYPERMARKET NA HŘBITOVĚ

13. 2. 2010

Dnes a zítra uplyne šedesát pět let od smrti města často zvaného Elb-Venedig – Benátky na Labi. V posledním roce války bylo opředeno legendou zaručené nezranitelnosti. Šeptanda učinila veřejným tajemstvím, že se Spojenci rozhodli ušetřit ‚kobercových‘ náletů jedno starobylé velkoměsto v Hitlerově říši pro lepší generace Němců a že k tomu vybrali právě saský urbanistický skvost s jeho jedinečnými památkami, jimž vévodila trojice Zwinger–Semperoper–Frauenkirche.

Tomu mýtu podlehli nejen místní obyvatelé, ale i Němci prchající před Rudou armádou z východního Pruska, kteří proto přeplnili Drážďany k prasknutí. Naneštěstí mu uvěřili i nacisti a narychlo překládali do oázy klidu špičkový válečný průmysl. Třináctého a čtrnáctého února 1945 se ráj proměnil v peklo. Zoufalé zástupy marně hledaly spásu na širokých záplavových loukách v centru. Zápalné bomby proměnily i Labe v tekoucí ohnivou lávu, která šlehala daleko za břehy a lidé v ní hořeli jako hmyz. Město se stalo hřbitovem.

Názory na tu strašlivou, dva dny trvající noc se nepřestanou různit, dokud budou žít pamětníci. Na rozdíl od současníků, zjemnělých nebývale dlouhým mírem, kteří to většinou považují za masovou vraždu, tehdejší Evropané, už šestý rok masově vraždění Němci, jásal nad další těžkou ranou, která nepochybně krátila válku požírající denně desítky tisíc nevinných. Pro všechny se však stalo jejím symbolem torzo drážďanského dómu.

Hodní Němci, na něž byli v sovětském TMS (táboře míru a socialismu) pasováni občané východní NDR (na rozdíl od zlých, kteří zalidňovali západní SRN), s rekonstrukcí památek příliš nepohnuli, stavěli raději paneláky, které město znetvořily dodatečně. Náhraž-

kovým srdcem se stala Pražská ulice s domy tak ošklivými, jako byl celý režim. Než – posté s Janem Nerudou – petř trhnul a změněn svět!

Člověk, navštěvující Drážďany pracovně dvakrát třikrát za rok, byl pokaždé překvapen viditelnými změnami. Postupně povstaly z trosek Zwinger i nádherná opera a přímo dramaticky se odvíjelo znovuzrození dómu. S jeho torzem pomalu, ale jistě mizel symbol války; bylo opatrně rozebíráno po tmavých kvádrech, které dostávaly čísla a byly ukládány do obrovských železných polic, z nichž se později s nově opracovanými světlými kusy vracely na původní místa a skládaly v černobíle kostkovaný symbol zmrtvýchvstání. Zničený kříž byl vystaven na zemi jako nový pomník zkázy. Na Frauenkirche jej měl nahradit podobný s úchvatným poselstvím.

Složili se na něj letci, kteří dóm zničili. Uspořádali sbírku po celé Velké Británii a pak i ceremonii předání na místě činu, rovněž mimořádnou. Chrám byl tehdy zbudován teprve do dvou třetin, ale jeřáb vyzvedl kříž devadesát metrů nad zem přesně do bodu, kde měl být ukotven, až stavba dosáhne jeho výše. Po slavnosti smíření byl na mnoho dalších měsíců postaven vedle zničeného, než jej, opět slavnostně, vztyčili na špici dostavěné kopule.

To už začala divoká modernizace celého města, rozporuplná jako všude, kde instituce památkové péče podlehly nové čeledi dravců zvaných developři. Vedle replik fasád starých paláců, za něž se v moderním designu skryly banky a hotely (a proč ne? Poláci si tak po válce znovupostavili varšavské Staré Město, které je dodnes jejich pýchou!), vyvstaly celé shluky děl architektů postmoderny, strašně si podobné svou křečovitě chtěnou jinakostí. Čapkovská vize pejska a kočičky, co spolu pekli dort, je jako šitá na budovy uplácané ze všech historických stylů a technických prvků. Prager Strasse je ošklivá tak jednolitě, až se zdá být skoro... hrůza domyslet!

Drážďanský Hauptbahnhof, kde dobíhá mnohaletá rekonstrukce, nedosáhne zřejmě skvělosti modernizovaného nádraží v Lip-

sku, ale předčí zatím všechna stejně velká česká; navíc má jednu neopakovatelnou zvláštnost. Každý vlak od jihu tu vychrlí tucty Čechů, o víkendech a našich státních svátcích veletucty. Kdo jde právě k vlaku do Prahy, je téměř spláchnut protiproudem spěchajících rodáků, kteří chtějí zaujmout přední pozice v bitvě o zboží z různých výprodejů, údajně vesměs lacinější než u nás. Zástup je schopen zastavit autoprovoz (v němž ostatně převládají eSPéZetky CZ), když se valí i na červenou s vlastní vozovou jízdou kojenců v kočárcích a seniorů v pojízdných křeslech. Záhy se však rozplyne do obchodních paláců na přilehlém konci Pražské a setká opět zde, až vypukne soutěž o místa k sezení v posledním vlaku na jih.

Zejména Severočeši lamentují nad pivními nálety sousedů, kteří v noci budí zdejší dělníky, rolníky i pracující inteligenty vyřvavanou saštinou. Naopak rodáci z různých koutů naší republiky to často přes den oplácejí sasíkům burácivou češtinou, před níž není ve znovuzrozených Benátkách nad Labem úniku. Božkůů, gde síí! Růůženóó, tadýý! Jóózeféé, počkéé! Jééžííš, ahóój, co ty tůů? No to, co týý! U nich jako u nás: nájezdy od sousedů jsou málo milované, ale zato velmi žádané. Přinášejí sem i tam peníze, mírní zde i onde krizi. Je známo, že ke konci mocnářství i za první republiky bylo největším českým městem Chicago. Zdá se, že za našich dob jsou Drážďany největší český hypermarket.

SAMOZVANÍ BODYGUARDI MÚZ

20. 2. 2010

Milovníku divadla je doporučeno skvělé představení a spatří průměrné; je varován před strašným a zažije výborné. Čím že byl tak mylně navigován? Kritikou v médiích. Kumšt má smůlu i štěstí, že v něm neplatí tabulky jako v atletice. O týž obraz se lze pohádat do krve, nejpádnější argumenty očím a dojmům neporučí. Proto zůstává sebehlasitěji vnucované hodnocení výhradně osobním. S tím ale ty/ti, co se právě kritikou živí, až příliš často neumějí zacházet a stávají se vkusoteroristy (vzor: ekoterorista), vyhlašujícími své vidění za obecnou normu – tím razantněji, čím silnější je jejich médium a oč slušnější jsou ‚Objekti‘, kteří je nefackují ani jim nekladou veřejný odpor.

Vyznávám poučení, že kdo kritikou trpí, nemá se spustit s uměním, ale jít k poště, kde může přes tlusté sklo výhrady či urážky neslyšet. Tvůrce má kritiku přijmout do svých služeb. Uznat ji, když se strefila do jeho vlastních pochyb, brát ji, když ho chytrou polemikou inspiruje, a kašlat na ni, když ho chce jen odrovnat jako prodejní rozhodčí krasobruslaře a je pouze výrazem averze vůči autoru či tématu. Ta poslední má naopak zdravě naštvat k další práci! Proto sám přežívám ve zdraví a s dobrou myslí čtvrtou generaci svých kritiků/ček a mám k nim takové vztahy, jaké si zaslouží.

Mým nejpřísnějším soudcem z první generace byl Sergej Machonin. Jeho recenzí jsem se obával a zároveň se na ně těšil. Byly vesměs přísné, ale vždycky zvaly do divadla! Mizící čeledi věrných diváků si příliš vážil, než aby je odpuzoval. Lákal je, aby srovnali svůj názor s jeho. Když byl stejně jako já po srpnu 1968 zakázán, objevili jsme zásadní shodu v podstatnějších věcech. Rád pak přijal nabídku, aby u nás za úplatu vyučoval francouzštinu. Jednou donesl Rudé právo, které mě právě poslalo na smetiště dějin, a divil se, že čekám

s napsaným úkolem a hodlám se učit. – Jsem vytrénován, objasnil jsem mu, nikdo mě nese-psul hůř než ty, a tebe jsem bral vážně.

Když jsem po třiceti letech známosti navrhl Hansresu Jacobimu z divadelní rubriky deníku Neue Züricher Zeitung, abychom si tykali, nechápal to. – Píšu o vás dost kriticky. – Ale tak zajímavě, že diváci často chodí kvůli vám! Že mnohé současné kritiky/čky nelze vážně brát, zavínají si sami/y. Jdu do Švandova divadla na vychválenou inscenaci *Peníze od Hitlera* a uvidím sice záslušnou, ale slabou hru, kterou nespasí ani už standardně skvělý výkon Marie Málkové. I já bych na ni poslal mladé diváky, aby aspoň poprvé uslyšeli, co jim neuměli říct ve škole, ale nehna! bych tam publikum, na něž nedosáhne. – Jdu na Novou scénu Národního divadla vzdor tvrzení, že spatřím příšerný potrat, a potěším se velice divadelním *Čekáním na Godota*, při němž mě neuspává vznešená nuda. Autor zavilého „sprdunku“ i vedení rubriky silácky ublížili divadlu i divákům, kteří uvěřili a dali se odradit. Za šedesát let života s divadlem – prvně jsem se děkoval na scéně v Plzni v roce 1950 – se mi už dávno zjevila souvislost: objektivními kritiky/čkami bývají lidé sami něčím nadaní. Nesou v sobě totiž znalost procesů tvorby, a proto i nutný respekt ke každé jiné. Kritickými radikály/kami bývají zhusta ti/y, kdo by dali/y všechno, aby patřili/y mezi kritizované, na což, jak poznali/y, nemají, takže se obdařeným mstí.

Zdůrazňování obou pohlaví v tomto textu má vyvážit, že odstrašujícími typy kritiků/ček jsou pro mě v rodné zemi tři ženy. Nechci je vystavovat adresné kritice, jaké samy neuvykly, a proto by je možná na rozdíl od nás, které pomohly vytrénovat, ošklivě pocuchala; ponechám je tedy beze jmen, však ony se už poznají a čtenáři je. Obhospodařují ve třech velkých denících operu, divadlo a film velmi podobným způsobem, jenž se dá nazvat „agresivní dojmologií“. Ta třetí dokonce uveřejnila k letošnímu Novému roku své *Desatero*, jaké nenapadlo ani F. X. Šaldu, a slíbila v něm urbi et orbi, že na nás bude ještě přísnější. Mnohého křehčího umělce,

kterého osud nenaučil bičem peripetií a katarzí poznat stupnici skutečných hodnot, silně zraňují i zcela nefér surovosti a sprostoty, místo co by se od něho odrážely zpět k pachatelům/kám. Tak proč jednou od plic nesepsout je?

Milí spřízněnci osudem, toto není filipika proti kritice, na kterou si musí tvůrčí duch zvyknout jako na zrcadlo, byť mu bylo nepříznivé. Je-li ale schválně pokřiveno, aby vás krušilo, naučte se v něm vidět závistného ducha výrobců. Nedopřejte samozvaným bodyguardům/kám svých Múz to potěšení, že se kvůli nim začnete trápit. Jediný kritik, jehož ortel platí, je čas. I proto si někdy vyjděte na Vyšehrad! Zjistíte tam, že leckoho z předchůdců neučinila nesmrtelným ani umístěnka na Slavín a jiné je v něm viditelně nevidět. Oba extrémní omyly jsou pomníky na hrobě Neznámé/ho Kritika/čky. Tvůrčí generace se podobají plukům útočícím přes minové pole. Jsem vděčný, že mi tři Múzy, pod něž rezortně spadám, už tak dlouho dovolují ulehčovat si svůj skutečný příběh psáním smyšlených. A jsem šťastný, když se přihlásí někdo, komu ty příběhy na chvíli pomohly podobně. Tu radost mi nedokáže zkazit ani nejzapšklejší kritik/čka, který/á ji nikdy nepozná.

DVA VELCÍ KLUCI A TA ČERNÁ DÍRA

27. 2. 2010

Pan generální ředitel Jiří Janeček přijal dvojitého odpíchnutého trilobita o černé díře v České televizi tak sportovně, že místo na souboj pozval autora na kávu. Když ho vlídně přivítal ve svém velíně, navrhl, aby si oba sundali saka a promluvili o problémech hezky odplác, jsou přece velcí kluci! Host byl potěšen, ale že nepřišel učinit zákulisní kšeftík, požádal, aby se účastnila hned i šéfová programu paní Fričová, kterou si dovolil dvakrát s onou dírou ztotožnit. Když vešla, vstal a sako si opět oblékl, aby té mužné ženě projevil povinnou úctu. Ona mu za to podala ruku, jak se činí i v ringu.

Nad kávou se opravdu nekonal dýchánek, ale utkání. Brzy bylo zřejmé, že programová ředitelka je vleklou situací unavena; nevládla obvyklou energií, aby uplatnila účinný kryt, natož aby podnikla razantní výpad, neuhnula však ani, když soustavně inkasovala. Rozhodčí v předepsané košili seděl za stolem a psal si zřejmě body. Když čas doběhl, neukončil střetnutí verdiktem, ale sdělením, že na Kavčích horách právě probíhá příprava k zásadní reformě, takže mnohý z problémů bude v dohlednu vyřešen. Pak řekl jedné straně – Zastav se ráno, Kateřino! – a druhé – Přijďte zas, až budete mít něco na srdci! „Dum spiro, spero“ praví latinské moudro, i trilobiti ve stavu kamenění „dokud dýchají, doufají“, avšak – již tolikrát spáleni – své naděje pojišťují. Proto panu řediteli tento vzkaz včas:

Schyluje-li se v České televizi k podstatným změnám, soustředí se jistě na její žhavé jádro, jímž je vedle zpravodajství původní tvorba. Nechce-li se nejdůležitější kulturní instituce v zemi stát terčem nové vlny kritiky za nezdařenou nápravu, nemohou reformátoři ignorovat důkazy, že úspěšná tvůrčí práce stovek lidí není možná v režimu převzatém z totality.

Paní Fričová ve sporu tvrdila, že produkčních skupin, po nichž se tak hlasitě volá, má ČT už teď několik. Oponent namítá, že jsou schopny svobodného působení a vzájemné soutěže asi jako strany bývalé Národní fronty, jejichž kasu držela taky jen vedoucí síla. Přes půl století k nám vysílá signály zlatá éra českého filmu! Jejím motorem byla kolegiální konkurence řady týmů tvořených špičkovými umělci, dramaturgy a produkčními, které disponovaly – a to byl klíč k úspěchu! – vlastními rozpočty. Konkrétní příklady dokazují, že stávající koncepce programového ředitele jakožto poloboha, do jehož žil se povinně sbíhají všechny cévy obrovského organismu, je sebezničující, protože neschopná reagovat na bezpočet odlišných projevů života. Televiznímu divákovi to nic neřekne, ale seriózní produkční, režiséry i autory děsí hlavně plošné snižování počtu natáčecích dnů. Patrně štvána systémem „žaves“ (žádné velké srání), jakým se točí televizní seriály, strhává spořivá centrála tvůrčí proces hraných filmů na jejich úroveň. K riskantnímu natáčení „s odřenýma ušima“ nutí už nynější norma dvaceti dnů pro dobový příběh a patnácti (!) pro současný. Připomíná to shora diktované závazky horníků či přadlen ke sjezdům KSČ, jak je teď ČT vysílá z archivu. Jenže hlášení o plnění se švindlovala a zmetky vyhodili po sjezdu kontrolori, kdežto filmové blivajzy by určitě musel pozřít platící abonent.

V jakémsi vstřícném mozku se už vylíhl návrh, že všechny televizní hry by měly končit do devadesáti minut, aby se snáz sázely do programu. Jaký impulz pro knižní trh: romány nesmí mít víc než sto osmdesát stran, aby se jich do knihovny vešlo víc!

Čím je velení od umělecké práce dál, tím méně vnímá, jak si televize sama zvedá laťku. Supermoderní technika mění oči diváků v lupu, které neuniknou náhražky a fušeřiny. Stačí-li seriálu pár vymakaných kulis, v nichž lze natočit sto dílů zapomenutelných už pozítří, žádá si hraný film, má-li utkvět déle, také výtvarnou péči o každý záběr. To stojí vedle peněz opět hodnotu, kterou nelze stlačit ani natáhnout – čas.

A co když dostane dramaturgie senzační scénář na film, v němž mají hrát aportující jezevčík, zpívající opice nebo tak originálně svízelný herec jako Pavel Landovský? Jen produkční jednotka fungující v rámci vlastního rozpočtu je schopna dát režiséru možnost, aby to zodpovědně natočil v časovém formátu XL, či dokonce XXL. V neposlední řadě by měly výrobní skupiny rozhodovat i o výši autorských odměn podle toho, jak moc je čeho třeba a jak se komu co povedlo. Tabulkové honoráře nezohledňují závažnost ani kvalitu a ty nadstandardní se pak podobají úplatkům nebo milodarům. Čeští autoři nejsou pitomí, takže chápou své finanční možnosti na omezeném trhu, ale spolu s režiséry budou důsledně bránit tomu, aby je právě veřejná televize nutila vytvářet zmetky. Produkci uměleckých pořadů nelze řídit jako pásovou výrobu spotřebního zboží! Týmu reformátorů je nutno fandit spíš než olympionikům, protože důsledky nezdaru by postihly spoustu diváků. Vytvoří-li jen jiné černé díry, riskují dovolání kritiků k veřejným instancím, které má Česká televize dokonce zakotveny ve svém málo známém Kodexu: k jejímu Etickému panelu nebo i nezávislému arbitru. Nezůstaneme raději dál velcí kluci, schopní plodně se utkávat při kávě? Dum spiro, spero!

BEZDOMOVCI, DO ZBRANĚ!

13. 3. 2010

Když byl dnešní trilobit ještě mládětem v první republice, slyšel za krize často slova „armáda nezaměstnaných“. Nikdy si to nedovedl představit, protože si armádu tehdy spojoval s obranou vlasti proti Hitlerovi. Až později se dozvěděl, že takové výrazy patří k básnickým ozdobám a v daném případě šlo o metaforu čili příměr. Nedávná novinová zpráva však vrátila citovanému spojení doslovný význam: „Rakousko našlo nový způsob, jak snížit vysokou nezaměstnanost. Lidé bez práce se mají přidat k armádě. Do rakouských kasáren totiž odchází stále méně branců, a armáda má tak nedostatek lidí. Více než polovina vojáků musí nyní pracovat na pozicích, které jsou spíše organizační, nebo se jedná o pomocné služby. Přijetí nezaměstnaných by mělo tento problém vyřešit.“

Pro nové ročníky opakuji do omrzení, že trvalo skoro celých padesát let od konce poslední války, než se podařilo přesvědčit Němce, že špatnou minulost nesmaže jen špatné svědomí, s nímž se odmítali účastnit ozbrojených misí NATO i OSN, ale že kdo dvakrát po sobě poslal své ozbrojence šířit po světě bezpráví, musí je tím spíš vyslat do boje za právo. Pochopili to, ale jejich vojáci dodnes při misích zbytečně krvácejí pro bojácnost politiků, kteří je nutí dodržovat i v obranných bojích mírové předpisy.

Rakousko si až s půlstoletým zpožděním přiznalo, že nebylo jen první obětí nacistů, ale i jejich nejpilnějším spolupachatelem. Snímek davů vítajících Hitlera ve Vídni doplňují otrěsné filmy z koncentráků, v nichž masovému vraždění až příliš často veleli Rakušané. Lpění současníků na věčné neutralitě je přesto dál stejně vášnivé jako odpor k reaktorům. Neutralita se v Rakousku podobá posvátné krávě, takže běda politikovi, který by se jí dotkl. Ohlašovaná doslovná armáda nezaměstnaných odráží tendenci

většiny společnosti zbavit ozbrojené síly i zbytku důležitosti. Toto není v žádném případě tažení proti Rakousku, nýbrž proti obecné evropské nepoučenosti hraničící s cynismem, kdykoli se pak promítá do předvolebních klání. To nadcházející se i u nás stává soutěží, která strana voličům nabídne co nejmín armády. Licoměrnými argumenty je vedle šetření v rozpočtu i ohled na bezpečnost bojovníků. Krom toho, že se mnohem víc peněz rozhazuje za postradatelnější instituce, jsou dnešní vojáci skvěle placenými profesionály, kteří si svou práci vybrali dobrovolně i s tím, že se při ní střílí.

Bacily neutrality, o to zákeřnější, že se nakažení plně spoléhají na záštitu spojenců, jež ale současně obviňují z militarismu, se šíří i u nás. Ukázal to nedávný boj proti radaru a čerstvě dokazuje snaha o stažení i té hrstky vojáků, kteří zachraňují naši pověst v Afghánistánu. Bylo těžké věřit vlastním uším, když předseda českých sociálních demokratů zesměšnil v televizi obavy zastánců mise, že předčasné opuštění země by způsobilo její rozvrat; Američané také opustili Vietnam, řekl, a nic se nestalo.

Bylo by hloupé si tehdejší poměry v jižním Vietnamu idealizovat, ale pád Saigonu přivodil poměry nesrovnatelně horší, které v oslabené podobě přetrvávají už třicet pět let. Státisíce lidí nekomunistického smýšlení byly zabity či poslány na otrockou převýchovu, miliony uvrženy do nesvobody, jakou zná starší generace u nás z padesátých let. Říci o tom, že se nic nestalo, spolu s oslabováním armád v řadě demokratických zemí prozrazuje, že se Evropa blíží k bodu, v němž začínaly zanikat i světové říše.

Staré heslo „Chceš-li mír, připravuj válku“, mylně dnes chápané jako výzva k agresi, poukazuje na historicky ověřenou skutečnost, že kdo chce, aby hodnoty jeho civilizace zůstaly zachovány, musí být dost silný, aby ji uměl ubránit před barbary. Ve chvíli, kdy společenství zhýčkaná dlouhým blahobytem a mírem ztratila pud sebezáchovy, začala jejich cesta do záhuby.

Síla trilobitů je v jejich zkušenosti, slabost v tom, že už ji nemohou uplatnit. *Zvoní, zvoní zrady zvon / čí ruce jej rozhoupaly? / Francie sladká, hrdý Albion / a my jsme je milovali...* To naivní pacifisté Západu donutili své politické populisty, aby uvěřili Hitlerovi. Na snímcích z 15. března 1939 zachycujících vpád německých okupantů zbyly Čechoslovákům jen oči pro pláč. Že by vnuci začali pracovat na stejném hazardu, který by draze zaplatili možná už pravníci?

Jen lidský život je vrtkavější než mír. Viděno zrcadlem celých dějin byl v nich normálním stavem zákon silnějšího, tedy válka, kdežto mír jen občasným a dočasným zázrakem. Z pětadesáti let míru a svobody, kterým se těšila západní Evropa, zažili Češi jen posledních dvacet, proto by právě jim mělo jít nejvíc o maximální prodloužení toho zázraku. Představa, že demokracie smí útočný potenciál pravděpodobného útočníka jen gentlemansky dohánět, je scestná. A názor, že demokratická armáda je snad přímo zločinná, už zhoubný. Právě demokracie, pro svou svobodomyslnost nejohroženější společenský systém, musí být vždycky silnější než totalitní režimy, které si na ni už ze své podstaty stále brousí meče. To slavné heslo je nutno číst jako varování: Chceš-li válku, prohraj mír! Demokracie, která jej chápe jako trvalou samozřejmost a drží si jen armády nezaměstnaných, páchá sebevraždu!!

NĚMECKÁ POHÁDKA PRO ZASMÁNÍ

20. 3. 2010

Dvojice berlínských policistů nevěřila očím, když to auto přejelo křižovátku na červenou. Že byla hluboká noc, zastavili řidičku, jen aby jí domluvili, že netrpělivost není ani v nejřidším provozu důvodem k hrubému porušení předpisů. Když však spustila sklo, zavlála z vozu vlajka vinné révy. Dechová zkouška prokázala jedno a půl promile alkoholu a ukončila nejen krátkou jízdu, ale i dlouhou kariéru. Ta žena v nejlepším věku, matka čtyř dětí, které vychovala sama, Margot Käßmann, přežila i rakovinu a zažila zářivou dráhu, která ji loni vynesla do čela většinové církve v zemi. Jako biskupka mnoha milionů německých protestantů se těšila takové oblibě, že církev zaznamenala příliv věřících z řad mládeže. Před rokem byla hlavou akce „Sedm týdnů bez“ nabádající souvěrce, aby si do Velikonoc odepřeli alkohol. Čekal ji i strmý vzestup v evangelické hierarchii Evropy. V tu osudnou noc, ironií osudu právě za předvelikonocního půstu, však musela jako bídna hříšnice zamknout vůz, odevzdat řidičský průkaz a pokračovat domů taxíkem.

Ta zvěst dobyla nazítří první strany novin a první minuty rozhlasových i televizních zpráv. Mravní zachovalost a oblíbenost církevní hodnostářky i její okamžité prohlášení, že se za svůj přestupek stydí, celé veřejnosti omlouvá a podrobí se všem administrativním důsledkům, jako je tučná pokuta, roční zákaz řízení a nové přezkoušení, vyvolaly vlnu sympatií. Neozval se hlas, který by zpochybnil její způsobilost pro setrvání ve vysokém církevním úřadě. Nejcitovanějším heslem se stalo Errare humanum est – chybovat je lidské! Už další den však paní biskupka z vlastního rozhodnutí zrušila všechny termíny a odstoupila s vysvětlením, že jí pro další výkon funkce schází potřebná autorita.

Takový příběh musí znít Čechům jako dost praštěná pohádka. V paměti je případ ožralého poslance, který vybouloval pár cizích aut a k odkazu na imunitu přidal už jako ministr další troufalost, když se divil, jak se v jeho úředním sejfu ocitly statisíce nikomu nepatřících korun. Od té doby našel ve vlasti řadu učedníků hlavně v obou velkých stranách, mezi jejichž nejčastěji opakované a nejmíň poctivé předvolební sliby patří zrušení imunity pro činy, za něž normální občan platí, či dokonce sedí. Čtenáři novin, posluchači rozhlasu a diváci televize i proto houfně nabývají dojmu, že „za komunistů bylo líp“. Stávají se pak jejich voliči zbytečně, když podlehl optickému klamu. Každá totalita je přece jeden obrovský tunel, v němž mizí „sakumpingl“ vše, jenže se o tom nesmí ani ceknout. To se stranovláda už moc potřebovala zbavit někoho ze svých, aby mu veřejně přišla třeba krádež vzácných obrazů, jako někdejšímu ministru vnitra Barákovi. Každý tu přitom věděl, že šel bruchet, protože chtěl zašít do basy za jiné zlodějny partajní konkurenty. První, co po vpádu tanků v roce 1968 domácí vrchnost na příkaz sovětských okupantů zavedla znovu, byla cenzura. Ale soudě podle slavných výroků na adresu médií by toho byli dnešní hodnostáři schopni i teď a bez nátlaku zvenčí. Přes chyby, omyly a lži četných černých ovčí zejména z bulváru jsou však svobodný tisk, rozhlas a televize vedle tajných voleb nosnými sloupy skutečné demokracie. Proto je americká ústava chrání už svým prvním dodatkem.

Četné černé ovce mezi politiky a bafuňáři všech stupňů se brání arzenálem prostředků, mezi něž leckde patří i nájemné vraždy. V zemi s mladší mafiánskou tradicí, jako jsou Čechy, vynasly obranu lacinější i účinnější: na sebestoší odhalení prostě se.ou. Za nějakou dobu se na jejich průšvih pro záplavu jiných zapomene, takže opilec a lhář může být vyslán i do křesla předsedy světové organizace. Takové příklady nejen jako by nehnusily, ony dokonce táhnou! Naději, že se to změní samo, nechová jistě ani největší optimista. Existuje vůbec účinný prostředek?

Vyspělejší společnosti jej našly v tom, že dlouhodobým soustavným úsilím škol, médií a soudů vymýtily pojem ‚kavalírský delikt‘ v oblasti politiky a veřejné služby. Sebevyšší činitel nemá právo na sebemenší úlevu před zákonem, právě naopak. Latinský povzdech *Quod licet Iovi, non licet bovi*, byl obrácen a stal se výstrahou: Co je povoleno volovi, není dovoleno Bohovi! Usvědčení, a přesto nepotrestání a nekající se prohnanci začnou být přítěží pro všechny, na něž se lepí, takže jejich šance na novou kariéru jsou mizivé. U nás však by se za podfuky, pro něž teď stojí před britským soudem – imunita neimunita – čtyři poslanci parlamentu, musela zpovídat snad půlka sněmovny. A proč není aspoň v invalidním důchodu rektor z Plzně, který je zjevně slepohluchoněmý?

Margot Käßmann převzala obyčejnou farnost v Hannoveru – a dobře učinila. I tak o ní napsal německý tisk, že tím jen dodatečně projevila zodpovědnost, kterou při své podroušené jízdě trestuhodně postrádala. Její pokání bylo tedy nejen mravné, ale i prozíravé, jelikož jí může za čas znovu otevřít cestu k vysokým metám církevním či politickým, a tu pak už nikdo nezpochybní. Dokud bude česká společnost nestydatcům fandit, a dokonce jim závidět, budou se tady množit jako vši v dlouho nemytých vlasech!

INTIMNÍ ODPOSLECHY

27. 3. 2010

Skandál s policejními odposlechy telefonických hovorů se dramaticky rozrůstá po čerstvém zjištění, že jim byly vystaveny i soukromé prostory nejvýznamnějších politiků. Spolehlivý zdroj z vysokého úřadu nám dodal mnoho hodin nahrávek, z nichž vybíráme nejtypičtější pasáže.

Z Hradu:

Ž(enský hlas): Pane prezidente...! Můžeš dolů?

M(užský hlas): Stříbřím si vlasy.

Ž.: Jsou tam J. F. a M. K.

M.: Co zas chtějí?

Ž.: J. F. se ptá, jestli má M. K. odstoupit.

M.: A kvůli čemu?

Ž.: (volá) Prý kvůli čemu?

J(iný hlas): Že má milenku!

Ž.: Prý že má milenku!

M.: Tak to nemusí!

Ž.: (volá): Prý že nemusí!

D(alší hlas): Že mu děkuji!

Ž.: Prý že ti děkuje.

M.: Za málo. On ho odstoupí O. L.

Ž.: Nepřestříbři si ježka, ať se líbíš.

Z vily exprezidenta:

Ž.: Láááskóó!! Kde trčíš??

M.: V prrrracovně.

Ž.: Já šíílím, a ty si píšeš!!

M.: Já netušil chm, že šílíš...

Ž.: Tak fofruj ke mně!!
M.: Ted' prrrávě chm nemohu...
Ž.: Musíš!! Utek mi pes!
M.: Mně přišel dalajláma...
Ž.: Tak ať jde hledat s náma!

Z bytu premiéra:

M.: Holky! (2 *mlasky*) Co kuchtíte?
Ž.: Tvý nejmilejší ňamňamíčka.
M.: Míchaný, nebo volský?
Ž.: Malá by je ráda prskla do skla.
M.: ňamňam. No to se pomějeme!
Ž.: A já koupila tvý počteníčko.
M.: Raula? No to se nasmějeme!

Z bytu předsedy opozice:

M.: Nazdar! (2 *mlasky*) Co je k věce?
Ž.: Krupicová.
M.: Zase znova??
Ž.: Malej ji papá rád!
M.: Máš doma taky chlapa s gulema!
Ž.: Že se vzdal mandátu, nebyla vůle má!
M.: Vař flákotu, když ti ted' peru plíny!
Ž.: Nežvanit, směl jsi aspoň do kantýny!
M.: Pár fórků má způsobit potopu??
Ž.: Ted' můžeš chodit leda do TOPu.

Z bytu šéfa té nové strany:

M.: Tož vy to máte vyšetřiti?
J(iný hlas): Pane... jak se vás oslovuje...?
M.: Zcela prosté. Jasnosti či Princ.
J.: Tak co tu zmizlo, pane Princ?

M.: Má s prominutím fajfka.
J.: Kdo vás ted'ka navštívil?
M.: Poslední byl B. O. z USA.
J.: Ten černoch z Bílýho domu kouří?
M.: Jo. A zvyk choditi sem dospati má V. H.
J.: Ten prezident ČSSRČSFRČR?
M.: Jo. Avšak ten už huliti přestal.
D(alší hlas): Pozdrav pámbů, Princi.
M.: Dejž to Pán Bůh. Co mi ráčíte nésti?
D.: Spěšnou zásilku od bratra C. S.
M.: Předsedy KDUČSLNF? Co mi zasílá?
D.: Dýmku míru, Jasnosti.
J.: Je to vona, pane? Pane Jasnost!
D.: Kníže zadřímlo, inspektore!
J.: Tak proč mě sem, xakru, honilo?
D.: Neklít!! Ono vnímá, i když dřímá!

Závažnost těchto dokumentů volá po nejostřejším odsouzení policejní zvůle. Krizové zasedání sněmovny k ostudnému zásahu do soukromé sféry politiků proběhne prvního dubna.

O VŠEM, JENOM NE O VOLBÁCH I.

10. 4. 2010

Záměr vyjádřený v titulu, který se bude ještě pětkrát opakovat, se zrodil z pocitu, že i nejvznešenější věci lezou krkem, když je jich tak moc, že je jich příliš. Ten efekt se nevyhýbá ani volbám, třebaže jsou vedle svobody slova to nejcennější, co nám stařenka demokracie nabízí. Trilobit, který za totality k žádným nešel a po klíčobití žádné nevynechal, se k nadcházejícím chce vyjádřit až těsně před nimi. Do té doby nabídne témata, která se jich nedotknou ani náhodou, aby umořené oko čtenáře osvěžila jako borová voda. A začneme zvesela! Lidové písně, radostné i tklivé, milostné i vzpurné, vyhynuly, když se zrodil autorský zákon. Bezejmenné jako by byly tryskaly z duše lidu, zato jména skladatelů a textařů vyžadujících honoráře jako by mu je odcizila. Jeho génius se však nevzdal a začal chrlit nová anonymní díla, na něž je i nejfikanější zákon krátký: anekdoty.

Znáte tuhle? Soužka učitelka v Irkutsku probrala lidské vlastnosti a chce po žáčcích příklad humanisty. – Soudruh Lenin! volá Volod'ka. – Charašó! A proč? – Otec rybařil u Volhy a najednou kouká, soudruh Lenin jde kolem! Tak vstal, uklonil se mu až po pás, no a soudruh Lenin si ho ani nevšiml. – Charašó, Volod'ko... ale v čem byl humanista...? – No moh ho taky zastřelit!

A znáte tuhle? Svaz výtvarníků SSSR vypíše soutěž s tématem Lenin v Polsku. Sejdou se stovky prací zobrazujících Lenina plovoucího ve Visle, čtoucího Sienkiewicze i tančícího mazurku. Komisi zmate jen olej, na němž nahý muž, opásaný řemením s pistolí, jebe obtloustlou ženu. – Kdo je ten...? – Přece náčelník Čeky soudruh Dzeržinskij. – A ta...? – Přece Leninova soudružka Krupskaja. – Ale kde je soudruh Lenin?? – No přece v Polsku!

Vtipy z hlubin sovětských věčných časů dokládají, že patent na anekdoty nemají Židé ani Češi, i když první jich znají nejvíc, protože

měli na vymýšlení o 3760 let víc a z pohrom skoro nevyšli. Ukazuje se totiž, že právě katastrofy jsou živnou půdou vtipů. Znáte tenhle?

U Braniborské brány v Berlíně uvidí Adolf Hitler z auta metaře se žlutou hvězdou. Dá zastavit, namíří na něho pistoli a poručí – Žide, to psí lejno teď sežereš! Počká, až je rozkaz splněn, a jede dál. Kohn se vrátí do ghetta a září – Židi, jsme zas v kurzu, dneska mě sám Hitler pozval na oběd!

A znáte tenhle? Po německé okupaci v březnu 1939 přijde na pražský magistrát muž, že si chce změnit jméno. – A jak se jmenujete? – Adolf Prdel. – No to je ovšem pádný důvod, a jak se jmenovat chcete? – Josef Prdel.

Jsou lidé, kteří bez anekdot nemohou existovat. Karel Poláček napsal o židovských cestácích, kteří putování se vzorky v rozkodrcaných osobácích přežívali díky anekdotám. Časem se ale shodli, že je dlouhá vyprávění nudí, pročez si vtipy očíslovali. – A co sto dvacet čtyři? navrhl jeden, a ostatní se srdečně zasmáli. – A co devadesát šest? trumfl ho druhý, a všichni vypukli v hurónský řehot. Humorista i cestáci skončili v plynu, ale Lid plodil vtipy dál. Znáte tenhle vousatý?

Co je úderka SNB? Čtyři esenbáci; jeden umí číst, druhý psát, třetí počítat a čtvrtý na ty tři intelektuály dozírá. A znáte ten čerstvý? Svatý Petr předvádí vzpurného nováčka, který odmítl jít do očištění, že musí ihned mluvit s Bohem. – Kdo jsi? zeptá se Hospodin. – Já jsem Václav Klaus a vy mně sedíte na židli!

A jsou taky lidé, kteří mluví pouze v anekdotách. Spisovatel Arnošt Lustig si dokonce od přátel vykoledoval zákaz vyprávět je, protože každý rozhovor s ním se omezoval už jen na ně. V zájmu tohoto fejetonu byl však vyzván, aby vybral nejkratší židovskou. Dodal ji bez váhání: Kohn horníkem!

Trochu lepší časy se poznají, když v anekdotách vystřídá satiru humor. Znáte tuhle? Pondělí Pátek, Úterý Pátek, Středa Pátek, Čtvrtek Pátek, Pátek volno, Sobota a Neděle Pátek. Co je to? Nevíte?

Přemýšlejte chvíli! Zatím přídavek od Lustiga. Návštěvník vidí na židovském hřbitově velký pomník s nápisem: Hrob neznámého vojína Izáka Roubíčka, majitele firmy Barvy Laky Roubíček a synové v Košířích. – Co je to za nesmysl, když byl ten Roubíček tak známý? – Ale naprosto neznámý jako vojín!

A ještě jednu novoruskou: Do spacího kupé sibiřské magistrály přistoupí ke krasavici urostlý mladík. Ona si kvůli němu tři večery mění negliže i voňavky, ale on vždycky jen udělá na koberečku sto kliků, švihem se vyhoupne na horní lůžko, popřeje dolů dobrou noc a okamžitě usne. Když má vystoupit, zeptá se ho žena depri-movaně – Mladý muži, jsem tak šeredná? – Ale naopak, jste krásná a strašně přitažlivá! – Tak proč vy nic?? – Mám proto, madam, tři vážné důvody. První je fyziologický: jsem impotent. Druhý biologický: mám syfilis. A třetí morální: zítra se žením!

Blahoslavení bud'tež neznámí géniové! Pozapomněli jste, milí čtenáři, na ty volby? Vzpamatovali jste se maličko z letošní drsné kampaně? Odlehly vám trochu sliby-chyby, podrazy výrazy, urážky a výhrůžky? Pokusíme se o to společně i příští sobotu. Zase o jiném – třeba o šoférech! A rozluštili jste mezitím tu hádanku? Ne? Tak se dáte podat? Je to stránka z erotického diáře Robinsona Crusoa. Kdo se nezasmál, ať si slavnou knihu rychle přečte!

O VŠEM, JENOM NE O VOLBÁCH II.

17. 4. 2010

V roce 1954 vydal ministr národní obrany Alexej Čepička přísný rozkaz, že všechny šarže v československé armádě musí mít před nadcházející válkou řidičák. Protože tam nestálo, že mají i umět řídit, byl splněn v řádu hodin. Tak třeba útvar, v němž sloužil trilobit, sázel šarže po čtyřech do gazíku, velitelův šofér je vyvážel na silnici k Chuchli a přesazoval jednoho po druhém za volant, který z vedlejšího sedadla pomáhal ovládat. Aut jezdilo tak málo, že naštěstí žádné nepotkali. Na Zbraslavi napadlo šoféra tankovat a nečekaně zatočil za trilobita k pumpě, zapomenuv, že ho zatím seznámil jen s pedálem plynu, pročež vůz drsně zastavil o roh betonového soklu. Výsledek: jedna vpůli přeražená espézetka a čtyři čerstvé řidičské průkazy vystavené zkušebním komisařem týž den po absolvování opatrného kolečka na karlínském autodromu.

Jaký div, že takto vyučený řidič, když se pak válka nekonala, ministra dávno odvolali a on si koupil první vůz, absolvoval svou panenskou jízdu za rodinou do zotavovny jen na první a druhou rychlost. Selský rozum mu vnukl, že nižší převody slouží bezpečnějšímu tempu, které jako zodpovědný začátečník chtěl dodržovat. Žasl, když mu přátelé vysvětlili, že jen zázrakem nezničil motor.

O tři roky později jezdil už i na trojku a čtyřku, takže si přišel jako mistr světa. Když se před nechráněným železničním přejezdem v Uhlířských Janovicích ohlédl, aby okřikl dcerky žduchající zezadu synka, pozdě postřehl zprava jedoucí vlak. Týž pedál ho tentokrát zachránil! Že místo na brzdu šlápl na plyn a strhl volant doleva, odrazil se od lokomotivy buzarem jako koule na biliáru. Výsledek: čtyřčlenná posádka bez škrábance, auto opravitelné (první verze volhy byla spíš karosovaný tank), pojištěná škoda na parostroji

11 000 Kč, pokuta pět set a hodnocení stokilového předsedy dopravní komise v Kutné Hoře: „Soudruhu, napřed jsi jel jak vůl, ale potom jak bůh!“ Byla to trilobitova poslední bouračka v životě. To vše je úvod k úvaze o domácím automobilismu po půl století.

Pryč jsou ty krásné časy, kdy jízda z Prahy do Brna trvala zaručeně pět hodin, kdežto teď trvá teoreticky necelé dvě, ale prakticky někdy i den a noc. Dnešní Déjednička byla počata za první republiky a jejím archeologickým zůstatkem byl pro dvě generace Čechů pověstný dálniční most u Senohrab. Až do sedmdesátých let se po něm chodilo na houby z louky do lesa, než začala hlavní dopravní tepna republiky růst po stavebních úsecích, z nichž se stále muselo sjíždět na okresky, takže se pro ni vžil název „Dál nic“.

Její dokončení už nechtěný exulant nezažil, ale o to víc si ji vychutnal po pádu železné opony, kdy začal hojně jezdit trasu Vídeň–Praha a zpět. Rodákům netřeba vykládat, co vše lze na babičce našich autostrád zažít a motoristům ze západního zahraničí se jeví být zlým snem. Řidič, který na ní dodržuje pravidla silničního provozu, protože je považuje za záruku přežití, najde se na pár hodin v pojízdné společnosti lidí zjevně znavených životem a zkoušejících nejrůznější způsoby mobilní sebevraždy. Ale ne jim tu má být věnován epitaf.

Nejviditelnějšími uživateli Jedničky jsou silniční koráby dálkové dopravy. Jejich šoféři jsou i nejčastěji proklínanými účastníky provozu, když na dvoupásovém úseku dlouhé minuty po centimetrech předjíždějí podobného mastodonta a pak se plíživě zařazují do svého pruhu. Kolona osobních aut řízených většinou neurasteniky si pak při předjetí neodpustí vzteklé troubení, na něž uražený tirák často odpovídá dálkovými světly oslňujícími v noci i zezadu. Pak se ale všichni anonymně setkají u čerpacích stanic, na odpočívadlech či v motorestech a zlost rychlých na pomalé hasne při pohledu na bytosti zbavené hradeb svých pojízdných pevností. Mladší i starší, kostnatí i pupkatí, sušinky i habáni, cizí i domácí, mužští i ženské,

všichni mají cosi velmi společného, jakousi odevzdanost, k níž je odsuzuje nevypočitatelný osud v podobě věčně pohánějících odběratelů, stále zdržujících předpisů, zákeřného počasí, náladových celníků, buzerujících policajtů – i těch zuřících řidičů osobních aut. Silnice je dlouhá nit, uhání a uhání, zpíval kdysi slavný Yves Montand, jenže pro dálkové řidiče se neromanticky vleče a vleče, v předepsaných, přísně kontrolovaných přestávkách často nemohou usnout, za volantem se jim pak klíží oči... jaký div, že když se jim naskytne možnost a chtějí se probrat, začnou předhánět ty, co jsou pomalejší třeba jen o pár km/h.

Kdo často sjíždí po dálnici od Průhonic k Praze nebo přejíždí hranice EU tam či zpět, zná ten deprimující obraz: sto a víc kamionů stojí těsně za sebou před výjezdem k Jižní spojce či před unijními celnicemi a čeká a čeká a čeká, popojíždí každých deset minut o vlastní délku a ve většině kabin je jak ve škebli uvězněn nejméně jeden lidský tvor, který neví a nikdy nebude vědět dne ani hodiny. Když se jim tedy občas podaří vybočit z té nekonečné plechové laviny, aby na chvíli okusili vytržení ze svěrací kazajky svého osudu, budiž jim to šťastnějšími přáno... A o čem příště, když ne o volbách? Třeba o hospodách.

O VŠEM, JENOM NE O VOLBÁCH III.

24. 4. 2010

Když byli dnešní senioři juniory, zažili, jak se milionová Praha, před válkou zářící moderní metropole a i těsně po ní městský ráj ve srovnání s troskami většiny evropských metropolí, proměnila zakrátko v zanedbané provinční sídlo cizí říše.

Každá moc se od starých Římanů naučila dávat lidu ‚panem et circenses‘ – chléb a hry –, což v Čechách znamenalo hlavně fotbal a pivo. Základní kulinářskou jednotkou se stala zaplivaná hospoda, vyšším typem byly podnikové stravovny. Z lepších zařízení přežilo jen pár, aby měli kam chodit prominenti režimu, diplomaté a cizí obchodníci; byly tedy slušně vybaveny, zejména odposlechem. Senzací se proto staly za chruščovovského ‚oteplení‘ hned dva podniky, z nichž zavoněly neznámé či zapomenuté kulinářské oděry z širého světa. Chřípí Pražanů, uvyklá za léta jen vůním domácím, se zachvěla rozkoší. Nic proti vepřové, svíčkové a dalším perlám české kuchyně, ale být odkázán jen na ni bylo stejně nepřírozené jako zákaz škodlivých knih, škrcení zboží z dovozu a cenzura myšlenek vůbec. Právě různost a jinost brání krnění a inspiruje k novým činům.

Trattorie na Národní třídě sem přinesla závan kuchyně, která tehdy už dobývala západní Evropu. Nenabízela velký sortiment, neměla především ‚picapec‘, a zatajila proto základní italský produkt, ale naučila české jedlíky rozlišovat mezi nudlí a špagetou, přijít na chuť parmazánu či bazalce. Její úroveň však časem upadla pro nedostatek originálních surovin, takže se stala jen podvečerní čekárnou na otevření vedlejší Violy, kde se k českým minutkám čepovala poezie.

Čínskou jídelnu ve Vodičkově ulici přijali milovníci dobrého jídla zprvu nedůvěřivě. Problémy měl i český personál, který si málo rozuměl s kuchaři vyslanými z nové lidové republiky na důkaz ne-

rozborné jednoty čínského a českého lidu. Když se rukama, jazykem a nosem domluvili, stala se po roztržce Moskvy s Pekingem jednota rozbornou a kuchaři přes noc zmizeli. Paradoxně to byla hvězdná hodina podniku.

Nadaní čížci už dost dlouho koukali Číňanům na prsty a pustili se do díla sami. Potřebné ingredience si pašovali, odkud se dalo, vozili jim je i čeští diplomaté. Co nesehnali, šikovně nahradili. Výsledkem byly chutě, které si zachovaly původní charakter, ale lehce se přechýlily k domácím. Podobná třeba mixu polštiny s češtinou, který Bezruč povýšil na spisovnou slezštinu, vznikla specifická kuchyň pražské Čínské restaurace, jež si udržela labužníky přes třicet let. Patřilo k povinnostem příbuzných a přátel, pokud směli navštěvovat emigranty, že z ní mnohým dováželi slepici s hořčicí a zelný salát. Restituce pak zahnalý podnik na deset let do nedalekého Světozoru, než mu zakroutila krk neviditelná ruka trhu.

V té době se už i do Čech sunula láva čínských jídelen, které v leckterém velkoměstě světa tvoří celé čtvrti. Nabídkou i lácí budily nadšení všech, pro něž byla asijská kuchyně novinkou. Klienti pražské předchůdkyně však poznali hned, že se přírůstky úrovně a kvalitou dramaticky rozlišují. I když pochopili, že se s nimi vrátily originální chutě, jež české přechýlení vymazalo z paměti jazyků, rychle objevili hlavní problém, s nímž se po otevření hranic potkali všude.

Je známo, že hospoda rovná se kuchař. S ním se vždy mění její charakter, a proto si chytrý hospodský hýčká dobrého kuchaře víc než milenku. Většinu čínských restaurantů na světě provozují však velkorodiny, a sotva si host zvykne na koření strýčka Fu ze Sečuánu, musí se vyrovnat s přísadami tetičky Li z Kantonu. Hlavní kritérium lze však poznat pouhým okem. Jen v dobrých podnicích lze potkat hoduující Číňany. Prázdné, do nichž jen náhodně zabloudí turista a kde majitel(ka) objednává, servíruje i kasíruje, jsou nejspíš pračkami peněz, pročež si vystačí s jedinou omáčkou na celou

škálu pokrmů. Dvě generace hostů původní pražské ‚Číny‘ na ni vzpomínaly, podobné nedobrovolně abstinujícím pijákům. Mnozí ji teskně hledali jako poutní místo svého mládí z logické úvahy, že takoví machři nepověsí své voňavé umění na hřebík. Pak se první probloudili k cíli a vyslali souřadnice tichou poštou dál. Dobrý mrav zakazuje nekalou reklamu, takže jen nápořď: objevena byla pod zapadajícím sluncem, v dosahu MHD, pod jménem bývalé české hospody U K... Setkání se Stríhanou slepičkou, Kuřátkem La c', či Rybičkou Liu' se podobalo schůzce s bývalou velkou láskou. Trochu se změnila, ale byla to pořád ona. Ostatně i její milý se mezitím víckrát oženil a prožil tolik, že to ovlivnilo i jeho chuť a čich. Pročž byl upřímně dojat a už při loučení se začal těšit na shledání.

Ptá-li se přítel z ciziny, kde v Čechách stolovat, sluší se ho poučit, že tu může jíst špatně a draze, nebo za slušnou cenu moc dobře. Skvěle se tu dá pojíst i za sto korun a hnusně i za sto eur. Lze mu poradit, aby pohlédl na cenu svíčkové. Od sto padesáti výš bude jíst bud' procovsky uvařený biftek nebo podvrženou klišku. Turista to nepozná a stejně už nikdy nepřijde. Takže se nedozví, že mu českou lahůdku kořenili teta Marfa z Biafystoku nebo strýc Ahmed ze Skoplje. A o čem přístě, když určitě ne o volbách? Třeba o diplomatech...

O VŠEM, JENOM NE O VOLBÁCH IV.

15. 5. 2010

V půli devadesátých let, když se dnešní trilobit po dvacetileté pauze snažil pomocí fejetonů opět se vepsat do povědomí domácích čtenářů, ho povzbuzovaly přibývajících gratulace k nebývalé fundovanosti jeho textů. Pak v něm ale začalo hlodat podezření, které se změnilo v jistotu, když dostal několik blahopřání ke srovnávací analýze ekonomiky Evropské unie a postkomunistických zemí. Tak objevil existenci jiného Pavla Kohouta.

Kohouty Pavly hýřil každý pražský telefonní seznam, ale až do té doby si každý z nich raději rozmyslel vyučit se některé z profesí, jejichž vykonavatel je pravidelně jmenován v tisku. Pro výstrahu stačil jeden, který kazil dobré jméno všem ostatním. Ten čerstvě opeřený byl, jak teď přiznává, zlákan právě špatným příkladem staršího, neboť vstupoval do puberty v divokém čase Charty 77. Poučen však temnou minulostí jmenovce, zvolil místo literatury ekonomiku.

Brzy byl trilobit nucen požádat noviny, do nichž psal, aby dva kohouty na jednom výskytu rozlišovalo udání druhu. Dlouho to fungovalo, než byl vyzván, aby v *Dobrému jitrnu s Českou televizí* pohovořil o světové hospodářské krizi z konce dvacátých let minulého století. Dopraven autem na Kavčí hory a přecházející maskérně, dopíjel čaj, když se ho mladá asistentka přiběhla zeptat, chce-li být ohlášen jako ekonom, či publicista. Spíš spisovatel, odvětil a vyvolal poprask. Dvě minuty před vysíláním se vyřítit ze studia moderátor s výkřikem – Jéžíš, vomyl, dovezli jste mi špatného, co budu dělat?? – No přece mluvit o té krizi, pravil omyl, já jsem se do ní narodil!

Shoda jmen časem neunikla novináři s fotografem, kteří se rozhodli učinit s oběma Kohouty rozhovor pro známý žurnál. Pozvali je

letos do kavárny Mánes, kde si ti dva konečně pohlédli z oka v oko a dost si do nich padli. O tom vznikla textová i obrazová zpráva, která teprve vyjde. O žertovné pokračování se vzápětí postaral osud, když trilobita chvilku po návratu domů volal sekretariát MF DNES, smí-li dát jeho adresu šéfovi ČEZu Martinu Romanovi. Svolil potěšen v domnění, že se dočká uznání za svůj osamělý zápas s rakouskými haniteli Temelína. Záhy dojel šofér s lahví špičkového moku z francouzské Champagne a s dopisem, jehož začátek oblažil dvojnásob.

„Pane Kohoute, vaše kniha, kterou jsem právě dočetl, je skvělá, logicky sestavená, gratuluji.“

Nadšení bohužel zchladil její název: *Finance po krizi*.

„Dear Mr. ČEZ,“ odepsal obeslaný obratem, „poslal jste champagne nepravému, ale my je tu vypijeme, aby se nezkazilo. Posílám Vám taky svou knihu, román *Smyčka*, v naději, že nebudu muset láhev nahradit.“ „Vážený pane,“ napsal zakrátko obdarovaný dárce vychovaně, „Vaše kniha je zajímavá.“

Podle očekávání dostal mezitím právě francouzské šampaňské i pravý adresát. Falešný si od něho knihu vyprosil a dal jí přednost před všemi prózami čekajícími na nočním stolku. Záhy ji však přemístil na psací stůl, aby ji mohl obložit svazky lexikonu, neboť zhruba každému dvacátému slovu nerozuměl. Byl však natolik zaujat vtipným a poutavým líčením záhadného kosmu, v němž místo Mléčné dráhy planou burzovní indexy – sice viditelnějšího, ale jemu stejně nepochopitelného jako špičková elektronika –, že spis přelouskal podobně pracně i dychtivě jako za totality s pomocí česko-ruského slovníku romány Alexandra Solženicyna v azbuce, připomínající nábytek. Lopotná četba ale otevřela obzor, který většina našinců mívá podobně jako špičkovou techniku, od níž žádá pouze, aby fungovala, ale raději si představuje, že třeba satelitní navigace je balon, odkud ho triedrem vodí jen jemu přidělená děva. Jak se divit, že tu knížku zhltl velící manažer v zemi jako detektivku

a pokřtil ji i druhou lahví drahého nápoje, když první vypil bývalý komunista.

Ale právě ten přišel na myšlenku, jak v čase, kdy se srp s kladivem vydávají na zboží z Řecka do Evropy, varovat pravnuky, aby si jako on špatně nepřčetli už tak málo srozumitelného Marxe. Milý Pavle Kohoute mladší, s nímž je mi potěšením si tykat, právě ty jsi schopen napsat manuál objasňující normálnímu člověku v lidštině, jak přežít uragány světových financí. Mohl by se jmenovat Ekonomický slabikář pro dospělé, ale nejlíp by šel na odbyt s titulem Ekonomika pro blbce!

O ČEM JINÉM NEŽ O VOLBÁCH??

22. 5. 2010

Je zvláštní, kolik občanů tu dvacet let chodilo k volbám betonujícím totalitní režim, aniž se ulili některým z nesčetných českých triků. Ještě zvláštnější ale je, kolik občanů nechodí volit, když se to smí. Ten jev má asi příčiny v kombinaci pohodlnosti s nevírou. Proč vážit cestu k urně, když jeden hlas starou belu změní a v nabídce chybí strana vysílající na žádané vlně? Stran jsou přitom v nabídce desítky, jenže fungují většinou, ať z idealismu, z ješitnosti, nebo z recese, jako mucholapky na promarněné hlasy, přidělené pak poměrně i těm, s nimiž volič nechtěl nic mít.

Po dvaceti letech svobody se obnovují tradice sahající až do první republiky T. G. Masaryka. Česká společnost se štěpí na klasickou pravici, levici a pár mírně odlišných uskupení tvořících jazýčky na váze; mohou úspěšně zabránit sloním svatbám zvaným ‚velká koalice‘, v nichž si snoubenci dělají k obecné škodě mamutí naschvály.

Voliči tradičních stran svou sympatií často odkazují potomkům jako divadelní lóži, kterou ze zvyku drží bez ohledu, co a jak se hraje. A právě čeští si vinou mnohaletých parodií na volby neuvědomují, že nemusí být otrocky věrní straně, kterou volí ze setrvačnosti, ale stát se těmi, jimž se ve vyspělých demokraciích říká ‚střídaví‘. Právě oni rozhodují volby odlišně od výzkumů mínění, když až cestou k urně logicky zváží, kdo jim reálně nabízí nejméně asociální model prosperity i nejspolehlivější obranu lidských práv a občanských svobod. Skalní voliči následují své strany i na porážku, zatímco střídaví je umí účinně ztrestat a vyléčit tím šokem z bludů, aby byly zas volitelné příště.

Zklamaní příznivci všech stran dosavadní koalice i opozice k tomu mají letos dost důvodů. A aby z protestních hlasů netěžili komunisté, kteří na závar v českém kotli půl století přikládali, měli

by střídaví voliči podpořit strany, které mají slušnou šanci uspět a ještě se nestačily zkazit, takže mohou alespoň na čas zlepšit poměry.

Demokracie, jak říká stará moudrost, nemůže být lepší než společnost, která ji vytváří podle sebe. Česká má na jiné v Evropě ztrátu dvou generací vyrostlých s heslem „Kdo nekrade, okrádá rodinu“. Bacil nesou nadlouho nejen pracující, co kradou cement a cihly, ale i politici asistující krádežím celých koncernů a bank. Je čas, aby dostaly za vyučenou strany, jejichž lídři k tomu dali šejdíkům příležitost, a členové jim třeba i nevědomky stáli zeď tím, že se úplně vzdali jejich kontroly. Je čas, aby se ozvala nejmladší generace, která by se chtěla svou kdysi slavnou vlastí chlubit, a ne se za ni zas a znovu stydět. Je čas dát ve volbách šanci vládnout jiným stranám i politikům. Jistě, jako nemá mládí patent na rozum, není ani novost stran a lídrů zárukou počestnosti. Ale rozhodně donutí ty staré, aby se pod tlakem konkurence začaly kvapně dávat do pořádku. Že klesající loď nejdřív opouští krys, vybavuje opozici novým kreditem.

Střídaví voliči jsou v situaci turistů využívajících šanci poslední minuty: místo známých destinací, jež ztratily dobrou pověst, si mohou náhle vybrat ty, které nabízejí zajímavou změnu. To není zrada názoru, ale druh penalty vylučující ze hry ztučnělé či zkorumpované partajní matadory, kteří se už předvedli. Budiž připomenuto, že v Rakousku s obdobným počtem obyvatel mají hlavní strany SPÖ a ÖVP ve srovnání s ČSSD a ODS víc než desetkrát tolik členů. To hodně říká o násobku kvality, kterou nabízejí voličům k výběru. Česká politická pidielita si už dávno zaslouží vystřídání jako ve fotbalu či v hokeji. Právě teď je šance poslat vyhořelé borce do sprch a vyslat do pole čerstvé. Nadějných je tentokrát na výběr dost. (Škoda jen, že nekandiduje Strana Neúplatných s lídry Schwarzenbergem a Zemanem, vyřešila by problém mnoha nerozhodných vlevo, vpravo i uprostřed!) Naši poslední otcové národa si po čtyřletce

ostud, jimž vévodilo oranžové zprznění českého předsednictví Unie, korupční orgie v modrém a divoké kotrmelce v trikotech zelených i černých, zaslouží červené karty. Ty jim však mohou udělit jen „střídaví“ voliči, kteří se zbaví sentimentálních vazeb a promění hlasovací lístek v opožděnou, ale účinnou pomlázku:

*Hody hody doprovody;
vaše škody nesou plody,
namažem vám hlasem schody!*

A O ČEM V DEN VOLEB? O PEJSCÍCH!

29. 5. 2010

Čtenáři trilobita vědí, že o sobotách ozářených svátky lidstva, či naopak zatemněných smutkem ze stavu obce, budou osvěženi tématem oblažujícím mysl ne-li všech, pak mnohých. Je tu dnes na místě tím spíš, že chce pospojit vlast roztržitou volebními vášněmi. Nuže: příští týden jubilují dvě události budící snad převážně sympatie: před šestašedesáti lety přistáli v Normandii západní spojenci a před rokem se u Plzně narodil Barbar.

Aby bylo vyvráceno podezření, že vyvolenou rasou jsou pro trilobity jen jezevčici, budtež představeni i ostatní zástupci psovců v domě. Ateliér v přízemí si najala tříletá fenka nazvaná Pako, což je kupodivu šifra, kterou užívali agenti Husákovy rozvědky jako krycí jméno pro zahraniční sledování Pavla KOhouta. Že by? V třetím patře se usídlilo feňátko amerického původu zvané Dafné, jež trochu děsí poselstvím rýmu „rafne“. Snad jen hafne! V kvartetu vládne stařešina Bruno. Příslušník vzácného druhu, jež možno nejspíš nazvat pudlteriérem, je tvor tajemného původu i věku jako téměř každý psík z útulku. Dcera sousedů si tam předvybrala vysokonohého krasavce, který jí utkvěl při první návštěvě; když si pro něho přijela rodina, vyrazil jim v ústrety dřív přehlédnutý Bruno a bez odmluv si je vybral sám. Byl-li kdesi vystaven ústrkům, našel mu teď Velký Manitou u sousedů psí ráj na zemi. Ihned obsadil jejich srdce i lože a brzy docílil vzezření vznešeně se sunoucího gauče s bílobéžovým přehozem. K Barbarovi z téhož poschodí se chová jako sólista Národního ke kandradasovi z konzervatoře: nezakousne ho, ale zjevně přezírá. Tím se řeč stočila sama zas k jezevčíku!

Roční štěně s prorocky vybraným jménem, zcela odpovídajícím jeho povaze, přesáhlo právě délku půl druhé špagety a chybí mu jen čtyřicet deka do plánovaných šesti kil. Barbar už nečůrá v po-

tupném podřepu fenek, odkoukal od psích frajerů elegantní švih zadní nožky, kterou rád malebně opře o lucernu či zeď. Loužičky doma patří minulosti, a pokud vinou horečných aktivit nestihne hovínka venku, klade je šetrně mezi koberce. Pomoc ‚psíhologa‘ by však nutně potřeboval za účelem přeřízení alespoň o půl hodiny dozadu. Až na tu vadu je však olíznutí spícího nosu vlahým jazykem jemnější než drnčení budíku. Buditel při tom balancuje na zadních opřech o postel, když zápas o ni jako jediný prohrál. Majitelé však utrpěli Pyrrhovo vítězství: po dvacátém vyhazovu z ní obsadil zbytek bytu.

Dobyté území stále kolíkuje značkami, k nimž užívá sólové boty, ponožky, kapesníky či rukavice, ale také klíče, zapalovače, koláče, Káčé a další předměty odložené do výše metru, již mrštně dosáhne lososím výskokem. Přestal ohlodávat trnože židlí, neboť mu zachutnaly cigarety, z nichž však labužnický požívá jen filtry. Sežvýkal oboustranně řemínek náramkových stopek. Fleš od PC mu naštěstí nechutnala a skousl ji tak ohleduplně, že se dala dlátem roztáhnout. Za obrovský úspěch považují držitelé, že dosud nepropadl loudění, neboť je nezná. Stálo je to jen pár útlocitných přátel, kteří po výhrůžce, že kdo mu dá sousto, bude vykázan, k nim raději nechodí, než by ustáli zoufalý pohled, jakým jezevčící dokonale předvádějí umírání hlady. Ne-psář neví, že střídma strava je zachraňuje před obrnou způsobovanou páteří, která se Hospodinu nepovedla. Bohatě jim to vynahradil fištrónem, na nějž jsou sebechytřejší páníčci kratičcí.

Bylo už vzpomenuť, že každý jezevčík je vybaven i šestým smyslem, aby měl šanci v bojích se škodnou, jaké vede v temnotě norem. Pokud ho osud zavál k nepoužitelným pánům, kteří nevlastní pušku ani les, a nejsou na hony ani zvání, soustředí veškeré smysly k tomu, aby doma uhonil je. Tím šestým je totiž bezbřehá úpornost.

Když Barbar pocítí nutnost dát se drbat, opře se nejbližší osobě, domácí či cizí, o nohu, ať si sedí, stojí, či kráčí. Drbatel brzy pochopí,

že drbaný má na mysli dlouhodobou akci, při níž požívačně vystaví prstům každou část těla. U Barbara naštěstí zabírá metoda, kterou pánovi předvedli všichni, kdo ho kdy masírovali: konec mu ohlásí dvojím plácnutím na zadek a on si jde ihned chytit dalšího. Hůře lze zastavit tu potřebu honu. Všichni předchůdci z téže čeledi chápali jako potupu, když se někdo i jen pokusil navrhnout jim, aby aportovali. Barbarovi však aport zřejmě nahrazuje lov. A protože jeho ubohým revírem v bytě nekřižují zajíci a ze stropu neprší sestřelené kachny, obstarává si úporně náhražky v psích hračkách, jejichž házení nepřetržitě vyžaduje po domácích i hostech. Někdy to zastaví jen útěk do blízké hospody, než usne.

Každý z domácích weltmanů spal jinak. Adam v papírové krabici, Edison kočoval po bytě, Áda nocoval v koupelně, Richy se zanořil do své deky nebo si shrnul cíp koberce coby polštář. Barbar obsadil, jakmile tam doskočil, ze všech sezení v bytě fotel dramaturga Luboše Pistoria, který jeho žena Dída věnovala páníčkům jako nejpilnějším uživatelům. Podpisy všech autorů vyšla: Aškenazy, Březovský, Drda, Havel, Fischerová, Chramostová, Karvaš, Klíma, Kohout, Mašínová, Pavlíček, Sidon, Stehlík... Těch šest, co už nežijí, tam teď za noci zastupuje drsnosrstý Cerberos.

VOLEBNÍ MÁJ

5. 6. 1010

Byl první červen, skončili máj,
volební máj, ten sázky čas,
kdy guláši zaváněl háj,
voličům prýštil grátis máz,
Paroubkův lkal o lásce hlas,
o téže lásce Nečas pěl,
Filip lhal opět lásky žel,
Svoboda lákal jasmem kříže,
až vzbudil dřímající kníže,
(ve spacím sedle jeho vraníka
u otevřené brány Blaníka)
jen Zelení se přeli zas,
kolik si mají zabrat křesel,
aby byl Bursík s Liškou vesel.
Poradci skrytí v křovích stinných
i s lobbisty svými kol a kol
šeptali sladce – Nás jen vol,
jen nám se dej a střež se jiných,
krom nás tu každý lhal a krad
a nikdo nebyl demokrat!
Tvrdík s Langrem se těšili,
jakt' zástup voličů v průzkumech roste,
žeť vyhrát bude dětsky prosté
a strana protivná z porážky zešílí...

Ted' volby jsouť umřelých nadějí svit,
zašlých billboardů lán, mrtvých slibů skryt,
a namísto vlání pestrých praporů

a růjných kvasů v jednom kuse
je v Ódéés švanda jak za moru
a v Socdem mrtvo jak po funuse,
(tam rvou si s vousy zbylé vlasy,
jak Zeman zlý jim ubral hlasy),
zatímco jiní pěj s Jo-hnem
My celou zeměkoulí po-hnem!
a Schwarzenbergův havran z erbu
uhnízdil se mu na superbu
by skloval všecky, o nichž se pán dočet,
že kálení mu na rozpočet.
Už rukou tré se k sobě vine
v přísaze zatím nepovinné,
nežli tři moudří lídři dohodnou,
jak ztrestat onu stranu nehodnou,
jež zlobila by v koalici,
a jakých prebend lze se zříci
(aby zas noví přeběhlíci
nekuli pikle s opozicí),
pro jaký post kdo zralý je,
kolik let sázet za korupci,
zda zdanit také interrupci
a jak rozprášit mafie,
(když tolikrát v nich jedou naši –
jak voliči, tak mecenáši...).

Vichr rve zbylé cáry hesel,
v nichž mnohý sklízet chtěl, co nesel,
v povětří s nimi skuče věje,
to strašný ČEZu pán se směje,
že místo lesa hnusných mlýnů
dosadí bloky k Temelínu.

Klausovi zatím vřelé slzy kanou
nad drahou zemí v dědictví mu danou,
nevděčný jejíž lid ho v katedrále
patrně neuloží mezi krále,
dalekoť jeho sen, umrlý jako stín,
Přemyslu podoben an stoupá do dějin
a s vavřínem se k zemi navrací
zorané pluhem jeho privatizací.
Na tváři lehký smích má zato Havel,
neb jemu kyne veselejší Wawel,
když souhlas První Dáši dovolil mu
zřídit si Slavín mezi králi filmu
za přísahu, že jeho cílem není
přeobsazení paní v Odcházení.

Je pátý červen, skončilť máj,
vše rázem jiné jest, než bylo,
leccos se v opak převrátilo,
pravice hude lidu na šalmaj
a škodolibě volá na rudé –
U vás se zítra tančit nebude!
Už v háji máj! Ulehl divý vánek,
jímž první odvád Topolánek
a jenž i Paroubka i Svobodu i Lišku
uložil hebce v bájný vládní ráj
do růžového tamaryšku (květenu jinou nemohly mu
dát tyto sloky kvůli rýmu!)
ať se tam k nahým pannám přitulí
(jež na to mají z Plzně tituly) –
v tu zemi českou, zemi milovanou,
brzy už čistě vytunelovanou,
zemi, jež matkou nám i ženou,

po vnuky vnukův zadluženou,
v tu zemi krásnou, zemi jedinou,
rozkradenější s každou hodinou,
jíž tklivě zní pro utišení muk
zbortěné harfy tón, ztrhané struny zvuk...
Dali jste Voliči už tolik nadějí,
že vám je vděčně vrátil raději,
vždyť on ne už sám,
jsou jich už miliony,
snad se vám jednou v lásce vyrovnají,
ted' poděkování vám aspoň posílají,
sbohem a šáteček! Kéž bijí zvony
a vaše duše v míru okřejí!
Cyrile! Mirku! Jirko! Ondřeji!

Po vzoru Eduarda Basse
pro radost čtenářů svých zase
pokradl, kde se dalo vzít,
a uraženým omlouvá se:
Račte se nezlobit!
Kaju se. Trilobit

JAK POPELKA DEMOKRACIE VYCENILA TESÁKY

12. 6. 2010

A o volbách ještě i vážně. Toto zde vyšlo týden před nimi:

„... Naši poslední otcové národa si po čtyřletce ostud, jimž vévodilo oranžové zprznění českého předsednictví Unie, korupční orgie v modrém a divé přemety v trikotech zelených i černých, zaslouží červené karty. Ty jim však mohou udělit jen ‚střídavi‘ voliči, kteří se zbaví sentimentálních vazeb a promění hlasovací lístek v opožďenou, ale účinnou pomlázku – „Hody hody doprovody vaše škody nesou plody namažem vám hlasem schody.“

Autor netušil, že vysílá na vlně, která souzní se statisíci jiných. Co se za týden přihodilo, je dílo téže nebeské režie, jaká náš národ řídila na ulicích při nájezdu okupantských tanků, na náměstích, kde se odzvánělo klíči totalitě, či u volebních uren, když před několika lety tak elegantně vykopl ze sněmovny fašistoidní republikány.

Potrestání zpupných politiků nemohlo proběhnout názorněji a je čítankovou ukázkou, jakou moc má ten jediný nástroj demokracie, který nebudí odpor, ale bohužel ani obdiv, jaký si zaslouží: svobodné volby! Pozorovatele sčítání hlasů opouštěly vášně a střídal je skoro soucit, když byli svědky, jak se nejnadutější papaláš v rozpětí dvou hodin scvrkl v normální lidskou bytost, které zbyl jen polibek jeho ženy; nejinak působilo pokání předsedy strany, jež zanechala v českém parlamentu nejdelší, ale i nejklikatější stopu.

Náhle se vrátilo, co tu chybělo nejvíc, ač to zřejmě už málokdo postrádal. Vinou předchozího režimu, ale i mnoha činitelů stran vzývajících demokracii tu natolik zhrubly mravy, že se přestalo děkovat předchůdcům, přát nástupcům, omlouvat se za chyby, natož přijímat za ně odpovědnost. Teď jako by praskla hráz, která po de-

setiletí zadržovala obyčejnou slušnost. Každý z odchodů v přímém přenosu byl jinak důstojný.

I politické epochy mají průběh podobný divadelnímu dramatu. V expozici se vždycky doufá a často jásá, v kolizi vyvstávají konflikty, v krizi se srážejí, v peripetii se nepředvídaně vyhrocují a spějí ke katastrofě, která je ovšem ve své podstatě kladná, protože vše řeší katarzí: viny jsou pojmenovány, původci různě potrestáni či navždy zatraceni – může začít příští kus! Když je někdo už lidským vydáním trilobita, zažil příliš mnoho, než aby znovu naivně jásal, ale na druhé straně se ani moc nebojí, protože zná právě popsany koloběh. Nejhorší, co může člověka potkat, je, že opustí životní hru ve chvíli, kdy se vše zdá být ztraceno. Vždycky mi bylo líto příbuzných a přátel, kteří se nedožili Stalingradu, vrcholu šedesátých let nebo pádu totality, zatímco my šťastnější jsme očištnou katarzi prožili už vícekrát.

Volby do sněmoven jsou v těch velkých dramatech jen epizody, mnohdy nevýznamné. Vlastně nejsou v paměti žádné, které by měly tolik překvapivých vítězů i poražených a tak velmi změnily s politickou mapou země i počasí v ní. Ti zkušení ani v této vydařené expozici nejásají, ale vnímají, že pro ČR vznikla šance srovnatelná s tou, jakou byl pro Evropu pád Berlínské zdi.

Nepraskl jeden váček hnisu v jedné partaji, ale hned tolik v jiných, že by to mohlo zastavit otravu celé společnosti. Tři vedení, která pracují na dohodě, jak vládnout, mají dějinnou šanci vrátit svým voličům, ale i všem ostatním v zemi ztracenou slušnost, jakož víru v sílu naší pospolitosti, a tak taky hrdost, s níž občané Masarykovy republiky chtěli bojovat za vlast i sami, zatímco občané této se polekali už obranného radaru spojenců!

Tyto volby měly i protagonistu, který nebyl doceněn, což je zde tak běžné, že mu to nemusí vadit. Miloš Zeman vyšel ze své tvrze a propůjčil vizi přátel a příznivců svou tvář i svého ducha. Po výbuchu většiny věštíren volebních výsledků je oprávněná domněnka,

že ranou do vazů Zemanovy kampaně bylo jeho nezařazení do televizní debaty v Ústí nad Labem, které se už tehdy jevilo být nefér. Odpadl snad nejdůležitější duel letošních lídrů, Miloše Zemana s Jiřím Paroubkem, který v něm sotva mohl vyhrát. Ten cinknutý trumf se zdá být rozhodující právě při zjištění, že to byl Zeman, kdo Paroubka i tak nejcitelněji oslabil. Připisuje-li se mu, že s ním měl osobní účty, nutno také říct, že s početným dorostem, pro média bohužel zastíněným panem Šloufem, budoval sociální demokracii opět hodnou toho jména.

Měl můj hlas, protože ČSSD Paroubkova, Rathova či Jandáková přestala být pro mě po létech volitelná – a pro statisíce jiných též. Potkal jsem v Olomouci mladé zemanovce schopné vrátit zde levici vážnost – a pak snad splynout s nejstarší stranou v zemi, která ji pozbyla. Tím víc je teď bolí vůdcův nový ústup do zemanské tvrze. Osud země není hra v karty, nad slovem daným virtuálnímu adresátu stojí reálná pomoc obci! Slib splní, když nebude lídrem, ale vrátí se jako viditelný a slyšitelný mentor. Už jen naslouchat mu v tom moři žvástů byla snad i pro odpůrce podobná úleva jako slýchat Havla, Klause, Špidlu, Motejla, Cepla či Fischera.

Vysmívaná Popelka Demokracie opět vycenila chrup. Poslední květnovou sobotu proměnila ve svůj svátek. Petře! Karle! Radku! jak se volá v Máchově *Máji*, nezkažte jej jí, nám ani budoucím!!!

KONKURENCE JAKOŽTO ŠTAFETA

19. 6. 2010

Je známo, že se v meziválečné Praze nesetkaly osobnosti jako Jaroslav Hašek a Franz Kafka. Způsobily to tři různé společnosti Čechů, Němců a Židů, které tu žily odděleně z dějinných důvodů. Méně se ví, že se ani v té jediné české společnosti zbylé tu po druhé válce nepotkali mnozí umělci téže řeči. Vedle generačních důvodů hrály roli estetické a hlavně politické. Před pár lety v neděli venčil postarší jezevčík postaršího dramatika na Žofíně, kde probíhala letní slavnost. Na pódiu se zpívaly písně dvou Jiříků – Suchého a Šlitra. Pán je znal už v době vzniku, ale teď mu zazněly jinak. Seděl na lavičce, drsník u nohou usnul a nechal ho vyslechnout dlouhou sérii. Jez u mostu omílal neměnný akord, ale ty melodie dostihly rychlostí světla uplynulý čas: byla tu zas léta šedesátá, kdy se všude rodila Naděje, jak se později ukázalo, ne ta s malým n, kterou snadno rozjely tanky, ale už ta pozdější, co ji dnes dýcháme v podobě demokracie stejně netečně jak vzduch. A posluchač si připomněl, že se s autorem textů vlastně po celý život míjel až na jedinou chvíli, která však nahradila mnohaletý styk. Na podzim roku 1968 byli oba ve Švýcarsku, a když to zpěvák zjistil, zavolal dramatika, aby se dozvěděl, chce-li se vrátit do okupované Prahy. V dlouhém rozhovoru se ujistili, že chtějí oba, což i učinili, a pak už se zas míjeli moře let.

Jak poslouchal ty písně o čtvrt století později nad Vltavou, uvědomil si dramatik, že ačkoli písničká Jiřík vnesl do české kultury téměř opak toho, co on, jsou mu blízké jako vlastní. Zpíváje si v duchu jeho texty na evergreeny Jiříka-skladatele, prožíval radost, jakou mu ve zlé době dávali „chlapci, co s nimi chodil“ – Vaculík, Kosík, Kliment, Klíma, Havel... a věděl teď jistě, že Suchý a Šlitr byli i jeho tým, za který spolu, ať chtěli, či ne, hráli tehdy mnozí současníci a hrají

dál až do skonání. Věděl to tedy už dlouho, když mu na obrazovku naskočila běžící zpráva, že divadlo světa opustil jeden z porodníků Jára (da!) Cimrmana. V Malostranské besedě, kde soubor působil po ruské okupaci při stolovém zařízení, si dramatik-divák koupil obložený chléb s nezvykle malým rajčetem. Skousl je, když šla vzhůru opona, a vzápětí měl pocit, že spolkl hořící cigaretu. Infarkt! byl si jist, šílená bolest ho ochromila, a navíc seděl v první řadě narvaného sálu, uniknout mohl jen přes jeviště, ale nechtěl tam do veselohry vnést svou smrt, takže odevzdaně umíral těsně pod rampou, dokud požár v ústech a v krku nezačal utichat... to bylo jeho první, nezapomenutelné setkání s mladými Cimrmany – a s čerstvou feferonkou.

Stejně jako se Suchým a Šlitrem, zdravíval se i se Smoljakem a Svěrákem zdvořilým pokývnutím, dobře věda, že je čtyři spojuje jiná chemie, těžko určitelná, ale fungující. Podobalo se to setkáním Japonců s Číňanem na mírové konferenci, ale s průběhem bojů v živé paměti. Se Svěrákem nehovořil nikdy, se Smoljakem až před několika týdny při projekci filmu o Schwarzenbergovi. Večerní vzpomínka v TV zas předběhla čas a byla tu léta sedmdesátá, kdy většinu duší v zemi svírala beznaděj.

Dva autoři tehdy, podobni antickému Pygmalionu, stvořili česky malého velikána, který pomalu, ale jistě měnil svět normalizace, v němž vše skvělé dosud vynalezli a vytvořili Rusové, nebo aspoň bolševici. Aniž s nimi vstoupil do sporu, dobýval virtuální génius obor za oborem pro sebe a tím mazaně vracel jiné lupy pravým majitelům. Proti obelhávání společnosti silou všech aparátů režimu tkali Cimrmani pavoučí síť mystifikace intelektuální, jíž každý divák rozuměl, jak to svedl a chtěl. Byli v tom tak dobří, že uhranuli i samu moc, která je rozpačitě trpěla jako druh nesrozumitelných, a tedy neškodných pábitelů. Jejich úlitby režimu upomínají na pokání Jeronýma Pražského, který třikrát odvolal své učení, aby je mohl kázat dál. Nutno však zdůraznit, že když mu upálili Mistra Jana, odvolal i poslední odvolání a vydal se ohni též. Tím má být řečeno,

že odvolávat lze jen, když je co, a netýká se to věčných kolaborantů. Na scéně, která byla tvrzí jejich víry, nesklouzli cimrmanovci nikdy z provazu, na němž po léta balancovali, do režimního akvária pro štiky bez ploutví či do voliéry slavíků, kteří si křídla vstřícně ustržili sami. J. d. C. má sílu i štávu Švejka a proti němu jedinou slabost: neosloví jako on celý svět, protože mu netlumočí společný prožitek strašných válek. Ale podobný osud mají i Vančura a Vaculík, když ty zase překlady zbavují zázraku češtiny, kterou zušlechtili k nepřeložitelnosti. Jára bude v cizině taky jen návštěvou, zato doma světským kolegou patrona země Václava; starší káže víru, mladší pochybnost – a bez obou bývají Češi ztraceni!

Generace se loučí... četl nad urnou exilového poslance Jiřího Pelikána jeho soupevník... přátelé se mění v popel! V ten se stále častěji mění i ti, kdo se nespřátelili proto, že měli jiný původ, jinou výchovu, jiné cíle, jiné lásky a nenávisti. Mají teď nejvyšší čas alespoň se pozdravit s těmi, které vnímali jako své konkurenty; snad dojde každému, že svorně běželi v týmu nesoucím mnohohvrstevnou štafetu českého kumštu.

NEJVĚTŠÍ Z KOUZELNÍKŮ

26. 6. 2010

Potřebou bylo poslechnout si v televizi ještě jednou milého pana premiéra, než odejde do jiných lovišť. Špatným stiskem ovladače naskočil černobílý obraz, ale s ním vyšlehl barevný ohňostroj veršů: *V maltézském řádu, jehož kříž nosím, / já, mladý rytíř des Grieux; / stanu se v soubojích tuponosým, / rytíř je rytíř, tedy zabije...* Televizní film, který jsme v roce 1970 minuli – asi že nás zaměstnávaly „dobové tance“ StB –, nám vrátil dílo, s nímž jsme se nepotkali padesát let. Premiér byl zcela přešeptán líbezným hláskem mladičké Jany Preissové, *Čím to, že já, Manon, tak šťastná jsem? / čím to, že já, Manon, se líbím všem...?* Bylo až zázračné, jak se z tajných sejfů paměti draly jedna po druhé balady psané klasickou formou tří osmiverší a jednoho čtyřverší zvaného poslání, vždy za použití jen tří dokonale štěpných rýmů, jak to v Rostandově hře Cyrano de Bergerac v baladě o souboji svedl Jaroslav Vrchlický tak, že ten překlad přežil celé jeho dílo. *Svůj širák odhazuji v dáli / a s grácií – tam leží on, / plášť zvolna spouštím, jenž mne halí / a tasím, luzný těla sklon...* Televizní *Manon Lescaut* provázely hlasy dvou diváků jako při modlitbě. *Bůh nezatratil Magdalenu, / Bůh neodvrátil od ní tvář, / však ten, kdo kupuje si ženu, / je ďáblův muž a otrokář!* Tu velkou básnickou mši sloužil právě stoletý Vítězslav Nezval, neživý už 42 let...

Podivuhodní kouzelníci se nazývá almanach s texty mnoha českých básníků, jejichž verše od dvacátých až do osmdesátých let minulého století holdovaly komunismu, rodné KSČ a milovanému Stalinovi. Lze pochopit, proč mnozí házejí autory do jednoho pytle ve víře, že jde vesměs o hnusné oportunisty, jakými dnešní svět v jiných sférách života hýří. Přísní potomci mohou být jen šťastní, že nemuseli brát s předchůdci rozum, když v Evropě probíhal základní střet chudoby

s bohatstvím a demokracie s fašismem, nad nímž zářil jako matoucí bludice naděje Sovětský svaz. Jejím vůdčím bardem v Čechách se stal právě Nezval, sám nejpodivuhodnější kouzelník poezie předválečných i válečných let. Ten muž s postavou, tváří i hlasem pouťového zápasníka napsal vedle Seiferta a Hrubína verše, které čtenářům dodnes naskakují na jazyk podobně jako *Věrné milování*. – *Avšak noc se chvěla jako prerie / pod údery hvězdné artilerie... Tebe, Praho, je tak těžké opouštět / tvoje Hradčany a Tvého Mikuláše... Sbohem a šáteček, vyplň se, osude...* A všecku tu křehkost náhle rozdrtil kamenná lavina: *Aby už nikdy piloti / onemocnění gonorheou / neshazovali nad Koreou / své bomby jako roboti / zpívám Zpěv míru...* Autor citátů, těch úchvatných i odpudivých, je antický prototyp velkého ducha, který se obtížil úměrně velikou vinou a nedostal od bohů milost katarze. Byl vážně nemocný, když Chruščov držel řeč, která strhla Stalinovi svatozář a odhalila kápi kata. Nebylo mu dopřáno morální spoluvinu poznat, přiznat a zkusit ji odčinit. To slovo v češtině obsahuje návod, jak: nejen slovy, ale činy!

Literátům-komunistům následné generace šlo na třícítku a dostali ještě před vrcholem svých sil šanci napravit, co zaslepeně pomáhali zkazit. Nedalo se to odestát, ale šlo to zastavit, dokud se zcela nevymkne kontrole. Těm, kdo se pokusili, trvalo dalších třicet let, než mohli zažít, že se vláda věcí vrátila lidu do té míry, jak to může zajistit snadno zranitelná demokracie. Jejich špatné psaní čas nevymazal, ale dopřál jim položit vedle něj lepší.

Pisatel těchto řádků patří k nim a dávno ví, že slabost ducha, která neprohlédla zinscenované procesy, je neomluvitelná jako neznalost zákona. Ale stojí si na svém, že o lidech rozhoduje celý jejich život, a tisíce poválečných komunistů, kteří se pak té straně postavili úspěšně na odpor a svým případem varují, jak snadno se lze dát i dnes opít rohlíkem, nedluží národu víc než ti, kdo s ní až do konce drželi basu i kasu. Dovolil jsem – jakožto poslední živý z autorů filmu *Zítřka se bude tančit všude* – jeho přepis na DVD s pod-

mínkou, že jej na nosiči osobně uvedu do historických i lidských souvislostí. Měřeno ohlasem, setkala se to s pochopením, a editoři série *Filmy patří lidu*, která chce přinášet jiné snímky podobného ražení, to hodlají praktikovat dál. První pokus zásadně odsoudili v jednom deníku a v jednom dopise dva lidé, kteří jsou zřejmě přesvědčeni, že by někdejší komunisté, ať si byli sebereformnější, měli nosit náhubek od Husáka až do smrti. Myslím, že jen ten, kdo přizpůsobuje dějiny svému pohledu, může až fanaticky nesnášet lidi, kteří je prožili a nesnaží se je omluvit, ale vysvětlit.

Zažil jsem podobně rozhněvané mladé muže v roce 1968, kdy se to jistou dobu taky smělo. Mnozí se do roka a do dne proměnili v horlivé normalizátory. Zaráží mne, jak málo tady vadí husákovští kariéristé zabydlení ve všech partajích. Dokud neodezní hloupé heslo „Jednou komunista – vždycky komunista“, budou tu mít přehajzlíci kryjící své lumpárny bílou vestou, že v té straně nebyli. Ale k tomu poznání musí asi potomci dozrát jako my, kdo si šeptáme podle Nezvala – *Už dolétává létavice, / už zavírá se bludný kruh / už nikdy, nikdy, nikdy více... / kéž je nám milostivý Bůh!*

ČEST PRÁCI!

3. 7. 2010

Píšícím trilobitům dal život mnoho témat: první demokratickou republiku, druhou světovou válku, krátkou svobodu po ní, dlouhou diktaturu i usilovný pochod za nadějí, který skončil zas v demokracii. Tehdy mladé inteligenci nabídl taky možnost poznat při poválečné obnově republiky devatero řemesel. I básníci se rádi naučili fedrovat uhlí, míchat maltu, usazovat pražce, obsluhovat jeřáby, seřizovat mlátičky, armovat a betonovat přehradu... Desítky tisíc mladíků i dívek, převážně studentů, pracovaly na Stavbách mládeže za lože a krmi.

Toto není oslava ‚svazáctví‘, které se ukázalo být dočasnou pastí na idealisty a trvalým žebřem ke kariérám, nýbrž úvod k závažné úvaze. Dobrovolné pracovní brigády, ale i vojenská služba, ač nesmyslně dlouhá a šikanózní, byly jakýmisi školami obecného života, v nichž se intelektuálové automaticky učili šikovnosti, disciplíně i občanské odvaze a poznávali hodně zblízka zástupce většiny společnosti. Jaká témata mohou mít básníci současna, když z vysoké školy přecházejí rovnou do redakcí, dramaturgií či lektorátů a na svou první sbírku si berou grant...? Jen vlastní Já je moc malý vesmír pro zrod hvězd. Lidé normálních profesí v literatuře skoro vymřeli. Sami psát bohužel neumějí, a z píšících je už málokdo zná. Rozhlásilo se tedy ústy kritiků, co už taky znají leda instalátéra a opraváře televizorů, že nejsou ‚in‘, neboť co váží příběhy tuctového člověka práce proti trýzním lesbiček či depresím transvestitů? Kumštýři, jimž dělníci nejsou strašákem z dob třídního boje a kteří měli štěstí mít některé za kamarády, vnímají i jejich zdařilá díla podobně jako premiéry a vernisáže.

Autor bydlící naproti Mánesu odskakuje dost často na balkon, aby řeka a ulice uvolnily v mozku zadrhnutý uzel příběhu. Tak spatřil

před čtyřmi lety na protějším chodníku malou partu rozkopávající letitý asfalt. Běžný jev začal budit pozornost, až když k dlouhému koberci zeminy zaklekli na polštářky tři muži a začali do něj hbitě vtloukat barevné kostky. Otevřené dveře vinárny Orlík je lákaly jako v časech, kdy pracující přežívali v osvěžovných otravný čas mezi snídaní a obědem. Ty tři nesvedly. Sunuli se jako šneci a za nimi se prodlužovala kamenná krajka. Snídali chleba z tašky a zapíjeli starodávně z termosky.

Nadšený pozorovatel byl inspirován k vypátrání, kde že se ta profese vzala, a zjistil, že právě v Praze! Před dvěma sty lety jakýsi předchůdce radních, co teď skoro vytunelili opencard, nenechal vysloužilý vodovod ze sliveneckého mramoru zničit či zašmelit, ale rozkostičkovat, aby zpevnil hliněné chodníky tající při dešti v bahno. A jakýsi dlaždič si zpříjemnil dřinu tím, že vymyslel první vzor; pražskou módu brzy převzala Evropa a v té ji svorně nenávidí všechny okramflíčkové dámy. Když teď zbýval poslední čtverec u mostu, donesl vděčný divák třem mistrům dvoulitr vychlazeného rakouského veltlínu. Přijali uznání tak samozřejmě, jako on bere závěrečné potlesky. V minulém podzimu zde vyjádřil únavu občanů putujících desítky let Myslíkovou ulicí po kolejích užívaných jen při výlukách a poruchách; na činovníky protahující řešení svolal pomstu fantoma pražských tramvají. *Kéž je tvůj duch, Zepope, virtuálně nakope!* Bájný stařec Zepop (zkratka někdejšího Zpravodaje elektrických podniků obce pražské) zřejmě konal: vzápětí začala Myslíkova překladem inženýrských sítí bobtnat ve stavenišťe a nedávno vypukla přes noc ofenziva.

České oko, na jehož sítnici se za léta vryl obraz muže nehnutě opřené o lopatu, nevěřilo samo sobě, když Masarykovo nábreží přes noc obsadila tramvajácká armáda. Dvoupás kolejí mezi Jiráskovým náměstím a Národním divadlem dokonale využila pro souvislé východiště těžké techniky, parkoviště dodávek, stanoviště kontejnerů kanceláře a dílen, sklad všemožných materiálů i budky

chemických toalet TOI s havlovským srdíčkem nad I – aniž přerušila autodopravu oběma směry, pouze operativně měnila slalomové dráhy! V pruhu úzkém pět metrů se zázračně mýjely jeřáby se sbíječkami a lžicemi, visuté plošiny elektrikářů, obří, snad pancéřované nákladáky odvázející vylámanou dlažbu a dovážející písek či šterk, i tramvajové superplošiny na dlouhé kovové špagety kolejnic.

Když se to dělo pod jeho balkonem, byl autor častěji na něm než u počítače. Na sítnicích měl uloženy i obrázky z dávných staveb litvínovského Koldomu, ostravské Nové hutě a vizovické železnice, které se podobaly lidským mraveništím. Zde málokdy zahlédl současně tucet bezpečnostních vest, většinou v kabinách strojů. Sto metrů betonového podloží bylo roztlučeno během jediného podvečera, rum odstraněn ještě před soumrakem. Pracovní doba od nevidím do nevidím pokračovala i o sobotách a nedělích. Nikdo se viditelně neflákal, nikdo slyšitelně nevyřvával Volevole. Byla-li kde chyba, poznal ji jako v dobrém divadle jen jejich režisér. Divák zíral a žasl. Dočasný odvoz dlažby odkryl, jak tenoučká je vrstva civilizace. Třídenní liják stačil, aby rozkopené útroby obrazily zelení. Šlo si spočítat, za jak dlouho by nábreží pohltila. Tím větší obdiv budil sehraný tým pracantů mnoha profesí přemáhajících vlastně džungli. Po létech se vnutil refrén staré písně, jejíž původně přirozený patos tu zhnusila několika generacím totalita: Bud' práci čest...!

Po týdnů v cizině se divák vrátil a užasl znovu: po nábreží rejdivy s auty i tramvaje, armáda dobojovala v Myslíkově. Zepop teď už jistě nepřipustí, aby tak skvělé dílo kdosi znehodnotil tím, že ta zbrusu nová trať povede místo do středu Prahy zas jen odnikud nikam!

CAPRÉZSKÝ DĚJINOJEM

10. 7. 2010

Kdo se narodil v Praze, nemá rodnou vesničku. Mnohý proto hledá náhradu. Trilobítkovi ji našli rodiče v Bělé pod Bezdězem, kde trávil válečné prázdniny v České ulici, nad štítem Foto Rakušan. Později se ho ujala Sázava nad Sázavou, než byl vyvržen k pravým Rakušanům.

Ani Vídeň nemůže být vesničkou, takže se hledalo znovu. Málem byla lacino koupena vysloužilá škola v Sonntagbergu, ale v obecní radě to zařídili lepší komunisti, než býval český žadatel. Zaplat' jim to Pánbůh, protože při poslední návštěvě se uchazeči stěželi prodrali jedním z procesí trvale mířících do sousedícího poutního chrámu. Úplně cizí německá rodina z Freiburgu nabídla pak Čechům po autorském čtení z *Katyně* k užívání minibyť s maxiterasou, který si právě koupila v Itálii. *To bylo tenkrát na ostrově Capri...* zpívala maminka mláděti. Dospělé a vyexilované tam napatnáctkrát strávilo přes rok života, napsalo tři hry, román a už pak za svobody nad karafami *di vino rosso de la casa* propařilo při kapele z Neapole svou sedmdesátku. Neapol je peklo před vstupem do ráje. Jsou města ošklivá, až jsou skoro krásná, ale tohle tak zešerednělo, že sám přejezd od letadel k lodím je zlý sen, rozháněný jen fenomenálními šoféry, kteří nedodržují žádné pravidlo a s očima na stopkách snad právě proto nikoho ani neškrábnou. Slogan Vidět Neapol a zemřít! se vysvětlí až na protější caperské skále u Villy Iovis, odkud císařové dávali metat do moře své disidenty. To u nás nedělala ani rodná matka dnešní KSČM. Chyběl jí vhodný útes.

Capri má něco přes deset čtverečních kilometrů, ale je na doraz nahuštěný dějinojem. Augustus a Tiberius odtud vládli celému tehdejšímu světu. Dobyli je dobyvatelé všech dob dbalí dobré pověsti, od Vikingů až po Hitlera, zatím. Na přelomu k dvacátému století

nemohl být velikánem umění, kdo zde nepobyl, nebo aspoň nezemřel. Žil tu lord Byron, Axel Munthe, Maxim Gorkij a v úžasném domě, kde jsou místo obrazů zarámována rozlehlá okna s výhledy na moře, i reformní fašista Curzio Malaparte, jehož kniha *Kaput* obsahuje jiné obrazy, které čtenáře nikdy neopustí – hlavy koňů sovětské kavalerie, zamrzlé při útoku na Finsko v ledu Ladogy, či koše perel jako dárek chorvatských ustašovců poglavniku Ante Paveličovi: deset tisíc jemně vydloubnutých srbských očí.

Jednou Češi zvěděli, že do své vily přijel Graham Green, a šli mu poděkovat za podporu Charty 77. Mister byl potěšen, Madame přinesla kopec ledu, postavila ke čtyřem sklenkám čtyři láhve irské sladové whisky – Ať má každý přehled! Ona a choť si stačili otevřít i druhou. Hostům utkvělo z návštěvy bohužel jen to.

Po dvanácti letech teď přijel Užzaspražan znovu, aby si osvěžil scénu budoucího románu. V mezičase bujně poskočily ceny, ale i servis. Obávanou túru letiště–taxi–molo–lod’–přístav–lanovka–pěší zóna–hotel nahradila štafeta šoupající z ruky do ruky a z hýbadla na hýbadlo klienta a jeden jeho kufr; další si musí – *secondo non includo!* – vléci sám, anebo příplatkem ocenit sílu odborů. V hotelových bazénech se – *vietato bagnare!* – nelze koupat před snídání, teprve až odboráři vyhrábnou z vody smetí odvěčera, neboť *non c’è niente da fare!* – nedá se nic dělat! večerní práce jim nepřísluší. A když párkrát v roce zastávkují lodníci, jsou tu hosté zajati jako v rakouských lyžovištích za lavin. Zato kulinářsky se Capri zvedlo ještě nad ceny. Bezkonkurenční je zdejší verze pokrmu prostého i geniálního jako trojúhelník – *spaghetti aglio olio* – s opečenými čtvrtstroužky česneku a snítkami petržele. Nepominutelné zůstávají *ravioli à la caprese*, taštičky plněné ovčím sýrem, ochucené máslem a šalvějí; objednat si k nim strouhaný *parmagianno* vyvolá podobné reakce jako dát si v Čechách na vepřoknedlo kečup. Novinkou je pizza tenká jak oplatka, která přesto unese klasické doplňky a ke vši lahodě křupe. Plody moře dál kvetou z Mariny Grande i Mariny Piccolo

až na talíře, lítost však budí živí krabi, které v rukou číšníka host prstem odsuzuje k uvaření; to jako by našinec vybíral, kterou ze dvou krav porazit na biftek.

Dřív se ostrov stával náhradní vesničkou, když odpluly lodě s turisty, kteří se nevešli do hrstky hotelů. Ted' už mnozí zdejší prodali vily na penziony a za trest hledí na úchvatnou siluetu ostrova ze špinavé Neapole. Vidět Capri a umřít steskem, dobře jim! Na tepně Via Tragara, užší než Karlova ulice, je ted' proud chodců mandlován o zdi elektrickými vozítky s kufry. Stálá vřava na piazze zmrtvěla v minutu ticha za Itálii, když jí Slováci dali gól na odchodnou. Známí smutně blahopřáli Čechům, kteří se opět rádi nafoukli v Českoslováky.

Jako ostrované jsou i Caprézani hrdý kmen, zpyšnělý navíc těmi dějinami a osobnostmi. Nebylo těžké poznat už dřív, že se ostatních Italů ne snad štítí, ale jaksi s nimi nepřlíš soužijí. Byl učiněn intimní dotaz, zda povzbuzení dělením Československa nemyslí i oni na rozchod. „My se trhli už dávno,“ vyzradil přítel Pasquale Farace, patron bistra u Modré grotty – budiž mu tamní skála lehká –, „ale radši jsme jim to neřekli!“ Božský návod k novelizaci starořímské doktríny Divide et impera, rozděl a panuj!

SLÁVA MILIONÁŘŮM!

17. 7. 2010

Je známo, že fotbal občas zabíjí – na hřišti i na tribunách. Málo se ví, že umí léčit. Když světově proslulého výtvarníka Jiřího Koláře ochromila mozková příhoda, zvolil si jedinečný způsob rehabilitace: při televizních přenosech kreslil do vzduchu pohyb míče nejdřív špičkou ukazováčku, pak celým prstem, později všemi a konečně rukou. K úžasu lékařů mohl zas brzy jemně vystřihovat texty a malby pro své skvělé koláže. Jen trilobiti už pamatují, jak Československo hrálo v roce 1934 finále mistrovství světa s Itálií, kdy squadra azurra zmařila hvězdné tažení Pláničky a spol. v prodloužení dva-jedna. Majetnější naslouchali hlasu prvního reportéra Josefa Laufera společně jako při mši ze superhitů s magicky zářícím zeleným okem, nezámožní jako u zpovědi tiskli uši ke sluchátku krystalových rádiíček. Bylo to první vzepětí domácí kopané, která tím nastoupila dlouhou cestu po horách i po dolinách.

Ještě o čtvrtstoletí později, když už mnozí fotbaloví borci byli amatéry jen naoko, aby vyhověli umanutému kodexu otců zakladatelů, byli i utajení profesionálové proti dnešním chudáčkům. Legendární je pokřik, s nímž se podle spisovatele Oty Pavla vrhala do bojů pražská Dukla na zájezdu mezi newyorskými mrakodrapy: držíce se kolem krku skandovali vrcholní vojenští fotbalisté heslo Třitrička-třitrička-třitrička!!! Takový nákup pro rodinu jim kynul za devizovou prémii po vítězství.

Fotbal sehrál i přelomovou roli v dějinách Evropy. *Das Wunder von Bern*, Zázrak z Bernu – tak je dodnes nazýváno finále mistrovství světa 1954, v němž nad vysoce favorizovaným Maďarskem zvítězilo tři-dva mužstvo Německé spolkové republiky. S každou vstřelenou brankou se devět let po válce vraceli na hlavu poražení Němci do slušné společnosti, kde od té doby válejí stejně úspěšně

i v politice. Pravidelným svátkem svátků světové kultury se jeví být první leden každého roku, kdy takřka všem ctitelům muziky na planetě hudou v televizi vídeňští filharmonici. Nejvyššími svátky světového sportování, které se dotýkají celého lidstva, jsou jednou za čtyři roky olympiáda a ve stejném intervalu mistrovství světa ve fotbalu. Do míče si podle vědeckých výzkumů někdy nějak čutl skoro každý lidský tvor. Musí to už být hodně duchovní povaha, která vrcholné klání pomine jako podřadný jev.

Ovšemže je přehnané, když mistry v kopání do balonu vítají špalíry jako armádu osvoboditelů. Ovšemže je směšné, když ožralci zametají ulice měst z oken aut státními vlajkami a vyřvávají – Smééé mistrííí! A ovšemže je hovadské, když oslavující hooligans ztloučou občana, jenž po vítězství našich zlatých hochů neskáče, čímž se odhalí jako nečech. Ale to mystérium výběru nejlepšího mužstva světa, začínající v jihoamerických slumech či afrických townshipech a vrcholící na ústředním stadionu hostitelské země, je hodné díkuvzdání, pokud nahrazuje jiné způsoby boje o nadvládu.

Pohár, jež symbolicky zvedá jakožto absolutní pokořitel všech ostatních vítězný tým reprezentantů jednoho státu, je neškodnou náhražkou pohárů, které nad pokořenými národy odjakživa zvedali – současně se skloněnými palci – císařové, papežové, mocnáři či diktátoři. A fotbalová mapa světa podává proto zcela odlišný obraz světa než mapy politické. Všemocná Amerika se v seznamu úspěšných zemí ztrácí na šestnáctém místě, už pošlý Sovětský svaz může ze své jednadvacaté pozice leda klesat ještě hloub. Královnou zeměkoule je s pěti tituly Brazílie, vždy o titul méně mají Itálie a Německo, po dvou Argentina s Uruguayí, po jednom Francie sladká a hrdý Albion – jakož i čerstvě Španělsko. Ale už na další pozici za Holanďany, kteří hráli o trofej třikrát – pozor! – se sluní dvojité finalista Československo, bohužel také mrtvá, ale nadále jasně zářící hvězda! V zemích, kde fotbal sytí hladové a těší utlačované, mění se porážka národního týmu v duševní tsunami odplavující poslední

naději a radost. V zemích poměrně sytých a svobodných je logicky spíš nafouklou epizodou, která brzy splaskne pod závalem nových událostí. Stal se tam běžnou součástí obecného trhu, bohužel zcela mimořádně náchylnou k podtrhu, jak dokazují na běžícím pásu skandální podvody, v nichž jedou funkcionáři, rozhodčí i hráči.

Mistrovství světa vzrušuje i tím, že zákulisní čachry téměř vylučuje, když se koná pod lupou nesčetných kamer a celonárodní zájem dusí ty skupinové. Problémem zůstává nedokonalost lidských očí. I kdyby po čarách běhal rozhodčích tucet, omylnost se spíš znásobí. Po sérii letošních průšvihů snad nadejde dávno vyžadovaná změna, aby sporné situace řešilo video. Je absurdní, není-li uznán gól, který v televizi viděla pětina lidstva. Pak odpadnou i zázraky božích rukou a zmatečných vyloučení. Ted' se fotbal pořád podobá lyžování v dobách, kdy časy sjezdařů měřili nahrubo muži se stopkami.

Leckomu vadí, že honiči meruny jsou tak horentně placeni. Mnohým se však fotbaloví milionáři, kteří ve finále s nejvyšším nasazením sil potěší současně až miliardu lidí všech národů, jeví být mravnější než milionáři, kteří tomu svému v divoké privatizaci bez námahy neviditelným faulem miliardy ukradli.

KOHOUT PLAŠÍ KAVKY

24. 7. 2010

Vstupní věta Haškova veledíla má novou variantu: „Tak nám odešli paní Fričovou!“ Ředitelka programu České televize, po letošním „velkém třesku“ – jak média nazvala reformu generálního ředitele Janečka, šéfka prestižní stanice ČT 2, před týdnem nečekaně opustila celý podnik. Osud to ironicky zařídil v den pádu Bastily.

I autor přísně vychovaný v jednání s dámou se ježil tváří v tvář kulturní činovnici, která v leccěms připomínala někdejší zasmušilé vyšetřovatele z ministerstva lásky. Znakem jednání s návštěvníkem, jenž přišel vyřešit pracovní problém, byla maska signalizující nevůli připustit odlišný názor. K jejímu standardnímu stylu patřilo, že direktivní rozhodnutí vzkazovala přes podřízené, kteří už předtím ve vlastní kompetenci informovali autory podstatně jinak, čímž se nutně začali jevit jako dobře placení poskoci bez charakteru.

Stálému autoru bylo podřízených paní F. dlouho líto, než se za ně začal stydět. Po osvícené éře Iva Mathého dopustili plíživý úpadek veřejnoprávní televize do jakési recidivy normalizace, když se osazenstvo zase začalo bát i jen šeptat. Domáci si stěžovali hostům, místo aby problémy řešili přímo. Stud změnila v dopal sílící myšlenka, že to musí být hlavně vina vrchního velení, které ten stav léta trpí, ne-li pěstuje.

Paní F. má za sebou úspěšnou pracovní minulost, takže porucha musela nastat až v klimatu ČT, kde se rekvalifikovala v šéfovou schopnou vést spíše roboty. K té atmosféře notně přispěla i příslušná televizní rada. Nemyslím, že by jednoho z mála jejích kompetentních členů, dramatika Milana Uhdeho, napadlo přijmout roli sudího v Gambrinus lize. Že do nejdůležitějšího média v zemi po léta emocionálně fušuje mistryně v kouli, volá do toho nebe, které ji radit soslalo.

Dvakrát v jednom roce byla na této stránce zmíněna černá díra pohlcující tvůrčí energii mnoha pracovníků i spolupracovníků ČT. Kritikem nebyl grafoman, snažící se udat své špatné zboží, ale člověk, jemuž generální ředitel čerstvě napsal: „Vážený pane K., Česká televize si Vaší práce váží, což ostatně dokládá skutečnost, že jste v posledních 20 letech nejčastěji realizovaný autor.“ Zjevně pominul jiné autory, kteří toho stvořili mnohem víc – hlavně své vlastní dramaturgy! –, ale adresátu nepřímou potvrdil, oč hůř se musí vést autorům mladším, jichž si Česká televize ještě tak moc neváží.

V tom dopise odpověděl pán Kavčích hor i na dotaz, proč není ani půl roku po schválení scénářů rozhodnuto o datu nasazení do výroby: „V současné době má Česká televize velké množství napsaných, leč zatím nerealizovaných scénářů. Definitivní seznam výroby pro rok 2011 bude k dispozici v říjnu 2010.“

Odpověď obratem zněla: „Uzavírat program výroby pro příští rok teprve tři měsíce před jeho počátkem se nemůže jevit jako profesionální autorům píšícím také pro německé ZDF a rakouské ORF. Ten systém ohrožuje i obsazení prvotřídními herci, kteří jsou velmi žádaní v zahraničí a nemohou čekat měsíce, až se rozmyslí ČT. Ostatně právě Váš ‚velký třesk‘, jenž měl podobné chyby odstranit, vede zatím jen k tomu, že kompetentní se nezdá být v dané oblasti nikdo a černých děr přibýlo.“

Právě důvěrná znalost veřejnoprávních televizí v německy mluvících zemích dovoluje srovnávat. V kategorii dramatických pořadů ČT jejich počtem i kvalitou mocně vede před Švýcarsy, viditelně nad Rakušany a s Němci přinejmenším čestně soutěží. Nesporná výhoda všech těch konkurentů spočívá v tom, že ve vyspělé společnosti se už nestávají náčelníky obrovských a vlivných institucí lidé oslabení ať občanskou minulostí, či osobními kauzami, kteří proto mohou být pod nátlakem nepevní v kramflecích. Skutečný velký třesk, který letos naruby obrátil českou politickou scénu, by se měl

co nejdřív projevít i v České televizi. Život právě předvádí, kolik schopných osobností lze v České republice nasadit k sanaci zvláště zpustlých oblastí veřejného života. Výběr pro ČT může pokračovat mezi úspěšnými řediteli vícesouborových divadel. Tipy na ukázkou: Jan Burian, Daniel Dvořák, Stanislav Moša.

Páně Janečkův třesk číslo dvě, z něhož je momentálně viditelná jen další personální rošáda, má ovšem právo na svých sto dnů, které se tradičně měří podle času mezi Napoleonovým přistáním ve Francii a jeho poslední bitvou u Waterloo. Nová vláda a sněmovna by však hned nato měly prozkoumat, jak ta reforma skutečně probíhá a zda v jejím rámci odpadly například prémie za rozprodej rodinného stříbra – starých atraktivních pořadů – soukromým stanicím.

Dopis generálovi ČT končil: „Divím se, že necítíte, v čem se mnou máte problém. Jednám s Vámi v zájmu kvality veřejné instituce, která patří Vám stejně jako mně, a mé problémy jsou obecné povahy, neboť chybami systému. S letním pozdravením a v očekávání, že se budete zmíněnými tématy zabývat znovu, protože se zdaleka netýkají mne.“

Je tedy o jednu černou díru míň. Paní F., jevící se teď být spíše beránkem hříchy snímajícím, se sluší přát, aby měla víc štěstí jinde. A České televizi, aby se po tolikerém odpočítávání v ringu konečně zvedla do úspěšného kola – jak se o to právě snaží celá republika.

DOBROLIDI

31. 7. 2010

Němčina zná slovo *Gutmenschen*, v češtině by mu odpovídalo stejně nezvyklé *dobrolidé*. Označuje druh vyskytující se hlavně v politice a publicistice. Dobrolidé nechávají obyvatele měst zamořených výfuky čekat na silniční obchvat i rakovinu plic, aby zachránili vlasatku čmoudlíkovou. Dobrolidé se v médiích o výročí ptají, byl-li atentát na Heydricha fér, když mu nic neřekli předem. Přehnané? V reakci na smrt starého muže Milana Paumera mladý historik Zahradníček míní: „Hrdinství bylo nestřílet a najít si pro život užitečnější program, jak to dokázali bratři Medkové či Havlové...“ A mladý historik Zídek se vážně ptá: „Stálo odstranění jednoho nacistického funkcionáře a politický kapitál, který z toho vytloukla Benešova exilová vláda, za Lidice, Ležáky a vyvraždění části české elity?“

Pohled minulého režimu na působení bratří Mašinů a Paumera je srozumitelný; být také dopadeni, sdíleli by osud kamarádů, kteří zemřeli rukou kata; režim přece ohrozili razantněji než Milada Horáková, která nestřílela, a přesto ji také oběsili. Zvrácená logika stalinistické ideologie propůjčila skutečným zločincům i jejich řadovým pomocníkům svatozář obránců míru a socialismu, na něž vztáhnout ruku byl hrdelní zločin stejně jako bránit se jim jen slovem. Je příznačné, že dnešní rozpaky, kam tehdejší mladíky, srovnatelné s válečnými odbojáři a partyzány, morálně zařadit, vnucují dobrolidem politici a propagandisté těžké strany, jejíž ozbrojenci tu skupinu honili jako lovnou zvěř. Pomáhají si falešnými slzami za oběti k nim přímo nepatřící – ty mají osvědčit cynismus zabíjáků zasluhujících pouze opovržení.

Písmeno M přilepené za profláknutou značku KSČ mění sice logo, ale ne dějiny. Není to jediný příklad, kdy to, co se stalo kdysi za výjimečných situací, má dodatečně odsoudit dnešní pohled zu-

šlechtěný pětadesátý roky evropského míru. Přebít poválečným řáděním české lůzy při odsunu svou předválečnou vinu za rozbití demokratického Československa se snaží někteří funkcionáři sudetských landsmanšaftů. Klást válečné ztráty Němců na roven utrpení, které přinesli celé Evropě, se pokoušejí i dobrolidé srovnávající bombardování Drážďan s německými továrnami na smrt. Bratry Mašiny, Paumera a jejich druhy zatracují ti, kdo současně plným právem stavějí pomníky válečným partyzánům, kteří preventivně zabili tisíce nevinných, když se jim zdáli ohrožovat jejich akce. Právě proto, že jsem po válce vstoupil do té strany, co se dosud neomluvila ani vlastním členům, které přivedla do hanby, natož protivníkům, které hubila, činím to, i když desítky let vyloučený, za ni.

Pro posouzení všeho, co se tehdy kolem skupiny odehrálo, musí potomci pochopit, že studená válka se nepodobala mistrovství světa v hokeji, kde se střílejí góly, ale obludné hře bez pravidel, při níž byli stříleni lidé stejně jako v horké. Rozhodně se tak musela jevit zejména oběma bratrům vychovaným hrdinou protifašistického odboje kapitánem Mašínem, jedním ze slavných Tří králů. Rodinnou výchovu dostali, nutno přiznat, prozíravější než my, kdo jsme měli rodiče komunisty. A že se jim proto Stalin nejevil být o moc jiný než Hitler, lze už dnes snad taky pochopit. Začíná být jasno, že obě kapitulace naší vlasti v moderních dějinách silně poškodily charakter celé společnosti. Ta – jak oběma slavnými mobilizacemi z roku 1938, kdy projevila spontánní vůli bojovat, tak týdenním odporem, jímž zdemoralizovala armády okupantů v srpnu 1968 – navázala na vystoupení československých legií, z něhož se po první válce mohla zrodit samostatná republika, i na boj tisíců Čechoslováků v Anglii, Africe i SSSR, který ji pomohl obnovit.

Za protektorátu se však podobně jako za normalizace – v prvním případě terorem i podplácením současně, v druhém napřed terorem a potom vydíráním – podařilo značnou část veřejnosti přesvědčit, že každý odpor je nejen marný, ale i škodlivý, jelikož nutí totalitní

moc, aby se chovala méně vlídně, než by si sama vřele přála. Hrozba, kterou ti mladí muži představovali pro režim, byla chytře vykládána jako ohrožování celého národa, jemuž by rodná strana pracujících dávno poskytla slíbenou šťastnou budoucnost, nebýt těch nenávisťných kazimírů. Budiž však opět připomenuto, že angličtí letci, kteří v únoru 1944 zničili Drážďany, se pak složili na obrovský kříž, jenž zase zdobí znovupostavený dóm. Bratřím by také slušelo, kdyby se symbolicky omluvili pozůstalým těch, kdo se jim zdáli ohrožovat jejich partyzánský boj.

České republice by zase slušelo, kdyby bez čekání uznala, že oba Mašínovi, Milan Paumer i jejich popravení kamarádi byli spolu-bojovníky všech statečných, kteří ode dne, kdy Československo obsadila německá armáda, až do dne, kdy je opustila armáda ruská, vedli zápas o svobodu a demokracii, jaký mnoho spoluobčanů raději vzdalo a teď se, krom toho, že je soudí, chlubí, jak porazili totalitu svým mlčením. A politický kapitál, který z atentátu na Heydricha „vytloukla“ Benešova exilová vláda, milí dobrolidé, bylo jím vy-dobyté oduznání mnichovského diktátu, obnova Československa a návrat odtržených území!!

KDO TEDY BYL V PLZNI NEŘÁD?

7. 8. 2010

Toto psal trilobit zjara, když v Plzni přeshetřovali roky trvající Štědrý den s bohatými nadílkami právnických titulů:

„Vyspělejší společnosti soustavným úsilím škol, médií a soudů vymýtily pojem ‚kavalérský delikt‘ v oblasti politiky a veřejné služby. Sebevyšší činitel nemá právo na sebemenší úlevu před zákonem, právě naopak. U nás však by se za podfuky musela zpovídat snad půlka sněmovny. A proč není aspoň v invalidním důchodu rektor z Plzně, který je zjevně slepohluchoněmý?“

Obratem mu přivála pošta tento dopis:

„Vážený mistře,

používám toto oslovení, neboť Vás za mistra slova považuji.

O to více mne překvapila citace použitá ve Vašem článku uveřejněném v MfD ze dne 20. 3. t. r. týkající se mé osoby. Celkově s tvrzeními v něm uvedenými souhlasím, ale co to má společného se mnou. Přečtete-li si Zákon 111/1998 Sb., o vysokých školách, poznáte, jaké kompetence má rektor. Osobně já i celé vedení Západočeské univerzity v Plzni se tomuto problému věnujeme již téměř rok a jsme před závěrem. Kdybyste místo čerpání informací pouze z tisku se blíže s problémem seznámil, určitě byste pak zaujal podstatně jiné stanovisko. Rád Vás v Plzni přivítám a s problémem seznámím.“ – Josef Průša, rektor Západočeské univerzity, v Plzni 23. 3. 2010“

Odpověď tam odlétla z Prahy hned příští den:

„Vaše Magnificence,

když jsem byl jako mladík poetou komunistické budoucnosti, nikomu jsem osobně neublížil, a přece se přinejmenším eticky podílel na zlořádech té doby. Pak jsem čtyřicet let napomáhal návratu demokracie i za cenu ztráty mnoha životních jistot, a přece jsem se po listopadu 1989 nevrátil do české politiky. Chápal jsem to jako druh občanského pokání, a zdá se mi, že je to tak i vnímáno, a má tedy jistý výchovný efekt.

Rozsah plzeňské kauzy, která nebýt odhalena, byla by pravděpodobně zásobovala právníky šibry a možná i zločince, nepochybně vznikla bez Vašeho zavinění, ale byla i odhalena bez Vašeho přičinění. Sleduji ji bedlivě ze všech občanům dostupných pramenů a nemohu se zbavit dojmu, že se i proces logických důsledků mimořádně vleče.

Označení ‚slepo-hlucho-němý‘ se mi proto jeví jako slušný výraz pro (ne)konání hlavy univerzity. Kdybyste z té události vyvodil důsledky, které si ostatně ve Vašem věku i Vašem vědeckém postavení můžete dovolit bez ohrožení existence, získal byste obecnou úctu a přispěl k potvrzení své bezúhonnosti. – Se zdvořilým pozdravem P. K., spisovatel, v Praze 24. 3. 2010“

Odpověď na odpověď připlula z Plzně už za dva dny:

„Mistře,

děkuji Vám za rychlou reakci. S Vašimi tvrzeními však mohu souhlasit jen částečně, neboť si myslím, že člověk s takovým vlivem na utváření veřejného mínění by si měl svou odpovědnost uvědomovat, a to dříve, než provede podobný soud, aby měl jistotu, že nepochybí. Neznám prameny, ze kterých jste čerpal, ale podle obsahu to byly zřejmě sdělovací prostředky, ale ty mnohdy situaci zjednoduší ve snaze zvýšit ‚čtivost‘ svého listu. Proto opakuji pozvání k návštěvě naší univerzity. – S pozdravem Josef Průša, v Plzni 26. 3. 2010“

Ještě týž den odspěchal z Prahy doporučený dopis s přiloženou korespondencí k novému děkanu Právnické fakulty ZČU a nedávnému ministru spravedlnosti Jiřímu Pospíšilovi:

„Vážený pane Pospíšile, až na jedno náhodné setkání se vůbec neznáme, ale doufám, že uvěříte v mou solidnost. Byl bych Vám vděčen za sdělení, zda jsem se v daném případě dopustil křivdy, která si zaslouží omluvy. Přátelsky P. K., v Praze 26. 3. 2010“

Odpověď nedorazila dodnes, ale možno za ni považovat veřejné vyjádření adresáta, mezitím už opět ministra spravedlnosti, z 31. července:

„Pokud se nejen fakulta, ale i univerzita chce očistit, musí odebrat titul těm absolventům, u nichž je jasné, že jej vědomě získali nestandardně. Pokud vím, tak tomu bylo minimálně u patnácti návrhů. Doufám, že alespoň u této skupiny najde univerzita sílu a těm lidem tituly odejme. A to i za okolností, kdy není zcela zřejmé, zda to podle českého právního řádu lze.“

Republika je přes rok zpravována o aféře, jaká v jejím školství nemá rovné. Média si ji nevymyslela, jen dávají dál, co slyší od hrdinů kauzy, kladných i záporných. Vyvolený občan si dojet do Plzně může, aby si dal panem rektorem při kávě vysvětlit vše podrobně, jenže celá veřejnost se k němu nevejde. Proto nezbývá, než aby se za ni obrátil na něho s dotazem:

Je tedy zmíněný mandel absolventů partou usvědčených podvodníků, kteří nezaslouží než odnětí titulů a odchod bez pocty, anebo si vyhazov zaslouží naopak vyšetřovatelé, kteří ty poctivce pošpinili tak zle, že by měli žádaná bolestná vysolit za poplatníky z vlastní kapsy? V tom snad musí mít Magnificence po měsících intenzivního šetření jasno? Pokud sama co nejdřív nevyhlásí, kdo

byl v té hře četník a kdo zloděj, když oboje současně se být nedá, bude se jevit už přímo slepo-hlucho-němo-chromou! Zatím koná v duchu latinského moudra – K porodu pracuje hora, a směšná zrodí se nám myš.

A pan ministr si dá snad k výročí kauzy komisí expertů závazně zjistit, co podle českého práva lze a co ne. Řád, v němž neřád smí řádit pořád, je zlořád!

PSÁNO NA VODU

14. 8. 2010

Jak usnout, když jsou oči i ve tmě zality vodou, kterou na ně za dne chrlily televize všech stanic! Jak se propadnout do útěšného spánku, když se ví, kolik lidí v tu noc spát nemůže nebo nesmí, a v mozku stále blikají stovky průhledů z vodní tříště zachycené tucty kamer i tisícovkami mobilů: vnitřnosti domu, jehož půlku podemlel proud a druhá se do něj brzy zřítí; ocelový oblouk mostní harfy, kterou do včera neškodný potůček vyrval z asfaltu vozovky a vrhl jako hračku o metr dál; přelitá přehrada bušící teď beranidlem vzdutých vln a vyrvaných stromů do příští; pestrá pyramida zmačkaných aut jakoby umně navršená v moderní instalaci – a mezitím lidé, lidé, lidé chránící příbytek před přívalem pytlíky s pískem, ihned strhovanými, lidé vynášející nový nábytek do poschodí, které za chvíli spadne, lidé vlekoucí dobytek z potápějícího se ostrůvku maštalí, lidé klnoucí, lidé plačící, lidé rezignující, lidé volající svého Boha. Věřící jsou tentokrát v nevýhodě, protože chtě nechtě alespoň v duchu kladou Nejvyššímu naléhavou otázku – proč? – a nedočkají se odpovědi, takže hledají svou vinu dál. Ti, kdo Boha vnímají neméně silně, ale neobtěžují ho každou povodní, pokud nejde o samu potopu světa, cítí i bez ptaní Jeho účast a vnímají naléhavou žádost, aby se o sebe laskavě postarali sami, neboť On má víc na práci tam, kde nevraždí voda, nýbrž člověk, a občas sám i jako Vševědoucí neví proč – vždyť jako Všemohoucí je jistě nadán také mocí nevědět...

V tak osudových okamžicích, kdy nebeská prádelna vylila na zemi najednou všechny necky a občanu neteče už jen do bot, ale příval mu odnesl stůl i lože i střechu, otvírá se jako bájný Blaník mocná tvrz, která obvykle smrdí daněmi, pokutami, kriminálem jakož i buzerací všeho druhu – stát. Za velkých neštěstí, jako je toto, se přes noc stává hlubinou bezpečnosti, má náhle nejen ty okoukané,

často i protivné tváře ministrů, hejtmanů a starostů, nýbrž i tisíce předtím neviděných tváří hasičů, vojáků a policistů. První z nich, za totality úředně zvaní požárníci – jako by snad měli ohně zakládat a ne hasit! –, se v takových dnech a nocích mokrého děsu představují jako ti, jimiž opravdu jsou. Ne směšní strejcové z Formanovy skvěle smutné veselohry *Hoří, má panenko*, ale ve stejnokrojích sotva rozeznatelní, vynořující se zároveň tu i tam, takže všudypřítomní hrdinové nesčetných malých bitev, kdy je nutno bleskově zpevnit hráz, neodkladně prorazit silnici odlehčujícím průkopem, riskantně podepřít nebezpečně vykloněnou zeď a vynést z rozpadajícího se podkroví zapomenutého papouška, rozvézt člunem v divokých peřejích chléb, či dokonce zachytit ruku tokem unášené bytosti a držet a držet a držet, dokud je oba nezachytí další ruce.

Vojáci taky ztrácejí uniformovanou jednotnost, když v nouzi nejvyšší vyskáčou z korby a zahájí na prolomené vodní frontě protiútok lopatami, když dorazí s mamutí technikou, aby expresně nahradili zřícený most a ušetřili vytopeným dalekou objížďku, když visí jako opice nad stromy uvězněnými v proudu a vinou si k hrudi stařenku v noční košili, aby ji v tangovém objetí pod vrtulníkem snesli na parket sokolovny, kde na ni čeká polní lůžko, nebo když dorazí motorizovaný trén, cestou plašící vůni vařeného guláše zmar a smrt.

A policajti, většinou až moc dobře známí, protože místní či okresní, kteří léta číhali na konci vesnic s radarovými pistolemi a v noci za bukem u diskoték s měřidly alkoholu, mají najednou křestní jména, křížují jako spojky mezi hasiči, vojáky i vyplavenými a snaží se mít navíc oči všude, dokonce si je za tmy posilují termovizí, aby trapné povodňové čumily poslali do háje a hnusné cizopasníky na cizí bídě za katr. Z obrovského chóru postižených i pomáhajících pak ale už musí vystoupit před kamery i sólisti, aby zazněly rozhodující árie. Premiér, ministři vnitra, obrany i práce, hejtmani a také starostové zpívají v číslech, která začínají dávat

katastrofě přehledný rozměr a kladou obětem pod nohy základní kameny nových jistot. Nevyhnou se otázkám, proč nebyla po minulých záplavách zlepšena zábrana, kde to mělo smysl. Nevyhnou se radám, aby se znovu zbytečně nestavěly domy tam, kam se voda vrátí. A nevyhnou se přiznání, že jako větru a dešti neporoučí ani záplavovým vlnám.

I při dalších neštěstích zbudou mnohým jen oči pro pláč – no a zase ten stát! Občan, který byl dějům vzdálen, takže hoře i zápas jiných spoluprožíval v médiích, byl tentokrát svědkem, že strojozna i převodní řemeny státu v úhrnu fungovaly, jak měly a mohly. I nej-líp organizovaná pomoc má však hranici, za níž zbudou postižení sami, pak už lze jenom držet palce, aby jim pomohly silný duch a také štěstí.

At' už projde, či ne návrh solidární minidane s výtěžkem použitelným napříště hned, přál by si ten občan místo půltuctu fondů, uždibujících, ten míň ten víc, část peněz pro vlastní provoz, společnou kasu, která by k darům lákala spíš. A protože nemůže pomoci rukama, tak jako pomohl po skončení války, bdí s těmi promočenými, myslí na ně, cítí s nimi, píše jim tento vzkaz a prosí účtárnu MF DNES, aby honorář poslala tam, kam za vhodné uzná sama.

SKLO SE MÁ K SVĚTU

21. 8. 2010

Do roka a do dne! slíbil tu loni Pražan, který si našel náhradní rodnou vesničku v Sázavě nad Sázavou. Vítal muže, jenž nejlíp uslyšel na volání SOS podnikatelům, aby si řekli – „Mně po tobě se zastesklo, ty naše dobré české sklo!“ Ted' může zvěstovat, že pan Otakar Moťka zachránil staroslavnou sklárnu Kavalier před uhašením pecí, jaké postihlo tolik jiných za panování rodu Rázlů. Budiž však herečce Regině přiznáno, že i ji pohltilo právní bahno státem nezvládnuté privatizace a zkázu dokonala vláda pánů Květa a Součka.

Podnik byl v situaci pacienta, který se měl rozhodnout, zda si dát vzít půl žaludku, nebo zemřít. Muselo odejít mnoho lidí, ale ještě víc jich mohlo zůstat. Nový majitel rychle předvedl, že nehodlá razit další tunel, ale zahájit návrat k prosperitě. Byl schopen najít dost zákazníků, aby se výroba znovu rozjela. Tvrdit, že město už spasil, by bylo smělé. Ale je cítit, že odpadla nejhorší nejistota, která tu před rokem seděla na všech.

Než jsem psal tuto zprávu, vkročil jsem do sklárny Kavalier po padesáti letech. Naposled jsem tu viděl dvě vany a četu tehdejších kamarádů, kteří mi jako nováčkovi připálili cigaretu od žhnoucí píšťaly; pak mě křísili lahvemi sedmičky, která je i po zákazu považována za nejzdravější nápoj sklářů. Tenkrát to byl ještě spíš podnik z devatenáctého století, ted' mě přivítalo dvacáté první.

Železářny připomínají pekelnou kovárnu, sklárny dáblovu laboratoř. Kapky žhoucí lávy padají do kolotoče různě nastavených forem lisů jako porce těsta v pekárně pizz, ramena robotů, která se jedno druhému jen o fous vyhýbají, přísají výlisky výrobku, provedou vpravo či vlevo v bok a odsají na dopravník, jenž je pak v dlouhém visutém tunelu důmyslně chladí i zahřívá, dokud nezkrátí jejich vnitřní pnutí; ještě doklouzávajíce ke kvalitářce blíží

se teplotou vřící vodě, ale brzy už stydnou na paletách. Děs budí tavící vana, v níž se pomalu propadá sypaná směs od sta stupňů k šestnácti stům čtyřiceti; plná bublajících puchýřů budí dojem sopečné bažiny, v níž se vaří dračí vejce.

Obrovská hala zela místy prázdnotou i proto, že plíce mistrů pištců zrovna prázdnovaly, ale víc tu ještě zívala krize. Přání předběhlo skutečnost a vidělo zas plný chod chytrých mašin, které si nejmíň ze třetiny vyvinuli zdejší vývojáři ve Voticích sami. Naději posilovala očitá svědectví, že nový majitel je od počátků tržního novověku první, kdo se tu stále zjevuje a stává čím dál víc sklářem. „Nedovedu si představit, že bych své chlapy vyhodil,“ řekl v rozhovoru pro iHNed, „vím, že potřebuji peníze, ale i tak musejí dělat svou práci s radostí!“

Pod jednou z van byl právě v chodu úkon připomínající atrakci pro návštěvníky, byl jsem však jen náhodou v pravý čas na pravém místě, kde se po dvou až třech týdnech vyměňuje platinová jehla zvaná plunžr, obtékaná při provozu žhavým sklem, z něhož za posunu vychládá nekonečný had trubky. Pro pozorovatele libý pohled na partu sehranou jako Real Madrid, pro ni snad i práce, kterou lze mít ve srovnání s jinými opravdu rád.

Zásluhy šéfa nesnižuje apel funkcionáře podniku, aby v internetové soutěži o nejlepšího psa osazenstvo manifestačně podpořilo Motkovíc miláčka: *„Pojdme panu Motkovi a jeho manželce dokázat, že společnými silami jsme schopni udelat hodně užitečných věcí!“* Výsledek podléhá ochraně pejskových osobních dat, jistě však byl ovlivněn rozpolceností těch zaměstnanců, pro něž je nejlepší ten jejich.

Radost budí i pokrok v naplňování odkazu starosty Josefa Vieghe, původce myšlenky probudit Kavalierových huť František, spící už patnáct let. Vídáme v rakouském Kufsteinu obstarožní sklárničku-muzeum pana Riedla, jenž se po odsunu ze Sudet stal nejznámějším výrobcem číší všech tvarů v Evropě. Parkoviště pře-

téká autokary turistů, kteří se nemohou z galerie nabažit ohnivého baletu foukačů a hladce vykoupí denní produkci. Skvostný sázavský kostel a klášter by měly moderní protějšek.

Městečko se stále zúhledňuje, hezčí tvář dostávají zateplováním či nátěrem panelové krabice z dob, kdy tu vyrostl dnes poloprázdný administrativní mrakodrapík jako pomník plánovaného hospodářství bez měřítek. V nejvyšším patře byl opěrný bod Státní bezpečnosti, která odtud sledovala hemžení samozvanců a ztroskotanců v ulici Ivana Javora.

V létě Charty 77 přišli do vilky čp. 177 čtyři vyslanci sklárny, které podle nich pověřil všechen sázavský lid, aby vyzvali majitele k opuštění města i vlasti. Estébácký svazek *Dialog* uvádí jejich jména a podrobně líčí, kterak bylo kvarteto školené odborníky, jak odrážet záludné otázky nepřítele míru i socialismu. Nejmladšího vyhazovače znali navštívení z parcely, kam léta házeli sousta psu-chudinkovi věčně vyjícímu na řetězu; nezdravícího chlapce si už tehdy nazvali „výrosteček odnaproti“. Letos tu má vést volební zápas o správu obce na kandidátce strany, která odsun občanů odlišného smýšlení naštěstí nemá v programu.

A to je až zas do roka a do dne ze Sázavy vše. Letošní léto budiž pochváleno a s ním pan Moťka, paní Moťková i jejich miláček! Na očmuhání se těší náš ze všech psů nejlepšší drsňák Barbar.

BROD NĚMECKÝ, HAVLÍČKŮV A MOŽNÁ ČÍNSKÝ...

28. 8. 2010

Snad každý tu zná město, které v důsledku dějinných otřesů ztratilo původní jméno a pak je zas nabylo; tak se Zlínu oklikou přes Gottwaldov vrátil zase Zlín. Ale málokdo ví, že se jedna velká obec přejmenovala napořád. Já to vím dobře, neboť v ní žila má babička Marie, co mě naučila milovat čočku s rýží, cibulkou, buřtem a volským okem. Jezdíval jsem k ní jako jejího syna synek za první republiky často a zůstala mi veselá fotka, jak zatínám pěstičku po vzoru sochy pána, který nade mnou komusi stejně hrozí z velkého pomníku.

Když jsem jej teď spatřil – je to pravda? po pětasedmdesáti letech! –, přišel mi kupodivu ještě větší. Mezitím se stal součástí mohutného památníku všech padlých, které mají na svědomí Němci. To město se od nich odvrátilo tak urputně, že v témž lesoparku lze najít i desku s nápisem: „Zde zahynuli dne 15. 11. 1944 při leteckém útoku čtyři žáci obecné školy: Josef Heřmánek, Zdeněk Málek, Zdeněk Nováček a Antonín Vlasatý. Při povinném sběru papíru byly jejich životy zmařeny v otrocké službě nenáviděným Němcům.“

To je sice svatá pravda, ale nezvykle jsou jim tu připsány ztráty jdoucí spíš na vrub spojeneckých letců. Podobných textů lze najít v tom městě víc. Vlastně jaký div, když se po válce vášnivě zbavovalo historického jména, aby jej nahradilo vlasteneckým. Že tam kdysi žil ten bronzový velikán, nehledalo dlouho a daleko. Německý Brod se stal Brodem Havlíčkovým. Právem tu zůstala nesmazatelná německá stopa z dob, kdy tu dvě národnosti sídlily jako rozumní příbuzní, kteří se zrovna nemusí, ale vycházejí spolu, aby si nadmíru

nekomplikovali život. Ten rozlehlý areál stromů, keřů i vod v kaskádě rybníků, kde se teď těsně pod prosluněnou hladinou černali jako ukotvené miny vyžraní kapři, jedinečně umístěný v srdci města a nazvaný v roce 1889 rovněž neobvykle „Budoucnost“, nabízí i tabuli se jmény zakladatelů: Bureš a Pruschar – to zní ladícím dvojhlasem obou národností. O další dějinný zvrat se pak pozitivně zasloužili občané Německé spolkové republiky a sjednocené Německo jej dále naplňuje. To téma tedy výrazně odeznělo také v Brodě, ale s ním bohužel i Havlíčkovo. Smutným dokladem je jeho muzeum, tak chudičké, že celé přízemí patrového domu zaplnila aktuálně výstava hub a hořejšek je ukázkou výstavnictví z doby koně. Vše korunují čtyřstránkové jakonoviny přehuštené Havlíčkovými texty, čímž přitažlivé asi jako úřední list. Váš občan Karel Borovský, páni radní, byl Ludvíkem Vaculíkem své doby, s tak dramatickým osudem, že si tu neuctivou nemohoucnost fakt nezaslouží. Přece by stačilo obrátit se třeba na studenty příslušných oborů a dát jim šanci vyzkoušet v tom krásném domě svěží nápady. Pořídili byste patronu města důstojný i atraktivní stánek za pár krejcarů!

Náměstí, jemuž právě dávali imponující fazónu dlaždiči, ruší jen tři budovy patřící – náhodou? – třem finančním ústavům. Fasády České spořitelny a České pojišťovny vytvořil kdosi s fantazií tak bujnou, že by spíš svědčila zřizovateli lunaparku, tvůrci průčelí Komerční banky naopak nebyla fantazie shůry dána vůbec. Až pomine finanční krize, měly by si ty instituce zasoutěžit, která citlivěji zasadí do klasické architektury současnou – to náměstí by pak mohlo patřit k nejhezčím v Evropě! (Pokud je další budoucnost nezastaví pagodami a nepřejmenuje město na Čínský Brod, haha, to jsme se nasmáli...)

Studenti mediálních věd byli minulou sobotu příčinou mého záletu. Místní Centrum Vysočina pořádá léta chytré semináře, které už přilákaly i Václava Havla. Tentokrát se tu orientovala v různých žánrech oboru asi padesátka teenagerů a výškařů. Dostavil jsem se

předposlední den, kdy už byli dost zmoženi nejen posloucháním, ale i ponocováním, jaké k študiózům patří od nezbedných bakalářů Zikmunda Wintra. Když jsem si, nepoznán, vyslechl dvě výtečné lekce hostů z Rakouska, po nichž však diskuse umřela v zárodku, pojistil jsem se už úvodem:

„Myslí-li si tu někdo, že jsem přijel, abych vás i sebe nudil, moc se mýlí. Chápu, že vám doba, z níž pochází má životní informace, může být podobně lhostejná jako Francouzská revoluce, ale nabízím zřetelnou výhodu, když na rozdíl od Robespiera, Dantona a Marata mohu zodpovídat otázky. Jako zvědavý spisovatel o ně i stojím, protože mně dávají vhled do zájmů a myšlení jiné generace. Takže: nepřijdou-li hned teď a neurčí témata večera, můžete jít rovnou na jedno a já se vydám utratit honorář v zdejších hernách či nevěstincích!“ Hutnou diskusi pak bylo nutné po sto minutách utnout a mohl jsem se, spokojen s výsledkem své lsti, odebrat k hojnému výběru vín a nečesky, spíš německo-rakousky vlídnému personálu U Zlatého lva.

Nazítří jsem cestou do Sázavy křižoval po mostech stejnojmennou řeku, kterou tu letos ničivé lijáky minuly, takže se vinula líbeznými údolími Vysočiny jako had dobrák, jenž by neublížil kuřeti. A došlo mi, že v deltě svého života už nemusím objevovat další místa, když je mi teď vzácnou laskavostí dějin dána možnost vrátit se do tolika kdysi oblíbených, aby mě překvapila jejich dnešní podoba. Takže už příště tvář odedávna pohledné, až přímo chutné Hory Kutné!

NOVÉ STŘÍBRO V KUTNÉ HOŘE

4. 9. 2010

Města jako Berlín, Vídeň či Drážďany byla zničena dvakrát. Nejdřív je mnohokrát bombardovali Spojenci, později ve dvou velkých náletech dorazili architekti: poválečnou obnovu zošklivila architektonická šed', pozdější pokračování často hnusná postmoderna, která plácá dohromady, kde co kdy viděla. Ale i mnoho středních a malých měst v Německu a Rakousku se zpupně obešlo bez urbanistického konceptu a nevyhnulo ohavnostem, které znetvořily snad každé druhé náměstí.

U nás patřila péče o památky k málu toho, co po válce jakžtakž fungovalo, ovšem i proto, že totalita rychle zchudla a měla jiné priority. Díky tomu se zachovalo mnoho skvostů tak dlouho, až vznikla potřeba si je ponechat a vrátit životu, proto odolaly i zubům žravého kapitalismu devadesátých let. Mnohé obce stačily včas pochopit, že jsou to vzácné magnety nejlíp přitahující turistický ruch.

Projíždět dnes českými městy, jejichž šumnost bohatě předvedla i televize, je v podstatě rozkoš; některá se opravdu vyfešákovala, náročný návštěvník musí přivyknout jen plastovým eurooknům, ubírajícím frontám fasád původní rozmanitost; vadami na kráse bývají i nevkusné štíty obchodů, těm však umí zabránit neúplatné radnice. Občas některé město zazáří činem, jenž jeho dobrou pověst ještě vylepší. Ted' právě Kutná Hora.

Pár kroků od Barbory Přečrání, oslňující svými třemi ladnými špicemi, začíná stejně parádní ulice, jejíž jednu stranu tvoří zídka lemovaná sochami a otvírající úchvatný pohled do krajiny, druhou pak vysoká i dlouhá stavba, která už dávno přestala sloužit poslání jezuitské koleje. Podrobena generální rekonstrukci, stala se jednou z nejzajímavějších budov hostících v Čechách výtvarné umění.

Zbrusu nová Galerie Středočeského kraje, zkráceně GASK, jejíž logo ozvláštňuje chybějící půlka první iniciály, ohromuje už prostorami: po chodbách by projel menší nákladák. Její atrakcí je – teď sice chvíli nebude, ale zřejmě nastalo zůstane – středověká iluminace čerstvě zakoupená v londýnské dražbě. Je to svého druhu comics, skoro moderní malovánka názorně líčící těžbu i šlechtění horniny, z níž se rodily stříbrné mince roztáčeající hospodářství Království českého. Šla právě na odpočinek do depozitáře, aby neztratila své podmaňující barvy. Z dobrého rozhodnutí ji nenahradí fotografie, ale malba kopistů, která se tak stane druhým originálem.

Uznání budí nezvyklý způsob prezentace fotoarchivu Emila Filly, když stovky zasklených snímků visí v prostoru na skoro neviditelných nitích. Zaujme i oddělení zvané Kontakt, momentálně vystavující různé práce Čechů, Slováků a jižních Slovanů z nákupů rakouské Erste Bank. Právě nadšení pak vyvolá návštěva prvního patra, kde se představuje zlatý fond galerie – tvorba domácích výtvarníků, chytré vybraná ze tří epoch, kdy byla pořizována: z osvícených let šedesátých, z období normalizace a z času po ní. Sbírka, jež má být dále proměňována z depozitářů i z výpůjček, nabízí komorní procházku stoletím českého výtvarnictví.

Prostředí, beroucí na každém kroku dech, je doplněno původně zdobenou jezuitskou jídelnou, jako stvořenou pro komorní koncerty či autorská čtení, příjemnou osvěžovnou pokračující v exteriéru terasy a originální odpočívárnou, doslova tapetovanou zrcadly, s lahodnou vyhlídkou do zeleně. Výstupy z budovy vedou k ústí malebné uličky naplno žijící lokály a obchůdky všeho druhu, leží na ní i proslulý Vlašský dvůr s výtahem do šachty, kde lze zažít svět iluminace v reálu. Sousední ulice vede k restauraci, jejíž název nebude uveden z důvodu nekalé soutěže, ale lze ji snadno najít, stačí vzpomenout na jméno známého renesančního zpiřara. Úspěšné hledače napřed šokuje rozlehlý lokál a proudy hostů, budící obavu z kultury našich nádraží, ale pak o to víc překvapí kvalita obsluhy,

nápojů i pokrmů. Omáčka ke svíčkové, objednaná navíc, se dala pít jako nejlepší polévka.

Tento skoro reklamní text směřuje ovšem i jinam než k zasloužené propagaci Kutné Hory. Galerii vede zřejmě osvětlený šéf, který se přesto nedere do světél reflektorů, a chce ji dokonce v dohlednu přenechat pokračovatelům. Zaslouží si být alespoň jmenován – Jan Třeštík – i pochválen – „a sláva mu, on je pašák!“ Ale nová instituce má i dalšího kmotra, který pro ni, jakož i pro nákup iluminace, našel nemalé prostředky. Je jím středočeský hejtman David Rath.

Politik polarizující veřejnost si zaslouží označení, jaké trilobita provází desítky let: kontroverzní. Je opravdu nelehké hodnotit výstupy muže obdařeného mimořádnou inteligencí, kterou často marní v siláckých gestech, slovech i činech. Jeho poplatková mánie se jeví nanejvýš spornou občanu žijícímu také v Rakousku, kde si připlácí na vše, ale vždy úměrně ročnímu příjmu a hlavně: za zdravotnický servis obecně poskytovaný na úrovni vídané u nás jen v několika špičkových ústavech.

Doktor Rath asi projde tímto úsekem životní cesty neoblíben většinou rodáků. Tím víc ho může těšit, že kutnohorskou galerií po sobě zanechává, jak se praví, pomník kovu trvalejší.

V tom budiž následován!!

KLÍČ K SEXUÁLNÍ VÝUCE NA ŠKOLÁCH

11. 9. 2010

Z mediální nudy zívající jen dalšími korupcemi, za něž nikoho nezavřou, osvěživě vytrhla pře, kterou vybudil nový školní rok: jak sexuálně vzdělat ročníky napadené pubertou. Jako tak mnohý Čech cítí povinnost poponést dál štafetu odkazu Jana Á Ká i trilobit. Za úvod mu poslouží příběh z ostrova Capri, vyprávěný v knize *To byl můj život??*.

Při jednom střídání, kdy čeští hosté předali klíče od bytu dorazivším německým majitelům, než se odebrali na loď do Neapole, pochválili plavky dcery-maurantky podtrhující její štíhlost. Protože starší dcera praktikujících katolíků rok před tím vstoupila do kláštera, překvapil tím víc dopis rodičů, došlý do Vídně už za týden: Druhý večer po příjezdu stihla mladší dceru neobvyklá nevolnost, stupňující se od minuty k minutě. Lodní přeprava se v noci nekoná a vrtulník z pevniny tehdy ještě nelétal, zbyla jen pohotovost, kterou držel ke vši smůle zubař. Uvolil se nicméně dívku prohlédnout a vzal ji do ordinace. Rodiče se v čekárně radili, mají-li požádat o převoz karabiniéry či celníky, v čemž je vyrušil dětský pláč. Cudně vychovaná slečna byla překvapena neméně, když na zubařském křesle porodila donošeného chlapečka, který se stal miláčkem zbožných Caprézanů jako případ téměř neposkvrněného početí.

Jiným příkladem stane se jeden z rodinných dědečků, jehož prvních pět dětí se narodilo skoro na den vždy v rozpětí jedenácti měsíců. Po babiččině zoufalém SOS, k jehož vyslání zbožně využila zpovědnici, pozval pan farář na mešní víno místního doktora a ostýchavě ho žádal o radu. Ten pak dědečka přiopil a poradil mu tak dobře, že se poslední dcera narodila až za deset let, zřejmě omylem.

O mé poučení se postarali tatínek Otomar a bratranec Jiří. První vyhlásil spodní zadní řadu v knihovně za zakázanou, čímž zajis-

til, že jsem vedle bezzubého převyprávění pro mládež původně erotického breviáře *Tisíc a jedna noc* tajně přečetl i Maupassanta, Dickense, Nerudu a další pornoautory. Magnetem byl ovšem *Domácí lékař*, kde se nalézaly kresby velmi zajímavých orgánů, jejichž originály mi pak druhý poučitel ukazoval triedrem v předválečném ráji pražských milenců, Krčském lesíku.

O půl století později vře teď mezi rodiči, školami, církvemi a státem spor, jak nejlépe vysvětlit teenagerům, že děti nenosí čáp ani pošta. Ty hodiny se často stávají pro křehčí povahy učitelů hororem a pro silnější nатуry žáků estrádou roku. Je opravdu těžké, když má třeba pedagog/žka, který/á si v daném oboru z různých důvodů mnoho neužil/a, vysvětlovat tajemství rozmnožování hordě samců a samiček, přímo nabouchaných podrobnými informacemi, protože právě nemyslí na nic jiného.

Asi nejužitečnější by byl zřejmě zmíněný příklad dědečkova lékaře, jenže jak školští činovníci, tak rodiče by byli zřejmě málo nadšení, kdyby se učitel/ka se svou třídou pro odlehčení choullostivé výuky ožral/a. A přitom by měli být tak odvážným experimentátorům tajně vděční! Průzkumy jasně dokazují, že nejvyšší rozvodovost postihuje děti mladých párů, které je ještě nechtěly a byly svými nejbližšími z obou stran – většinou po společném honu na ženicha – víceméně donuceni „přikrýt tu hanbu“; naopak nejlépe se statisticky vede potomkům párů, které si je pořídily vědomě, když už „měly něco za sebou“.

Být učitelem postiženým hodinou sexuální výchovy, pohovořil bych, jak vzápětí uvedu, přičemž hlavním pomocníkem by mi byla zvuková kulisa přehrávaná celých pětáctýřicet minut z laptopu právě tak hlasitě, aby mě bylo ještě trochu slyšet.

„Vážené mladé dámy, vážení mladí pánové,“ začal bych, sedě na katedře v mladistvě potrhaných džínách, abych vypadal nejvýš na pětasedmdesát, „sklidil bych určité posměch, kdybych vám jako poslední výkřik techniky nabízel svůj šedesát let starý telefon. Právě

tak mladé jsou mé první zkušenosti se sexem, jak je právě zažíváte vy. Za tak dlouhou dobu se zásadně změnil nejen příslušná technika, ale i její uživatelé. Jsem na tom tedy tak bledě, jako budete za dvacet (třicet, čtyřicet, padesát atd.) let vy, až vás osnovy nebo okolnosti donutí promluvit k vlastním či svěřeným dětem. Jediné, co vám mohu s klidným svědomím vřele doporučit, je, abyste ty vlastní měli, až je budete vážně chtít, a nepovolali je, ať nedopatřením, či chabým opatřením, do jejich života dřív, než aspoň trochu zvládnete svůj. Připravili byste jim a sobě možná i celoživotní maglajz, jaký si nezaslouží oni ani vy. Mohu ze vzpomínek potvrdit, že pohlavní pud sám o sobě je mimořádně příjemná složka lidské existence, ale jako není růže bez trní, neměl by být sex bez ochrany. Ochrana vám dopomůže k bezstarostné přelétavosti motýlů, a bez ní si toho ještě užijete dost, až vás to trochu přejde. To je, milé mladé dámy i milí mladí pánové, vše, a teď si račte souložit, jak se vám zlíbí, protože jsem vás poučil dostatečně a všechno ostatní je už váš problém!“

Nato bych svižně seskočil z katedry, složil laptop, vesele jim zamával holí a odkulhal do další třídy s jistotou, že na mé varování nezapomenou. Má zaručeně účinná metoda by totiž spočívala v tom, že by po celou vyučovací hodinu otrásal třídou řev kojence.

SEXTETO KONTROVERZNÍCH

18. 9. 2010

Devětadevadesáté setkání hned s šesticí témat!

Paní doktorce umění, která čtenářským dopisem vehementně odsoudila, že tu byli pochváleni za skvělou galerii GASK v Kutné Hoře její ředitel a její zřizovatel místo, podle ní, pravých otců myšlenky, stručný protinázor: lidé nechodí na výstavy, aby u pokladny žádali letáky o zásluhách soupeřících klanů; ty ať si své žabomyší vojny vedou spolu a nekazí jiným radost z povedeného díla!

Trilobit, který dávno žije s přívlastkem ‚kontroverzní‘, což je umístěnka někam mezi nebe a peklo, tedy do jakéhosi očistce, znamenal v minulých dnech příjem dalších exemplářů.

Německý bankéř Sarrazin, v tak vysoké pozici, že odvolat ho mohl jen spolkový prezident, vydal bestseller *Deutschland schafft sich ab*, volně přeloženo *Německo se odrovnává*. Jádrem je kritika řízení přistěhovalectví, které urychluje nárůst jinonárodních skupin odmítajících přizpůsobit se životu nové vlasti a naopak žádajících, aby se ona přizpůsobila jim. Byl korektními pokrokaři ihned vyhlášen za rasistu a xenofoba, protože se od něho bázlivě odvrátila většina politické elity; žádala jeho vyhazov z funkce, sociální demokraté i vyloučení ze strany. On odstoupil sám, ale panika sílí, neboť dle průzkumů s ním souhlasí dobrá polovina Němců, a pokud založí stranu, mohl by počítat až s dvaceti procenty hlasů – dvakrát raketovější start, než zažily zde Věci veřejné.

Německá poslankyně Steinbachová, dlouholetá prezidentka všech poválečných vyhnanců, se zastala dvou svých funkcionářů, kteří k výročí začátku druhé světové války prohlásili, že ji vlastně vyprovokovalo Polsko. Podpořila je názorem, že Poláci mobilizovali půl roku před německým vpádem. Protože zamlčela, že to byla jen obranná reakce na Hitlerův přepad Československa, a nepřijatelně

zpochybnila německou vinu, distancovala se od ní vyděšeně i její Křesťansko-demokratická unie. Ona nato opustila své křeslo v předsednictvu s tím, že argument použila na uzavřeném diskusním zasedání, a proto je spolu s ní umlčována sama demokratická svoboda mínění. Tím argumentem také ona rozdělila Německo.

Do očišťce byl smeten i čerstvý hrdina velehor Štýřan Stangl zvaný Skyrunner, vynesení původně do nebe za zdolání své poslední osmitisícovky, nejhůř pokořitelného himalájského obra K2. Vzápětí se provalilo, že na vrcholu nestanul, a pak dokonce, že vůbec nepustil základní tábor, kde si ve stanu přečetl tlustou knihu. Papež horolezců Messner ho nazval turistou a na viníka si obrazně plivly další lezecké authority. Všechny zaskočilo Stanglovo rychlé doznání a omluva, že ho do splnění životního cíle hnala po léta dnem i nocí tak strašná vůle, až si po skutečných, neboť zdokumentovaných výstupech ten poslední v řídkém vzduchu vyblouznil. K obecnému překvapení tu možnost potvrdila řada vědeckých kapacit, čímž se z podvodníka stala další kontroverzní postava, budící odpor i soucit i závist.

K čemuž se hodí poznamenat, že soucit dostává člověk darem, zatímco odpor i závist si musí perně vysloužit.

K těm dvěma Němcům a Rakušanovi přibyl v očišťci i Čech, pan Paštěka, byl však obratem vyreklamován a kandidován do politického nebe samým ministrem vnitra. Ten jako hlava politické strany, jejíž dres zdobí onoho kandidáta věček teď, usoudil, že předchozí tričko neonacisty neškodí, když je nositel vypral dvouletým převtělováním v demokrata. Dotaz, proč pak trvá dál na nepřijatelnosti bývalých komunistů, zodpověděl v tom duchu, že oni jsou nevypratelní.

Co už nedodal, je v české společnosti široce uplatňovaným míněním – že i komunisty je nutno rozlišovat: na ty poválečné, kteří v cosi věřili, a ty normalizační, co víru předstírali, aby mohli ve stejně prolhaném režimu provozovat personální alpinismus na

vrcholy, o nichž by jinak museli jen snít. V současnosti jsou přijatelnější druzí, neboť prokázali smysl pro reálné myšlení. Trilobiti z první várky jsou nebezpeční právě tím, že nepřevlékali kabát, ale pracovali perně na proměně člověka v něm; nelze se s nimi proto domluvit ,po našem'. Stejně jako pro bývalé šéfy vnitra nejsou tedy pro Radka Johna občansky ,košer' ani Ludvík Vaculík a Vlasta Chramostová?

Je to tak a nedá se s tím hnout. Zatím. Snad potomci vyrůstající v Evropě bez hranic a omezení v životě jen vlastními schopnostmi, pílí a ovšem i štěstím či smůlou, budou pak vidět naši dobu z odstupu nejen času, ale i etiky.

A na závěr: Slavná slavice, kterou totalita a osobní ambice proměnily ve služebnou slípku, zažalovala teď pro odřeknutí společného pění slavici, jež si podržela slušnost, i když jí tenkrát – také pro nestatečnost kolegů – zamkli zobák. Ať ta slepice ztratila soudnost sama, či vinou svého kohouta, koleduje si už samotným podáním žaloby o vypískání. Pokud se odvolá znovu a Spravedlnost zas jednou oslepne, bude vaším úkolem, správcové Nadace Charty 77, v duchu společenství, jež se i hlasem své mluvčí Marty Kubišové zastalo tolika pronásledovaných, zřídit dnes pro podobně ohrožené ochranný fond! A protože v prosinci 1976 Marta-Modlitba tu osudovou škartku podepsala mně, upisují mu předem tři příští honoráře.

JUBILEJNÍ TRILOBIT – O TOM, CO BY MĚLO BÝT

25. 9. 2010

100+100tečný 100+100ro100+100 mě100+100 zhu100+100 za100nal, a pře100 ča100 ce100val... Luštitelům této slušnější verze známého rébusu ji100tně po100+100čí tato do100+100tečná 100pa! Rovnou 100vku dnes završuje tenhle už třetí rok 100+100bil-ní koutek na předposlední stránce sobotní MfD psaný z pohledu trilobita; za toho se v člověčí časomíře považuje autor, jemuž osoba blízká často opakuje – Začni se šetřit, už ti není osmdesát!

Život lidí, kteří prožili svou pubertu za druhé světové války a dosud aktivně vítají východy slunce, nebyl procházkou růžovým sadem. Zejména jeho počátek jim až do stáří dává zabrat. I pokud se stali komunisty dřív, než se jim do partaje navalil různý ksindl, jaký parazituje na úspěšných stranách taky dnes, dostávají to i těsně před žehem sežrat jak od tehdejších protivníků, tak od mladých vševědů, kteří ještě nestačili potkat své současné ďáblы, a proto vědí o životě starou belu.

Člověk zvyklý od divadla, že kritika patří k povolání, ví dobře, na kterou může klidně zapomenout a která mu skutečně patří, i když je často těžké se s ní srovnat. Pokud si udělal ve vlastních dějinách jasno už hodně před jeho půlkou a druhou věnuje napravování škod, nemá s tím velký problém; novou šanci se smát dostává po opuštění nápravného zařízení i vrah.

Polepšovna komunistů, kteří se kdysi pustili do reformy proto, že každou barikádu i s hrdiny vzápětí převálcovaly bratrské armády, neměla mříže a líp než dozorci je v ní drželo svědomí. To je dodnes matkou oné umanutosti, s níž i trilobit cpe svou zkušenost, kam se jen trochu hodí. Dobrý spojenec ze zlých dob Petr Pithart po zhlédnutí televizního filmu *Smyčka* autoru napsal:

„Nepřestávám přemýšlet nad Tvou ochotou ,vystavovat se‘ (resp. tentokrát motivy Tvého života) – vysoko nad v kraji obvyklou míru – pohledům a soudům těch druhých. Ale asi je to skutečně něco jako Tvoje povinnost...”

Asi dozajímá 100+100! A důležitě jí po 100 upí právě jubilejní fejeton, který skýtá dobrou záminku. Ta stálá snaha chce totiž předejít překvapením, jaké způsobilo loňské obvinění světoznámého francouzského spisovatele českého původu, že jako student udal policii člena protikomunistického odboje, jenž krátce pobyl na jeho koleji, a přivedl ho tím na léta do vězení.

Prozření Milana Kundery z poválečného snu, jaký v prvních volbách vedl ruce s hlasovacím lístkem většině obyvatel Československa – že vlast potřebuje po předválečné sociální mizérii a po zklamání z nevěrných spojenců novou vůdčí ideu a lepšího ochránce –, ho vedlo ke kritickému zrání v souladu s vývojem mnoha jeho vrstevníků. Vedle nestraníka Škvoreckého odhodil Kundera jako první z komunistů svými novelami a romány svěrací kazajku služební literatury a v červnu 1967 na IV. sjezdu československých spisovatelů už ve svém úvodním projevu otevřel stavidla jeho dramatickému průběhu.

Nebylo snadné vysvětlit teď potomkům, že výskyt nehlášené cizí osoby na koleji mohl být v padesátých letech běžným trikem, jak prověřit pomocí nastrčené volavky, zda student, zodpovědný za dodržování předpisů, koná, jak má, a že nedbalci hrozilo v lepším případě vyloučení z vysoké školy a v horším i kriminál. Spoustu čtenářů však šokovala sama opožděná, a proto zcela nečekaná informace, že proslulý i oblíbený autor byl kdysi stejně jako různí Kohouti či Vaculíci člen té zlomocné strany, a dokonce vyznamenán za svou poemu o komunistickém světci Juliu Fučíkovi.

Nelítostné odsudky nezalců i neskrývané potěšení závistivců, že vyvandrovalce-odrodilce za trest dohonila jeho špatná minulost, vyvrací sám fakt, že právě on se od ní skutky i slovy odřízl

nejzásadněji, že ji demaskuje a odsuzuje celým životem i veškerým psaním. Chyba se mu stala jen v tom, že mezi českým a francouzským Kunderou právě on, který byl jedním i druhým, zbytečně spálil most, na němž se udály změny dokládající, že přerod v demokrata nebyl kotrmelcem, ale výsledkem usilovného procesu sebeuvědomění.

Právě to, že se autor *Posledního máje* promyslel a propasal až k *Nesnesitelné lehkosti bytí* a je opakovaně horkým kandidátem na Nobelovu cenu za literaturu – ta mu uniká jen vinou složitého klíče zohledňujícího vedle díla i aktuální aspekty národnostní či politické –, otvírá logické otázky, jejichž objasněním by udělal obrovský kus celosvětové osvěty: Kdy, proč a jak se komunistou stal? Kdy, proč a jak se s komunismem rozešel? Nositel Nobelovy ceny Günter Grass před čtyřmi roky, ničím nenucen, ve svých pamětech přiznal, že se jako sedmnáctiletý přihlásil k jednotce Waffen SS. Vzdal se pomníku morální autority, ale stal o to věrohodnějším člověkem i autorem.

Nepochybně by to Kundera napsal bravurně jako všechny své eseje. A byl by to čin, který by skvělé dílo korunoval. Protože myšlenková chyba, jež se přihodila velké části naší generace, se může v jiném vydání snadno vloudit i do mozků budoucích pokolení. Pak by mohl příklad muže, jenž jejím překonáním dosáhl světového věhlasu, pozvednout skleslá srdce. Dej nám, Milane, ji100tu, že budem jednou li100vat v Tvé ne100+100ndardní hi100rii našeho 100+100rého 100letí!

EPITAF

„PAVEL KOHOUT“

*Komická truchlohra o dvou dílech beze slov
od Pavla Kohouta
(podle námětu Stanislava Miloty)*

I. díl

Vystoupí PROLOGUS v bílé říze a udeří holí.

Žestě hrají fanfáry z Libuše.

Zvedající se opona odhalí porodní sál, prudce osvětlený reflektory.

Klubko lékařů se sklání nad neviditelnou rodičkou.

Ozve se ženský křik.

Porodníci se rozestoupí. Lůno matky vzápětí plynule opouští plod.

Někdo z lékařů jej uchopí za nohy a protřepe.

Ozve se dětský pláč.

Na velké obrazovce se nad scénou rozsvítí jméno PAVEL KOHOUT.

Hudba slábne, jak padá opona. PROLOGUS odejde.

Hraje se bez pauzy, jen v polovině přejedou přes jeviště tanky;
jméno PAVEL KOHOUT svítí však nad scénou dál.

II. díl

Hraje se dál, dokud je co, potom:

Vystoupí EPILOGUS v černém rouchu a udeří holí.

Trubka hraje vojenskou večerku.

Zvedající se opona odhalí obřadní síň měkce osvětlenou vysokými
svícny.

Několik mužů a žen stojí čestnou stráž po bocích rakve. Vzápětí se otevírá zadní stěna a rakev plynule opouští svět. Někdo ze stráže se rozvzlyká. Ozve se hromadné štkání.

Zadní stěna se zavírá.

Hudba slábne, jak padá opona. EPILOGUS odejde.

Jméno PAVEL KOHOUT nad scénou zhasne a je konec.

Hra postupně vznikala a stále ještě vzniká v Praze, Vídni, Berlíně, Paříži, Bruselu, Londýně, Římě, Moskvě, New Yorku, Sázavě nad Sázavou a dalších lokalitách. Světová premiéra se konala 20. července 1928 v Borůvkově porodnici v Londýnské ulici v Praze; ve chvíli vydání této knihy představení dosud trvá.

Pavel Kohout
Z pohledu trilobita

Ilustrace na obálce z Pixabay.com
Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 7. 2. 2020

ISBN 978-80-274-0443-8 (epub)
ISBN 978-80-274-0444-5 (pdf)
ISBN 978-80-274-0445-2 (prc)